

DET KONGELIGE
KULTUR- OG KIRKEDEPARTEMENT

St.meld. nr. 49

(2008–2009)

Framtidas museum

Forvaltning, forskning, formidling, fornying

DET KONGELIGE
KULTUR- OG KIRKEDEPARTEMENT

St.meld. nr. 49

(2008–2009)

Framtidas museum

Forvaltning, forskning, formidling, fornying

Innhold

Del I	Innledning og mål	7	4.1.11	Museenes kulturhistoriske bygninger	98
1	Innledning	9	4.2	Forskning	99
1.1	Bakgrunn	9	4.3	Formidling	102
1.2	Sammendrag	10	4.3.1	Besøk	104
2	Mål	11	4.3.2	Utstillinger og aktiviteter	106
2.1	Museumsreformens mål	11	4.3.3	Digital formidling	107
2.2	Arbeidet med museumsreformen	11	4.3.4	Tilgjengelighet og universell utforming	109
2.3	Mål for videre utvikling av museumssektoren	12	4.3.5	Vitensenterpedagogikk og museumsformidling	109
2.4	Andre dokumenter	13	4.3.6	Museene og Den kulturelle skolesekken	111
Del II	Status	15	4.4	Fornyning	112
3	Det nasjonale museumsnettverket	17	4.4.1	Mer profesjonelle museer	113
3.1	Østfold	18	4.4.2	Økende faglig samarbeid	113
3.2	Akershus	20	4.4.3	Flere faste stillinger	114
3.3	Oslo	22	4.4.4	Styrenes sammensetning	114
3.4	Hedmark	25	4.4.5	Museene og reiselivet	114
3.5	Oppland	29	4.4.6	Digitalisering	114
3.6	Buskerud	32	5	Økonomi	115
3.7	Vestfold	36	5.1	Museenes egeninntekter 2005–2008	115
3.8	Telemark	38	5.2	Offentlige tilskudd 2005–2008	116
3.9	Aust-Agder	40	5.3	Kostnadsutvikling 2005–2008	118
3.10	Vest-Agder	43	5.4	Tilskudd fra Kultur- og kirke departementet	119
3.11	Rogaland	45	5.5	Endring i bevilgningsstrukturen	120
3.12	Hordaland	49	5.6	Regionalt tilskudd	121
3.13	Sogn og Fjordane	54	6	Minoriteter og kulturelt mangfold	123
3.14	Møre og Romsdal	56	6.1	Nyere minoriteter	125
3.15	Sør-Trøndelag	59	6.2	Nasjonale minoriteter	126
3.16	Nord-Trøndelag	62	7	Samiske museer	129
3.17	Nordland	64	8	Andre departementers aktivitet på museums- og kulturminnefeltet	131
3.18	Troms	67	9	Museumsstruktur og satsingsområder i Norden og Storbritannia	140
3.19	Finnmark	70	Del III	Tiltak	143
3.20	Svalbard	72	10	Fremtidens museum: faglig kvalitet og fornying	145
3.21	Faglige museumsnettverk	73	10.1	Museenes samfunnsrolle	145
4	Faglig aktivitet i museene	81	10.2	Mål for videreføring av reformen	145
4.1	Forvaltning	81	10.3	Det nasjonale museumsnettverket	146
4.1.1	Samlinger og tilvekst	81			
4.1.2	Planarbeid	86			
4.1.3	Bevaring og konservering	87			
4.1.4	Sikring	89			
4.1.5	Katalogisering og tilgjengeliggjøring	89			
4.1.6	Digitalisering	91			
4.1.7	Prioritering og avhending	92			
4.1.8	Utlån	92			
4.1.9	Arkiv i museene	93			
4.1.10	Foto i museene	95			

10.4	Oppsummering av tiltak	148	14.3	Det digitale museet.....	159
11	Forvaltning	149	14.4	Museene og reiselivet	160
11.1	Digital samlingsforvaltning	149	14.5	Oppsummering av tiltak	160
11.2	Sikrings- og bevaringsforhold.....	150	14.6	ABM-utviklings rolle i museumsfeltet	161
11.3	Oppsummering av tiltak	151	15	Museumsbygg	163
12	Forskning og kunnskapsutvikling	152	15.1	Finansiering av museumsbygg.....	163
12.1	Kunnskapsbaserte museer.....	152	15.2	Tilskuddsordninger i Kultur- og kirkedepartementet	164
12.2	Mangfoldsperspektivet	152	15.3	Store behov for investeringer	165
12.3	Handlingsbåren kunnskap - immateriell kulturarv	153	15.4	Bygnings- og arenautvikling	165
12.4	Kunst- og kulturminnekriminalitet - kriminalitetsforebygging	154	15.5	Oppsummering av tiltak.....	167
12.5	Oppsummering av tiltak	154	16	Kulturmoms – merverdiavgift på kulturområdet	168
13	Formidling	155	17	Økonomiske og administrative konsekvenser	170
13.1	Digital formidling	156	Vedlegg		
13.2	Spesielle formidlingssatsinger	157	1	Seminarer og publikasjoner i tilknytning til museumsreformen....	171
13.3	Oppsummering av tiltak	157			
14	Fornyning	158			
14.1	Utvikling av museene som organisasjoner	158			
14.2	De faglige museumsnettverkene.....	159			

DET KONGELIGE
KULTUR- OG KIRKEDEPARTEMENT

St.meld. nr. 49

(2008–2009)

Framtidas museum

Forvaltning, forskning, formidling, fornying

*Tilråding fra Kultur- og kirke departementet av 21. august 2009,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

Del I
Innledning og mål

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Sammen med arkiver og biblioteker utgjør museene hoveddelen av vårt kollektive samfunnsminne. Museenes hovedoppgave er å samle inn, forvalte, forske i og formidle kunnskap om gjenstander og andre materielle vitnesbyrd, enten de kommer fra naturen eller er menneskeskapte. For å kunne ta frem kunnskapspotensialet i materielle kulturuttrykk må museene legge vekt på å forstå gjenstandene i sin sammenheng. De må «leses» og tolkes for å kunne forstås som uttrykk for menneskelig kreativitet og aktivitet.

Museene i Norge har hvert år ca. 10 millioner besøkende. Dette gir en besøksfrekvens per innbygger på over to, noe som er relativt høyt i internasjonal sammenheng. Museene har over mange år vist seg å ha en stabil besøksbase ved at ca. 43 prosent av befolkningen jevnlig besøker museer, jf. Norsk kulturbarometer 2008.

Gjennom siste halvdel av 1900-tallet økte antallet museumsenheter betraktelig. Gjennomgående var museumslandskapet befolket med små institusjoner med begrensede ressurser både faglig og økonomisk. Samtidig representerer museumsdrift sammensatte og til dels kostbare oppgaver, som omfatter både å sikre og bevare samlingene og å drive en kunnskapsbasert og dialogorientert formidlingsaktivitet. Det kreves gode lokaler med strenge krav til klimaforhold, brann- og tyverisikring, og det er behov for variert spesialistkompetanse for å kunne ivareta forsknings- og formidlingsoppgaver. Dette misforholdet mellom institusjonenes faglige og økonomiske soliditet og kompleksiteten i de museumsfaglige oppgavene var en av årsakene til at Kultur- og kirke departementet lanserte en omfattende museumsreform i St. meld. nr. 22 (1999–2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving*, abm-meldingen.

Arbeidet med reformen kom i gang i 2001, og denne meldingen gjør opp status for arbeidet. Flere av konsolideringsprosessene er ikke avsluttet, og meldingen gir ikke en fullstendig evaluering av alle sider ved reformarbeidet. Erfaringene er likevel såpass omfattende, spesielt når det gjelder den strukturelle og organisatoriske

delen av reformarbeidet, at det kan danne grunnlag for en videreføring av arbeidet for institusjonene i Kultur- og kirke departementets museumsnettverk.

Stortinget ga sin tilslutning til abm-meldingen i behandling 1. desember år 2000, jf. Innst. S. nr. 46 (2000–2001). Abm-meldingen pekte på at det norske museumslandskapet var kjennetegnet av mange små museer og mangelfull samordning. Det var på dette tidspunktet registrert 800 museer og samlinger fordelt på 700 administrative enheter. Av disse mottok over 300 sentrale midler gjennom ordninger under Kulturdepartementet, de fleste under en tilskuddsordning forvaltet av fylkeskommunene. Et tilsvarende antall museer hadde utelukkende regional og/eller lokal finansiering. Dette var i stor grad et selvgrodd museumslandskap der private og lokale initiativ har stått bak.

Hovedtiltaket i abm-meldingen var forslaget om bedre strukturering av museumslandskapet. Målet var en struktur der hvert fylke har et mindre antall museer med en så sterk faglig og økonomisk plattform at de kan inngå i et nasjonalt museumsnettverk. Meldingen gikk grundig inn på fordelene med regionale konsolideringer og nasjonalt nettverk. Det ble også foreslått en samordning av kunstmuseer i Oslo-området.

Et operativt ansvar ble gitt til Norsk museumsutvikling (fra 2003 ABM-utvikling) for å gjennomgå strukturen på museumsfeltet i samarbeid med fylkeskommunene.

I tråd med nettverkstenkningen, slo abm-meldingen fast at det ikke var tjenlig å opprettholde de ulike kategoriene tilskuddsordninger som da fantes. Museene var delt i nasjonale institusjoner, knutepunktinstitusjoner og museer som fikk midler over en generell tilskuddsordning. Målet var å samle disse forvaltningsmessig for å få et dynamisk samspill mellom alle museene med tilskudd over det statlige kulturbudsjettet.

Abm-meldingen la videre opp til et delt finansieringsansvar mellom stat og region som hovedprinsipp. Det ble pekt på alternativet med direkte statstilskudd der staten bidrar inntil 60 prosent og regionen med minst 40 prosent.

I sammenheng med strukturtiltaket ble det også pekt på behov for kvalitativ utvikling av museumsfunksjoner som samlingsforvaltning, formidling og vedlikehold. utfordringer ble også definert innen museumsfaglige fokusområder som kystkultur, industri og sørvisnæringer, økologi og miljøvern, handlingsbåren kunnskap, dessuten den flerkulturelle utfordringen.

Meldingen skisserte en opptrapping i det statlige driftstilskuddet til museene på 202 mill. 1999-kroner over en femårsperiode. Jf. omtale av driftstilskudd i kap. 5.7.

1.2 Sammendrag

Denne meldingen er strukturert i tre hoveddeler. Del I *Hovedmål* beskriver bakgrunn og overordnede mål for museumspolitikken. Det gjøres rede for mål, bakgrunn og gjennomføring av museumsreformen og mål for meldingen.

Del II *Status* er en statusrapport for museumssektoren. Kap. 3, 4 og 5 viser endringer og utviklingstrekk i reformperioden både når det gjelder organisering og aktivitet for museene som mottar tilskudd fra Kultur- og kirke departementet. En visuell framstilling på fylkesvise kart viser hvordan museer har gått sammen i nye enheter. Hvert museum beskrives med profil og nøkkeltall. Deretter presenteres de faglige museumsnettverkene. Med utgangspunkt i den årlige museumsstatistikken og innspill fra museene, gjøres det så rede for

endringer på feltet når det gjelder formidling, forskning, utvikling og forvaltning av samlingene, organisasjon, administrasjon og økonomi, samt offentlige tilskudd. I del II beskrives også status for arbeidet med minoriteter og kulturelt mangfold (kap. 6), samiske museer (kap. 7) og andre departementers aktivitet på museums- og kulturminnefeltet (kap. 8).

Del III *Tiltak* behandles aktuelle utfordringer med tilhørende vurderinger og tiltak. Mens museumsreformen har vært preget av strukturendringer, vil det i årene som kommer legges økt vekt på å utvikle museenes innhold og aktivitet. Et overordnet perspektiv er museenes samfunnsrolle. Museene skal være profilerte samfunnsinstitusjoner. Det vil være en hovedmålsetting for det videre arbeidet å stimulere museene til solid faglig innsats i utøvelsen av samfunnsrollen. Institusjonene vil selv måtte ha hovedansvar for å styrke den faglige aktiviteten. De faglige nettverkene og fellestiltak vil være viktige verktøy i denne utviklingen og ABM-utvikling vil få et tydelig mandat for å medvirke til samordning, nytenking og kompetanseheving. Sentrale områder for tiltak vil være bygnings- og arenutvikling, digitalisering, samlingsutvikling og forskning, samlingsforvaltning, formidling og kommunikasjon samt utvikling av museene som organisasjoner.

Økonomiske og administrative konsekvenser av meldingen blir presentert i kap. 17.

2 Mål

2.1 Museumsreformens mål

I abm-meldingen ble det understreket at museene må arbeide og fungere i et todelt perspektiv: de skal ha sitt primære nedslagsfelt i sine lokale og regionale miljøer, samtidig som de skal inngå i et nasjonalt museumsnettverk. I St.meld. nr. 48 (2002–2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014*, kulturmeldingen, er intensjonen med museumsreformen oppsummert på følgende måte:

«Siktemålet er å få til ei institusjonell opprydding, slik at ein i kvart fylke vert sitjande att med eit mindre tal konsoliderte museum eller museumsnettverk, dvs. einingar med ei så sterk fagleg og økonomisk plattform at dei på ein meningsfull måte kan inngå i eit samla nasjonalt nettverk. Tanken er ikkje å sentralisera, og det er lagt vekt på at lokale museum skal bestå som formidlingsarenaer innanfor ein konsolidert fagleg og institusjonell struktur. Oppsummert er dei retningsgjevande prinsippa å bevare og styrkja lokalt engasjement og deltaking i kulturvernet, å tryggja fagleg kompetanse på regionalt nivå og å samordna musea i eit nasjonalt nettverk.» (s. 178).

Fram til nå har institusjonene, med bistand fra fylkeskommunene, ABM-utvikling og delvis også departementet, lagt ned et stort arbeid i å samorganisere en rekke museumsenheter til større og mer slagkraftige enheter. I noen grad er det rett å si at hovedperspektivet har vært innrettet på de strukturelle og organisatoriske aspektene i museumsreformen.

Samtidig er det på sin plass å understreke at det primære målet med museumsreformen var å skape sterkere museumsfaglige institusjoner som kan gå aktivt inn i de mange utfordringene i museenes samfunnsrolle. Denne faglige dimensjonen ved reformen uttrykkes slik i kulturmeldingen:

«Som lekk i restruktureringa av museumslandskapet tok abm-meldinga til orde for ei kvalitativ oppgradering over eit breitt felt. Det skal leggjast vekt på å opparbeida spesiell handverkskompetanse for vedlikehald av verneverdige bygningar og teknisk-industrielle kulturminne, å utvikla tiltak for standardheving og

auka aktivitet når det gjeld drifts- og vedlikehaldoppgåver, dokumentasjon og bevaring, formidling og undervisning for ulike aldersgrupper, og det er eit mål å etablera kvalifiserte konserveringstenester i kvart fylke. Det er naudsynt å oppgradera samiske museum og leggja til rette for museumstiltak for nasjonale minoritetar og innvandrargrupper og såleis prioritera den fleirkulturelle utfordringa.» (s. 178).

2.2 Arbeidet med museumsreformen

Det har vært nedlagt et omfattende arbeid fra museene og forvaltningsaktørene for å oppnå den endringen i museumslandskapet vi ser i dag. Museene har i hovedsak vist stor evne og vilje til omstilling og nytenking. Et sentralt punkt i gjennomføringen av reformen er dialogen mellom staten og øvrige forvaltningsnivåer.

ABM-utvikling (før 2003 Norsk museumsutvikling) har vært den operative statlige aktøren i museumsreformen og har basert arbeidet på nær kontakt med øvrige forvaltningsnivåer og med museumsmiljøene.

Fra statlig side har det i arbeidet vært viktig å balansere reformens signaler med museenes selvstendige ansvar for utviklingen. ABM-utvikling har derfor lagt vekt på seminarer og publikasjoner som gir både informasjon, konkrete råd og inspirasjon, jf. vedlegg 1.

Det har også vært lagt vekt på å ha en god dialog med Norges museumsforbund, flere seminarer har vært arrangert i samarbeid mellom Norges museumsforbund og ABM-utvikling. Museumsreformen har også vært et sentralt tema på museumsforbundets årlige landsmøter.

ABM-utvikling har hvert år i perioden 2001–2009 gjennomført fylkesvise kontaktmøter med deltakelse fra museene, kommuner og fylkeskommunen og i varierende grad fylkespolitikere. I tillegg har ABM-utvikling vært tilgjengelig og deltatt i møter og seminarer for å drive prosesser framover.

Fylkesmøtene har gjennomgått en utvikling i reformperioden. I oppstarten bar de preg av brede møter med svært mange aktører, med stort behov for basisinformasjon om innhold i stortingsmeldin-

ger og -proposisjoner. Det var ikke minst behov for klargjøring av kravene til en konsolidering, der signalene om lovregulert organisasjonsform, ett styre og én direktør ble understreket. Etter hvert ble reformen tydeligere, aktørene mer bevisste, og tenkningen endret seg fra «hvorfor» i retning av «med hvem» og «hvordan». I denne fasen har det vært mye dialog om økonomisk stimulering, juridiske spørsmål, organisasjonsutvikling og endringskompetanse.

ABM-utvikling har i dialogen lagt vekt på å balansere de ulike elementene reformen består av og poengtere reformens strukturelle grep som et verktøy for faglig utvikling. I reformens senere fase har det faglige innholdet blitt vektlagt i enda sterkere grad, med god respons og økende grad av diskusjon om museenes samfunnsrolle og relasjon til publikum.

Et ledd i arbeidet med museumsreformen har vært utviklingen av nasjonale museumsnettverk som beskrevet i kulturmeldingen: «*Staten vil leggja til rette for nettverksorganisering av ei rad ulike museumsfunksjonar ved ulike museum over heile landet*». Etableringen av nettverk skjer på bakgrunn av innspill fra museene i dialog med ABM-utvikling, og i dag er det inngått avtaler med 24 museer om nettverksansvar på ulike områder. ABM-utvikling arrangerer årlige møter med de ansvarlige museene samlet, for utveksling av erfaringer og diskusjon om veien videre. Jf. omtale av nettverkene i kap. 3.21.

Fylkeskommunenes rolle

Fram til 2004 forvaltet fylkeskommunene både egne midler samt den statlige tilskuddsordningen til museene. Forvaltningen var forankret i fylkesvise museumsplaner, der både struktur og innhold i museumsutviklingen ble omtalt og vurdert. Omleggingen av den statlige tilskuddsordningen i statsbudsjettet i 2004, der statens driftsmidler fordeles direkte fra Kultur- og kirkedepartementet til det enkelte museum, bidro imidlertid til en forskyvning av tyngdepunktet fra fylkene til staten, med en tydeligere nasjonal museumspolitikk.

I lys av dette har ABM-utvikling lagt sterk vekt på å forankre reformarbeidet i fylkeskommunene, som en nødvendig regional drivkraft i prosessene for konsolidering. Samlet har fylkeskommunene vært sentrale i gjennomføringen, og flere har også stilt midler og ressurser til rådighet for å sikre gode prosesser underveis.

Hvert år har fylkeskommunene levert skriftlige innspill til ABM-utvikling med omtale av status

og framdrift i museumsreformen. En viktig del av innspillene har vært fylkeskommunenes forslag til hvilke museer og prosesser som skulle prioriteres med nye stimuleringsmidler i statsbudsjettet. Som ledd i forberedelsen til forslag til statsbudsjett har ABM-utvikling hvert år med utgangspunkt i fylkeskommunenes innspill utarbeidet et notat til Kultur- og kirkedepartementet, med en omtale av situasjonen i hvert fylke, oversikt over fylkeskommunenes prioriteringer, samt ABM-utvikling egne vurderinger og prioriteringer.

I november 2008 i brev fra Kultur- og kirkedepartementet ble alle fylkeskommunene bedt om en kortfattet framstilling av arbeidet med museumsreformen. Informasjonen gir inntrykk av stor variasjon. Fem av 19 fylkeskommuner har utarbeidet økonomiske avtaler med kommunene, og seks fylkeskommuner har en form for avtale direkte med museene.

12 fylkeskommuner oppnevner styremedlemmer til museene, noen fylkeskommuner oppnevner kun til enkelte museer, to fylkeskommuner har på prinsipielt grunnlag konkludert med ikke å ville oppnevne styremedlemmer til museene.

Fylkeskommunenes tilbakemeldinger gir i liten grad holdepunkter for at reformen har bidratt til økende abm-samarbeid. Det samme kan sies om museenes forhold til kulturminneforvaltningen, selv om det her er noe mer signaler av økt rolle og samarbeid, særlig innen håndverk og bygningsvern.

Status for museumsplaner er varierende. Det synes imidlertid som at arbeidet med struktur har bidratt til stor aktivitet i flere av fylkeskommunene, noe som også kommer til uttrykk i utforming av nye museumsplaner.

Museumsreformens strukturelle grep har i liten grad berørt museer under andre departementer enn Kultur- og kirkedepartementet (universitets- og etatsmuseene). Imidlertid er alle museer, uavhengig av forvaltningsmessig kontaktpunkt, invitert til å ta del i de nasjonale museumsnettverkene, og flere er aktive deltakere.

2.3 Mål for videre utvikling av museumssektoren

Regjeringa vil realisere kulturløftet gjennom en opptrapping av kultursatsingen til en prosent av statsbudsjettet innen 2014.

Målet med denne meldingen, er å legge til rette for å styrke den faglige dimensjonen i de enhetene som nå inngår i det nasjonale museums-

nettverket. Deler av det økonomiske grunnlaget er allerede på plass. Nå skal utvikling av museene som museumsfaglige kunnskapssentra og solide organisasjoner prioriteres. Museene skal bli i bedre stand til å utvikle seg som profilerte samfunnsinstitusjoner.

Departementet vil i det videre arbeidet legge til rette for at museene kan styrke sine faglige profiler. Her er det viktig at det settes i gang tiltak som sikrer faglig utvikling over hele aktivitetsfeltet, likevel uten at det legges opp til at alt er like viktig og at alle tiltak skal skje samtidig. I et kulturpolitisk perspektiv er det viktig å skape rammevilkår som stimulerer museene til faglig solid innsats i utøvelsen av deres samfunnsrolle.

Følgende hovedmål foreslås for museumssektoren:

Forvaltning: Museenes samlinger skal sikres og bevares best mulig for ettertiden og gjøres tilgjengelig for publikum og for forskning. Viktige delmål vil være gode sikrings- og bevaringsforhold samt prioritering og koordinering av samlingene.

Forskning: Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling. Et delmål vil være økt forskningssamarbeid, både i museumsnettverket og mellom museene og forskningsmiljøer i kunnskapssektoren.

Formidling: Museene skal nå publikum med kunnskap og opplevelse og være tilgjengelig for alle. Det innebærer målrettet tilrettelegging for ulike grupper og aktuell formidling som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt.

Fornying: Gjennom faglig utvikling, nytenking og profesjonalisering, skal museene være oppdaterte og aktuelle i alle deler av sin virksomhet, være solide institusjoner og ha en aktiv samfunnsrolle. Et delmål vil være å utvikle digital forvaltning og formidling.

Det understrekes at institusjonene selv må bære hovedansvaret for å styrke den interne faglige aktiviteten. Fra statlig side vil det bli lagt spesiell vekt på tiltak som styrker samarbeid mellom institusjonene, mellom det nasjonale museumsnettverket og museer utenfor dette nettverket og på fellestiltak, blant annet innenfor digitalisering, som ikke kan løses innenfor enkeltinstitusjoner. ABM-utvikling vil få et tydelig mandat i gjennomføringen av dette arbeidet.

2.4 Andre dokumenter

Brosjyren «Museumsreformen – konsoliderte enheter og nasjonale nettverk» ble utgitt av Norsk Museumsutvikling i 2001 for å formidle hovedpunktene i abm-meldingen. Sentrale punkter ble utdypet og det ble skissert en stillingsramme for en konsolidert enhet på minimum 8-10 stillinger.

St.meld. nr 48 (2002–2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014*, kalt kulturmeldingen, videreførte og utdypet signalene i abm-meldingen. Meldingen varslet den kommende finansieringsordningen der alle museene med statstilskudd blir samlet på en budsjettpost fra 2004. Planene for Nasjonalmuseet for kunst ble utdypet og planer for et landsdekkende formidlingsnettverk for kunst ble presentert.

ABM-utvikling ble evaluert i 2008 av Direktoratet for forvaltning og ikt (DIFI) på oppdrag fra Kultur- og kirke departementet (*DIFI rapport 2008:9*). Når det gjelder museumsreformen, viste evalueringen at et flertall av de lokale og regionale informantene fra museumssektoren er fornøyd med hvordan ABM-utvikling har bidratt i gjennomføringen av museumsreformen.

De årlige budsjettproposisjonene fra Kultur- og kirke departementet etter abm-meldingen har gitt oppdatert status i konsolideringsarbeidet og føringer for videre reformarbeid, samt en fylldig rapport fra ABM-utvikling om den faglige utviklingen på museumsfeltet.

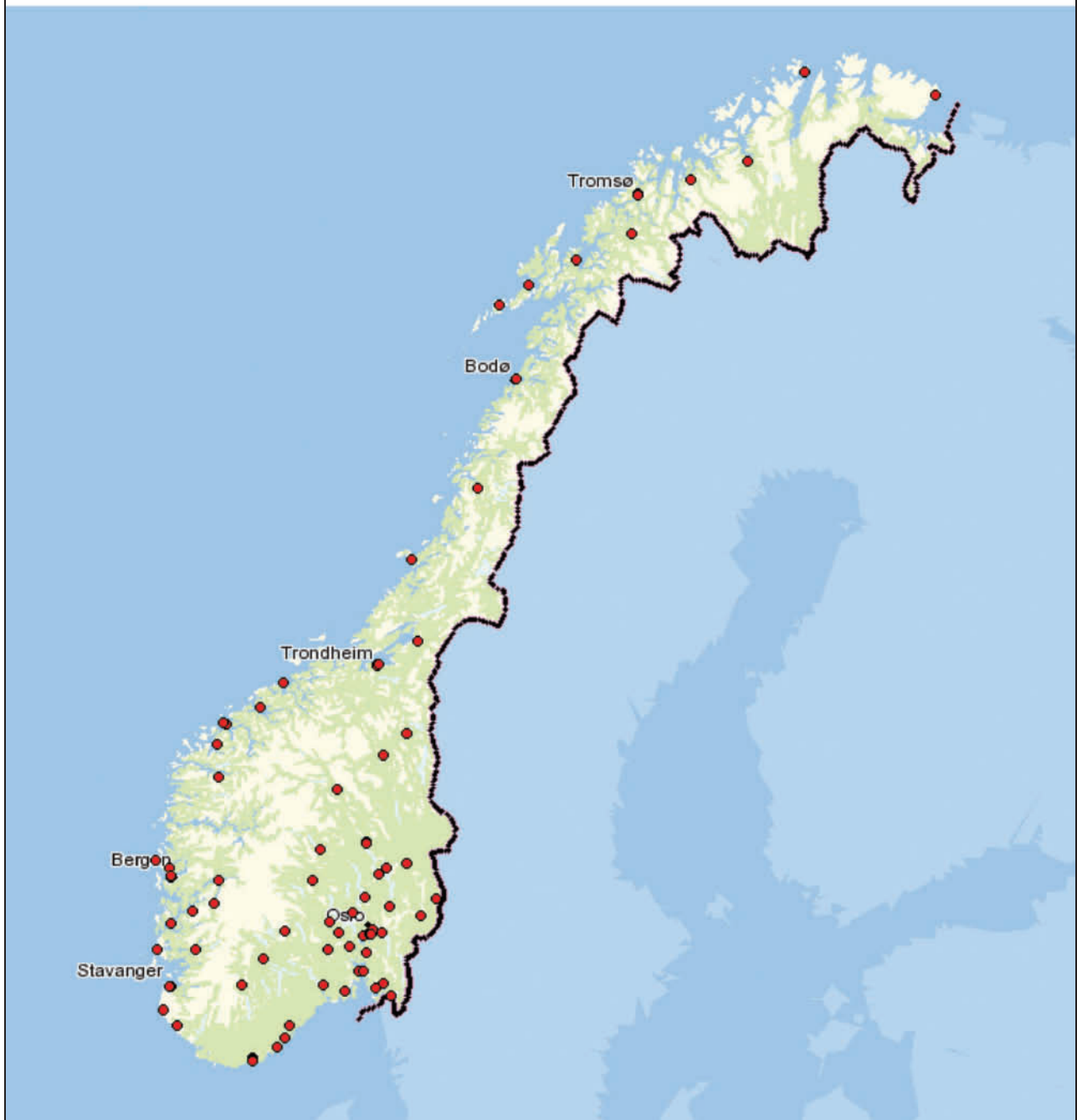
Følgende stortingsmeldinger har relevans for museumsfeltet:

- St.meld. nr. 15 (2000–2001) *Nasjonale minoriteter i Noreg – Om statleg politikk overfor jødar, kvener, rom, romanifolket og skogfinnar* (Kommunal- og regionaldepartementet)
- St.meld. nr. 16 (2004–2005) *Leve med kulturminner* (Miljøverndepartementet)
- St.meld. nr. 22 (2004–2005) *Kultur og næring* (Kultur- og kirke departementet)
- St.meld. nr. 17 (2005–2006) *2008 som markeringssår for kulturelt mangfold* (Kultur- og kirke departementet)
- St.meld. nr. 15 (2007–2008) *Tingenes tale. Universitetsmuseene* (Kunnskapsdepartementet)
- St.meld. nr. 24 (2008–2009) *Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv* (Kultur- og kirke departementet)

Del II
Status

Det nasjonale museumsnettverket

Figur 3.1 Det nasjonale museumsnettverket per august 2009. Kartet viser 85 enheter med tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet.

3 Det nasjonale museumsnettverket

Museer i Norge leverer hvert år statistikk til ABM-utvikling og Statistisk sentralbyrå.

Den følgende statusbeskrivelsen i kapittel 3, 4 og 5, tar utgangspunkt i statistikken som er levert fra de museene som mottar driftstilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet. Dette er museene som nå mottar tilskudd under kap. 328, post 70 *Det nasjonale museumsnettverket* i statsbudsjettet, Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design på kap. 322, post 73, samt Jødisk museum i Oslo og Norsk Skogfinsk Museum på kap. 328, post 78. Dette materialet er analysert slik det er levert i løpet av reformperioden (2002–2008) for å vise trender i utviklingen av museene.

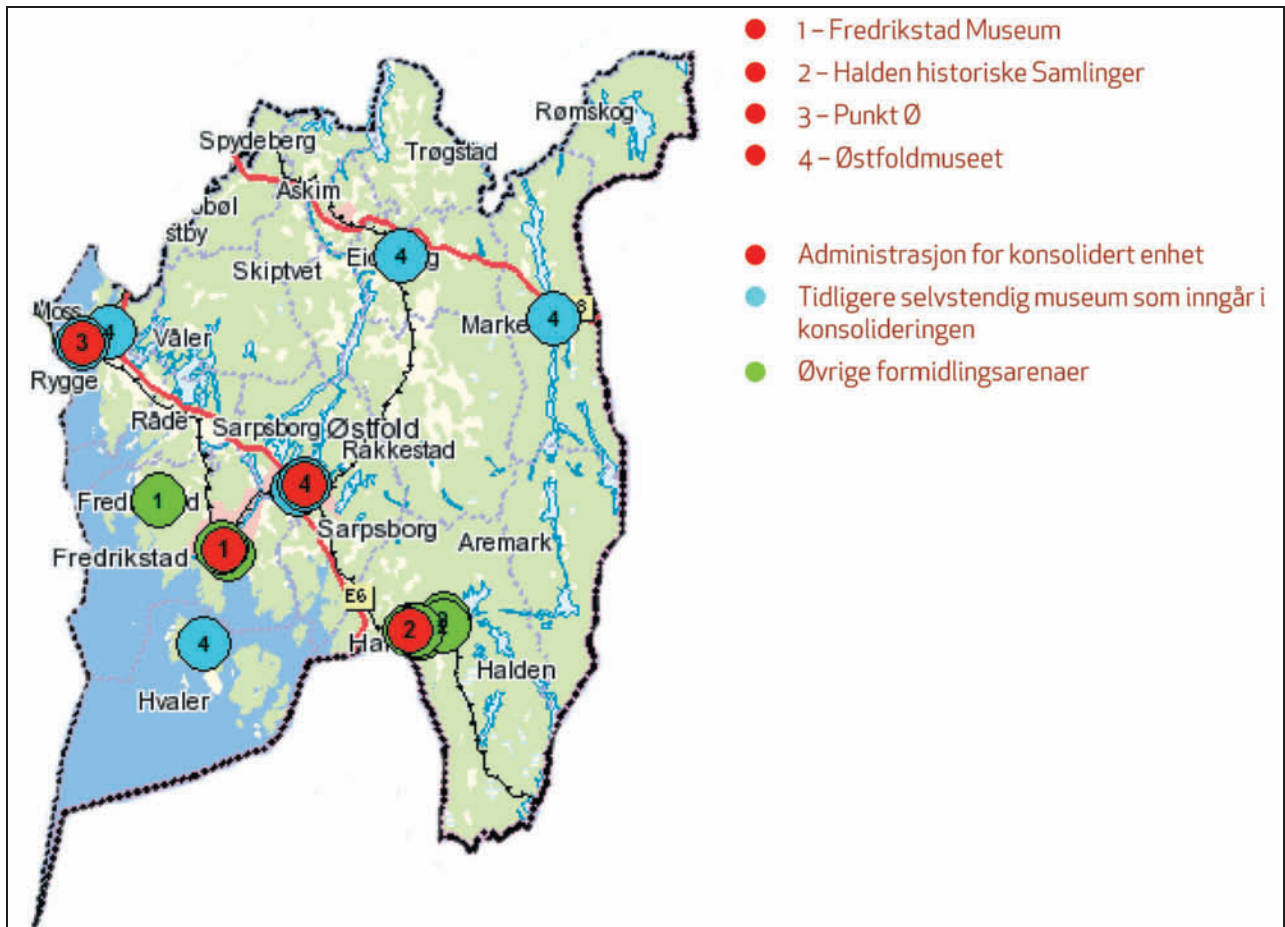
Statistikken er i all hovedsak kvantitativ og derfor begrenset i forhold til museenes erfaringer med museumsreformen. Departementet innhentet derfor informasjon i form av et høringsbrev i november 2008 til de 99 museene som mottok tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet på dette tidspunktet (jf. omtale av populasjonen over, post 70 hadde da 96 tilskuddsmottakere). Svarprosenten var 100. Svarene er sammenholdt med museumsstatistikken og utgjør grunnlag for statusrapporten.

I det følgende gis en oversikt og beskrivelse av museene med driftstilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet. Omtale og oversikt over arenaer tar

utgangspunkt i museenes egne tilbakemeldinger i forbindelse med meldingsarbeidet og inkluderer en kartfesting av museenes arenaer. Kartfestingen vises her med en landoversikt (figur 3.1) samt fylkesvis oversikt over museer med tilhørende arenaer (jf. fig. 3.2–3.21). Det er foretatt mindre justeringer av enkelte beskrivelser for å få en tilnærmet ensartet framstilling av omfang og detaljering. Det varierer hva museene har definert som «Tidligere museer som inngår i den konsoliderte enheten» og «Øvrige formidlingsarenaer», blant annet fordi konsolideringsprosesser har vært gjennomført i flere etapper. Det presiseres at kartene er ment å være illustrasjoner over museumsnettverket. Unøyaktigheter kan forekomme.

Oversikten gir en framstilling av 85 museer med driftstilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet, et antall som er resultatet av de omfattende konsolideringsprosessene som har vært gjennomført i reformperioden. Tallet vil reduseres ytterligere etter slutføring av pågående og framtidige prosesser. De 85 museumsenheter består samlet av over 300 tidligere selvstendige museer og nærmere 400 formidlingsarenaer, noe som gir et bilde av et museumsnettverk som har integrert arenaer og aktiviteter på et bredt grunnlag både nasjonalt, regionalt og lokalt.

3.1 Østfold

Figur 3.2 Museumsnettverket i Østfold.

I Østfold er det skrevet intensjonsavtale om å konsolidere Østfoldmuseet, Halden historiske Samlinger og Fredrikstad Museum i den nye enheten Østfoldmuseene fra 1. januar 2010.

Østfoldmuseet

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Folkenborg Museum
- Haldenvassdragets Kanalmuseum
- Kystmuseet Hvaler
- Moss by- og industrimuseum
- Borgarsyssel museum
- Museumstjenesten i Østfold
- Østfold fylkes billedgalleri

Østfoldmuseet arbeider med å samordne innsamling, dokumentasjon, forskning og formidling

knyttet til kultur- og naturhistorie i Østfold. Museet består blant annet av tre friluftsmuseer med tilflyttede bygninger som utgjør store visningsanlegg. Kanalmuseet har både en stor innendørsutstilling og formidler historie knyttet til vassdraget og naturområdene rundt museet. I tillegg forvalter Østfoldmuseet enkelte arenaer som ikke er tilgjengelige for publikum.

Nøkkeltall 2008 Østfoldmuseet

Besøk	42 821
Gjenstander	34 842
Kulturhistoriske bygninger	54
Årsverk, fast ansatte	27,5
Årsverk totalt	36,1
Totale driftsinntekter (i 1000)	29 445
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	14 802

Fredrikstad Museum

Formidlingsarenaer som inngår:

- Elingaard Museum
- Isegran – Maritime utstillinger
- Kongsten Fort

Fredrikstad Museum er et museum med kunst- og kulturhistoriske samlinger knyttet til historiske steder i Fredrikstad-området. Sentralt for museet er formidling av maritim historie og historie knyttet til forsvar og festningsverk. Det skjer særlig gjennom utstillinger på Kongsten og Isegran Fort. Museet presenterer også herregårdskultur gjennom Elingaard Herregård. Administrasjonen for Fredrikstad Museum holder til i Tøihuset i Fredrikstad, sammen med flere andre kulturinstitusjoner. Fredrikstad Museum er hovedansvarlig museum i faglig museumsnettverk for herregårder.

Nøkkeltall 2008 Fredrikstad Museum

Besøk	28 714
Gjenstander	23 305
Kulturhistoriske bygninger	16
Årsverk, fast ansatte	10,7
Årsverk totalt	14,7
Totale driftsinntekter (i 1000)	10 614
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	2 931

Halden historiske Samlinger

Formidlingsarenaer som inngår:

- Bergtunet
- Fredrikshald teater
- Kulissemagasinet
- Rød Herregård
- Fredriksten festning
- Bomuldspinderiet

Halden historiske Samlinger forvalter og formidler kulturhistorie i Halden-distriktet. Museet favner tematisk vidt og legger blant annet vekt på å presentere herregårdskultur gjennom Rød Herregård, by- og forsvarshistorie gjennom Fredriksten festning og industrihistorie gjennom Bomuldspin-

deriet. Halden historiske Samlinger forvalter Norges best bevarte barokkscene, Fredrikshald Teater.

Nøkkeltall 2008 Halden historiske Samlinger

Besøk	35 451
Gjenstander	30 468
Kulturhistoriske bygninger	18
Årsverk, fast ansatte	8,8
Årsverk totalt	10,8
Totale driftsinntekter (i 1000)	11 432
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	4 321

Punkt Ø

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Galleri F15

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

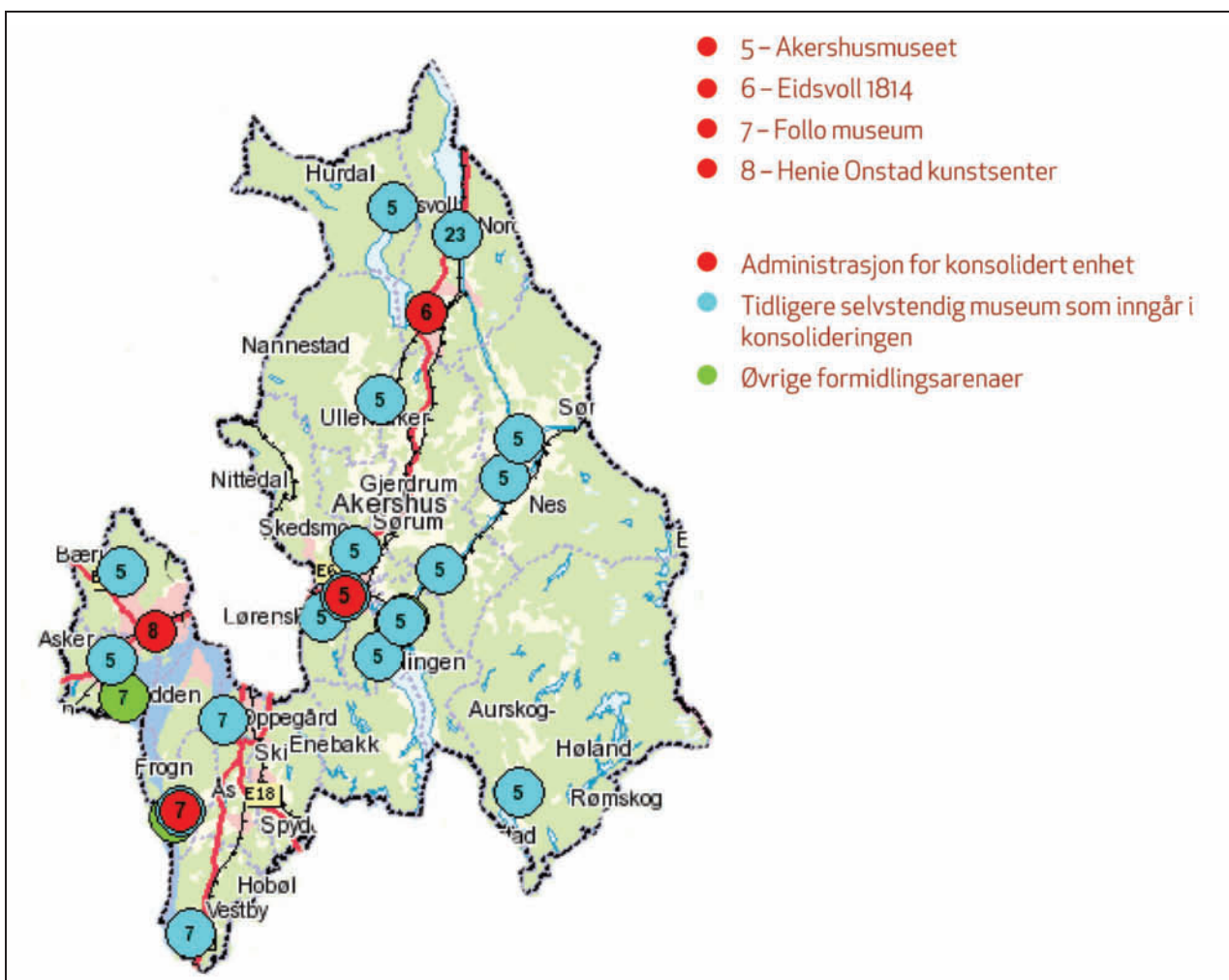
- Momentum Kunsthall

Punkt Ø er fylkesgalleri for Østfold med hovedarenaene Galleri F15 og Momentum Kunsthall i Moss. Galleriet legger vekt på å fremme kunnskap om og forståelse for norsk og internasjonal kunst. Punkt Ø har utelukkende temporære prosjekter, ikke faste samlinger, hovedsakelig knyttet til samtidskunst. Punkt Ø legger vekt på å bruke arkitektur og design som finnes i fylket som utgangspunkt for store og små stedsrelaterte arrangementer. Punkt Ø arrangerer Momentum – nordisk biennale for samtidskunst.

Nøkkeltall 2008 Punkt Ø

Besøk	43 203
Gjenstander	8
Kulturhistoriske bygninger	1
Årsverk, fast ansatte	8,6
Årsverk totalt	9,8
Totale driftsinntekter (i 1000)	15 137
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	8 999

3.2 Akershus

Figur 3.3 Museumsnettverket i Akershus. Mjössamlingene ved Minnesund (23) inngår i Mjøsmuseet i Oppland, jf. kap. 3.5.

Akershusmuseet

Akershusmuseet ble etablert 1. januar 2009 ved en konsolidering av Akershus fylkesmuseum og Fetsund Lenser.

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Akershus fylkesmuseum
- Fetsund Lenser
- Asker museum, Valstad samlinger
- Aurskog-Høland bygdetun
- Gamle Hvam museum
- Hurdal Historielags Samlinger
- Linderud gård
- Lørenskog bygdemuseum
- Nes Samlinger, Stein skole
- Rælingen bygdetun
- Skedsmo bygdemuseum

- Urskog-Hølandsbanen «Tertitten»
- Lommedalsbanen
- Ullensaker museum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Fløtingsmuseum, tømmer sorteringsanlegg i vann, slepe- og varpebåter
- Kulturringen
- Nordre Øyern Naturinformasjonssenter
- Soot-brakka arbeiderbolig

Akershusmuseet arbeider for å ivareta den historiske dimensjonen i endringsprosessene i fylket. Museet arbeider også for å styrke det lokale engasjementet for historie og kulturminnevern. Museet har femten avdelinger og favner over et bredt virkefelt med bygdetun, tømmerfløtingsindustri og generell kulturhistorie. Andre viktige felt er landbruk og hagekultur, kunstnerhjem, flyplass-

historie knyttet til militærhistorien og bygdehistorie, trelastaristokratiet og jernbanehistorie. Museet er ansvarlig for fotobevaring og privatarkiv i Akershus.

Fetsund Lenser er et teknisk industrielt kulturminne, fløtingsmuseum og natursenter som består av 2,5 km fredet tømmersorteringsanlegg i vann, 25 bygninger på land (hvorav 20 er fredet) og Nordre Øyeren Naturinformasjonssenter.

Nøkkeltall 2008 Akershusmuseet

Besøk	150 000
Gjenstander	39 351
Kulturhistoriske bygninger	151
Årsverk, fast ansatte	37
Årsverk totalt	67
Totale driftsinntekter (i 1000)	37 513
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	12 888

Eidsvoll 1814

Eidsvoll 1814 og Norsk Folkemuseum (Oslo) er konsolidert fra 1. juli 2009.

Eidsvoll 1814 forvalter Eidsvollbygningen som nasjonalmonument, formidler historien om 1814 og viser den videre utviklingen i norsk politisk historie. Frem mot 2014 vil Eidsvoll 1814 særlig satse på å skape interesse og engasjement for demokratiets utfordringer i vår tid gjennom visjonen «Ved Eidsvoll 1814 skal historien utfordre samtiden».

Nøkkeltall 2008 Eidsvoll 1814

Besøk	46 954
Gjenstander	6 065
Kulturhistoriske bygninger	4
Årsverk, fast ansatte	10,4
Årsverk totalt	19,3
Totale driftsinntekter (i 1000)	16 263
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	10 514

Follo museum

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Stiftelsen Follo museum
- Roald Amundsens hjem Uranienborg
- Son Kystkultursenter

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Tegneseriemuseet i Norge
- Fredrik Stabell og Avistegnernes hus
- Vollen (trebåtutstilling)

Follo museum er et friluftsmuseum og arbeider i kryssningspunktene mellom kystkultur i Akershus, jordbrukshistorie fra steinalderen til våre dager og modernitet, urbanitet og samtid. Jordbrukshistorien er sentral for lokalmiljøet, og museet legger særlig vekt på å fremstille den påvirkningen Norges Landbrukshøgskole (nå Universitetet for miljø- og biovitenskap) har hatt i regionen. Museet arbeider med dokumentasjon av kystkulturen i Akershus og forvalter en rekke trebåter fra forrige århundre.

Nøkkeltall 2008 Follo museum

Besøk	19 900
Gjenstander	26 160
Kulturhistoriske bygninger	32
Årsverk, fast ansatte	5,5
Årsverk totalt	8,2
Totale driftsinntekter (i 1000)	5 192
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	2 994

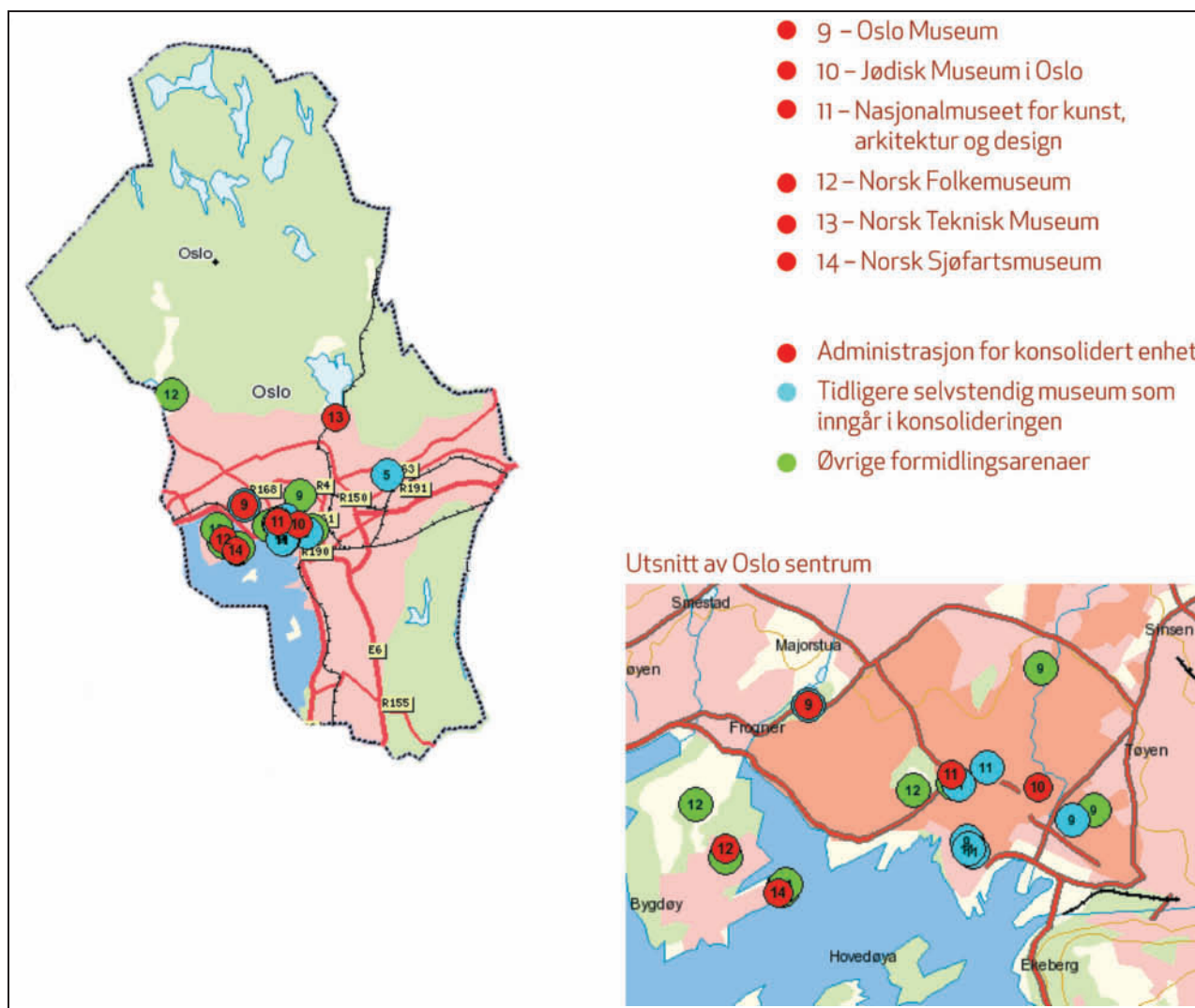
Henie Onstad kunstsenter

Henie Onstad kunstsenter ble etablert gjennom en gave fra Sonja Henie og Niels Onstad som bestod av bygget, en kunstsamling og et driftsfond. Bygget er senere utvidet med to saler og det er etablert en utescene i skulpturparken. Virksomheten er konsentrert om utstillinger med norsk og internasjonal modernisme og samtidskunst, tverrkunstneriske aktiviteter og formidling, presentasjon og forvaltning av egen kunstsamling, Sonja Henies premiesamling og dokumentasjonsarkiv.

Nøkkeltall 2008 Henie Onstad kunstsenter

Besøk	73 000
Gjenstander	4 000
Kulturhistoriske bygninger	1
Årsverk, fast ansatte	17,2
Årsverk totalt	18,1
Totale driftsinntekter (i 1000)	30 835
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	8 730

3.3 Oslo

Figur 3.4 Museumsnettverket i Oslo.

Oslo Museum

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Internasjonalt kultursenter og museum (IKM)
- Oslo bymuseum
- Teatermuseet i Oslo

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Sagveien 8 (leilighet fra 1860)
- Tøyengata 38b (leilighet fra 1890)

Museet er et kulturhistorisk museum som arbeider med formidling av kunnskap om Oslo bys historie og utvikling, innbyggernes liv og livsvilkår gjennom tidene, det flerkulturelle samfunn og innvandring til Norge, bykultur, teaterhistorie og sce-

nekunst. Museet satser særlig på formidling av samtid og nær fortid i Oslos utvikling, urbane endringsprosesser og minoriteter og marginaliserte grupper.

Nøkkeltall 2008 Oslo Museum

Besøk	89 932
Gjenstander	26 646
Kulturhistoriske bygninger	0
Årsverk, fast ansatte	28,1
Årsverk totalt	36,7
Totale driftsinntekter (i 1000)	28 696
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	7 797

Jødisk museum i Oslo

Jødisk museum i Oslo holder til i deler av den forhenværende synagogen i Calmeyers gate 15. Museets mål er dokumentasjon, forskning og formidling av kunnskap om jødisk kultur, tradisjon og historie. Museet arbeider for å skape ny innsikt og forståelse og på den måten motvirke gamle myter, stereotyper og fordommer. Museet har fokus på mange perspektiver i det jødiske liv og belyser hvordan det har vært, og fortsatt er, å leve som jøde i Norge. Museet skal legge grunnen for en møteplass der mangfoldet i jødisk kulturarv ivaretas og formidles til storsamfunnet. Gjennom undervisning gir museet et tilbud til storsamfunnets barn og ungdom om å lære om jødisk kultur, religion og historie. Museet fungerer også som kulturhus med kulturarrangement som teater, konserter, filmkvelder og foredrag.

Nøkkeltall 2008 Jødisk museum i Oslo

Besøk	3 592
Gjenstander	400
Kulturhistoriske bygninger	0
Årsverk, fast ansatte	2,0
Årsverk totalt	4,0
Totale driftsinntekter (i 1000)	7 121
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	2 341

Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Kunstindustrimuseet i Oslo
- Museet for samtidskunst
- Nasjonalgalleriet
- Norsk arkitekturmuseum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Kunsthallen, Tullinløkka

Nasjonalmuseets hovedoppgaver er å samle, bevare, forske på, vise og formidle kunst, arkitektur og design i overensstemmelse med høy faglig standard. Museet skal gjennom dette stimulere til økt forståelse for og kunnskap om kunst, arkitektur og design. Nasjonalmuseet skal ha den mest representative samlingen av historiske og samtidige verk innen kunst, arkitektur og design med til-

knytning til Norge. Nasjonalmuseet skal i tillegg samle andre sentrale internasjonale verk. Museet skal gjøre sine samlinger, arkiver og kompetanse tilgjengelige for et mangfold av målgrupper i hele Norge og utlandet. Nasjonalmuseet skal være det nasjonale museumsnettverkets drivende kraft, kompetansesenter og inspirator. I tillegg skal museet spille en aktiv rolle i de internasjonale museumsnettverkene.

Nøkkeltall 2008 Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design

Besøk	530 107
Gjenstander	164 858
Kulturhistoriske bygninger	0
Årsverk, fast ansatte	131
Årsverk totalt	152,4
Totale driftsinntekter (i 1000)	246 923
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	233 589

Norsk Folkemuseum

Eidsvoll 1814 (Akershus) og Norsk Folkemuseum er konsolidert fra 1. juli 2009.

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Bogstad gård
- Ibsenmuseet
- Norsk farmasihistorisk museum
- Bygdø Kongsgård
- Eidsvoll 1814 (se omtale under Akershus)

Norsk Folkemuseum er et kulturhistorisk museum med landsdekkende samlinger. Museet har som overordnet mål å fremme kunnskap, forståelse og toleranse gjennom historisk og kulturelt mangfold, og har som formål å samle, dokumentere, bevare, forske og formidle bygninger og gjenstander som belyser liv og livsvilkår i Norge og Sameland (Sapmi), fortrinnsvis fra tiden etter 1500. Museets samlinger omfatter antikvariske bygninger, gjenstander, fotografier, arkivalia, film og lydopptak. Museet arbeider med å bygge opp en bestand av bevaringsverdige norske husdyr-raser. Museets friluftsmuseum viser by- og bygdekultur i Norge. Basisutstillingene viser folkekunst, drakt- og klesskikk, kirkekunst i Norge, samisk kultur fram til i dag og historisk leketøy.

Nøkkeltall 2008 Norsk Folkemuseum

Besøk	388 527
Gjenstander	215 871
Kulturhistoriske bygninger	169
Årsverk, fast ansatte	114,6
Årsverk totalt	147,5
Totale driftsinntekter (i 1000)	115 982
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	70 832

Norsk Teknisk Museum

Norsk Teknisk Museums samling har hovedvekt på teknisk, naturvitenskaplig, medisinsk og industriell kulturarv. Museet er både et historisk museum og et samtidsmuseum og belyser utviklingen innenfor teknikk, vitenskap, industri og medisin fra et samfunnsmessig perspektiv. Norsk Teknisk Museum ble etablert i 1914 og har landsomfattende ansvar for områdene teknologi, industri, naturvitenskap og medisin. Museet rommer også Nasjonalt medisinsk museum og det regionale Viten-senteret for Østlandet. Museet er hovedansvarlig museum i faglig museumsnettverk for teknologi- og industrihistorie.

Nøkkeltall 2008 Norsk Teknisk Museum

Besøk	207 548
Gjenstander	56 583
Kulturhistoriske bygninger	0
Årsverk, fast ansatte	45,5
Årsverk totalt	52,0
Totale driftsinntekter (i 1000)	48 070
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	23 874

Norsk Sjøfartsmuseum

Formidlingsarenaer som inngår:

- Båthall
- Gjøhavn museumshavn
- Skonnerten Svanen
- Hardangerjakten/polarskuta «Gjøa»

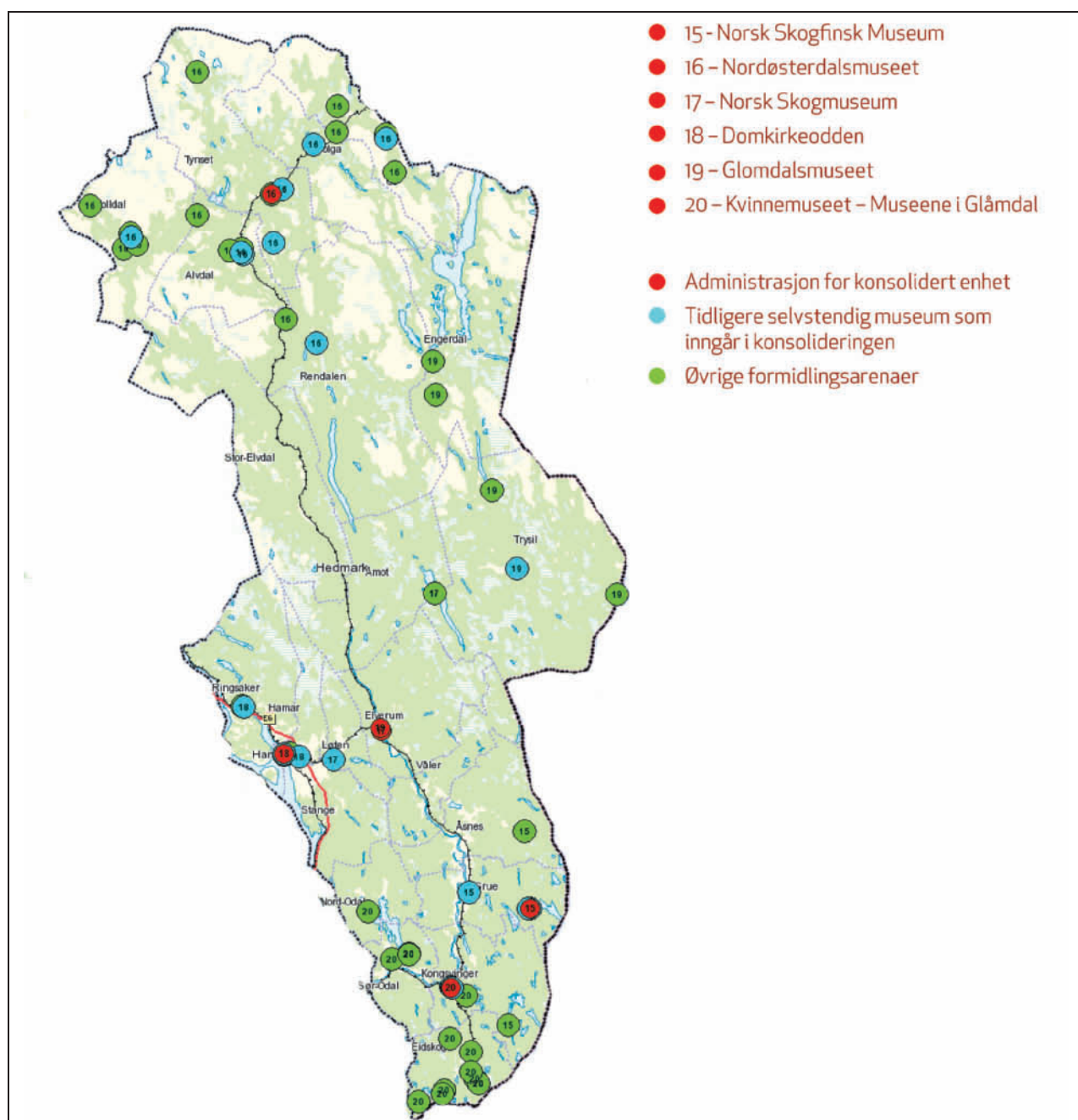
Norsk Sjøfartsmuseum er et landsdekkende museum for norsk sjøfartshistorie, kystkultur og båtbyggings- og båtbrukstradisjoner. Museet er dessuten regionalt undervannsarkeologisk kompetansesenter for de ti fylkene på Østlandet og Sørlandet, og forvalter Statens eiendomsrett til skipsfunn fra før 1900 i hele dette området. Museet legger vekt på forskning og forskningsbasert formidling. I den faste stillingsmassen er det åtte vitenskapelige stillinger. Fem av disse stillingene er besatt av arkeologer, de øvrige av historikere/kulturhistorikere. Museet er hovedansvarlig museum i faglig museumsnettverk for sjøfart.

Nøkkeltall 2008 Norsk Sjøfartsmuseum

Besøk	58 368
Gjenstander	56 337
Kulturhistoriske bygninger	3
Årsverk, fast ansatte	21,0
Årsverk totalt	38,0
Totale driftsinntekter (i 1000)	33 196
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	1 226

3.4 Hedmark

Figur 3.5 Museumsnettverket i Hedmark.

Nordøsterdalsmuseet, Norsk Skogmuseum, Domkirkeodden, Glomdalsmuseet og Kvinnemuseet – Museene i Glåmdal har gjort styrevedtak hvor de slutter seg til en avtale om å etablere Hedmark fylkesmuseum AS. Den nye enheten skal være i drift fra 1. januar 2010.

Norsk Skogfinsk Museum

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Finnetunet
- Gruetunet
- Norsk Skogfinsk Museum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Austmarka Historielag
- Åsnes Finnskog Historielag

Norsk Skogfinsk Museum er et frittstående, nasjonalt museum for skogfinsk kultur i Norge. Skogfinsk bosetting finnes i større eller mindre

grad i 40 kommuner i fylkene Hedmark, Oppland, Østfold, Akershus, Oslo, Buskerud og Telemark. Norsk Skogfinsk Museum arbeider med innsamling, dokumentasjon, forskning og formidling knyttet til skogfinsk kultur i Norge gjennom tidene. Museet forvalter en rekke antikvariske bygg og andre kulturminner, gjenstandssamlinger og arkiv/fotoarkiv knyttet til skogfinsk kultur. Museet arbeider aktivt for å fremme samarbeid lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

Nøkkeltall 2008 Norsk Skogfinsk Museum

Besøk	9 708
Gjenstander	28 316
Kulturhistoriske bygninger	144
Årsverk, fast ansatte	3,1
Årsverk totalt	3,8
Totale driftsinntekter (i 1000)	2 862
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	2 043

Nordøsterdalsmuseet

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Alvdal Museum
- Aukrustsenteret
- Dølmotunet
- Folldal Bygdetun
- Oddentunet
- Okkupasjonssamlinga
- Rendalen Bygdemuseum/Bullmuseet
- Tyllaldalen Bygdetun
- Tynset Bygdemuseum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Arbeiderleiligheten
- Bjørgan prestegård
- Egg
- Gamle Berger skole
- Gruvemuseet
- Husantunet
- Kvern i Kvita
- Narbuvoll skole
- Kvernhus
- Lovise hytte
- Museumssenteret Ramsmoen
- Os Museum
- Saga i Mellomsbekken
- Streitlien Uppigard

Nordøsterdalsmuseet er et regionalt friluftsmuseum for seks kommuner (Rendalen, Alvdal, Folldal, Tynset, Tolga og Os) med totalt tolv avdelinger. Museet forvalter til sammen et hundretalls hus og anlegg fordelt på over tretti steder. I tillegg har museet en rekke gjenstander, foto, dokumentasjonsmateriale og arkivalia. Museets hovedoppgave er å dokumentere samfunnet omkring fjellbygda, bergverk/gruve, lokal kulturell aktivitet og utvikling av lokalsamfunnet. Museet legger vekt på samvirke med lokalsamfunn og engasjerte enkeltpersoner. Aukrustsenteret er særskilt viktig for reiselivet i regionen.

Nøkkeltall 2008 Nordøsterdalsmuseet

Besøk	51 680
Gjenstander	25 833
Kulturhistoriske bygninger	154
Årsverk, fast ansatte	8,4
Årsverk totalt	9,6
Totale driftsinntekter (i 1000)	7 018
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	3 327

Norsk Skogmuseum

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Norsk Skogbruksmuseum
- Klevfos Industrimuseum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Sørlistøa Fløtemuseum
- Fløterbåten Trysil-Knut

Norsk Skogmuseum er et museum med landsdekkende ansvar for å utbre kunnskap om skog og utmark, inkludert jakt, fangst og fiske, og foredling av trevirke. Museet skal drive forskning, samle og konservere kulturhistorisk og naturhistorisk materiale, og formidle kunnskap gjennom utstillinger, publikasjoner, undervisning og annen informasjon.

Nøkkeltall 2008 Norsk Skogmuseum

Besøk	111 427
Gjenstander	16 543
Kulturhistoriske bygninger	58
Årsverk, fast ansatte	32,0
Årsverk totalt	42,0
Totale driftsinntekter (i 1000)	29 362
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	13 887

Domkirkeodden

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Hedmarksmuseet
- Norsk Utvandrer museum og Forsknings senter
- Prøysenhuset

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Kirsten Flagstadmuseet
- Vernebygget Hamardomen
- Storhamarlåven
- Prøysenstua
- Utvandrerkirken

Stiftelsen Domkirkeodden er Hamar-regionens kulturhistoriske museumsstiftelse med fire museer og fem fellesavdelinger. Museet arbeider både regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Hovedfokus for museets virksomhet ligger dels på middelalderens og den etterreformatoriske tids kulturhistorie, dels på norsk utvandringshistorie og historien om og arven fra Kristen Flagstad og Alf Prøysen. Bevaringsavdelingen har ansvar for kulturhistorisk konservering i alle museene i Hedmark, og fotoavdelingen har et tilsvarende fylkesansvar.

Nøkkeltall 2008 Domkirkeodden

Besøk	62 359
Gjenstander	50 545
Kulturhistoriske bygninger	77
Årsverk, fast ansatte	29,5
Årsverk totalt	39,6
Totale driftsinntekter (i 1000)	24 715
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	8 403

Glomdalsmuseet

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Glomdalsmuseet
- Museumssenteret i Trysil/Engerdal

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Fløteranlegg Støa kanal
- Fløterkoie Røskjota
- Fløterkoie Stenbekken
- Fløterkoie Engeroseet

Glomdalsmuseet åpnet i 1911 som regionsmuseum for Østerdalen og Solør. Tradisjonelt har museets hovedoppgaver vært knyttet til førindustrielt landbruk, bygge- og boskikk, folkekunst, sosialhistorie, håndverk og ervervsliv, medisinsk historie og forsvarshistorie i regionen. De senere år er museets faglige profil endret, slik at kulturelt mangfold er blitt en av hovedoppgavene. Denne virksomheten omfatter tater/romanifolket, sørsamer, skogfinner og nyere tids innvandring til Hedmark. Kulturelt mangfold synliggjøres i det meste av museets virksomhet. Museet har regionfunksjon for Sør-Østerdal og yter bistand til mindre museer i museumsfaglige spørsmål og overfor kommuner og privatpersoner i kulturvernspørsmål.

Nøkkeltall 2008 Glomdalsmuseet

Besøk	39 487
Gjenstander	39 272
Kulturhistoriske bygninger	93
Årsverk, fast ansatte	19,2
Årsverk totalt	28,3
Totale driftsinntekter (i 1000)	18 236
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	10 458

Kvinnemuseet – Museene i Glåmdal

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Kvinnemuseet på Rolighed
- Kongsvingermuseene

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Bymuseet i Aamodt-gården
- Skolemuseet på Skinnarbøl
- Odalstunet på Skarnes
- Skolemuseet/Sigurd Hoels barndomshjem
- Nordset sag

- Slåstad mølle
- Bygdetunet på Almenninga
- Bygdehuset på Vestmarka
- Skolemuseet på Matrand
- Hestekosmie
- Hageruds snekkerverksted på Magnor
- Sootkanalen
- Fangstgropanlegget på Gaustadmoen
- Gaustadsjøsaga
- Fløtningsminner i Børjåa

Stiftelsen Kvinnemuseet – Museene i Glåmdal skal både drive og videreutvikle det tidligere nasjonale Kvinnemuseet med kvinnehistorisk profil og drive og videreutvikle tre lokale museer. Stiftelsen er ansvarlig for museums- og kulturvernsarbeidet kommunene Eidskog, Sør-Odal, Nord-

Odal og Kongsvinger. Stiftelsen har ansvaret for en rekke anlegg foredelt utover i de fire kommunene og arbeider etter økomuseumsmodellen. Formidling av hvert enkelt anlegg er en prioritert oppgave. Museet etterstreber et tydelig kvinne- og kjønnsperspektiv i all virksomhet.

Nøkkeltall 2008 Kvinnemuseet – Museene i Glåmdal

Besøk	14 123
Gjenstander	21 753
Kulturhistoriske bygninger	50
Årsverk, fast ansatte	7,0
Årsverk totalt	8,2
Totale driftsinntekter (i 1000)	6 869
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	4 175

3.5 Oppland

Figur 3.6 Museumsnettverket i Oppland.

Lillehammer Kunstmuseum

Lillehammer Kunstmuseum arbeider både med samtidskunst og historiske utstillinger. Museet har egne samlinger og har den senere tid mottatt en større Weidemann-samling og gallerist Jon Doblougs samling. Museet viser fem utstillinger år-

lig, de fleste egenproduserte, og produserer skoleutstillinger for regionen. I tilknytning til utstillingene gir museet ut forsknings- og formidlingsorienterte publikasjoner. Museet legger vekt på å samarbeide med andre kunstmuseer nasjonalt og internasjonalt.

Nøkkeltall 2008 Lillehammer Kunstmuseum

Besøk	23 303
Gjenstander	1 254
Kulturhistoriske bygninger	0
Årsverk, fast ansatte	12,3
Årsverk totalt	12,9
Totale driftsinntekter (i 1000)	13 887
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	6 792

Maihaugen

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Norges Olympiske Museum
- Postmuseet

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Aulestad, Karoline og Bjørnstjerne Bjørnsons hjem
- Bjerkebæk, Sigrid Undsets hjem

Maihaugen er et av de største museene i Norge og består av fem museer og fire avdelinger. Museet favner temaer som diktning, idrett, håndverk, samtid, kulturelt mangfold og historie. Konsernet Maihaugen har besluttet å fokusere på publikums- og håndverksorientert museumsvirksomhet. Maihaugen er også en vitenskapelig institusjon som skal samle inn, dokumentere og formidle kunnskap om materielle og immaterielle kulturminner, fortrinnsvis for tiden etter reformasjonen. Maihaugen arbeider for å skape interesse for historie og kulturhistorie, gi de besøkende gode opplevelser og kunnskap og utvikle stolthet over Maihaugen som kulturinstitusjon og turistattraksjon. Med utgangspunkt i samlingene driver stiftelsen forskning og utvikling gjennom utstillinger, publikasjoner, undervisning og andre former for informasjon. Norsk handverksutvikling (NHU) og Sekretariatet for små og verneverdige fag (SSV) inngår i Maihaugen. Museet er hovedansvarlig museum i faglig museumsnettverk for samtid.

Nøkkeltall 2008 Maihaugen

Besøk	193 249
Gjenstander	100 531
Kulturhistoriske bygninger	204
Årsverk, fast ansatte	66,0
Årsverk totalt	72,0
Totale driftsinntekter (i 1000)	77 250
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	40 237

Mjøsmuseet

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Mjøssamlingene ved Minnesund
- Gjøvik historiske samlinger
- Toten økomuseum og historielag

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Eiktunet friluftsmuseum
- Gjøvik gård
- Kauffeldtgården
- Tingbygningen på Hunn
- Holmen brenneri
- Stenberg friluftsmuseum
- Dokumentasjonssenteret Kapp Melkefabrikk
- Peder Balke-senteret
- Raufoss gård
- Hjemmefronthytte
- Rud klokkegård
- Ås kirkestall
- Bekkekværn

Mjøsmuseet forvalter samlinger, eiendom og bygninger tilhørende Gjøvik historiske samlinger, Toten Økomuseum og Mjøssamlingene ved Minnesund. Sentralt for museet er dokumentasjon, forskning og formidling av regionens historie og kultur. Museet arbeider blant annet med jord- og skogbrukshistorie, industrihistorie, fornminner, Mjøsas båthistorie og nyere kulturhistorie. Museet legger vekt på lokalt engasjement.

Nøkkeltall 2008 Mjøsmuseet

Besøk	85 077
Gjenstander	29 348
Kulturhistoriske bygninger	101
Årsverk, fast ansatte	16,7
Årsverk totalt	17,3
Totale driftsinntekter (i 1000)	15 915
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	5 125

Gudbrandsdalsmusea

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Lesja Bygdemuseum
- Lom Bygdamuseum
- Museet i Nord-Gudbrandsdal
- Norsk Fjellmuseum
- Gudbrandsdal Krigsminnesamling

- Ringebu prestegard
- Jutulheimen bygdemuseum
- Hundorp, Dale-Gudbrands gård

Museet formidler, bevarer og dokumenterer den lokale kulturen i Nord-Gudbrandsdalen. Tematisk arbeider museet med jakt- og fangstkultur, industri på 1900-tallet, jordbrukskultur og lokale folke- musikktradisjoner. Arkiv- og museumsvirksomheten ses i sammenheng. De siste årene har museet lagt vekt på å modernisere virksomheten. Det er laget en ny permanentutstilling om temaet jakt og fangst. I tillegg er det gjort omfattende renova- sjons- og vedlikeholdsarbeid.

Nøkkeltall 2008 Gudbrandsdalsmusea

Besøk	11 394
Gjenstander	6 510
Kulturhistoriske bygninger	46
Årsverk, fast ansatte	3,2
Årsverk totalt	5,7
Totale driftsinntekter (i 1000)	3 053
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	2 401

Randsfjordmuseene

Randsfjordmuseene har inngått avtale om konsolidering med Hadeland Bergverksmuseum innen 1. januar 2010.

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Hadeland folkemuseum
- Kittilbu utmarksmuseum
- Lands Museum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Drengestua på Jevnaker prestegard
- Molstadkvern mølle
- Amundstuen husmannsplass
- Fløtingsanlegget i Bjoneelva
- Tingelstad gamle kirke
- Klokkerlåven på Tingelstad

Randsfjordmuseene er et regionalt, konsolidert museum for Randsfjordregionen. Museene arbeider innenfor fagfeltene kulturhistorie, naturhistorie og bygningsvern. Gjennom Hadeland Folke-

museum og Lands Museum forvalter Randsfjordmuseene historiske bygninger som gjenspeiler regionens byggeskikk fra middelalderen og frem til 1900-tallet. Kittilbu Utmarksmuseum formidler bruk av utmarka i Gausdal Vestfjell fra steinalderen til nyere tid.

Nøkkeltall 2008 Randsfjordmuseene

Besøk	14 557
Gjenstander	25 686
Kulturhistoriske bygninger	69
Årsverk, fast ansatte	13,3
Årsverk totalt	16,4
Totale driftsinntekter (i 1000)	11 387
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	4 958

Valdresmusea

Tidligere selvstendige museer og enheter som inngår i den konsoliderte enheten:

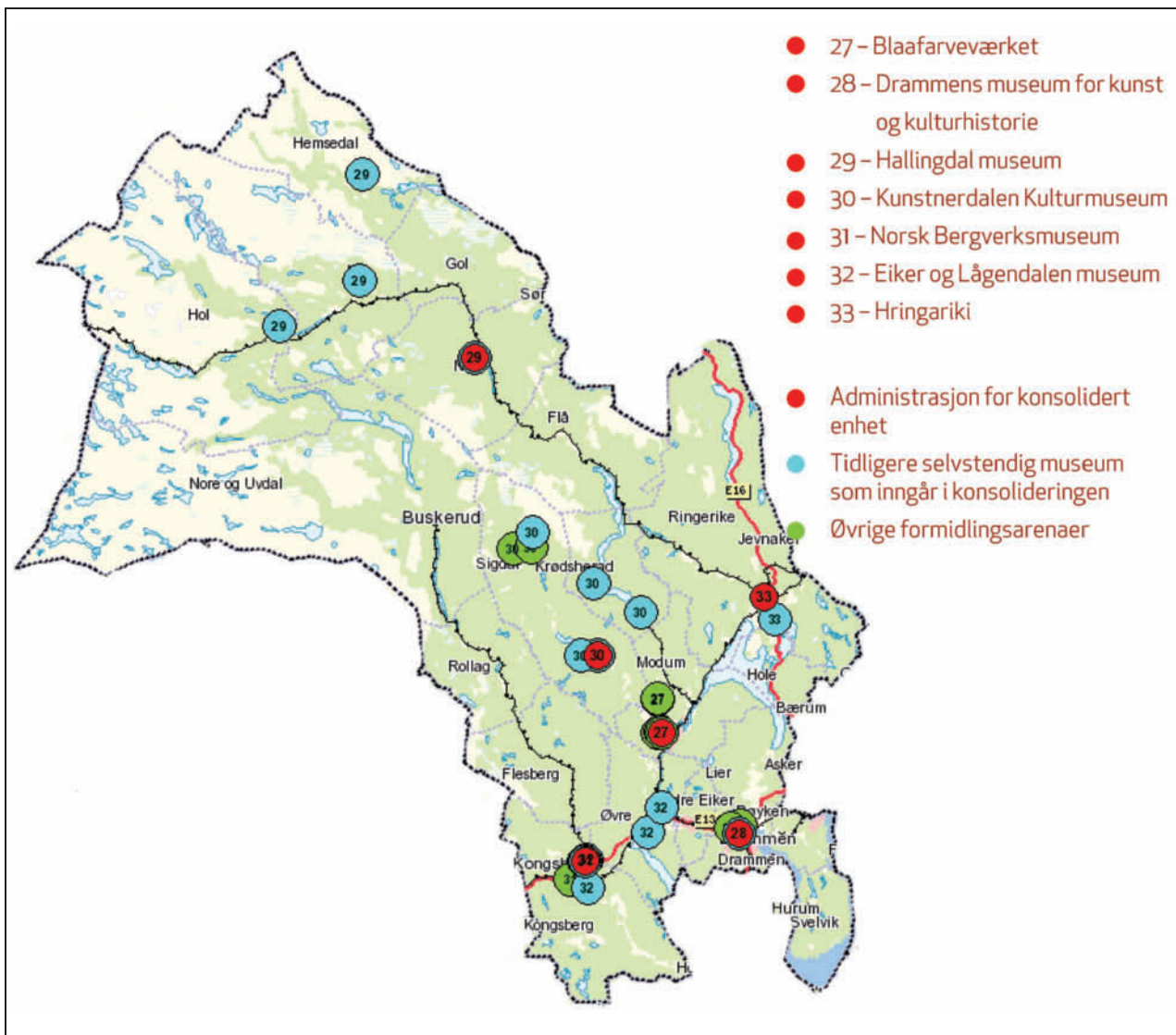
- Bagn bygdesamling
- Bautahaugen Samlinger
- Bunad- og folkedraktrådet
- Gardbergfeltet
- Valdres Folkemuseum

Valdresmusea er regionsmuseum for Valdres og har faglig, administrativt og driftsansvar for avdelinger ved Bautahaugen Samlinger i Hedalen, Bagn Bygdesamling, Gardbergfeltet, Valdres Folkemuseum og Bunad- og folkedraktrådet. Museet har ca. 140 antikvariske bygninger og er privatar- kiv for Valdres. Hovedsatsingsområdet for Valdresmusea er Valdres' kulturhistorie, herunder stølsbruk, folkemusikk og -dans, matkultur, reise- livshistorie, utvandring/migrasjon og skogbruk.

Nøkkeltall 2008 Valdresmusea

Besøk	40 468
Gjenstander	22 964
Kulturhistoriske bygninger	138
Årsverk, fast ansatte	17,4
Årsverk totalt	20,9
Totale driftsinntekter (i 1000)	11 415
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	7 150

3.6 Buskerud

Figur 3.7 Museumsnettverket i Buskerud.

Blaafarveværket

Formidlingsarenaer som inngår:

- Koboltgruvene
- Foredlingsværket
- Haugfosstråkka
- Nyfossum
- Theodor Kittelsen-museet

Museet forvalter og videreformidler industrihistorie knyttet til utvinning av kobolt i den største nor-

ske industrivirksomheten i perioden 1773–1893. Museet har flere forskjellige friluftsanlegg. Hovedvirksomheten er knyttet til bygningene ved Værket, der det blant annet er årlige kunstutstillinger og en fast museumsutstilling. Museet omfatter også koboltgruver, bygg knyttet til koboltvirksomheten og Theodor Kittelsen-museet. Museet retter seg mot et bredt publikum og har en sentral rolle i reiselivet i regionen.

Nøkkeltall 2008 Blaafarveværket

Besøk	150 847
Gjenstander	1 347
Kulturhistoriske bygninger	41
Årsverk, fast ansatte	9,0
Årsverk totalt	38,5
Totale driftsinntekter (i 1000)	24 090
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	6 689

Drammens museum for kunst og kulturhistorie

Formidlingsarenaer som inngår:

- Holmsbu Billedgalleri
- Henrik Sørensens samlinger
- Marienlyst gård
- Bragernesåsen friluftmuseum
- Gulskogen gård
- Sjøboden på Gulskogen
- Lychepaviljongen
- Hallingtunet
- Austad gård

Drammens museum for kunst og kulturhistorie, fylkesmuseum og galleri for Buskerud formidler kunst og kulturminner. Museet forvalter et bredt kulturhistorisk materiale av gjenstander, bygninger og lystgårder, historiske hageanlegg og billedkunst fra eldre og nyere tid. Museet har både faste utstillinger fra samlingene og skiftende utstillinger. Museet legger vekt på forskningsbasert virksomhet både i form av produksjon av essay og andre tekster og i planleggingen av aktiviteter.

Nøkkeltall 2008 Drammens museum for kunst og kulturhistorie

Besøk	33 646
Gjenstander	51 098
Kulturhistoriske bygninger	57
Årsverk, fast ansatte	10,60
Årsverk totalt	14,50
Totale driftsinntekter (i 1000)	15 981
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	5 420

Hallingdal museum

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Dagali museum

- Gol Bygdemuseum
- Hallingdal Museum, Nesbyen
- Hemsedal bygdetun
- Hol Bygdemuseum
- Ål bygdamuseum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Garden Dokken i Hol kommune
- Nord-hovet gamle skole
- Øvrevollseiestugu

Hallingdal museum er et regionmuseum for Hallingdal med sete på Hallingdal Folkemuseum, Nesbyen. Museet arbeider med innsamling, bevaring og formidling av gjenstander som dokumenterer liv og virksomhet i regionen gjennom historien. Museet er et kulturhistorisk museum og har ansvar for 132 verneverdige bygninger. Hver avdeling har ansvar for ett eller flere temaer, blant annet embetsmannshistorie, industrihistorie, gammel bondekultur, samferdsel, kulturlandskap, rose-maling, tekstil, jernutvinning, smedarbeid, fjellbruk og museumshistorie.

Nøkkeltall 2008 Hallingdal museum

Besøk	11 244
Gjenstander	43 000
Kulturhistoriske bygninger	133
Årsverk, fast ansatte	8,10
Årsverk totalt	9,60
Totale driftsinntekter (i 1000)	6 589
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	2 942

Kunstnerdalen Kulturmuseum

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Hagan, Christian Skredsvigs hjem
- Lauvli, Theodor Kittelsens hjem
- Krøderbanen
- Sigdal Museum, Folkemusikksenteret i Buskerud
- Villa Fridheim

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Eggedal Mølle
- Tveitensamlingene

Kunstnerdalen Kulturmuseum er et senter for kulturforståelse i Krødsherad, Modum og Sigdal. Museet arbeider med innsamling, bevaring, forsk-

ning og formidling av materielle og immaterielle kulturminner fra regionen. Museet forvalter to godt bevarte kunsterhjem fra 1890-årene, Theodor Kittelsens hjem Lauvli og Christian Skredsvigs hjem Hagan. Museet omfatter også friluftsmuseum og folkemusikksenter ved Sigdal Museum, museumsjernbane med stasjonsbygninger mellom Vikersund og Krøderen og Villa Fridheim, som er fredet.

Nøkkeltall 2008 Kunstnerdalen Kulturmuseum

Besøk	53 703
Gjenstander	14 136
Kulturhistoriske bygninger	51
Årsverk, fast ansatte	9,0
Årsverk totalt	12,7
Totale driftsinntekter (i 1000)	13 025
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	2 210

Norsk Bergverksmuseum

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Sølvverksmuseum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Sølvgruvene i Saggrenda
- Kongsberg kirke

Norsk Bergverksmuseum er et nasjonalt museum for bergverksdrift. Museet arbeider med forvaltning, bevaring og restaurering av det nasjonale kulturminnet Kongsberg Sølvverk og arbeider også for å bevare kulturminner knyttet til tidligere tiders bergverksdrift andre steder i landet. Museet består av Sølvgruvene, Bergverksmuseum, Den Kongelige Mynts Museum, Kongsberg Våpenfabrikks Museum og Kongsberg Skimuseum. Med unntak av Sølvgruvene ligger avdelingene i Kongsberg sentrum.

Nøkkeltall 2008 Norsk Bergverksmuseum

Besøk	78 135
Gjenstander	21 693
Kulturhistoriske bygninger	54
Årsverk, fast ansatte	17,0
Årsverk totalt	25,0
Totale driftsinntekter (i 1000)	22 499
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	12 904

Eiker og Lågendalen museum

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Fossesholm herregård
- Lågdalsmuseum
- Vassdragsmuseum Labro
- Nøstetangen museum

Eiker og Lågendalen museum er distriktsmuseum for Kongsberg, Øvre Eiker og Numedal. Lågdalsmuseum er et kulturhistorisk museum for Kongsberg og Numedal, kompetansesenter for tretradisjoner og byggeskikk i Buskerud og spesialmuseum for optikk. Vassdragsmuseum Labro er ansvarsmuseum for vassdragsrelaterte kulturminner langs Numedalslågen. På Labro ligger også Numedalslågens Fløtningsmuseum og Norsk Vegmuseum Buskerud. Fossesholm Herregård er et bygningshistorisk museum med rokokkointeriør og park. Nøstetangen Museum presenterer Norges eldste glasshytte og Nøstetangen Glassværks historie. Avdelingen viser også et utsnitt av norsk glasshistorie.

Nøkkeltall 2008 Eiker og Lågendalen museum

Besøk	49 280
Gjenstander	26 444
Kulturhistoriske bygninger	44
Årsverk, fast ansatte	9,1
Årsverk totalt	12,3
Totale driftsinntekter (i 1000)	11 972
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	4 359

Hringariki

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Ringerikes museum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Norderhov Gamle Prestegård

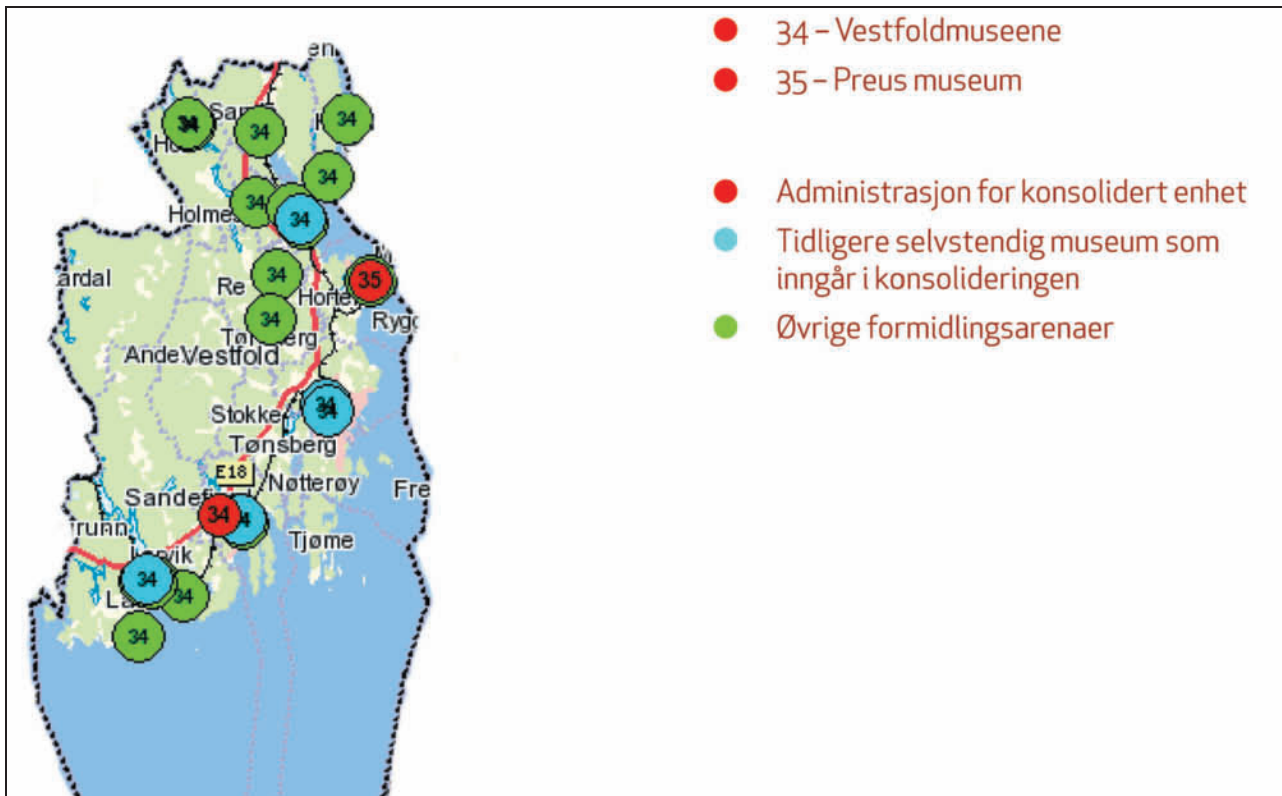
Stiftelsen Hringariki omfatter Ringerikes Museum på Norderhov og anlegget i Veien Kulturminnepark. Veien Kulturminnepark er fremdeles under bygging, og skal etter planen være ferdig i juni 2009. Hringariki arbeider med formidling av distriktets historie fra eldre jernalder frem til i dag. Hringariki skal være et senter for arkeologi i Buskerud og arkeologiske funn fra regionen skal stilles ut i Historisk Opplevelsessenter i Veien

Kulturminnepark. Nyere tids kulturhistorie i distriktet blir formidlet gjennom virksomheten i Ringerikes Museum. Museet er distriktsmuseum for Hole og Ringerike og har kunst- og kulturhistoriske gjenstander. Buskerud Fylkesfotoarkiv er også en del av Hringariki.

Nøkkeltall 2008 Hringariki

Besøk	8 170
Gjenstander	13 600
Kulturhistoriske bygninger	5
Årsverk, fast ansatte	5,8
Årsverk totalt	6,6
Totale driftsinntekter (i 1000)	4 173
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	1 266

3.7 Vestfold

Figur 3.8 Museumsnettverket i Vestfold.

Vestfoldmuseene

Vestfoldmuseene IKS ble etablert i januar 2009. Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Haugar Vestfold Kunstmuseum
- Larvik museum
- Nord-Jarlsbergmuseene
- Sandefjordmuseene
- Sandefjord Bymuseum
- Sandefjord Sjøfartsmuseum
- Slottsfjellsmuseet

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Fritzøe Museum
- Herregården
- Larvik Sjøfartsmuseum
- Kaupang
- Jærbuen II (lystskøyte)
- Eidsfoss Industrihistoriske samlinger
- Holmestrand Aluminium museum
- Olav og Emma Duuns hus
- Våle prestegård
- Berger Museum
- Reidvin-tunet

- Svelvik Museum
- Holmestrand Museum
- Eidsfoss hovedgård
- Arbeiderboligen i Bråtagata, Eidsfoss
- Lokalhistorisk Senter, Horten
- Bygdetunet Brår
- Sande gamle prestegård
- Kommandør Chr. Christensens Hvalfangstmuseum
- Southern Actor (hvalbåt)
- Gaia (vikingskipskopi)
- Gumserød gård

Nøkkeltall 2008 Vestfoldmuseene

Besøk	142 120
Gjenstander	74 000
Kulturhistoriske bygninger	47
Årsverk, fast ansatte	38
Årsverk totalt	47
Totale driftsinntekter (i 1000)	56 297
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	27 899

Haugar Vestfold Kunstmuseum produserer og formidler temporære utstillinger i egne lokaler. Museet er også et senter for regional utvikling på kunstmrådet med kunstformidling og kunstforståelse som hovedansvar. Museet legger vekt på å være et åpent og inkluderende kunstmuseum og en spennende møteplass for kunnskap, opplevelse og rekreasjon for befolkningen i regionen.

Larvik Museum arbeider med vern, kunnskapsutvikling og bruk av kulturarven og legger særlig vekt på emnene grevskaps- og byhistorie, industriutvikling og arbeiderkultur, sjøfartshistorie og kystkultur samt vikingtid og oldtid. Museet forvalter fem anlegg. Administrasjon, verksted og utstillinger med fokus på steinindustri ligger i Verkensgården på Langestrand. Museet forvalter det privateide Fritzøe Museum, som særlig har samlinger fra jernverktiden, etter avtale med Treschow-Fritzøe AS. Herregården i Larvik er en barokkbygning i tre og senter for museets formidling av grevskapstidens historie. Larvik Sjøfartsmuseum viser utstillinger om lokal kystkultur og sjøfart. I tillegg forvalter Larvik Museum den verneverdige lystskøyta «Jærbuen II», bygget av Colin Archer, og har en arkeologisk utstilling på Kauptang ved Viksfjord.

Nord-Jarlsbergmuseene er områdemuseum for nordre Vestfold og har et spesielt emneansvar for industri- og arbeidslivshistorie i fylket. Museet har tre besøkssteder, Verkssamfunnet Eidsfoss, Industrisamfunnet Berger og Holmestrand Aluminium museum. Museet har de siste årene samarbeidet med Lokalhistorisk senter i Horten om dokumentasjon og formidling av verftsindustrihistorien i Horten. Museet har et tett samarbeid med øvrige lokale museer, jf. øvrige formidlingsarenaer, og disse museene inngår i museets tjenestetilbud om samlingsforvaltning og kulturhistorisk formidling.

Sandefjordmuseene består av Sandefjord Bymuseum, Hvalfangstmuseet og Sandefjord Sjøfartsmuseum. Sandefjordmuseene legger hovedvekt på temaet hval og hvalfangst gjennom tidene, og arbeider for å videreutvikle Hvalfangstmuseet som nasjonalt og internasjonalt senter for hval og hvalfangsthistorie. Formidlingen er også rettet inn mot temaene ressursforvaltning og bærekraftig utnyttelse av naturressursene.

Slottsfjellmuseet er Vestfolds eldste kulturhistoriske folkemuseum. Det er arvtageren til det gamle Tønsberg museum fra 1894 og Tønsberg sjøfartsmuseum. Samlingene fra disse museene dannet basis for det fylkesomfattende museet fra 1939. Utstillingene presenterer Vestfolds kulturhistorie gjennom blant annet ressurstilgangen i naturen hjemme og ute. Særlig er det lagt vekt på hvalfangsten og sjøfarten, by- og bygdehistorien og 2. verdenskrig i Vestfold. Museets beliggenhet ved foten av Slottsfjellet med ruinene etter middelalderborgen Tunsberghus tilsier at museet har et spesielt ansvar for formidling av den lokale middelalderhistorien. Dessuten er det ansvarsmuseum for middelalder, landbruk og folkekunst. På Tallak ligger Vestfold-gården med tilflyttede hus som danner et tun. Museet forvalter i tillegg en bygdeavdeling med tilflyttede bygninger, en avdeling om «Vestfoldinger i krig» og kystgården Gumserød gård i Stavern.

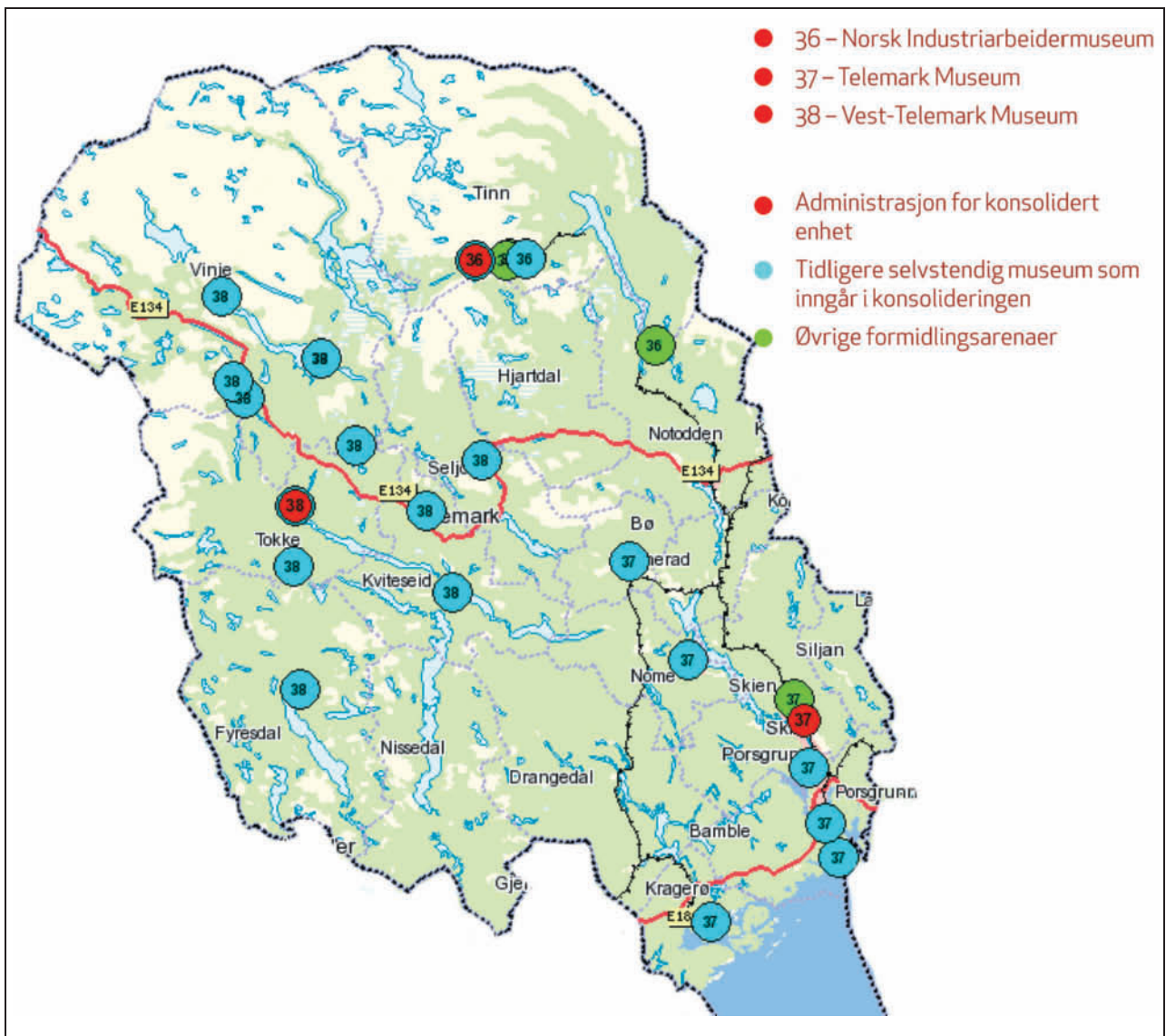
Preus museum

Preus museum dekker både kunstneriske, kulturhistoriske og tekniske sider ved fotografiet. Museet har fotografiets utvidete felt som sitt satsningsområde. Dette innebærer at museet ser fotografiet i sammenheng med samtidskunsten og en større visuell kultur. Museet vil i framtiden se fotografiet i sammenheng med levende bilder og ny, digital teknologi og utforske et tverrfaglig perspektiv på fotohistorien. Preus museum har et fagbibliotek av internasjonal standard og bygger opp et nasjonalt senter for fotokonservering som vil tilby spisskompetanse på behandling og bevaring av fotografisk materiale.

Nøkkeltall 2008 Preus museum

Besøk	11 834
Gjenstander	6 764
Kulturhistoriske bygninger	0
Årsverk, fast ansatte	9,5
Årsverk totalt	11,4
Totale driftsinntekter (i 1000)	9 987
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	9 158

3.8 Telemark

Figur 3.9 Museumsnettverket i Telemark.

Norsk Industriarbeidermuseum

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Tinn museum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Arbeiderboliger i sentrum
- Byrommet – temporære utstillinger inne og ute
- Rauavassdraget – fløtnings- og damanlegg

Norsk Industriarbeidermuseum består av Industriarbeidermuseet og folkemuseet Tinn Museum.

Industriarbeidermuseet ligger i Gamle Vemork kraftstasjon på Rjukan, som var ett av de første industrisamfunn i landet. Museet gir innsyn i den forandringen Norsk Hydros industriutbygging førte med seg for et lite jordbrukssamfunn, og legger særlig vekt på arbeiderens stilling og menneskelige sider ved industrialiseringen. Museet formidler også krigshistorie knyttet til tungtvannsproduksjonen og sabotasjeaksjonene ved Vemork i krigsårene. Tinn museum er et bygdemuseum med kulturhistoriske gårdshus, som tar for seg det gamle bondesamfunnet i regionen.

Nøkkeltall 2008 Norsk Industrierbeidermuseum

Besøk	29 060
Gjenstander	9 310
Kulturhistoriske bygninger	35
Årsverk, fast ansatte	13,0
Årsverk totalt	13,0
Totale driftsinntekter (i 1000)	12 024
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	9 474

Telemark museum

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Bamble Museum
- Berg-Kragerø museum
- Brevik bymuseum
- Bø museum
- Porsgrunn By- og Sjøfartsmuseum
- Ulefos Hovedgaard

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Henrik Ibsens Museum

Telemark museum drifter og forvalter sju bemannede museer i midtre og nedre Telemark, med antikvariske bygninger, omfattende gjenstandssamlinger, fotoarkiv, privatarkiv og andre arkivalia. Museet har fokus på lokalhistorie knyttet til blant annet folkemusikk, herregårdskultur, Henrik Ibsens barndom og diktning, rutebilhistorie, kultur- og sjøfartshistorie i fylket, kunst og kystkultur.

Nøkkeltall 2008 Telemark museum

Besøk	98 319
Gjenstander	70 949
Kulturhistoriske bygninger	114
Årsverk, fast ansatte	21,1
Årsverk totalt	25,5
Totale driftsinntekter (i 1000)	24 933
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	10 038

Vest-Telemark museum

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

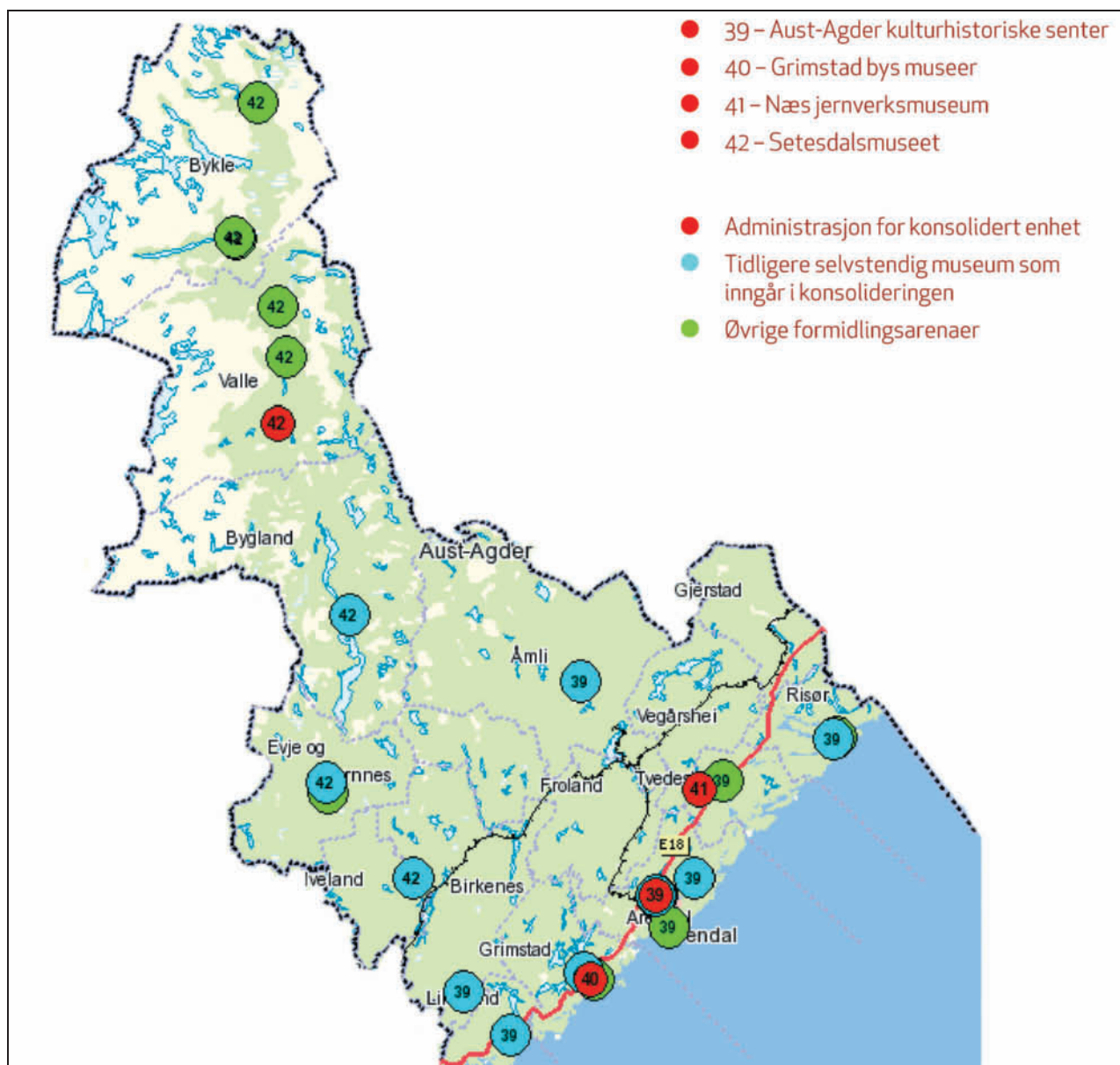
- Dyre Vaa-samlingane
- Fyresdal bygdemuseum
- Kviteseid bygdetun
- Myllarheimen
- Norsk Skieventyr
- Vest-Telemark museum - Eidsborg
- Vinje biletgalleri
- Vinjestoga
- Øyfjell bygdemuseum
- Åmdals verk gruver
- Knut Skinnarlands samlinger
- Myklestogo kultursenter

Vest-Telemark museum har faglig ansvar for og drift av tolv museumsenheter i regionen. Tema-tisk spenner virkefeltet fra bergverkshistorie, kunst, skikultur, folkemusikk, litteratur, bonde-kultur og folkekunst. Museets hovedsatsing er folkekunst og skikultur. Museets hovedoppgaver er knyttet til samlingsforvaltning, vedlikehold av bygninger, formidling, forskning og dokumentasjon av regionens kunst- og kulturhistorie.

Nøkkeltall 2008 Vest-Telemark museum

Besøk	50 943
Gjenstander	20 960
Kulturhistoriske bygninger	73
Årsverk, fast ansatte	9,5
Årsverk totalt	17,1
Totale driftsinntekter (i 1000)	10 241
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	3 766

3.9 Aust-Agder

Figur 3.10 Museumsnettverket i Aust-Agder.

Aust-Agder kulturhistoriske senter

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Aust-Agder-Museet
- Aust-Agder-Arkivet
- Aust-Agder Museumstjeneste
- Birkenes Bygdemuseum
- Elvarheim museum
- Eydehavn-museet
- Lillesand by- og sjøfartsmuseum
- Risør museum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Angelstad gård
- Merdøgaard
- Krigsminneutstillingen Urheia
- Myhre Torvstrøfabrikk
- Grasham gård
- Flaksvann bomfestehus med veteranbuss
- Langse gård
- Hesthagehuset Langse
- Klokkebua Langse

Aust-Agder kulturhistoriske senter er en abm-institusjon og et fagorgan i museums- og arkivfaglige spørsmål. Senteret forvalter flere bygg med

uteområder og en rekke gjenstander knyttet til kunst- og kulturhistorie fra Arendal og Aust-Agder, geologi og mineralogi, naturhistorie, etnografi, numismatikk. Senteret har både faste og skiftende utstillinger. Senteret legger vekt på å samle gjenstander, arkiver, litteratur og andre kildetyper som har kulturell eller forskningsmessig verdi, eller som ivaretar administrative rettslige eller velferdsmessige dokumentasjonsbehov for innbyggerne i Aust-Agder. Senteret arbeider for å skape forståelse for og bevissthet om disse kildetypenes kulturelle og samfunnsmessige verdi.

Nøkkeltall 2008 Aust-Agder kulturhistoriske senter

Besøk	17 897
Gjenstander	47 353
Kulturhistoriske bygninger	13
Årsverk, fast ansatte	28,0
Årsverk totalt	30,1
Totale driftsinntekter (i 1000)	19 337
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	6 310

Grimstad bys museer

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Norsk Hagebruksmuseum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Ibsen-museet
- Sjøfartsmuseet

Grimstad bys museer arbeider særlig innen tre temaer. Det største og viktigste er knyttet til dikterne Henrik Ibsen og Knut Hamsun, som begge bodde i Grimstad i deler av sitt liv. Museet forvalter et eget Ibsen-museum og deltar i Hamsun- og Ibsen-arrangementer i byen. I tillegg arbeider museet med sjøfartshistorie, knyttet til Sjøfartsmuseet i Hasseldalen, og hagebruk gjennom Hagebruksmuseet. Museet legger stor vekt på formidling.

Nøkkeltall 2008 Grimstad bys museer

Besøk	26 014
Gjenstander	3 000
Kulturhistoriske bygninger	7
Årsverk, fast ansatte	3,5
Årsverk totalt	4,7
Totale driftsinntekter (i 1000)	3 179
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	1 251

Næs Jernverksmuseum

Næs Jernverksmuseum forvalter Næs Jernverk ved Tvedestrand i Aust-Agder. Næs Jernverk var i drift fra 1665 til 1959. Museet har prioritert sikrings- og istandsettingsarbeid høyt, og med utgangspunkt i anlegget driver Næs Jernverksmuseum forskning og formidling av den norske jernverkshistorien og den betydning de gamle jernverkene har hatt i norsk økonomi og samfunnsliv.

Nøkkeltall 2008 Næs Jernverksmuseum

Besøk	10 103
Gjenstander	6 896
Kulturhistoriske bygninger	10
Årsverk, fast ansatte	5,17
Årsverk totalt	6,26
Totale driftsinntekter (i 1000)	5 131
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	1 935

Setesdalsmuseet

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Bygland Museum
- Evje og Hornes Museum
- Iveland og Vegusdal Bygdemuseum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Evjemoen Forsvarsmuseum Hovden
- Huldreheimen
- Jernvinnemuseum
- Lislestog/Stiftelsen Morten Henriksens samlinger
- Rygnestadtunet
- Tveitetunet

Setesdalsmuseet er et kulturhistorisk museum med hovedfokus på kultur og tradisjoner i Setes-

dalsregionen. Museet forvalter bygg, gjenstander, bygningsmiljø og anlegg i de fem kommunene i Setesdal. Museet arbeider for å formidle regionens lokalhistorie og kulturarv gjennom utstillinger og publikasjoner, også i samarbeid med lokale organisasjoner og institusjoner. Museet ønsker å være et faglig og administrativt kompetansesenter for lokale museer og samlinger og arbeider for at kulturminner og lokal tradisjon blir tatt vare på.

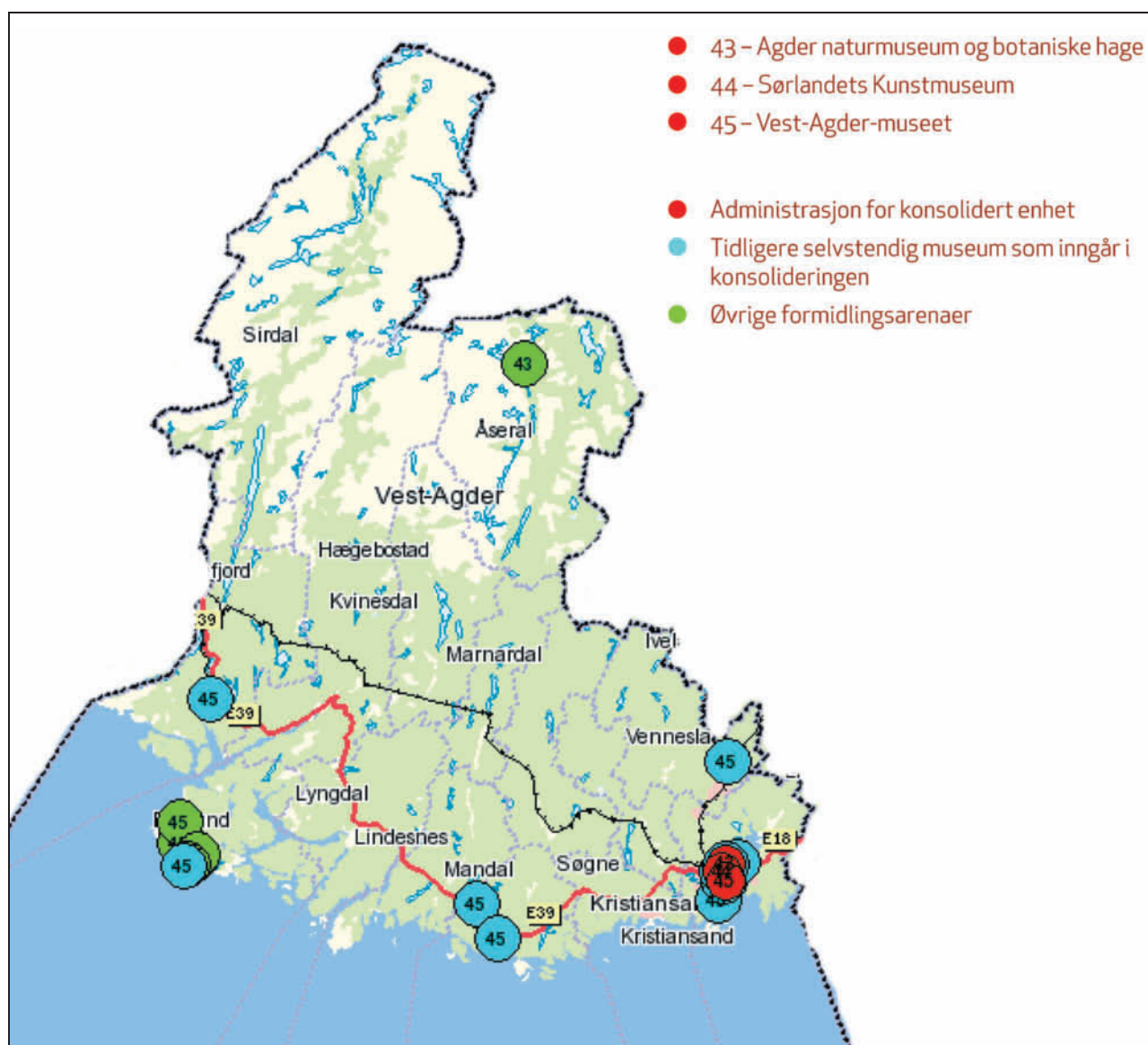
Nøkkeltall 2008 Setesdalsmuseet

Besøk	14 399
Gjenstander	35 781
Kulturhistoriske bygninger	65
Årsverk, fast ansatte	6,1
Årsverk totalt	7,6
Totale driftsinntekter (i 1000)	6 472
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	3 275

3.10 Vest-Agder

Figur 3.11 Museumsnettverket i Vest-Agder.

Agder naturmuseum og botaniske hage

Formidlingsarenaer som inngår:

- Ljosland fjellhage, Åseral

Museet er det eneste naturhistoriske museet i landsdelen. Agder naturmuseum og botaniske hage ligger på Gimle gård, der museet er i uthusbygningen og parken omkring utgjør botanisk hage. Agder naturmuseum og botaniske hage arbeider med fagområdene botanikk, geologi og zoologi. Museet skal framskaffe, dokumentere og formidle kunnskap om naturfaglige forhold. Botanisk hage er på 55 da, og omfatter den gamle parken, plener og spennende plantesamlinger, samt et lite skogsområde. Formidlingsavdelingen

gir et bredt tilbud til publikum gjennom faste utstillinger, vandretstillinger og foredrag i tillegg til aktivitetstilbud til skoler og barnehager.

Nøkkeltall 2008 Agder naturmuseum og botaniske hage

Besøk	90 381
Gjenstander	96 412
Kulturhistoriske bygninger	0
Årsverk, fast ansatte	10,7
Årsverk totalt	12,9
Totale driftsinntekter (i 1000)	8 578
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	3 172

Sørlandets Kunstmuseum

Sørlandets Kunstmuseum er et museum for Agder-regionen. Museet viser både billedkunst og kunsthåndverk. Museet driver kunstfaglig virksomhet blant annet gjennom utstillinger av den faste samlingen, temporære samtidskunst-utstillinger og vandreutstillinger til skoler og barnehager. Museets perspektiv skal være regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Sørlandets kunstmuseum legger også vekt på nye medier, nye uttrykk og unge kunstnere.

Nøkkeltall 2008 Sørlandets Kunstmuseum

Besøk	28 438
Gjenstander	1 343
Kulturhistoriske bygninger	0
Årsverk, fast ansatte	10,5
Årsverk totalt	13,9
Totale driftsinntekter (i 1000)	13 554
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	7 322

Vest-Agder-museet

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Flekkefjord museum
- Gimle gård
- DS Hestmanden
- Listamuseet
- Mandal bymuseum
- Setesdalsbanen
- Sjølingstad Uldvarefabrikk
- Listeskøyta
- Vest-Agder fylkesmuseum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

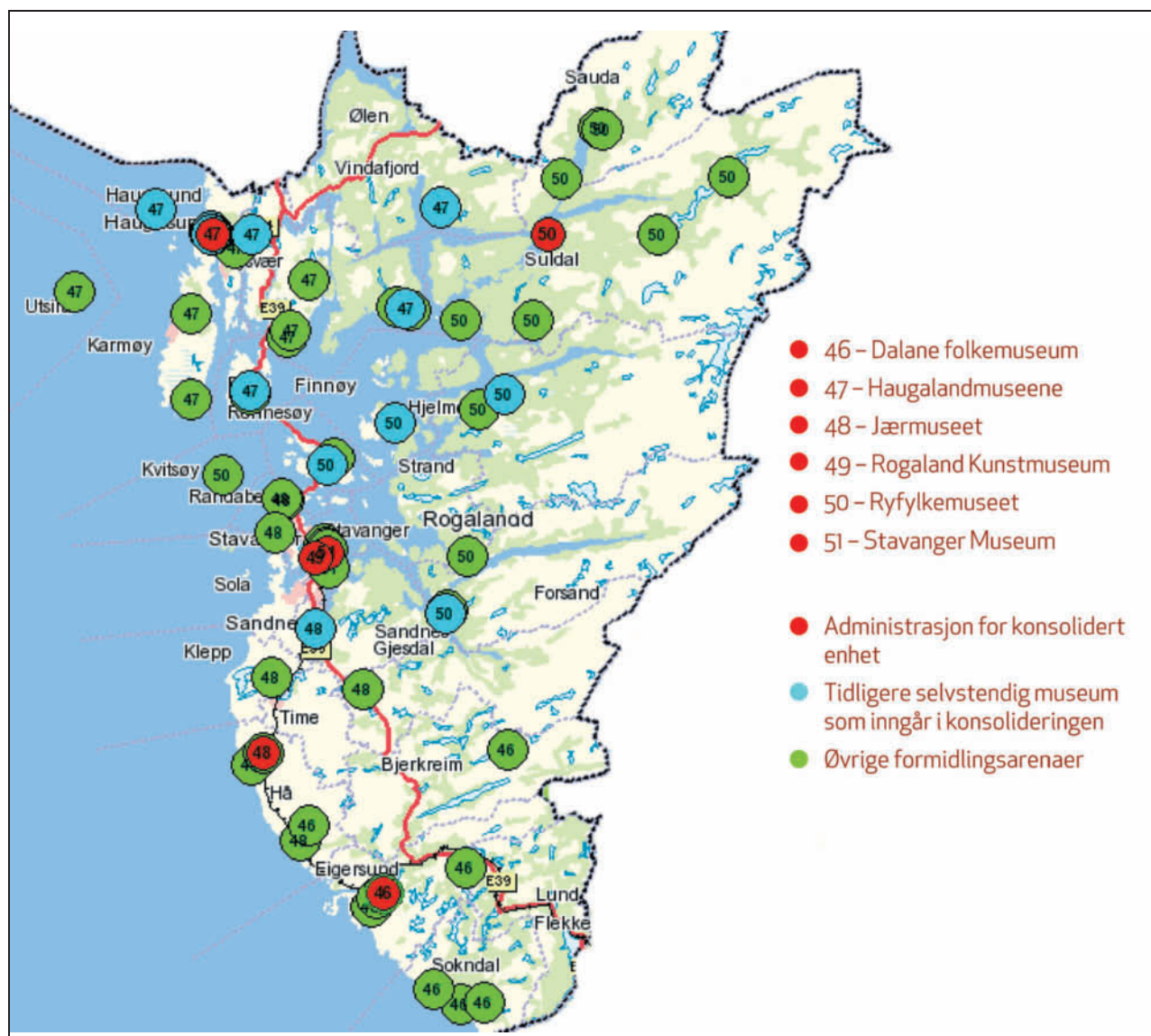
- Fiskeskøyta Solstrand
- Grønnes batteri
- Hetland skolemuseum
- Våse friluftsmuseum
- Nordberg fort
- Redningsstasjonen på Østhassel
- Hervoll møller
- Mathias Skeibroks minnesmerke
- Listeskøyta Kystkultursenter
- Vigeland hus

Vest-Agder-museet IKS er et konsolidert kulturhistorisk museum med bred tematisk- og samlingsmessig portefølje. Vest-Agdermuseet har anlegg og samlinger som inneholder tradisjonelt friluftsmuseum, herregård, kunstsamlinger, bymuseer, kunstnerhjem, kystkultursenter, nasjonalt krigsseilmuseum, økomuseum og teknisk industrielle kulturminner som museumsjernbane og en museumsfabrikk med produksjon av ullvarer. Museets hovedoppgave de siste årene har vært å etablere og bygge opp en solid infrastruktur og organisasjon. De kommende årene vil museet prioritere det museumsfaglige arbeidet.

Nøkkeltall 2008 Vest-Agder-museet

Besøk	77 797
Gjenstander	59 219
Kulturhistoriske bygninger	93
Årsverk, fast ansatte	36,4
Årsverk totalt	40,4
Totale driftsinntekter (i 1000)	32 592
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	12 816

3.11 Rogaland

Figur 3.12 Museumsnettverket i Rogaland.

Dalane folkemuseum

Formidlingsarenaer som inngår:

- Egersunds Fayancemuseum
- Husene i Hellenen, Jøssingfjord
- Fiskeri- og Sjøfartsmuseet, Sogndalstrand
- Mysinghåla
- Gardsmuseet i Austrumdal
- Kvernhusanlegg Fuglestad
- Bilstadhuset
- Sjødis – fiskefartøy

Dalane folkemuseum er en selvstendig vitenskapelig institusjon som skal dokumentere lokal og

generell kulturhistorie. Museet arbeider med og formidler materiale om liv, virksomhet og historie i Dalane frem til i dag. Museet arbeider så langt mulig for at kulturminner blir vernet og nyttet på sitt opprinnelige sted, og for å styrke og videreutvikle museumsvirksomheten i Dalane. Dalane folkemuseum har museumsanlegg i hele Dalane-regionen.

Dalane folkemuseum legger vekt på å medvirke til en økt forståelse av sammenhengen mellom historiske prosesser og utfordringer i dagens samfunn. Viktige satsingsfelt er fajanse/leirvareproduksjon og bergverk.

Nøkkeltall 2008 Dalane folkemuseum

Besøk	39 715
Gjenstander	55 555
Kulturhistoriske bygninger	25
Årsverk, fast ansatte	6,5
Årsverk totalt	7,7
Totale driftsinntekter (i 1000)	6 431
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	2 528

Nøkkeltall 2008 Haugalandmuseene

Besøk	33 525
Gjenstander	49 993
Kulturhistoriske bygninger	37
Årsverk, fast ansatte	12,0
Årsverk totalt	15,0
Totale driftsinntekter (i 1000)	9 574
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	2 784

Haugalandmuseene

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Arquebus krigshistorisk museum
- Bokn Bygdemuseum
- Haugesjøen
- Haugesund billedgalleri
- Nedstrand bygdemuseum
- Hiltahuset Røvær
- Karmsund folkemuseum
- Vikedal bygdemuseum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Bua fra Mo på Sandbekken
- Derikhuset
- Dokken friluftsmuseum
- Hesthammer skole
- Museumsgården Ørpetveit
- Nessa skole
- Røykstove på Laupland
- Sjøhusanlegget Solhåla
- Sjøhuset til Klovning, Utsira
- Slettebøsmia
- Vatland-samlinga

Haugalandmuseene er et regionmuseum for Nord-Rogaland. Institusjonen har en desentralisert struktur og satser bredt på innsamling, bevaring, forskning og formidling av kunst- og kulturhistorie. En hovedsatsning er dokumentasjon av romanifolkets historie. Haugalandmuseene har avdelinger i Haugesund, Tysvær, Vindafjord, Bokn og Utsira.

Jærmuseet

Jærmuseet har inngått intensjonsavtale om konsolidering med Stiftelsen Rogaland Krigshistoriske Museum og Flyhistorisk museum. Sola kommune er også part i avtalen.

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Jonas Øglænds Bedriftsmuseum
- Randaberg Bygdemuseum
- Sandnesmuseet – Vitenfabrikken

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Gjesdal bygdemuseum – Limagarden
- Gjesdal Ljåfabrikk
- Hå bygdemuseum – Grødalaland
- Jærmuseet – Vitengarden
- Klepp bygdemuseum – Haugabakka
- Krossen Havremølle
- Sjøbruksmuseet
- Tungenes Fyr
- Varden Sjøredningsmuseum
- Vistnestunet

Jærmuseet er regionmuseum for sju kommuner. Museet fungerer også som regionalt vitensenter og har en hovedprofil som kombinerer kulturhistoriske fortellinger med naturvitenskap og teknologi. Ved Vitengarden i Nærbø legges det vekt på samtidsdokumentasjon og formidling av moderne jordbruk, landbruksteknologi og matproduksjon, jærlandskapet, geologien og de «grønne» naturvitenskapene. Ved Vitenfabrikken i Sandnes står byhistorien, regional industrihistorie og sammenhengene mellom vitenskap, kunst og teknologi sentralt. Tungenes fyr skal utvikles til et maritimt vitensenter for regionen. Garborgsenteret skal utvikles til et formidlingssenter med utgangspunkt i litteratur, språk og samfunnsdebatt. Lokalmuseene dokumenterer og formidler gardsbosetning, håndverk, småindustri og kystkultur. Jærmuseet har museumsfaglig ansvar for arbeidet med stif-

telsen Flyhistorisk Museum Sola. En samarbeidsavtale mellom Jærmuseet og Hå gamle prestegard omfatter billettsamarbeid, markedsføring m.m.

Nøkkeltall 2008 Jærmuseet

Besøk	160 045
Gjenstander	32 105
Kulturhistoriske bygninger	42
Årsverk, fast ansatte	37,7
Årsverk totalt	42,2
Totale driftsinntekter (i 1000)	53 671
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	10 391

Rogaland Kunstmuseum

Rogaland Kunstmuseum og Stavanger Museum har vedtatt konsolidering fra 1. januar 2010.

Rogaland Kunstmuseum er et kunstmuseum for Rogaland fylke. Museet formidler primært utstilling av kunst fra 1800-tallet til våre dager. Museet har også et verksted for praktisk formidling. Museet bygger opp samlinger av nasjonal og internasjonal kunst med særlig fokus på kunst fra regionen. Konservering foregår på Arkeologisk Museum i Stavanger og deler av samlingen er oppbevart på Åmøy.

Nøkkeltall 2008 Rogaland Kunstmuseum

Besøk	40 566
Gjenstander	2 254
Kulturhistoriske bygninger	0
Årsverk, fast ansatte	6,0
Årsverk totalt	7,6
Totale driftsinntekter (i 1000)	13 989
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	5 051

Ryfylkemuseet

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Finnøy bygdemuseum
- Forsand bygdemuseum
- Rennesøy bygdemuseum
- Hjelmeland bygdemuseum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Husmannsplassen Bakken
- Husmannsplassen Røynevarden
- Hustveit

- Håland
- Industrierbeidermuseum i Åbø-byen
- Jelsa skulemuseum
- Kolbeinstveit
- Kvitsøy hummermuseum
- Preikestolen fjellstue
- Sauda Museum
- Sjøhuset i Bergevik
- Viga

Rylkemuseet er regionmuseum for Ryfylkeregionen. Museet arbeider med et stort mangfold av museumsoppgaver og faglige tema med utgangspunkt i regionen. Museet har et relativt stort bygningsmuseum og satser mye på å hente frem, dokumentere og videreføre tradisjoner i bygningshåndverk. Museet driver et aktivt arbeid med dokumentasjon av innvandring i bygdene og arbeider med å utvikle museet til en møteplass for kulturelt mangfold. Museet drifter folkemusikkarkivet for Rogaland. I tillegg arbeider museet med lokalhistorisk forskning.

Nøkkeltall 2008 Ryfylkemuseet

Besøk	11 707
Gjenstander	17 495
Kulturhistoriske bygninger	55
Årsverk, fast ansatte	8,0
Årsverk totalt	11,0
Totale driftsinntekter (i 1000)	9 044
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	3 402

Stavanger Museum

Stavanger Museum og Rogaland Kunstmuseum har vedtatt konsolidering fra 1. januar 2010.

Tidligere selvstendige museer og formidlingsarenaer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Den kombinerende Indretning
- Ledaal
- Breidablikk
- Norsk Barnemuseum
- Norsk Grafisk museum
- Norsk Hermetikkmuseum
- Stavanger Sjøfartsmuseum
- Vestlandske Skolemuseum

Stavanger Museum er et tverrfaglig museum med zoologi og kulturhistorie som fagområder. Museet arbeider med innsamling, bevaring, forskning

og formidling innen disse områdene. Museet har store samlinger innenfor begge fagområder og forvalter flere bygningsanlegg av stor antikvarisk verdi. Innenfor zoologien har museet spesialisert seg på fugl med ringmerking som et særlig satsingsområde. På oppdrag fra Direktoratet for naturforvaltning fungerer museet som nasjonal sentral for all ringmerking av fugl i Norge. Innenfor kulturhistorien har museet spesialisert seg på byhistorie, sjøfartshistorie, industrihistorie og barn- og ungdomshistorie. Gjennom Stavanger Sjøfartsmuseum har museet forvaltningsansvar etter kulturminneloven for marinarkeologiske undersøkelser i Rogaland. Museet har egen marinarkeolog for å organisere og gjennomføre disse undersøkelsene. Museet gir ut egen årbok med zoologiske og kul-

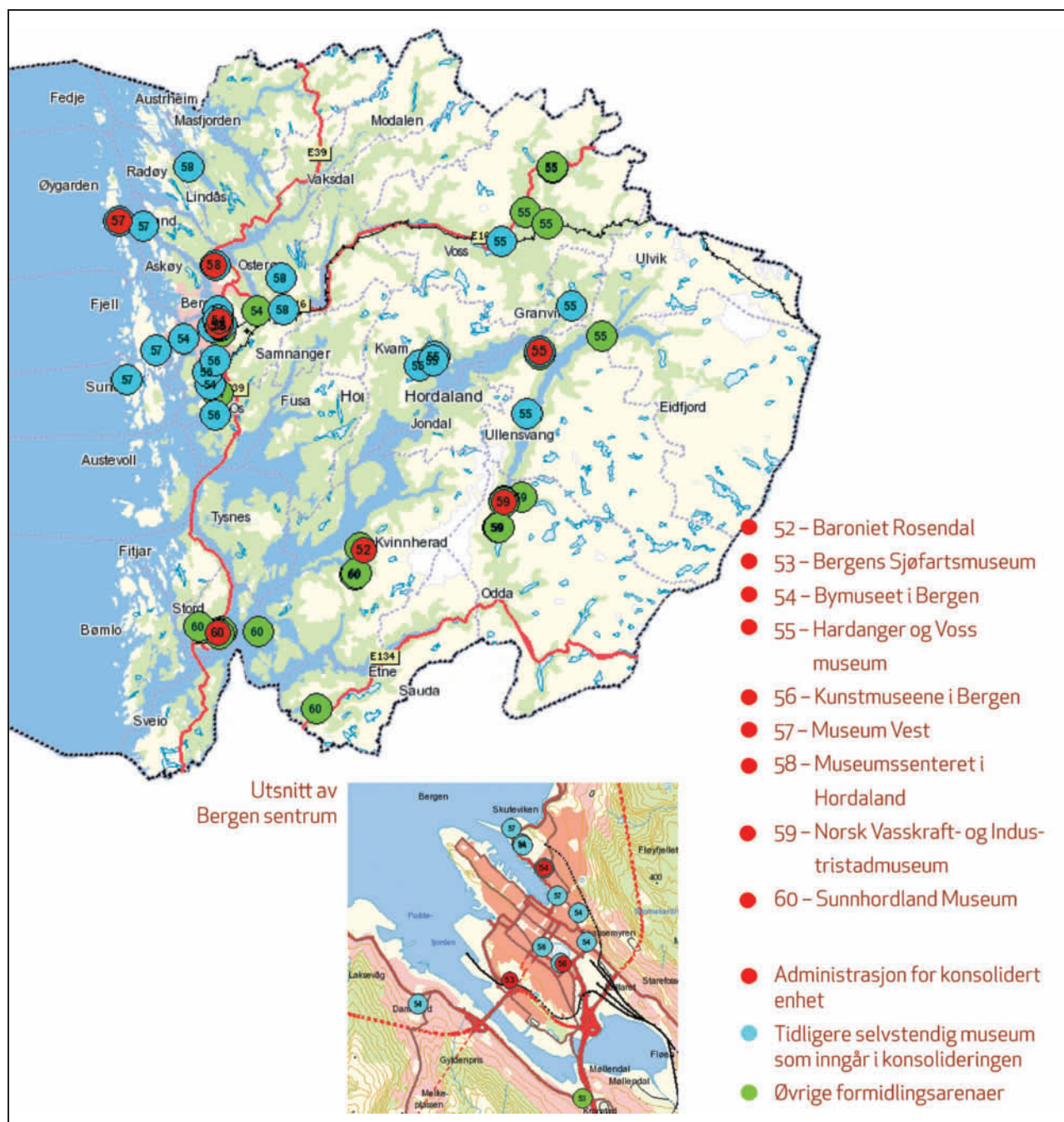
turhistoriske fagartikler, dels skrevet av museets eget vitenskapelige personale.

Nøkkeltall 2008 Stavanger Museum

Besøk	70 478
Gjenstander	101 019
Kulturhistoriske bygninger	11
Årsverk, fast ansatte	32,2
Årsverk totalt	32,2
Totale driftsinntekter (i 1000)	27 299
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	6 591

3.12 Hordaland

Figur 3.13 Museumsnettverket i Hordaland.

Baroniet Rosendal

Formidlingsarena som inngår:

- Kvinnherad kirke

Baroniet Rosendal er et lite barokk slott fra 1665 som i dag drives som et levende museum. Baroniet har en storslått renessansehage, og gjennomfører ulike kulturarrangementer som konserter, borggårdsteater og kunstutstillinger. Museet leg-

ger særlig vekt på gjennomføring av prosjektplaner for bevaring og formidling av Baroniet Rosendal. Museet driver forskning og formidling av norsk og europeisk hagehistorie med utgangspunkt i Rosendal Have, og forskning og formidling av Baroniet Rosendals historie i lys av Forenings- og Unionstiden og forbindelsen til Shetland og Skottland.

Nøkkeltall 2008 Baroniet Rosendal

Besøk	53 919
Gjenstander	12 700
Kulturhistoriske bygninger	16
Årsverk, fast ansatte	7,6
Årsverk totalt	18
Totale driftsinntekter (i 1000)	12 657
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	1 130

Bergens Sjøfartsmuseum

Formidlingsarena som inngår:

- Utstilling i Solheimsviken Næringspark

Bergens Sjøfartsmuseum er en aktiv kulturinstitusjon som stiller ut maritime gjenstander. Museets hovedmålsetting er å fremme interesse og forståelse for bergensk, norsk og internasjonal sjøfartshistorie gjennom publikasjoner og annen aktiv formidling. Bergens Sjøfartsmuseum har forvaltningsansvar for marine kulturminner innenfor Hordaland, Sogn og Fjordane og Sunnmøre. Det omfatter et mangfold av maritime tema, kulturminner og -miljøer og spenner fra oversvømte steinalderlokalteter til nyere tids skipsfunn. Museet vil i årene 2009–2010 satse på å øke kunnskapen om kystens steinalder og maritime konstruksjoner i kystsonen.

Nøkkeltall 2008 Bergens Sjøfartsmuseum

Besøk	24 042
Gjenstander	6 282
Kulturhistoriske bygninger	0
Årsverk, fast ansatte	9,2
Årsverk totalt	12
Totale driftsinntekter (i 1000)	9 164
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	2 088

Bymuseet i Bergen

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Alvøen hovedbygning
- Bergen skolemuseum
- Bryggens Museum
- Bymuseet i Bergen
- Damsgård Hovedgård
- Gamle Bergen museum
- Hordamuseet

- Håkonshallen
- Rosenkrantzårnet
- Lepramuseet St. Jørgens hospital

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Vestlandske Setermuseum
- Bergen Brannhistoriske Stiftelses åpne magasin i Arna

Bymuseet i Bergen har ansvaret for drift av ni museer og forvalter mer enn 120 antikvariske bygg i Bergen. Museet formidler Bergens byhistorie i bredt perspektiv, fra kongelige festlokaler i Håkonshallen til rom på leprahospitalet St. Jørgen. Museet forvalter middelaldermaterialet etter de arkeologiske utgravningene på Bryggen, det rekonstruerte bymiljøet i Gamle Bergen, utstillingene og friluftsmuseet på Hordamuseet, herskapsboligen på Alvøen, lystgården Damsgård, Bergen Skolemuseum i den gamle latinskolen og den unike brannhistoriske samlingen til Bergen Brannhistoriske Stiftelse.

Nøkkeltall 2008 Bymuseet i Bergen

Besøk	125 050
Gjenstander	91 577
Kulturhistoriske bygninger	100
Årsverk, fast ansatte	44,7
Årsverk totalt	57,6
Totale driftsinntekter (i 1000)	38 600
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	11 321

Hardanger og Voss museum

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Agatunet
- Granvin Bygdemuseum
- Hardanger fartøyvernsenter
- Hardanger folkemuseum
- Kunsthuset Kabuso
- Kvam bygdemuseum
- Voss folkemuseum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Bu Museum
- Gamle butikken på Opheim
- Ingebrigt Vik museum
- Mølstertunet
- Nesheimstunet
- Opheim gamle prestegård

- Skifabrikken på Utne
- Urdland gamle skole

Hardanger og Voss museums ansvarsområde spenner fra fartøyvern til tradisjonelt folkemuseumsarbeid med en omfattende bygningsverntjeneste til profesjonell kunstformidling. I tillegg er ungdomsavdelingen til Hardanger Fartøyvern-senter en statlig godkjent privat barnevernsinstitusjon som staten har driftsavtale med.

Ett av hovedsatsingsområdene for museet er immateriell kulturarv og handlingsbåren kunnskap. Museet har driftsansvar for tre større fartøy og 137 kulturhistoriske bygg og anlegg.

Nøkkeltall 2008 Hardanger og Voss museum

Besøk	37 602
Gjenstander	50 873
Kulturhistoriske bygninger	137
Årsverk, fast ansatte	52,7
Årsverk totalt	65,2
Totale driftsinntekter (i 1000)	45 020
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	7 766

Kunstmuseene i Bergen

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Bergen Kunstmuseum
- Edvard Grieg museum Troidhaugen
- Museet Lysøen
- Siljustøl Museum
- Vestlandske kunstindustrimuseum

Kunstmuseene i Bergen er en konsolidert museumsenhet med tre komponisthjem, et kunstindustrimuseum og et kunstmuseum. Museets legger vekt på å være et nordisk musealt tyngdepunkt innen musikk, kunstnerhjem og kunstnerhistorie, kunsthåndverk, design og billedkunst. De nærmeste årene vil museet konsolidere organisasjonen og styrke museenes sentrale oppgaver innenfor samlingsutvikling og -forvaltning, forskning og kunnskapsproduksjon samt styrke og videreutvikle formidlingen. Museets underenheter er fordelt på flere geografiske steder: Bergen sentrum, Hop, Fana og Os. Alle arealene er tilgjengelige for publikum.

Nøkkeltall 2008 Kunstmuseene i Bergen

Besøk	218 094
Gjenstander	38 198
Kulturhistoriske bygninger	17
Årsverk, fast ansatte	48,0
Årsverk totalt	90,0
Totale driftsinntekter (i 1000)	78 434
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	13 288

Museum Vest

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Det Hanseatiske Museum og Schøtstuene
- Fjell festning
- Herdla Museum
- Kystmuseet i Øygarden
- Museum Vest
- Nordsjøfartmuseet
- Norges Fiskerimuseum

Museum Vest er et regionmuseum for kommunene Austevoll, Sund, Fjell, Øygarden, Askøy og på noen felt også for Bergen. Museum Vest er også et temamuseum der den faglige profilen er en sammenfatning av de ulike avdelingenes spesialfelt. Temaene omfatter for det første fiskeri og havbruk, fiskeforedling og fiskehandel, herunder hanseatenes historie. For det andre arbeider Museum Vest med krig og okkupasjon, forsvar og menneskerettigheter. For det tredje arbeider museet med kystkultur med særlig fokus på et energiperspektiv.

Nøkkeltall 2008 Museum Vest

Besøk	105 287
Gjenstander	12 993
Kulturhistoriske bygninger	41
Årsverk, fast ansatte	19,6
Årsverk totalt	21,0
Totale driftsinntekter (i 1000)	20 805
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	5 632

Museumssenteret i Hordaland

Museumssenteret i Hordaland har inngått avtale om konsolidering med Vestnorsk Utvandrer-senter.

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Håvråtunet
- Museumssenteret i Salhus/Norsk Trikotasje-museum og Tekstilsenter
- Osterøy Museum
- Lyngheisenteret

Museumssenteret i Hordaland er en kultur- og naturhistorisk museumsorganisasjon. Senteret arbeider med bevaring, forskning, undervisning og formidling av kultur- og naturhistorie fra fortid til samtid. Arbeidet er knyttet til naturlandskapet, bosettings- og bygningshistorie, nærings- og industriutvikling, sosialhistorie og samferdsel. Museumssenteret i Hordaland driver også museumsfellestjenester for alle museene i Hordaland og en rådgivende tjeneste innen bygningsvern, kulturlandskap og frivillig museumsarbeid for innbyggere og forvaltning i kommunene i Nordhordlandsregionen. Museet er en kunnskapsbank for førindustrielle arbeidsteknikker, landskapsskjøtsel og bevaring av biologisk mangfold knyttet til kulturlandskapet. I tillegg driver museet samtidsdokumentasjon og legger vekt på tekstilkonservering.

Nøkkeltall 2008 Museumssenteret i Hordaland

Besøk	27 098
Gjenstander	116 728
Kulturhistoriske bygninger	102
Årsverk, fast ansatte	22,0
Årsverk totalt	33,7
Totale driftsinntekter (i 1000)	20 042
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	8 175

Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum

Formidlingsarenaer som inngår:

- Arbeiderbolig og uthus i Odda sentrum
- Odda vitensenter
- Kontorbygg Odda smelteverk
- Tyssedal kraftanlegg med tunnel og fordelingsbasseng
- Skjeggedalsstova
- Kvernhus i Skjeggedal
- Tidligere administrasjonsbygg AS Tyssefaldene
- Statkraftstova

Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum arbeider med å samle inn og dokumentere, sikre, drive forskning og formidle historie knyttet til elver og vann, vannkraftproduksjon, elektrisitet, kraftkrevende industri og industristedet. Museet legger vekt på å vise mennesket i hjemmet, på arbeidsplassen, i samfunn og i naturen. Museet skal være et nasjonalt senter for kunnskap og rådgiving om norsk vannkraftshistorie, og skal gjennom formidling og forskning vekke interesse for og samle materiale om vannkraftproduksjon og den kraftkrevende industriens virkninger på samfunnet: Teknisk, økonomisk, sosialt, politisk, kulturelt og miljømessig. Museet har også ansvar for å bevare, forvalte og formidle kunnskap om det nasjonale kulturminnet Tyssedal Kraftanlegg (Tysso I).

Nøkkeltall 2008 Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum

Besøk	10 326
Gjenstander	10 295
Kulturhistoriske bygninger	24
Årsverk, fast ansatte	12,5
Årsverk totalt	17,5
Totale driftsinntekter (i 1000)	12 582
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	2 946

Sunnhordland Museum

Formidlingsarenaer som inngår:

- Gruvemuseet
- Halsnøy kloster
- Hauahuset
- Møllebua
- Nerheimstunet
- Nistovetunet
- Stord Maritime Museum
- Sunnhordlandstunet
- Sæbøtunet

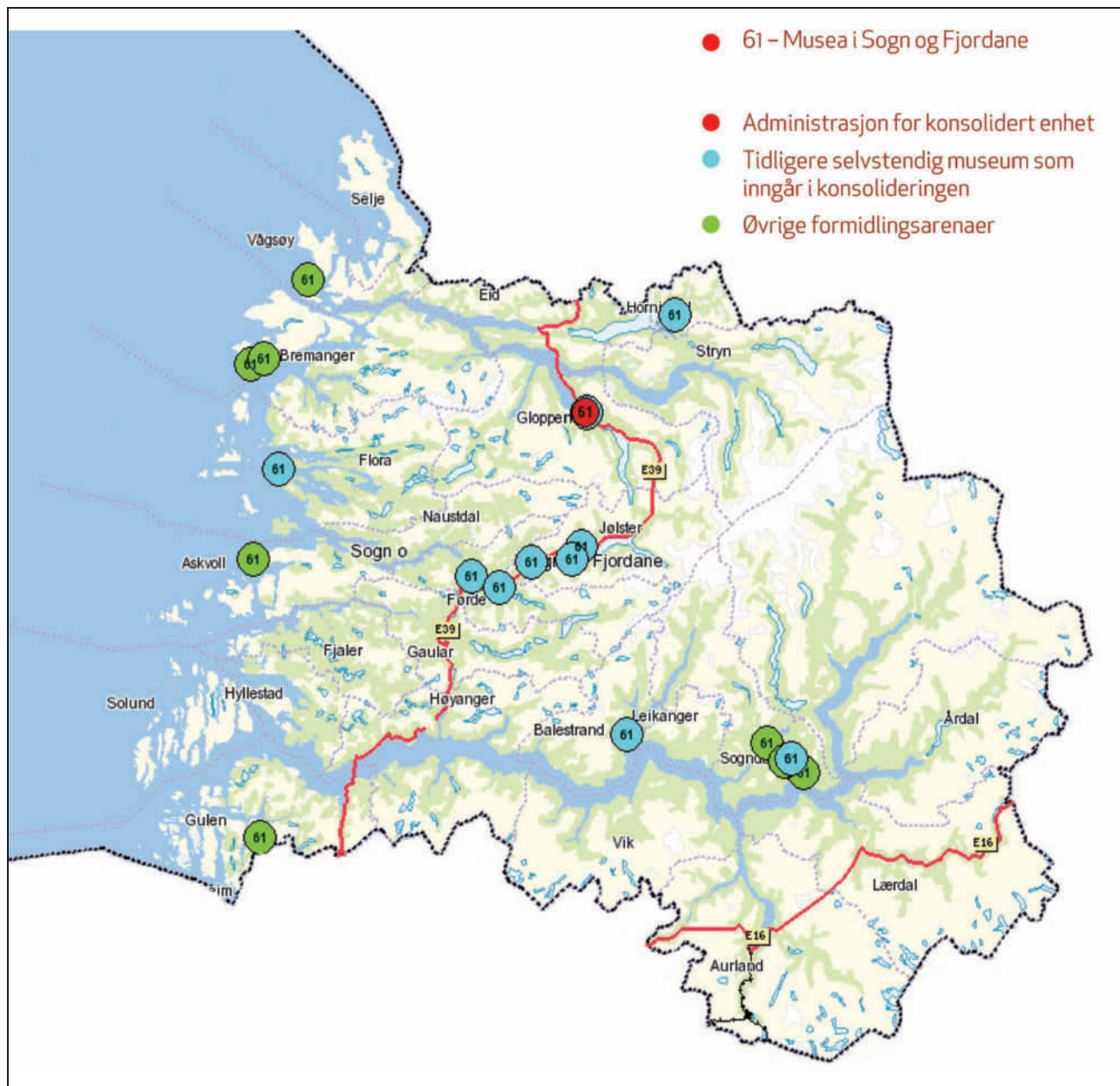
Sunnhordland Museum legger vekt på å være kunnskapsbase for og om Sunnhordland, og formidle denne kunnskapen gjennom varierte medier for å nå ulike brukergrupper. Prioriterte tema er generell lokalhistorie, mekanisk-maritim historie og Halsnøy kloster. Museet formidler også gruvehistorie og tekstilhistorie. Museet markerer

seg med stor lokalkunnskap, spennende og kunnskapsrike formidlingsopplegg og prioriterer å være en møteplass for ulike kulturer og generasjoner.

Nøkkeltall 2008 Sunnhordland Museum

Besøk	10 416
Gjenstander	14 215
Kulturhistoriske bygninger	44
Årsverk, fast ansatte	7,0
Årsverk totalt	8,0
Totale driftsinntekter (i 1000)	6 237
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	2 499

3.13 Sogn og Fjordane

Figur 3.14 Museumsnettverket i Sogn og Fjordane.

Musea i Sogn og Fjordane

Fra 1. januar i 2009 har stiftelsen Musea i Sogn og Fjordane tatt over driften av De Heibergske Samlinger – Sogn Folkemuseum, Sunnfjord Museum, Nordfjord Folkemuseum, Kystmuseet i Sogn og Fjordane og Sogn og Fjordane Kunstmuseum.

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- De Heibergske Samlinger – Sogn Folkemuseum
- Sunnfjord Museum
- Kystmuseet i Sogn og Fjordane

- Nordfjord Folkemuseum
- Sogn og Fjordane Kunstmuseum
- Anders Svor Museum
- Astruptunet
- Eikaasgalleriet
- Jølstramuseet
- Norsk reiselivsmuseum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Fjordabåten Atløy
- Galeasen Svanhild
- Lisethbua i Kalvåg
- Skulehuset i Hollevik

- Skulehuset i Oppedal
- Småbruket Eide
- Sogn Fjordmuseum
- Stedje mølle
- Vågsberget handel- og gjestgjevarstad
- Vamråk sildesalteri i Kalvåg

Nøkkeltall 2008 Musea i Sogn og Fjordane

Besøk	127 029
Gjenstander	117 135
Kulturhistoriske bygninger	189
Årsverk, fast ansatte	36
Årsverk totalt	46
Totale driftsinntekter (i 1000)	33 695
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	20 001

De Heibergske Samlinger – Sogn Folkemuseum samler, tar vare på, dokumenterer og formidler kunnskap om materielle og immaterielle kulturminner, primært fra Sogn. Museet er et friluftsmuseum med over tretti bygninger. Ved avdelingen Norsk Reiselivsmuseum arbeider museet med reiselivshistorien i Norge.

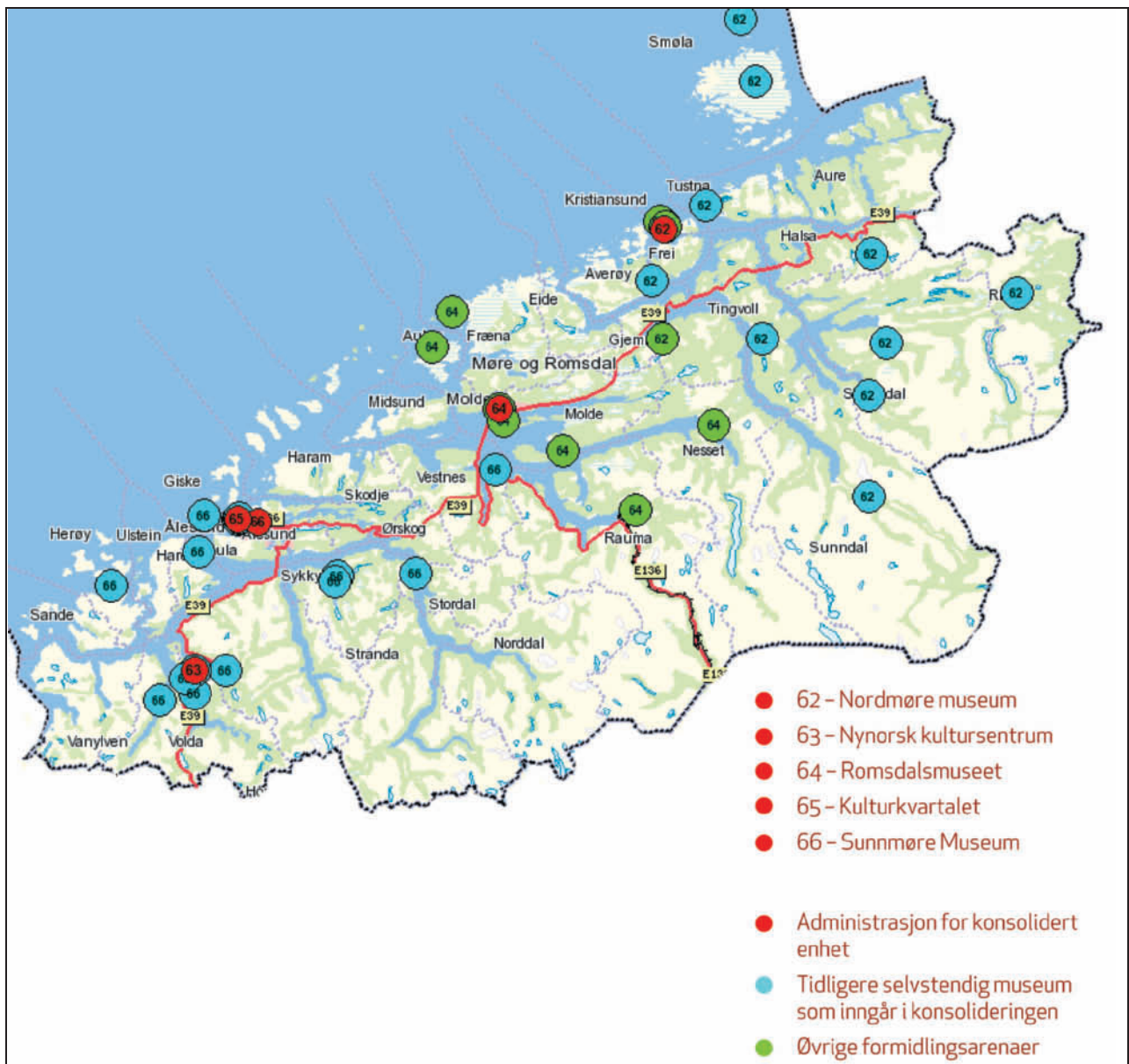
Kystmuseet i Sogn og Fjordane arbeider med kulturhistorisk og naturhistorisk tilfang som hører med til kyst- og fjorddistriktene i Sogn og Fjordane fylket. Museet tar vare på, fremmer og utvikler kystkulturen. Museet har anlegg i opprinnelig miljø i seks kommuner og har samordnings- og rådgivningsansvar for kystkultur og fartøyvern i Sogn og Fjordane.

Sogn og Fjordane Kunstmuseum driver kunstmuseal virksomhet som har til formål å skape interesse for og øke kunnskapen om billedkunst og kunsthåndverk i Sogn og Fjordane. Virksomheten er særlig rettet mot arbeidet til billedkunstnere og kunsthåndverkere som er bosatt i fylket, regional kunsthistorie med vekt på 1900-tallet og formidling av samtidskunst.

Sunnfjord museum er et friluftsmuseum med over tretti antikvariske bygninger. Museet har også utstillinger som tar opp andre emner enn de som kan formidles gjennom friluftsmuseet.

Nordfjord Folkemuseum er et kulturhistorisk distriktsmuseum for Nordfjord med over førti antikvariske bygg, gjenstander og båter. Museet arbeider særlig med kulturhistorisk materiale fra de ytterste kystbygdene til de innerste jordbruksbygdene. Museet har i tillegg tematisk ansvar knyttet til vannkraft i Sogn og Fjordane.

3.14 Møre og Romsdal

Figur 3.15 Museumsnettverket i Møre og Romsdal.

Nordmøre museum

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Gamle Kvernes bygdemuseum
- Geitbåtmuseet
- Kråksundet sjøbruksmuseum
- Norsk Myrmuseum
- Rindal bygdemuseum
- Smøla museum
- Sunndal bygdemuseum
- Surnadal bygdemuseum
- Svinviks Arboret
- Tingvoll museum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Gjemnes bygdemuseum
- Mellemværftet
- Norsk Klippfiskmuseum
- Reperbanen i Brunsvika

Stiftelsen Nordmøre museum er konsolidert og har driftsansvar for museumsenheter fordelt på 11 kommuner. Museets fylkesoppgaver er fartøyvern og handlingsbåren kunnskap. Nordmøre museums formål er innsamling, dokumentasjon, bevaring, forskning og formidling av kunnskap om materielle og immaterielle kulturminner og kulturhistorie med særlig vekt på Nordmøre. Ak-

tivisering av innbyggerne i regionen og formidling til barn og unge vektlegges. Museet samarbeider med, og knytter nettverk til, andre som driver kulturell virksomhet i samfunnet og yter museumsfaglige tjenester til fylkeskommunen, kommunene, organisasjoner og privatpersoner.

Nøkkeltall 2008 Nordmøre museum

Besøk	71 155
Gjenstander	55 819
Kulturhistoriske bygninger	86
Årsverk, fast ansatte	15,0
Årsverk totalt	24,1
Totale driftsinntekter (i 1000)	19 678
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	5 762

Nynorsk kultursentrum

Ivar Aasen-tunet i Ørsta er et nasjonalt dokumentasjons- og opplevelsessenter for nynorsk skriftkultur, og for Ivar Aasens liv og verk. Museet eies av Nynorsk kultursentrum, som også driver Dei nynorske festspela og nettstedene aasantunet.no og tunkatten.no. Ivar Aasen-tunet er en institusjon for alle som ønsker informasjon om og dokumentasjon av nynorsk språk og skriftkultur, og inspirasjon til å tenke nytt om språk- og kulturpolitiske strategier. Grunnlaget er samlinger fra hele landet og mange andre land med tekster på mer enn femten språk.

Nøkkeltall 2008 Nynorsk kultursentrum

Besøk	20 647
Gjenstander	53 266
Kulturhistoriske bygninger	6
Årsverk, fast ansatte	10,7
Årsverk totalt	13,4
Totale driftsinntekter (i 1000)	13 314
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	10 090

Romsdalsmuseet

Formidlingsarenaer som inngår:

- Fiskerimuseet på Hjertøya
- Veøy prestegard og kirke
- Konfeksjonsmuseet i Isfjorden
- Ergan kystfort i Fræna

- Bygde- og bysamlingene i Molde
- Løvikremma kystgard i Aukra
- Nettet prestegard

Romsdalsmuseets er et kulturhistorisk friluftsmuseum med bygnings- og gjenstandssamlinger. Museet legger vekt på bygninger og interiør fra det førindustrielle bonde- og fiskersamfunnet. Museet forvalter blant annet en 1100-talls middelalderkirke, et fiskerimuseum med mekanisk verksted, en konfeksjonsfabrikk fra 1950-årene og et tysk kystfort fra andre verdenskrig. En byhistorisk bygningsavdeling i Molde hører også med til samlingene. Museet har ansvar for et stort lokalhistorisk arkiv med privatarkivmateriale, i tillegg til et stort fotoarkiv. Museet driver også en leikaring og har en bunadsavdeling for produksjon av Romsdals-bunader.

Nøkkeltall 2008 Romsdalsmuseet

Besøk	60 119
Gjenstander	31 873
Kulturhistoriske bygninger	90
Årsverk, fast ansatte	13,0
Årsverk totalt	15,5
Totale driftsinntekter (i 1000)	17 534
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	4 985

Kulturkvartalet

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Kunstmuseet KUBE
- Jugendstilsenteret

Kulturkvartalet legger vekt på å skape interesse og økt kunnskap om billedkunst, kunsthåndverk, design og arkitektur i regionen. Kulturkvartalet består av Kunstmuseet KUBE og Jugendstilsenteret i Ålesund. Kunstmuseet har ansvaret for formidlingen og forvaltningen av fylkets kunstsamling. Jugendstilsenteret har flere faste og temporære utstillinger og arbeider med å styrke bevisstheten og forståelsen for Art Nouveau/Jugendstilarkitekturen. Dette omfatter arkitekturen både som miljø og interiør, som kunstnerisk og historisk fenomen og som del av et internasjonalt estetisk program, regionalt, nasjonalt og internasjonalt. Stiftelsen tilbyr også rådgivning og veiledning til eiere av jugendstilbygninger i Ålesund.

Nøkkeltall 2008 Kulturkvartalet

Besøk	25 404
Gjenstander	2 819
Kulturhistoriske bygninger	2
Årsverk, fast ansatte	7,3
Årsverk totalt	29,9
Totale driftsinntekter (i 1000)	9 138
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	5 835

Sunnmøre Museum

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

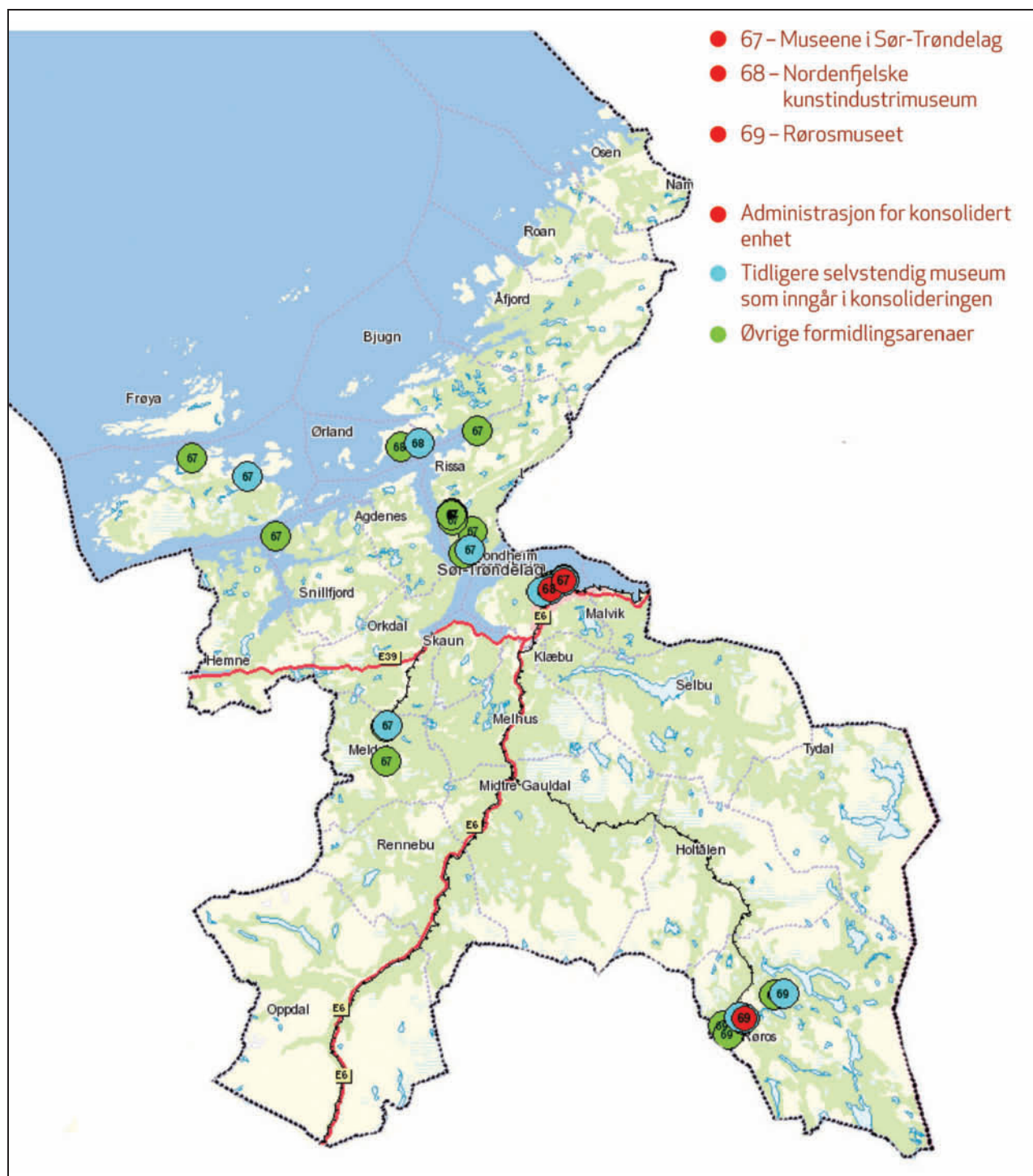
- Brudavolltunet
- Dalsfjord fyrmuseum i Volda
- Godøy kystmuseum
- Herøy kystmuseum
- Ishavsmuseet Aarvak
- Landbruksmuseet i Vestnes
- Norsk Møbelfaglig Senter
- Sivert Aarflot-museet
- Sykkylven naturhistoriske museum
- Volda bygdetun og garverimuseum
- Ytste-Skotet
- Aalesunds museum

Stiftelsen Sunnmøre Museum består av tretten ulike museer som alle er formidlingsarenaer tilgjengelige for publikum. Museenes arbeidsfelt er blant annet Sunnmøres kulturhistorie fra steinalder til nyere tid, middelalderhistorie, gårds- og handelsdrift på 1800-tallet, selvbergingsgårdsdrift i førindustriell tid, polarhistorien fra vestlandet, byhistorie (jugendstil, byliv og andre verdenskrig), industrihistorie (fisk, møbel, trykkeri), fyrhistorie, naturhistorie og norsk landbrukshistorie fra slutten av 1800-tallet og fram til i dag. Fylkesfotoarkivet ligger under Aalesunds Museum.

Nøkkeltall 2008 Sunnmøre Museum

Besøk	73 957
Gjenstander	68 172
Kulturhistoriske bygninger	105
Årsverk, fast ansatte	27,3
Årsverk totalt	35,3
Totale driftsinntekter (i 1000)	21 579
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	11 183

3.15 Sør-Trøndelag

Figur 3.16 Museumsnettverket i Sør-Trøndelag.

Museene i Sør-Trøndelag

Fra 1. januar i 2009 har Museene i Sør-Trøndelag overtatt driften av Kystmuseet i Sør-Trøndelag, Museet Kystens Arv, Orkla Industrimuseum, Ringve, Trondheim kunstmuseum og Trøndelag folkemuseum.

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Kystmuseet i Sør-Trøndelag
- Museet Kystens Arv
- Orkla Industrimuseum
- Ringve
- Ringve Botaniske Hage NTNU

- Trondheim Kunstmuseum
- Trøndelag folkemuseum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Trondhjems sjøfartsmuseum
- Norsk Døvemuseum
- Meldal Bygdemuseum
- Dolm gamle prestegård på Hitra
- Krigsminnene på Hemnskjela
- Thamshavnbanen
- Gammelgruva med steinparken
- Informasjonssenteret, Orkla
- Gråmølna
- Reins kloster
- Schei mølle
- Tobakkvika
- Rødbergbrygga
- Båtskott
- Kystgården
- Persenrommet
- Meieribygget
- Borgstua
- Alleburet
- Prestegårdshagen
- Rockheim

Nøkkeltall 2008 Museene i Sør-Trøndelag

Besøk	241 500
Gjenstander	166 124
Kulturhistoriske bygninger	103
Årsverk, fast ansatte	74
Årsverk totalt	116
Totale driftsinntekter (i 1000)	104 358
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	61 307

Kystmuseet i Sør-Trøndelag har som hovedoppgave å aktualisere og vitalisere kystkulturen gjennom å dokumentere utvalgte sider ved dagens kystkultur og trekke linjer tilbake i historien. Kystmuseet i Sør-Trøndelag legger vekt på kystfolkets hverdag og formidler gjennom historiefortelling, særlig bruk av teater og rollespill.

Museet Kystens Arv arbeider særlig med den klinkbygde båten gjennom tidene og alle kulturuttrykk knyttet til den. Museet forvalter over åtti

åpne bruksbåter. Museets dokumentasjonsområde er regional fiskerihistorie og kystkultur. Nasjonalt legger museet vekt på klinkbygde båter, segling med råsegl og handlingsbåren kunnskap. Museet arbeider også med internasjonal produksjon og bruk av klinkbygde båter for råsegl.

Orkla Industrimuseum dokumenterer og formidler norsk industriutvikling i det 20. århundre slik det har foregått i Orkladalføret. Museet har ansvaret for drift av Thamshavnbanen som museumsjernbane. Stiftelsen dokumenterer og formidler kobberverksdriften på og rundt Løkken verk og Gammelgruva.

Ringve er landets nasjonale museum for musikk og musikkinstrumenter med samlinger som omfatter vel 2000 instrumenter, både klassiske og tradisjonelle og fra alle verdensdelene, fonogrammer (pianolaruller, fonografruller, bånd, kassetter osv), noter, bilder og autografer. Ringve har også en lystgård med bygninger fra 1700-, 1800- og 1900-tallet. Ringve botaniske hage NTNU omgir gården. Museet skal samle inn, bevare og dokumentere særlig norsk instrumentbygging og formidle denne kunnskapen. Rockheim – Det nasjonale opplevelsessenteret for pop og rock er en avdeling av Ringve under oppbygging og vil åpne i 2009, jf. omtale i kap. 4.3.3.

Trondheim Kunstmuseum er et kunstmuseum og presenterer rundt ti utstillinger per år. Museet eier Norge tredje største offentlige samling av billedkunst, hovedsakelig norsk kunst fra begynnelsen av 1800-tallet og frem til i dag. Museet har også en samling dansk kunst fra det 20. århundret og en internasjonal samling av grafikk. Museet ligger i Trondheim sentrum. I 2008 åpnet avdelingen Gråmølna, som presenterer museets samlinger av Inger Sitter og Håkon Bleken.

Trøndelag folkemuseum arbeider med kulturgods fra det trønderske kulturområdet, fra etterreformatorisk tid til våre dager. Samlingene er store og knyttet til tema som hus og bolig, oppvekst, handel og næring, kultur og samfunn. Sverresborg har også ansvar for Meldal bygdemuseum, Trondhjems Sjøfartsmuseum og Norsk Døvemuseum. Museet legger særlig vekt på bevaring gjennom bred kompetanse innenfor tradisjonshåndverk, konservering, fotobevaring og magasin, og formidlingen til barn og unge og gjennom bruk av drama og museumsteater.

Nordenfjeldske kunstindustrimuseum

Nordenfjeldske kunstindustrimuseum har som intensjon at museet skal gå inn i Museene i Sør-Trøndelag. Endelig beslutning behandles i løpet av 2009.

Tidligere selvstendige museum som inngår:

- Austråttborgen

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Stiftsgården
- Hanna Ryggen-senteret

Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum viser permanente historiske og moderne samlinger av kunsthåndverk og design. Museet formidler tekstil, drakt og kunsthåndverk og har permanente utstillinger av arbeider av Benny Motzfeldt, Synnøve Anker Aurdal og Hannah Ryggen. Museet legger særlig vekt på samling og formidling av verk av kvinnelige kunstnere og designere. Museet viser også skiftende utstillinger med nasjonale og internasjonale kunstnere og kunsthåndverkere, og har blant annet en samling av japansk kunsthåndverk. Totalt har museet en samling på over 30 000 verk. Museet legger vekt på bruk av digitale verktøy i formidlingen.

Nøkkeltall 2008 Nordenfjeldske kunstindustrimuseum

Besøk	52 892
Gjenstander	25 209
Kulturhistoriske bygninger	0
Årsverk, fast ansatte	15,2
Årsverk totalt	15,5
Totale driftsinntekter (i 1000)	15 981
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	11 612

Rørosmuseet

Tidligere selvstendige museer som inngår:

- Femundsmarka Nasjonalparksenter
- Olavsgruva
- Pressemuseet Fjell-Ljom
- Smelthytta

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

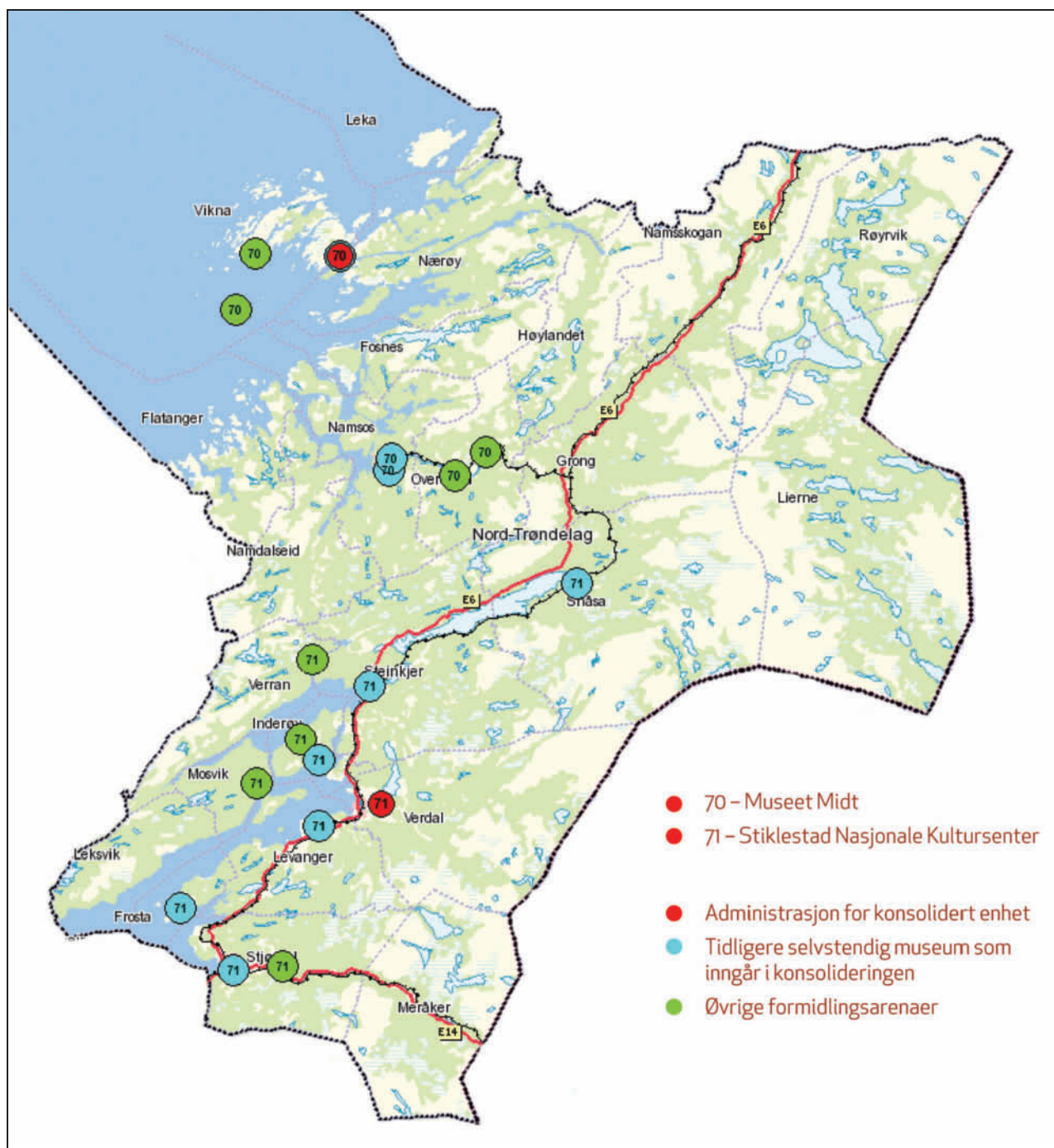
- Hiorth kjerka
- Kverna i Narjordet
- Sleggveien
- Slagghaugene og Malmplassen
- Storwartz
- Egggården
- Stampeanlegget ved Høsa

Rørosmuseet arbeider for kulturvern og museumsaktiviteter i Rørosdistriktet. Museet har et spesielt ansvar for Verdensarven Røros, sørsamisk kulturhistorie, bergverkhistorie og bygningsvern. Rørosmuseet har tre besøkssteder som er åpne for publikum: Smelthytta, Olavsgruva og Sleggveien. Museet har foto- og gjenstandssamlinger, arkiv og en stor bygningsmasse, og forvalter i tillegg eiendommer i Miljøverndepartementets eie.

Nøkkeltall 2008 Rørosmuseet

Besøk	47 417
Gjenstander	9 715
Kulturhistoriske bygninger	64
Årsverk, fast ansatte	16,7
Årsverk totalt	19,6
Totale driftsinntekter (i 1000)	11 122
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	3 744

3.16 Nord-Trøndelag

Figur 3.17 Museumsnettverket i Nord-Trøndelag.

I Nord-Trøndelag er det inngått intensjonsavtaler der Fylkesgalleriet Nord-Trøndelag konsolideres med Museet Midt og Nils Aas Kunstverksted konsolideres med Stiklestad Nasjonale Kultursenter med virkning fra 1. januar 2010.

Museet Midt

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Kystmuseet i Nord-Trøndelag – Norge
- Namdalsmuseet
- Norsk sagbruksmuseum, Spillum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Fiskeværet Sør-Gjæslingan

- Haugum mølle
- Mælamartnan
- Norge – senter for kystkultur
- Vågsengtunet

Museet Midt består av nær hundre hovedsakelig antikvariske bygninger, over åtti åpne bruksbåter og ett fartøy. Museet prioriterer handlingsbåren kunnskap og gamle håndverkstradisjoner og består av tre geografisk spredte avdelinger, faglig knyttet til fisk-, kyst-, skog- og sagbrukshistorie. Avdelingen Kystmuseet har en klar samtidsprofil i virksomheten og et nasjonalt perspektiv i formidlingen. Norge og det fredede kulturmiljøområdet Sør-Gjæslingen er en del av Kystmuseet. Avdelingen Spillum er et teknisk industrielt kulturminne der det primært arbeides med lokal, regional og nasjonal sagbrukshistorie. Avdelingen Namdalsmuseet er et mindre friluftsmuseum med skog- og utmarksnæringer som spesialområde.

Nøkkeltall 2008 Museet Midt

Besøk	59 951
Gjenstander	32 126
Kulturhistoriske bygninger	76
Årsverk, fast ansatte	18,8
Årsverk totalt	29,8
Totale driftsinntekter (i 1000)	17 641
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	7 231

Stiklestad Nasjonale Kultursenter

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Egge museum
- Frostatingstunet
- Inderøy bygdemuseum

- Levanger museum
- Snåsa bygdemuseum
- Stjørdal museum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

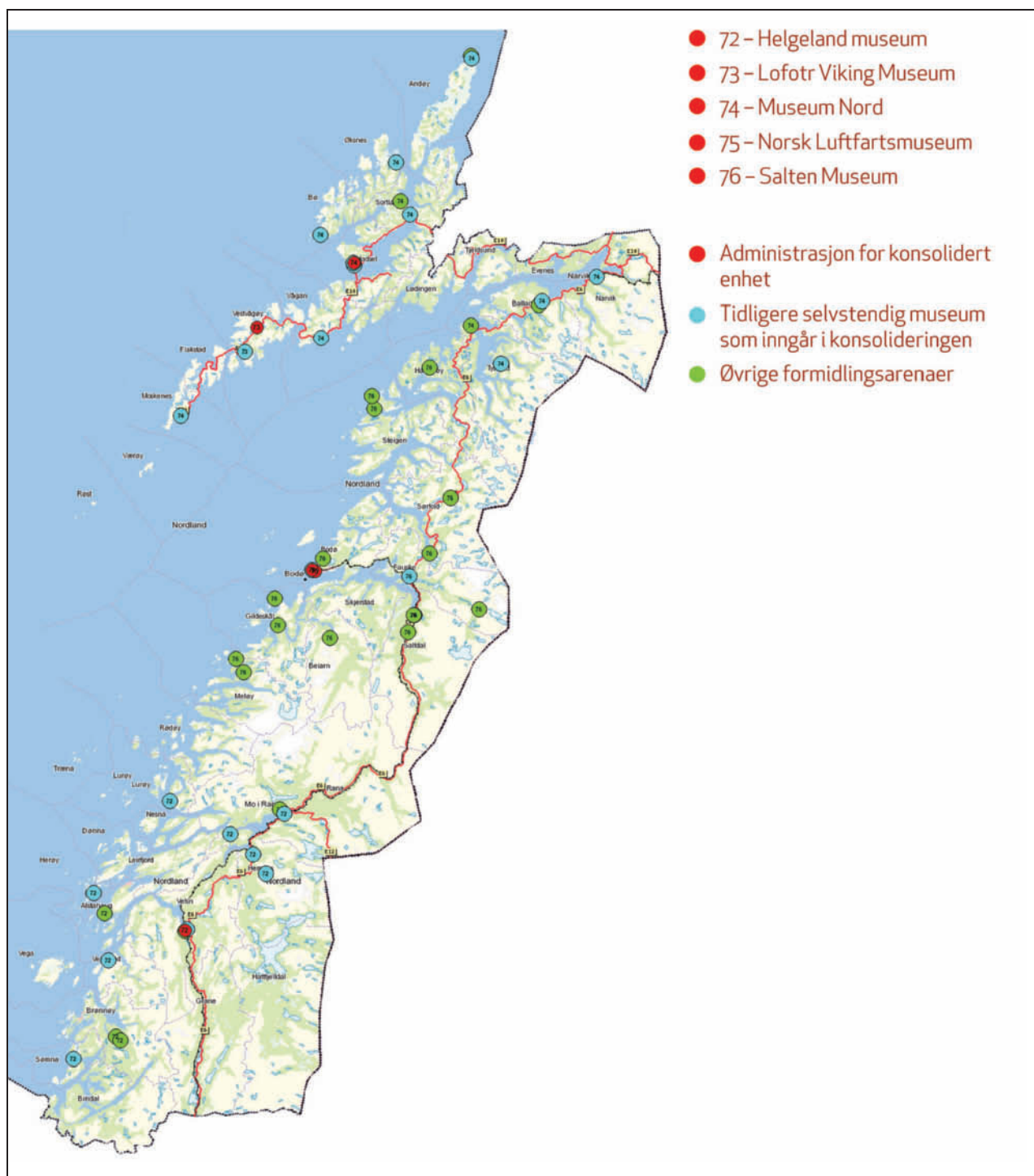
- Mosvik museum
- Verran museum
- Leirfallfeltet i Hegra
- Jekta Pauline

Stiklestad Nasjonale Kultursenter har et ansvar for formidling av kulturhistorie knyttet til St. Olav. Fortellingene om Olav og Stiklestad blir formidlet gjennom helårlig virksomhet og til et bredt sammensatt publikum. Stiklestad Nasjonale Kultursenter inkluderer også Bergkunstmuseet i Stjørdal og konseptet «Høvdingsetet Egge» som viser kulturminner fra hele den menneskeskapt historien på Steinkjer. Sammen med formidlingen på Stiklestad utgjør dette de materielle og immaterielle kulturminner i regionen. Museumsavdelingen i Levanger forvalter fylkesansvaret for foto. I tillegg har Stiklestad Nasjonale Kultursenter ansvaret for utvikling og framdrift av fellesmagasinet i Nord-Trøndelag.

Nøkkeltall 2008 Stiklestad Nasjonale Kultursenter

Besøk	164 432
Gjenstander	66 992
Kulturhistoriske bygninger	61
Årsverk, fast ansatte	36,1
Årsverk totalt	41,8
Totale driftsinntekter (i 1000)	46 664
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	18 519

3.17 Nordland

Figur 3.18 Museumsnettverket i Nordland.

Helgeland museum

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Grønsvik kystfort
- Hemnes Bygdetun
- Hemnes museum
- Herøy bygdesamling
- Nesna bygdemuseum
- Rana museum
- Sømna bygdetun
- Vefsn museum
- Vega bygdemuseum
- Vevelstad bygdetun

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Petter Dass-museet på Alstadhaug
- Jacobsenbrygga i Mosjøen
- Museumsgården og Stenneset i Rana
- Velfjord Bygdemuseum, Herredshuset i Velfjord

Helgeland Museum dokumenterer, forsker i og formidler Helgelands natur- og kulturhistorie i en lokal, nasjonal og internasjonal kontekst. Museet har virksomhet i seksten av de atten kommunene på Helgeland, og i flere av kommunene er det mer enn ett anlegg. Hovedkontoret ligger i Mosjøen. Museet har en avdeling for naturhistorie i Mo i Rana. I tillegg arbeider museet med formidling av blant annet arkeologi, samisk historie, skoghistorie og gårdshistorie. Helgeland Museum vil ha driftsansvaret for den nye museumsenheten for Vegaøyene verdensarvområde som er under etablering.

Nøkkeltall 2008 Helgeland museum

Besøk	66 249
Gjenstander	96 680
Kulturhistoriske bygninger	186
Årsverk, fast ansatte	33,6
Årsverk totalt	38,7
Totale driftsinntekter (i 1000)	28 848
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	11 881

Lofotr Viking Museum

Lofotr Viking Museum og Museum Nord har inngått intensjonsavtale om konsolidering med sikte på gjennomføring i 2009.

Tidligere museum som inngår:

- Vestvågøy museum

Lofotr Viking Museum på Borg er et arkeologisk friluftsmuseum basert på utgravninger på stedet av et høvdingsete fra jernalder (400 AD – 1000 AD). Museet representerer det største høvdingehus som noen gang er funnet i Skandinavia (83 meters lengde). Gjenstandsmaterialet omfatter importfunn tilbake til 500-tallet fra det europeiske kontinent. Museet driver arkeologisk forskning og formidling med spesiell vekt på kulturminner og kulturlandskap fra jernalder og middelalder. Rekonstruksjoner og levende formidling er et

sentralt virkemiddel for Lofotr Viking Museum, og i både forsknings- og formidlingssammenheng står eksperimentell arkeologi og forhistorisk håndverksteknologi sentralt. Kulturbasert næringsvirksomhet er tett knyttet opp til og forankret i øvrig museumsdrift. Museets formål er å skape interesse for og kjennskap til nordnorsk jernalder og middelalder, spesielt vikingtid. Kulturhistoriske verdier fra eldre tid skal samles inn, registreres og bevares. Lofotrs målgrupper er både reiselivsnæringen, lokalsamfunnet og studie- og forskningsmiljøer. Museet legger vekt på kunnskapsformidling til både spesialister og et bredt publikum.

Nøkkeltall 2008 Lofotr Viking Museum

Besøk	67 477
Gjenstander	6 889
Kulturhistoriske bygninger	12
Årsverk, fast ansatte	9,1
Årsverk totalt	20,5
Totale driftsinntekter (i 1000)	15 351
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	1 795

Museum Nord

Museum Nord og Lofotr Viking Museum har inngått intensjonsavtale om konsolidering med sikte på gjennomføring i 2009.

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Andøymuseet
- Ballangen Museum
- Bø Museum
- Lofotmuseet
- Norsk Fiskeindustrimuseum
- Norsk Fiskeværsmuseum
- Ofoten Museum
- Sortland Museum
- Tysfjord Museum
- Vesterålmuseet
- Øksnes Museum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Andøymuseet – Polarmuseet
- Ballangen Museum – Bjørkåsen
- Jennestad Handelssted
- Tysfjord Museum – anlegget på Korsnes og Kjøpsvik

Museum Nord arbeider med kultur- og naturhistorie i Ofoten, Vesterålen og Lofoten. Museet har fiskeri- og kysthistorie og etniske relasjoner som prioriterte arbeidsområder. Fiskeri- og kysthistorie arbeides det primært med ved avdelingene i Lofoten og Vesterålen, særlig ved Norsk Fiskeindustrimuseum, Lofotmuseet, Øksnes Museum, Vesterålsmuseet, Sortland Museum og Norsk Fiskeværsmuseum. Etniske relasjoner arbeides det særlig med ved de tre avdelingene i Ofoten: Ofoten Museum, Ballangen Museum og Tysfjord Museum, men dette er et tema som alle avdelingene prioriterer.

Nøkkeltall 2008 Museum Nord

Besøk	31 896
Gjenstander	58 108
Kulturhistoriske bygninger	61
Årsverk, fast ansatte	26,0
Årsverk totalt	30,0
Totale driftsinntekter (i 1000)	17 442
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	8 366

Norsk Luftfartsmuseum

Norsk Luftfartsmuseum er et nasjonalt museum for luftfartshistorie. Museet er et teknisk og kulturhistorisk museum, og arbeider med innsamling, forskning og formidling knyttet til alle aspekter av luftfartshistorien. Sammen med Avinor museum og Luftforsvarsmuseet, gir museets utstillinger en oversikt over Norges sivile og militære luftfartshistorie.

Nøkkeltall 2008 Norsk Luftfartsmuseum

Besøk	40 836
Gjenstander	16 001
Kulturhistoriske bygninger	1
Årsverk, fast ansatte	24,2
Årsverk totalt	29,4
Totale driftsinntekter (i 1000)	29 916
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	10 577

Salten Museum

Tidligere selvstendige enheter og formidlingsarenaer som inngår:

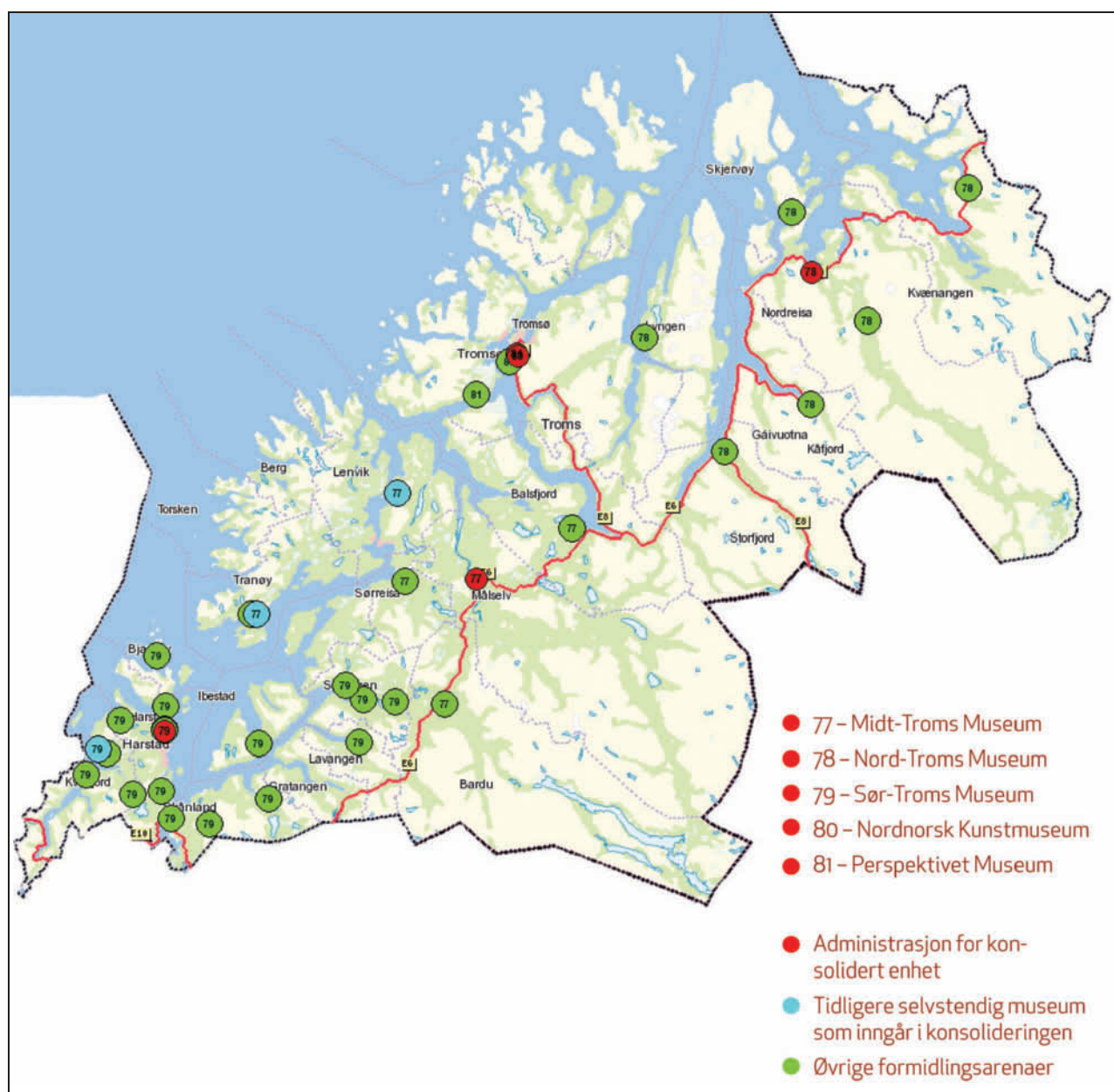
- Nordlandsmuseet
- Fauske Bygdetun
- Hamsunsenteret
- Batterie Dietl
- Beiarn bygdetun
- Blodveimuseet
- Gildeskål bygdesamling
- Gullbakkgården
- Hamarøy bygdetun
- Husmannsplassen Kjelvik
- Løp gård
- Meløy Bygdetun
- Nordarnøy kystfort
- Saltdal museum
- Salten Museum Sørfold
- Steigen bygdetun
- Sulitjelma Gruvemuseum
- Ørnes Handelssted

Salten Museum dokumenterer, forsker og formidler Saltens kulturhistorie i en lokal, nasjonal og internasjonal kontekst. Museet har virksomhet i samtlige av de ni kommunene i Salten. Museet forvalter totalt nitten anlegg, som til sammen gir et tverrsnitt av kulturhistorien i regionen. Hovedkontoret ligger i Bodø. Museet har fire avdelinger, avdeling for samlinger og forskning, avdeling for formidling, avdeling for bygningsvern og Hamsunsenteret. De tre første arbeider med hele museet som arbeidsfelt, den siste bare med Hamsun-relatert virksomhet.

Nøkkeltall 2008 Salten Museum

Besøk	52 276
Gjenstander	48 522
Kulturhistoriske bygninger	126
Årsverk, fast ansatte	21,1
Årsverk totalt	32,1
Totale driftsinntekter (i 1000)	20 251
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	11 292

3.18 Troms

Figur 3.19 Museumsnettverket i Troms.

Midt-Troms Museum

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Lenvik museum
- Sør-Senja museum

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Fjordmuseet
- Forsvarsmuseet
- Kramvigbrygga
- Kveitemuseet

Midt-Troms Museum er et natur- og kulturhistorisk regionalt museum for ni kommuner i Troms. Museet arbeider med forsvarshistorie, industrihistorie, kyst- og bondekultur og samisk historie. Midt-Troms Museum besitter også edderkoppkompetanse på nasjonalt nivå. Museet legger vekt på sterk lokal forankring gjennom bemannede enheter i åtte av de ni medlemskommunene. Museet har ansvaret for en rekke bygninger og anlegg. Museet arbeider også med innsamling og bevaring av tekstiler.

Nøkkeltall 2008 Midt-Troms Museum

Besøk	11 361
Gjenstander	24 953
Kulturhistoriske bygninger	77
Årsverk, fast ansatte	10,5
Årsverk totalt	11,0
Totale driftsinntekter (i 1000)	8 309
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	3 557

Nord-Troms Museum

Formidlingsarenaer som inngår:

- Tørrfoss kvengård
- Maursund handlungård
- Holmenes sjøsamiske gård
- Gamslett fiskarbonddegård
- Flerbrukshuset, Kvæningen
- Markedsplassen, Storfjord
- Sjøsamisk nordlandsbåt, Kåfjord

Nord-Troms Museum formidler sjøsamisk, norsk og kvensk kulturhistorie. Museet legger vekt på møter og brytninger mellom ulike kulturer og i tillegg møtet mellom sjøsamisk, norsk og kvensk kultur og andre kulturer. Museet har som mål å være samtidsaktuelt. Museet forvalter en omfattende samling. Nord-Troms Museum legger vekt på å bevare og formidle den lokale og regionale kulturarven.

Nøkkeltall 2008 Nord-Troms Museum

Besøk	3 714
Gjenstander	17 300
Kulturhistoriske bygninger	55
Årsverk, fast ansatte	7,3
Årsverk totalt	7,8
Totale driftsinntekter (i 1000)	5 062
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	2 487

Sør-Troms Museum

Tidligere selvstendige museer og formidlingsarenaer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Trastad samlinger
- Trondenes historiske senter
- Lundbrygga, Salangen
- Salangsverket, Salangen
- Salangen bygdetun

- Klyngetunet på Steinsland, Skånland
- Helleren kraftstasjon, Skånland
- Vilgesvarre samiske boplass
- Ole Ottastua, Bjarkøy
- Hemmestad brygge, Kvæfjord
- Sandtorg bygdemuseum, Harstad
- Grytøy bygdemuseum, Harstad
- Skjærstad sildoljefabrikk, Harstad
- Kvæfjord bygdetun
- Samisk kultursti Storjorda, Kvæfjord
- Trondenes kultursti, Harstad
- Ibestad museum
- Krambuvika bygdemuseum

Sør-Troms Museum arbeider med natur- og kulturhistorie i regionen. Museet samler inn og bevarer gjenstander, bilder, arkivmateriale og muntlig tradisjon som belyser regionens historie. Gjennom Trondenes Historiske Senter har museet ansvar for å drive og utvikle middelaldermuseet på Trondenes og fremme og utvikle Trondeneshalvøya som attraksjon. Gjennom Trastad Samlinger skal museet ut fra et lokalt og nasjonalt perspektiv bidra til å fremme allmennhetens forståelse for livsvilkårene til mennesker med psykisk utviklingshemming.

Nøkkeltall 2008 Sør-Troms Museum

Besøk	27 296
Gjenstander	44 439
Kulturhistoriske bygninger	48
Årsverk, fast ansatte	11,7
Årsverk totalt	14,2
Totale driftsinntekter (i 1000)	15 797
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	7 228

Nordnorsk Kunstmuseum

Nordnorsk Kunstmuseum arbeider med å skape interesse for og øke kjennskapen til og kunnskapen om billedkunst og kunsthåndverk i den nordnorske landsdelen. Museet samler og stiller ut norsk og utenlandsk billedkunst og kunsthåndverk. Museet legger særskilt vekt på å vise kunst med tilknytning til den nordnorske landsdelen. Samlingene skal også gi en oversikt over den generelle utvikling av norsk billedkunst og kunsthåndverk og tilknytning til internasjonale strømninger. Museet har status som knutepunktinstitusjon. Dette innebærer at museet har et særlig an-

svar for kunstformidling til barn og unge i de tre nordligste fylkene.

Nøkkeltall 2008 Nordnorsk Kunstmuseum

Besøk	19 532
Gjenstander	1 508
Kulturhistoriske bygninger	0
Årsverk, fast ansatte	2,9
Årsverk totalt	5,2
Totalt driftsinntekter (i 1000)	12 735
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	13 669

Perspektivet Museum

Formidlingsarenaer:

- Folkeparken
- Straumen gård

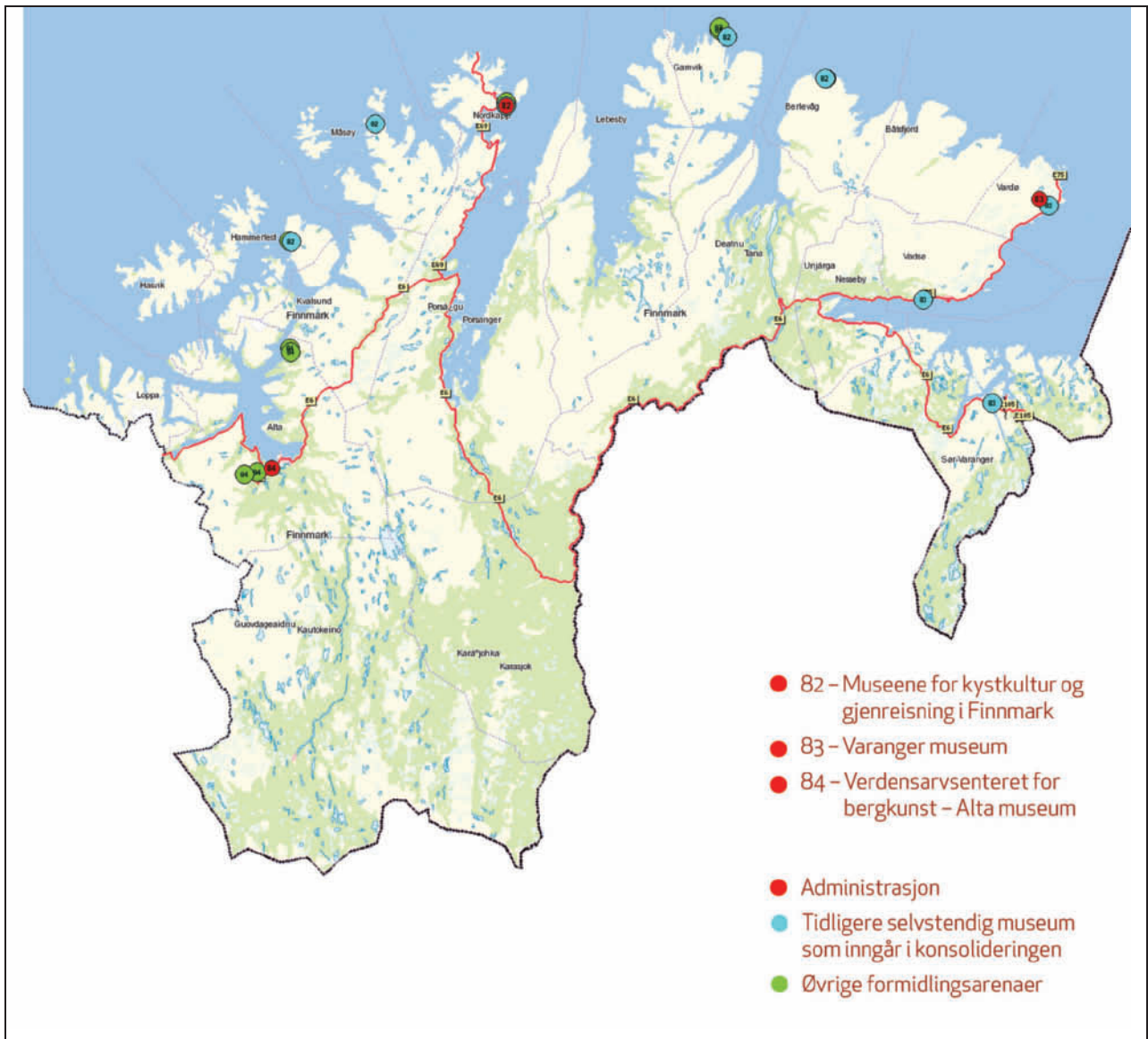
Perspektivet Museum er et museum for samtidskultur med internasjonal orientering mot Nordvest-Russland og andre naboland i nord. Museet arbeider prosjektrettet og er inspirert av dagens kulturelle brytninger i en region preget av

kulturelt mangfold: etnisk, religiøs og språklig. Perspektivet Museum driver kritisk og undersøkende kulturformidling basert på eget og andres dokumentariske arbeid, og involverer mennesker og miljøer både i og utenfor Tromsø. Museet fungerer også som visningssted og forum for dokumentarisk fotografi i samarbeid med fotografer og fotobyråer nasjonalt og internasjonalt. Dokumentasjonsprosjektene er direkte knyttet opp mot formidling som en utforskende, gestaltende, dialogbasert og tverrfaglig praksis. Målet er å skape en aktiv formidlingsarena, der nyere kulturhistorie og aktuelle temaer inngår i en vital og kritisk dialog om liv, samfunn og kulturer i nord.

Nøkkeltall 2008 Perspektivet Museum

Besøk	20 131
Gjenstander	15 130
Kulturhistoriske bygninger	22
Årsverk, fast ansatte	6,4
Årsverk totalt	6,9
Totalt driftsinntekter (i 1000)	6 750
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	2 829

3.19 Finnmark

Figur 3.20 Museumsnettverket i Finnmark.

Museene for kystkultur og gjenreisning i Finnmark

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Berlevåg havnemuseum
- Gamvik museum
- Gjenreisningsmuseet for Finnmark og Nord-Troms
- Måsøy museum
- Nordkappmuseet

Øvrige formidlingsarenaer som inngår:

- Friluftsmuseet på Fuglenes i Hammerfest
- Slippanlegg i Honningsvåg

- Tidligere anleggsleir for Statens Havnevesen i Berlevåg
- Sletnes fyr, Gamvik
- Sletnes naturreservat, Gamvik

Museene for kystkultur og gjenreisning arbeider med det flerkulturelle Finnmark. Museene formidler kyst-Finnmarks historie og grunnlaget for framveksten av samfunn, kultur og identitet. Avdelingene i Berlevåg, Gamvik, Nordkapp og Måsøy har fiskerihistorie som sentralt arbeidsområde. Avdelingen i Hammerfest, Gjenreisningsmuseet for Finnmark og Nord-Troms er etablert med ambisjon om å være det nasjonale sentret for dokumentasjon og formidling av historien om kri-

gen, evakuering og gjenreisning etter andre verdenskrig. Nordkappmuseet i Honningsvåg viser i tillegg til kystkultur og fiskerihistorie utviklingen av nordkappturismen og reiselivet i Finnmark. Museene legger til rette for og støtter frivillig lokalhistorisk arbeid og lokalt arbeid for vern av kulturminner.

Nøkkeltall 2008 Museene for kystkultur og gjenreiseing i Finnmark

Besøk	33 315
Gjenstander	11 904
Kulturhistoriske bygninger	14
Årsverk, fast ansatte	13
Årsverk totalt	16,7
Totale driftsinntekter (i 1000)	11 825
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	4 548

Varanger museum

Tidligere selvstendige museer som inngår i den konsoliderte enheten:

- Sør-Varanger museum
- Vadsø museum
- Vardø museene

Varanger museum arbeider med kvenhistorie, pomorhistorie og grensehistorie samt lokalhistorie i Varanger. Museet ligger i et flerkulturelt område og i et grenseområde, hvor det har vært kontinuerlig påvirkning mellom hovedgruppene samer, nordmenn og kvener. Samtidig har det hele tiden vært innflytting av og samkvem med nabofolk som russere, karelere og finlendere. I dag har regionen innvandring av folk fra andre deler av verden, noe som gir en ekstra dimensjon til grensemuseets profil. Varanger museum skal formidle kunnskap om og skape forståelse for grenselandets særegne natur og kulturhistorie med særlig vekt på områdets etniske og kulturelle mangfold, i regional, nasjonal og internasjonal sammenheng. Museets arbeid bygger på den økomuseale filosofien. Museet bidrar til bevaring og forvaltning av faste verneverdige kulturminner i kommunene og til verneplanlegging.

Nøkkeltall 2008 Varanger museum

Besøk	13 304
Gjenstander	18 052
Kulturhistoriske bygninger	19
Årsverk, fast ansatte	10,3
Årsverk totalt	16
Totale driftsinntekter (i 1000)	7 346
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	6 934

Verdensarvsenter for bergkunst – Alta Museum

Formidlingsarenaer:

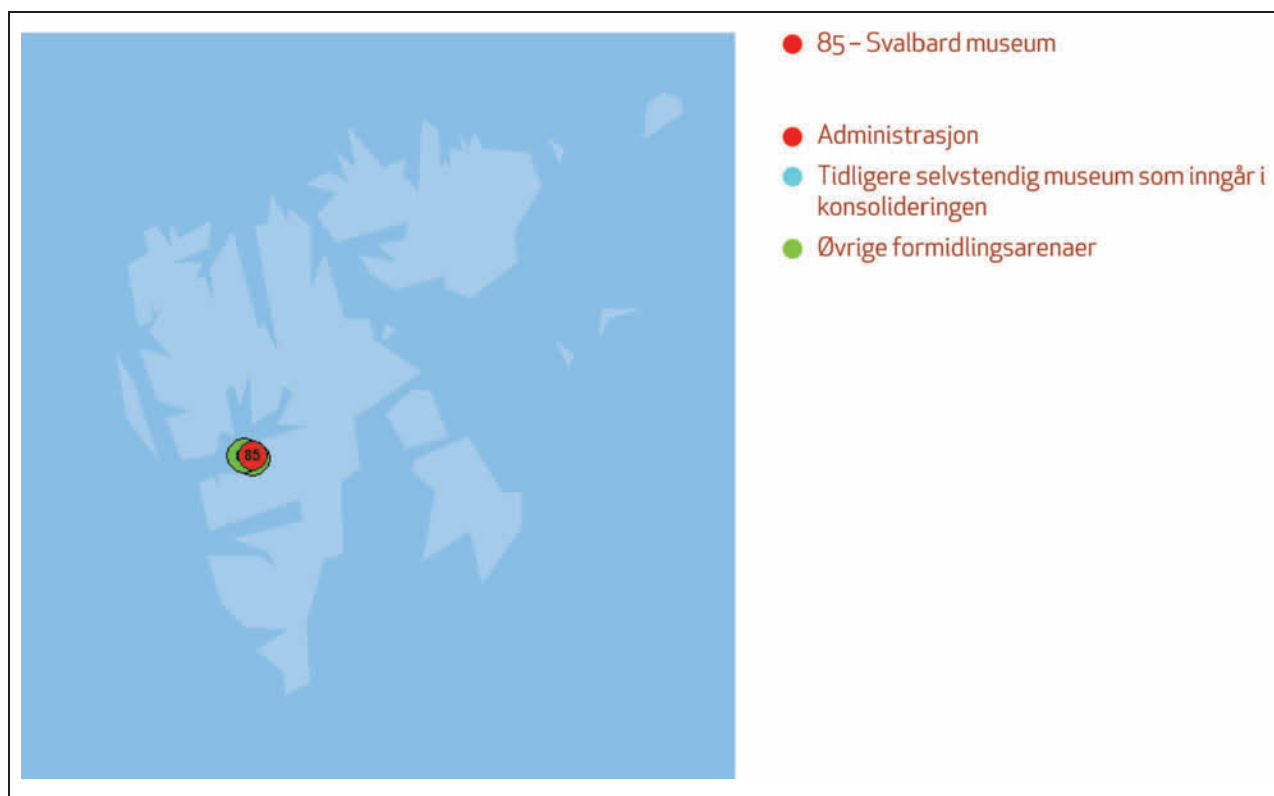
- Kultursti for Kåfjord Kobberverk
- Stabburene og evakueringshule i lille Lerretsfjord
- Nordlysobservatoriet på Halde

Alta har Nord-Europas største konsentrasjon av bergkunst laget av jegere og fiskere. Bergkunsten består av helleristninger og hellemalier som ble laget for 6200 til 1800 år siden. Bergkunsten ligger spredt over flere områder og er for en stor del innskrevet på UNESCOs verdensarvliste. Verdensarvsenter for bergkunst – Alta Museum er en institusjon for bevaring, skjøtsel dokumentasjon, kunnskapsproduksjon og formidling av verdensarvområdet i Alta. Museet arbeider for å øke kunnskap om bergkunsten og forståelse av kulturelt mangfold i fortid og nåtid. Museet legger også vekt på å øke kunnskap om sammenhenger mellom natur og kultur med vekt på kritisk refleksjon og skapende innsikt. Alta museum forvalter kommunens historiske samlinger, og er en viktig turistattraksjon i Finnmark med gjennomsnittlig 60 000 besøkende årlig. Museet har utviklet gode samarbeidsrelasjoner med undervisningsinstitusjonene og har flere tilbud rettet mot forskjellige klassetrinn ved grunn- og videregående skole.

Nøkkeltall 2008 Verdensarvsenter for bergkunst – Alta Museum

Besøk	56 068
Gjenstander	4 246
Kulturhistoriske bygninger	10
Årsverk, fast ansatte	10,0
Årsverk totalt	18,0
Totale driftsinntekter (i 1000)	9 885
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	2 705

3.20 Svalbard

Figur 3.21 Museumsnettverket på Svalbard.

Svalbard museum

Formidlingsarenaer:

- Fellesmagasinet
- Taubanesentralen

Svalbard Museum er et natur- og kulturhistorisk museum lokalisert i Longyearbyen. Museets mål og ambisjoner er å formidle bred og allsidig kunnskap om Svalbards kultur og naturhistorie, i tillegg til å være et tverrvitenskapelig polarmuseum og Norges utstillingsvindu på Svalbard. Museets utstilling *Liv i lys og is* presenterer bruddstykker av Svalbards 400 år lange historie, og tar for seg aktiviteter og livsbetingelser som synliggjør den tette forbindelsen mellom hav og land, natur og kultur. Museet ønsker at de som besøker og ferdes på Svalbard skal få et trygt kunnskaps- og opplevelsesrikt opphold på miljøets premisser.

Svalbard Museum gir i samarbeid med Sysselmannen på Svalbard miljøinformasjon til alle sine besøkende. Museets utstillinger fungerer i tillegg som et åpent klasserom for elever ved Longyearbyen skole og fra fastlands-Norge. Svalbard Museum er lokalisert i Svalbard Forskningspark.

Nøkkeltall 2008 Svalbard museum

Besøk	29 344
Gjenstander	42 186
Kulturhistoriske bygninger	2
Årsverk, fast ansatte	3,8
Årsverk totalt	4,2
Totale driftsinntekter (i 1000)	10 704
Driftstilskudd fra KKD 2009 (i 1000)	1 089

3.21 Faglige museumsnettverk

Museumsreformen bygger på tre hovedpremisser: Lokal forankring, regional konsolidering og nasjonal nettverksbygging. Abm-meldingen legger til grunn at museene deltar i utvikling og drift av ulike nasjonale nettverk for å styrke og utvikle det faglige museumsarbeidet; «det er eit overordna mål at alle musea som i framtida får statlege driftstilskot, skal inngå i eit nasjonalt nettverk». Grunnlaget for nettverkene er vidare utdypet i kulturmeldingen der det går fram at nettverkene «skal leggja til rette for rasjonell arbeidsdeling og samordning, motverke konkurrerande overlapping og dermed sikre fagleg samanheng og god ressursutnytting».

Museumsnettverkene skal bidra til at museene blir bedre egnet til å fylle rollene som samsfunnsinstitusjoner med et kritisk blikk på egen rolle og virksomhet. Målet er at museene skal utvikle samarbeid og arbeidsdeling, sikre faglig

sammenheng og god ressursutnyttelse samt utvikle kompetanse og ny kunnskap. Museer som deltar i nettverk må sørge for god faglig og økonomisk basis for aktiv deltakelse, med utgangspunkt i tildelte driftsmidler. De må ha relevante samlinger og relevant faglig kompetanse og vilje til å prioritere arbeidet i nettverket gjennom aktiv, forpliktende deltakelse i felles aktiviteter og satsinger.

Nettverkene skal forankres i museene og ta utgangspunkt i temaer, funksjoner og/eller metoder. Nettverkene er åpne for de som kan og vil bidra aktivt, og baseres på samarbeid, samhandling og felles interesse. Et museum kan inngå i flere nettverk, avhengig av ressurser og profil. De hovedansvarlige museene skal være drivkraft og sikre kvalitet i utviklingen av det faglige arbeidet. Det er ikke lagt opp til at hovedansvarlige museer skal ha en lederrolle som pålegger eller instruerer andre. Nettverksansvarlige skal ha en sterk faglig basis for utvikling av nettverket. De skal

Tabell 3.1 Faglige museumsnettverk 2009

Nettverk	Hovedansvarlig museum
Arbeiderkultur	Norsk Industriarbeidermuseum
Bergkunst	Verdensarvsenter for bergkunst – Alta museum
Bergverk	Norsk Bergverksmuseum
Botaniske hager	Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo
Bygg	Ryfylkemuseet
Drakt og tekstil	Valdresmusea
Fiskeri- og kystkultur	Museum Vest
Herregårder	Fredrikstad Museum
Håndverk	Maihaugen
Kulturlandskap	De Heibergske Samlinger – Sogn Folkemuseum
Kunst	Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design
Kvinnehistorie	Kvinnemuseet – Museene i Glåmdal
Landbruk	Norsk landbruksmuseum
Litteratur	Nynorsk kultursentrum
Luftfart	Norsk Luftfartsmuseum
Magasin og bevaring	Trøndelag Folkemuseum
Medisinsk historie	Norsk Teknisk Museum
Minoriteter og kulturelt mangfold	Oslo Museum
Musikk og musikkinstrumenter	Ringve
Samisk kultur	RiddoDuottarMuseat
Samtid	Maihaugen
Sjøfart	Norsk Sjøfartsmuseum
Skog	Norsk Skogmuseum
Teknologi- og industrihistorie	Norsk Teknisk Museum

vurdere hvem som kan delta, sikre kvalitet og kontinuitet i arbeidet, utvikle og samordne prosjekter. Nettverksansvarlige har også et hovedansvar for kontakt med relevante miljøer utenfor museumssektoren, og med nordiske og internasjonale miljøer. Det er en målsetting at de skal etablere og vedlikeholde en egen nettside med informasjon om nettverket og nettverkets aktiviteter.

Det er ikke lagt opp til felles midler for drift av nettverk, deltakelsen tar utgangspunkt i det enkelte museums driftsmidler og bygger på museenes egeninteresse i deltakelse. Alle deltakende museer forutsettes i forkant for deltakelse å klargjøre egen motivasjon, evne til bidrag og gjennomføring av nettverkets målsettinger.

ABM-utvikling har en sentral og koordinerende rolle i utviklingen av faglige museumsnettverk. ABM-utvikling skal sikre samarbeid og arbeidsdeling, faglig sammenheng og god ressursutnyttelse mellom nettverkene. ABM-utvikling utpeker museer som skal ha et hovedansvar for å drive nettverk og etablere målsettinger og arbeidsplaner.

ABM-utvikling arrangerer årlige samlinger der de hovedansvarlige museene kan utveksle erfaringer om etablering, drift og faglig utvikling av nettverkene. Hovedansvarlige museer rapporterer årlig til ABM-utvikling om status og utvikling. ABM-utvikling har et spesielt ansvar for å etablere nettverk på hvite felt og sørge for at prioriterte områder ivaretas.

Det er etablert 24 faglige museumsnettverk og to tverrsektorielle abm-nettverk. Nettverkene er ulike både med hensyn til størrelse, tematikk, aktivitet og organisering. Nedenfor presenteres de faglige nettverkene.

Nasjonalt museumsnettverk for arbeiderkultur

Ansvarlig: Norsk Industriarbeidermuseum

Nettverksavtale: 3.2.2004

Deltakere: 13 museer og arkivenheter

Mål og aktiviteter: Nettverket har ansvar for å ivareta, styrke og vitalisere det historiske begrepet arbeiderkultur, og setter fokus på arbeidsfolk (mennesket i sentrum) i det museumsfaglige arbeidet. Nettverket har hatt samlinger to ganger i året, ofte felles samlinger med nettverk for teknologi- og industrihistorie. Det er så langt ikke satt i gang noe konkret felles prosjekt, men nettverket ønsker å kartlegge kompetansen og de erfaringene de enkelte aktørene innen temaet «arbeiderkultur» sitter med.

Nasjonalt museumsnettverk for bergverk - Bergverksnettverket

Ansvarlig: Norsk Bergverksmuseum

Nettverksavtale: 19.9.2003

Deltakere: 18 museer

Mål og aktiviteter: Nettverket er et forum for erfaringsutveksling og kunnskapsutvikling om bergverkhistorie. Målet er kompetanseheving, bedre ressursutnyttelse, effektivisering og synliggjøring. Åtte bergverksseminarer er i perioden 2001–2008 arrangert av Norsk Bergverksmuseum i samarbeid med andre museer. Nettverket har prioritert formidling av bergverkhistorisk forskning gjennom rapporter fra samlingene. Nettverket har arrangert kurs i metallurgi og fjellsikring og gjennomført flere dokumentasjonsprosjekter om industri, bygd opp databaser med landsdekkende registre og etablert et kontaktnett i inn- og utland.

Nasjonalt museumsnettverk for bergkunst - Bergkunstnettverket

Ansvarlig: Verdensarvsenter for bergkunst – Alta Museum

Nettverksavtale: 7.12.2007

Deltakere: 21 deltagere; 11 museer, fylkeskommuner, Riksantikvaren, andre instanser

Mål og aktiviteter: Nettverket søker å skape ny kunnskap om bergkunst som kilde til opplevelse gjennom aktiviteter som kombinerer bevaring, forskning og formidling. Nettverket bygger på resultatene til det nasjonale *Bergkunstprosjektet 1996–2005* og ønsker å utfylle Riksantikvarens arbeid på dette området. Nettverket er et samarbeid mellom museene under Kultur- og kirkedepartementet, universitetsmuseer under Kunnskapsdepartementet og kulturminneforvaltningen. Verdensarvsenter for bergkunst – Alta Museum har stilt til rådighet 1/3 stilling til sekretariatsfunksjonen. Nettverket satser på et fellesprosjekt: *Utfordringer i skjæringspunktet mellom bevaring, forskning og formidling av bergkunst*, med varighet fra 2008 til 2011. I 2008 har det vært laget prosjektbeskrivelser, aktivitetsplan, budsjett og finansieringsplan. Prosjektdeltagerne bidrar alle med egenfinansiering. Det skal holdes årlige fagseminar for prosjektet og sluttresultatene skal publiseres.

Nasjonalt museumsnettverk for botaniske hager

Ansvarlig: Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo

Nettverksavtale: 1.4. 2008

Deltakere: 8 museer

Mål og aktiviteter: Nettverkets mål er å styrke samarbeidet mellom de botaniske hagene og arboretene. Nettverket av botaniske hager ønsker å bidra til at disse målene nås gjennom å utvikle samlinger av frø og planter til bruk i forskning, utvikle bevarings- og restaureringsarbeid, og gjennom formidling og undervisning om utrydnings-truede norske planter. Som et første skritt på veien mot en koordinert innsats, har nettverket utarbeidet forslag til ansvarsfordeling. Levende samlinger skal brukes aktivt i undervisning og formidling av truslene mot det biologiske mangfoldet. Ved å samarbeide håper nettverket at Norge på sikt når de målene «Global Strategy for Plant Conservation» har satt og at allmennhetens kunnskap og bevissthet om behovet for bevaring av biologisk mangfold styrkes. Nettverket fikk i 2008 prosjektmidler fra ABM-utvikling til prosjektet Bevaring av utrydningstruede planter.

Nasjonalt museumsnettverk for bygningsvern og håndverk - Byggnettverket

Ansvarlig: Ryfylkemuseet

Nettverksavtale: 28.1.2003

Deltakere: 27 museer

Mål og aktiviteter: Nettverket ønsker å gjøre museene mer synlige i arbeidet med bygningsvern. Nettverket har hatt to møter i året arrangert av medlemsmuseene etter tur. Nettverksmøtene er lagt til ulike museum rundt i landet. Temaer for samlingene blir bestemt etter drøfting på det foregående møtet. Byggnettverket har utviklet prosjektet *Kjeldeskaping og kunnskapsoppbygging i bygningsvernet*, med støtte fra ABM-utvikling. Prosjektet førte til en omfattende, praktisk «Handbok i dokumentasjon av bygninger».

Nasjonalt nettverk for drakt og tekstil

Ansvarlig: Valdresmusea

Nettverksavtale: 28.3.2008

Deltakere: 25 museer og andre inviterte som arbeider med drakt og tekstil; Høgskulen i Telemark, Høyskolen i Oslo, Norges Husflidslag, Norsk Fol-

kedraktforum, Norsk Håndverkforum, Vestnorsk Kulturakademi, Tekstilhåndverkerne med flere.

Mål og aktiviteter: Nettverket skal utvikle kompetanse innen tilvirking, bruk og bevaring av drakt og tekstil både som materiell og immateriell kulturarv. Nettverket skal utvikle kompetanse, kunnskap, forskning, og nye problemstillinger for kritisk presentasjon av historiske prosesser innen bruk og tilvirkning av tekstil og drakt. Nettverket har hatt en samling med 25 deltakere, der det ble drøftet ambisjon, mål, strategi, organisering og videre arbeid.

Nasjonalt nettverk for herregårder - Herregårdsnettverket

Ansvarlig: Fredrikstad Museum

Nettverksavtale: 6.2.2007

Deltakere: 11 museer, også andre deltakere

Mål og aktiviteter: Nettverket skal arbeide for økt kunnskap på området og bidra til utvikling av de deltagende institusjonene. Nettverket er et faglig samarbeidsforum for museer som enten definerer seg som «herregårdsmuseer» eller har ansvar for denne typen anlegg som del av sitt arbeidsområde (slott, adelige setegårder, lystgårder, storgårder, bypaléer, bispeboliger, klostre). Nettverket er en formalisering av et Herregårdsforum som ble etablert på 90-tallet. Det har vært holdt årlige møter og arbeidet med felles markedsføring. Siste året har det vært liten felles aktivitet og nettverket har fungert først og fremst som diskusjonsforum.

Nasjonalt museumsnettverk for håndverk - Håndverksnettverket

Ansvarlig: Maihaugen

Nettverksavtale: 24.1.2004

Deltakere: 16 museer

Mål og aktiviteter: Nettverket skal skape en arena hvor man drar nytte av og utvikler hverandres kompetanse innenfor tradisjonelle håndverksfag og -teknikker. Nettverket har hatt årlige samlinger i tillegg til ulike typer kurs siden 2004. Nettverket har gjennomført kurs i material- og skogkunnskap med støtte fra ABM-utvikling. I tillegg til årlige fagsamlinger og ulike kurs arbeider nettverket aktivt med å etablere hospiteringsordninger mellom deltakerne i nettverket, og mellom deltakere og andre relevante institusjoner. Håndverksnettverket etablerte i 2005 en egen nettside med ulik relevant in-

formasjon om nettverket og aktiviteter som kurskalendarer for håndverksaktiviteter. Her finnes for eksempel opplysninger om samlingene i nettverket og gjennomførte prosjekter. Et nettsted er etablert sammen med KTB (Kompetansenettverk for tradisjonelt bygghåndverk) og Norsk handverksutvikling.

Nasjonalt museumsnettverk for kulturlandskap

Ansvarlig: De Heibergske Samlinger – Sogn Folkemuseum

Nettverksavtale: 26.6.2004

Deltakere: 30 museer og andre institusjoner

Mål og aktiviteter: Nettverket skal stimulere til samarbeid mellom museum og institusjoner i Norge for å utvikle kompetanse på kulturlandskap. Nettverket har som mål å skape møteplasser for samarbeid og utvikling, og ta vare på kulturlandskapene som har viktig natur- og kulturhistorisk verdi. Etter første møte i nettverket i 2004 ble det laget en felles handlingsplan som fastslo at nettverkssamlinger med vekt på kompetansebygging skulle være sentralt i arbeidet. Nettverksansvarlig har lagt til rette for to samlinger i året, en hovedsamling og et arbeidsmøte med smalere tema. I 2005 ble det gjort et kartleggingsarbeid finansiert av ABM-utvikling for å få oversikt over hva museene hadde av kulturlandskap og kompetanse. Resultatet ble en informasjonsbase for kulturlandskap på museum som gir oversikt over feltet. I perioden 2004-2008 har det blitt satt i gang seks samarbeids- og forskningsprosjekter.

Nasjonalt museumsnettverk for kvinnehistorie

Ansvarlig: Kvinnemuseet – Museene i Glåmdal

Nettverksavtale: 26.01.04

Deltakere: 7 museer

Mål og aktiviteter: Kvinnemuseet har som nettverksansvarlig tatt initiativet til prosjektet «Dokument hundre kvinner», som er inne i sitt tredje år. Prosjektet går ut på å intervju 100 kvinner over 70 år, og få deres livshistorie fortalt av dem selv. Prosjektet er støttet av ABM-utvikling. Det er god geografisk spredning i nettverket med ulike tematiske hovedoppgaver hos deltakerne. Nettverket har årlige seminarer, der også utenlandske innledere har bidratt. Rapporter fra seminarer ligger på www.kvinnemuseet.no. Nettverket planlegger i 2009 å starte opp med månedlige nyhetsbrev.

Nasjonalt nettverk for kunst, arkitektur og design - Kunstnettverket

Ansvarlig for nettverket: Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design

Nettverksavtale: 13.6.2005

Deltakere: 19 museer

Mål og aktiviteter: Kunstnettverket springer ut fra det oppdraget Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design fikk av Kultur- og kirke departementet om å utarbeide en handlingsplan for landsdekkende formidling av billedkunst, kunsthåndverk, arkitektur og design. Nasjonalmuseet har innkalt til et par samlinger på ledernivå. I 2008 gikk nettverksarbeidet over i en ny fase hvor alle landets kunstmuseer og kulturhistoriske museer med kunstsamlinger ble invitert til et oppstartsmøte. 30 deltakere fra 19 museer møtte. Nettverksmøtet vedtok å nedsette en arbeidsgruppe med mandat å utarbeide forslag til handlingsplan for nettverket. Handlingsplanen for 2009-2011 er sendt ut på høring til deltakerne.

Nasjonalt museumsnettverk for fiskeri og kystkultur - Fiskerinetttverket

Ansvarlig: Museum Vest

Nettverksavtale: 24.3.06

Deltakere: 19 museer

Mål og aktiviteter: Fiskerinetttverkets to hovedsatsinger er de to prosjektene *Fiskeredskaper* og *Nasjonale fortellinger om kyst-Norge*. Fiskeredskapsprosjektet startet i 2006 og omfatter kartlegging, klassifisering, bevaring og kunnskapsformidling. Prosjektet er initiert og drevet av Kystkulturnettverket og har fått støtte av ABM-utvikling og Kontaktrådet for fiskeri- og kystmuseum. Prosjektet *Nasjonale fortellinger om kyst-Norge* skal fange vesentlige sider ved kystens og dens historie. De overordnede rammefortellingene skal danne et grunnlag for regionale og lokale satsinger i form av utstillinger, arrangementer og filmer. Fire av ni fortellinger publiseres i 2009. Prosjektet er initiert av fire direktorater og er et samarbeidsprosjekt mellom de tre maritime museumsnettverkene fiskeri og kystkultur, sjøfart og fyr. Fyrnettverket er en del av Fiskeri- og kystdepartementets museumssatsing. I 2009 vil Museum Vest arrangere samlinger for kystkulturnettverket, koordinere møter om de to hovedsatsingene og ellers samarbeide med de andre maritime nettverkene.

Nasjonalt museumsnettverk for landbrukets kultur og historie – Landbruksnettverket

Ansvarlig: Norsk landbruksmuseum

Nettverksavtale: 20.2.2007

Mål og aktiviteter: Nettverket skal bidra til at museer som arbeider med landbrukets kultur og historie blir mer relevante og slagkraftige. Nettverket skal ha en næringsmessig avgrensning, og landbrukets kulturelle dimensjon for enkeltindividet og for samfunnet blir et viktig felt. Per mars 2009 har nettverket ikke satt i gang med formaliserte samlinger og aktiviteter eller fått faste medlemmer.

Nasjonalt museumsnettverk for litteratur – Litteraturnettverket

Ansvarlig: Nynorsk kultursentrum

Nettverksavtale: 8.10.2007

Deltakere: 12 museer

Mål og aktiviteter: Litteraturnettverket skal utveksle erfaringer og utvikle kompetanse om dokumentasjon og formidling, med særlig vekt på digitalisering og digital publisering. Nettverket hadde sitt første møte høsten 2008. En forpliktende plattform for nettverkssamarbeidet ble utformet i februar 2009. Nettverket tar sikte på å gjennomføre fellesprosjekter som kan styrke samarbeidet mellom arkiv, bibliotek og museum. Arbeidet i nettverket skal konsentreres rundt oppgaver og prosjekter som kan gjennomføres i perioden fram til 2013. Oppleving som heilskap er utgangspunktet for arbeidet, og nettverket drøfter samarbeid om to store vandretstillinger – *Lyden av skrivekunst* og *Allmugens håndskrifter 1500–2000*.

Nasjonalt museumsnettverk for luftfart - Luftfartsnettverket

Ansvarlig: Norsk Luftfartsmuseum

Nettverksavtale: 26.1.2004

Deltakere: 12 museer og Luftfartshistoriske foreninger, flyklubber, Høgskolen i Bodø, Institutt for Forsvarsstudier, Luftkrigsskolen, Universitetet i Tromsø og NTNU.

Mål og aktiviteter: Nettverket skal bedre samordning og samarbeid mellom de involverte museene og aktuelle miljøer. Luftfartsmuseet er hovedansvarlig for utgivelsen av «Flyhistorie» – Norsk Luftfartshistorisk Magasin, som er viktig for nett-

verkssamarbeidet. Nettverket og Norsk Luftfartsmuseum samarbeider med en lang rekke andre museer, institusjoner, frivillige foreninger og enkeltpersoner nasjonalt og internasjonalt. Eksempelvis er det inngått samarbeid med Høgskolen i Bodø om et doktorgradsprogram i luftfartshistorie og et nyopprettet masterstudium i historie. Innen formidling er det satt i gang ulike typer prosjekter i samarbeid med flere aktører i nettverket. Det holdes årlige samlinger.

Nasjonalt museumsnettverk for magasin og bevaring

Ansvarlig: Trøndelag folkemuseum

Nettverksavtale: 5.3.2004

Deltakere: 60 museer

Mål og aktiviteter: Nettverket skal gi utvidet kunnskap og innsikt i utfordringer og problemer innen magasin og bevaring. Medlemmer i nettverket defineres som de museer og andre institusjoner som har deltatt på seminar i 2005, 2006, 2007 og 2008. Nettverk har hovedfokus på magasiner i museer og bevaring av materiell kultur i magasiner og utstillinger. Nettverket har utarbeidet en handlingsplan for 2006–2009. Planen blir kontinuerlig vurdert på årlige møter i nettverkets arbeidsutvalg. Nettverket arrangerer årlige samlinger med ulike temaer foreslått av deltakerne, arbeider med utvikling av nettstedet, utvikling av felles prosjekter og etablering av en kompetansebase på fagfeltet magasin og bevaring. Handlingsplanen, opplysninger om medlemmer og aktiviteter er tilgjengelig på nettverkets nettside.

Nasjonalt museumsnettverk for minoriteter og kulturelt mangfold

Ansvarlig: Oslo Museum

Nettverksavtale: 13.11.2006

Deltakere: 23 museer

Mål og aktiviteter: Nettverket skal styrke arbeidet med minoriteter og kulturelt mangfold gjennom å skape møteplasser, utveksle erfaringer og gjennomføre prosjekter. For å bli medlem i nettverket må institusjonene redegjøre for sitt arbeid knyttet til mangfold og forventninger til nettverksdeltagelsen. Det holdes en lav terskel for deltagelse, og det er stor variasjon på institusjonene som er med. Felles er at alle arbeider med, eller har planer om å arbeide med minoritetsproblematikk knyttet til urbefolkning, nasjonale minoriteter eller nyere

innvandring. Det ble engasjert egen nettverkskoordinator i 50 prosent stilling våren 2008. Nettverket har hatt fire felles samlinger med ulik tematikk og vinkling. Mangfoldsåret 2008 ble benyttet til å sette i gang et program for å få flere personer med minoritetsbakgrunn inn i faglige stillinger, slik at minoritetenes egne fortolkninger inkluderes som et perspektiv i museene. Nettverket har i denne forbindelse etablert et samarbeid med Museums Association i Storbritannia og deres program *Diversify*. Rekrutteringsprogrammet settes i gang i februar 2009 med foreløpig tre museer og fire rekrutter som deltagere.

Nasjonalt museumsnettverk for medisinsk historie

Ansvarlig: Norsk Teknisk Museum

Deltakere: 10 museer, Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin ved UiO, Institutt for samfunnsmedisin ved NTNU og Medisinsk historielag Sykehuset i Vestfold.

Nettverksavtale: 3.2.2004

Mål og aktiviteter: Medisinhistoriske museer og samlinger skal styrkes og utvikles gjennom faglig utveksling og felles kompetansebygging. Nettverket arrangerer jevnlig samlinger, flere har vært åpne for flere enn deltakerne i nettverket. Nettverket gir ut tidsskriftet *Kurven* som distribueres til ca. 80 ulike mottakere. Felles nettverksprosjekt er *Uhørte stemmer og glemte steder – fortellinger fra utviklingshemmedes historie*. Prosjektet har fått støtte fra og deltar i ABM-utviklings satsing på BRUDD. Første del av prosjektet er gjennomført ved lansering av nettsiden *www.institusjon.no*. Neste del av prosjektet, en vandretstilling, skal ferdigstilles i 2009.

Nettverket har startet et arbeid med å løfte frem og aktualisere psykiatrihistorie på museum og vil sammen med ABM-utvikling gå videre med arbeid på dette feltet i 2009.

Nasjonalt museumsnettverk for musikk og musikkinstrumenter

Ansvarlig: Ringve

Deltakere: 14 museer

Nettverksavtale: 27.1.2004

Mål og aktiviteter: Nettverket skal utveksle erfaringer, finne felles problemstillinger og fors-

kningsprosjekt med sikte på å etablere en fastere struktur mellom norske museer og musikksamlinger. Samarbeidet bygger på aktive deltakere, som skal bidra med en innsats tilsvarende en arbeidsuke per år. De forventes også å delta i nettverkets sammenkomster. Det har vært holdt to møter/fagseminarer hvert år med ulike temaer. Nettverket har arbeidet med et felles prosjekt: *Musikkinstrumenter i norske museer – en samlet registrering*. Prosjektet er støttet av ABM-utvikling. Toårsprosjektet, som er under oppbyggelse, koordineres fra Ringve med 11 nettverksdeltakere som regionale knutepunkter. En prosjektansatt registrator hjelper den aktuelle institusjonen med revisjon og registrering. Materialet vil bli samlet og gjort tilgjengelig på en sentral database (PRIMUS). Det ble i tillegg til registrering gitt anbefalinger om magasinering, håndtering og utstilling av musikkinstrumenter i de besøkte institusjonene.

Nasjonalt museumsnettverk for samisk kultur

Ansvarlig: RiddoDuottarMuseat

Deltakere: 15 museer

Nettverksavtale: Sametingsrådet har tildelt RiddoDuottarMuseat rollen som nettverkskoordinator for dette nettverket. Nettverket ble opprettet desember 2007.

Mål og aktiviteter: Som et ledd i oppfølging av museumsreformen og Sametingsrådets melding om samiske museer i 2004, er det etablert et nasjonalt samisk museumsnettverk mellom museer som har samisk kulturhistorie og tradisjonskunnskap som sitt hovedarbeidsområde eller en del av sitt virkeområde. Nettverket skal jobbe for å inkludere museer på tvers av landegrensene og stimulere til samarbeid med andre institusjoner. Det er utarbeidet retningslinjer for nettverket på grunnlag av avtalen mellom Sametinget og nettverkskoordinator RiddoDuottarMuseat. Nettverksansvarlig rapporterer til Sametinget om status og utvikling av nettverket og har samtidig dialog med ABM-utvikling om nettverksarbeidet, blant annet som deltaker på de årlige samlingene. Riddo Duottar Museat har satt av 20 prosent stillingsressurs til arbeidet. Nettverket har hatt to samlinger og det arbeides med felles webportal og felles samlingsplan for de samiske museene.

Nasjonalt museumsnettverk for museer og samtidshistorie – Samtidsnett

Ansvarlig: Maihaugen

Nettverksavtale: 24.1.2004

Deltakere: 19 museer

Mål og aktiviteter: Samtidsnett er et samarbeid mellom kulturhistoriske museer som ønsker å gjøre seg mer relevante og synlige i pågående samfunnsendringer. I 1995 satte det daværende Norsk museumsutvikling i gang et prosjekt for å fokusere på samtid i norske museer. Fra dette prosjektet har det som i dag kalles Samtidsnett og sekretariatet ved Maihaugen vokst fram. Sekretariatet skal utvikle Samtidsnett sammen med deltakere og i samspill med myndighetene, stimulere til nye prosjekter og fremme nordisk og internasjonalt arbeid på feltet. Vår og høst samles deltakere til nettverkssamlinger. Det arrangeres regelmessig konferanser som er åpne for alle interesserte. I årene 2000–2003 ble *Dokument 2000* gjennomført. Museene ble invitert til å lage prosjekter som til sammen kunne tegne et bredt og variert bilde av Norge ved årtusenskiftet. Norsk kulturråd gav 3 millioner kroner i støtte. Det største pågående fellesprosjektet i Samtidsnett er *På sporet av den tapte samtid*, et treårig forskningsprosjekt som er planlagt avsluttet i våren 2009. Prosjektet ble initiert av Norsk kulturråd, som bevilget 3,9 millioner kroner over 3 år fra 2006. Prosjektets hovedmål er å utvikle relevans og samfunnsrolle gjennom å styrke museers forskning og bygge broer mot annen forskning.

Nasjonalt museumsnettverk for sjøfart - Sjøfartsnettverket

Ansvarlig: Norsk sjøfartsmuseum

Nettverksavtale: 13.9.2007

Deltakere: 13 museer

Mål og aktiviteter: Nettverket skal sette fokus på norsk sjøfart både nasjonalt og internasjonalt, samt maritime samfunn relatert til sjøfart og skipsfart. Nettverket har en plenumssamling i året i tillegg til et arbeidsutvalg som trer sammen ved behov. Nettverket ønsker at hovedaktiviteten skal knyttes til prosjekter som i motsetning til selve nettverket må organiseres med forpliktende

avtaler mellom deltagerne. Sjøfartsnettverket samarbeider tett med kystnettverket og fyrnettverket. De maritime museumsnettverkene har inngått et samarbeid med ABM-utvikling, Kystverket, Fiskeridirektoratet og Riksantikvaren om prosjektet *Kyst-Norge mot 2014*, der nettverkene har påtatt seg å lage *Nasjonale fortellinger om kystkultur*. Oppgradering, tilgjengeliggjøring og videreutvikling av Bergens Sjøfartsmuseums historiske skipsregister ble høsten 2008 satt i gang som felles nettverksprosjekt. Første prosjektfase er finansiert dels av de deltagende museene og dels av ABM-utvikling.

Nasjonalt museumsnettverk for teknologi- og industrihistorie

Ansvarlig: Norsk Teknisk Museum

Nettverksavtale: 3.2.2004

Deltakere: 20 museer

Mål og aktiviteter: Nettverket skal arbeide med felles faglige temaer innen industriutvikling og industriavvikling i Norge i etterkrigstiden. Første møte ble holdt våren 2004 sammen med nettverk for arbeiderkultur, ledet av Norsk Industriarbeidermuseum. Nettverket har siden hatt møter to ganger i året. En prosjektkoordinator knyttet til nettverket ble ansatt for ett år høsten 2004. Nettverket fikk prosjektmidler fra ABM-utvikling i 2005 for å utvikle nettportalen industrimuseum.no som et arbeidsverktøy for deltakerne i nettverket. Portalen skal etter planen lanseres i 2009.

Skognettverket - nasjonalt nettverk av skogmuseer

Ansvarlig: Norsk Skogmuseum

Nettverksavtale: 6.6.2002

Deltakere: 6 museer

Mål og aktiviteter: Skognettverket er et samarbeidsforum innenfor skog og trerelaterte temaer. Nettverket skal legge til rette for nasjonal arbeidsdeling og samordning, motvirke konkurrerende overlapping og sikre faglig sammenheng innen temaet skogbruk og skogindustri, samt utmarksnæringene jakt, fangst og innlandsfiske. Skognettverket har en jevn aktivitet med to møter i året og felles prosjekter, p.t. en vandreutstilling om skog og klima.

*Abm-nettverk for fotografi**Ansvarlig:* Preus museum*Nettverksavtale:* 27.6.2007*Deltakere:* 25

Mål og aktiviteter: Nettverket skal arbeide med bevaring og formidling av kulturhistorisk fotografi. Fotonettverket er en sammenslutning av ledende arkiv og samlinger innen fotobevaringssektoren i Norge. De nasjonale og regionale ansvarsinstisusjonene for fotobevaring har siden slutten av 70-tallet utgjort et uformelt fotobevaringsnettverk ledet av det tidligere Sekretariatet for fotoregistring. ABM-utvikling tok initiativ i 2007 til å etablere et formalisert fotonettverk ledet av Preus museum. Nettverket har årlige samlinger. Nettverket drifter et samlings- og fotografregister som er tilgjengelig på Internett. Det arbeides med å definere større nasjonale bevarings- og formidlingsoppgaver og med å videreutvikle registrene. I 2009 skal det satses på to felles hovedprosjekter i nettverket: *Tidlig norsk fotohistorie - fotografiets barneår* og *Widerøes Flyveselskap a/s flyfoto*. Fotonettverket samarbeider med Kulturnett om å presentere Fotonettverkets instisusjoner på Kulturnett.no.

*Abm-nettverk for universell utforming**Ansvarlig:* Fetsund Lenser/Akershusmuseet*Oppstart:* 13.6.2005*Deltakere:* Ca. 25

Mål og aktiviteter: Nettverket skal bygge opp kompetanse og øke bevisstheten i abm-sektoren om universell utforming og tilgjengelighet for alle. Ledergruppen består av Fetsund Lenser, Bergen Byarkiv og Kristiansand bibliotek. Nettverket har årlige samlinger forskjellige steder i landet. Nettverket har fått økonomisk støtte til tre større oppgaver som alle er gjennomført:

- studietur til abm-institusjoner i England mars 2007
- et fagseminar november 2007 der hovedtema var antidiskrimineringsloven
- håndbok om universell utforming i abm-sektoren, ferdigstilt tidlig i 2009 og tilgjengelig på ABM-utviklings hjemmesider

Ny nettverkssamling skal gjennomføres i Trondheim i oktober 2009. Det er opprettet en mailingliste for diskusjon og informasjonsutveksling.

4 Faglig aktivitet i museene

4.1 Forvaltning

Forskning, kunnskapsutvikling og formidling baserer seg på det materielle grunnlaget som samlingene representerer. Dette betinger at samlingene forvaltes på en god og gjennomtenkt måte, med planer for utvikling og oversikt over tilstand, omfang og kvalitet. Det er viktig å utvikle museenes samlingsplaner for å integrere samlingsarbeidet tettere med forsknings- og formidlingsarbeidet. Ifølge ICOMs museumsetiske regelverk forvalter museer samlinger på samfunnets vegne og til beste for samfunnsutviklingen:

«Museer har plikt til å anskaffe, bevare og utvikle samlinger som bidrag til å sikre samfunnets naturarv, kulturarv og vitenskapelige arv. Disse samlingene utgjør et viktig felles kulturgode som har spesiell juridisk status og internasjonalt rettsvern. I dette samfunnsansvaret ligger forvaltningsoppgaver som inkluderer aktsomhetsplikt, langsiktig vern, dokumentasjon, tilgjengelighet og avhending under ansvar.»¹

Museene skal dessuten være samfunnsarkiv for materielle levninger som belyser vår natur- og kulturhistorie. Gjenstander og dokumentasjonen av den sammenhengen de har stått i utgjør kilde-materialet. Slik er museene viktige materialban-ker og kan på mange måter sees på som arkiv for materiell kultur. Samlingenes kvalitet og representativitet blir derfor av stor viktighet. Museene skal være forsknings- og formidlingsinstitusjoner. Samlingene skal være et sentralt utgangspunkt for forskning, formidling og undervisning, og museenes innsamling skal være relatert til disse formålene. Når vi har oversikt over et større materiale, kan vi tolke de opplysningene som gjenstandene er bærere av, og lage og etterprøve teorier. Det betyr at forskningsperspektivet ikke kan sees iso-

lert, men får avgjørende betydning for museenes innsamlings-, bevarings- og formidlingspolitikk. En forskningsbasert formidling av høy kvalitet er således grunnlaget for at museene skal kunne fungere som gode samfunnsinstitusjoner.²

I abm-meldingen og i kulturmeldingen ble det pekt på dokumentasjonsområder som museene skulle legge særlig vekt på. Her nevnes kystkultur, industri og sørvisnæringer, økologi og miljøvern, handlingsbåren kunnskap og den flerkulturelle utfordringen. Dette er fortsatt viktige føringer både for de enkelte museene og for ABM-utviklings arbeid med samlingsutvikling og etablering av nettverk.

4.1.1 Samlinger og tilvekst

Museene med driftstilskudd fra Kultur- og kirke-departementet hadde totalt 3 314 027 gjenstander i 2008, fordelt på fire kategorier, jf. tabell 4.1. I tillegg hadde museene 20 965 675 fotografier og 32 277 hyllemeter arkivmateriale.

Flere større museer rapporterer om en tilnærmet innsamlingsstopp for å kunne prioritere katalogisering av tidligere etterslep og andre presserende oppgaver. Likevel ser det ut til at det samlet sett er en relativt jevn økning i samlingene.

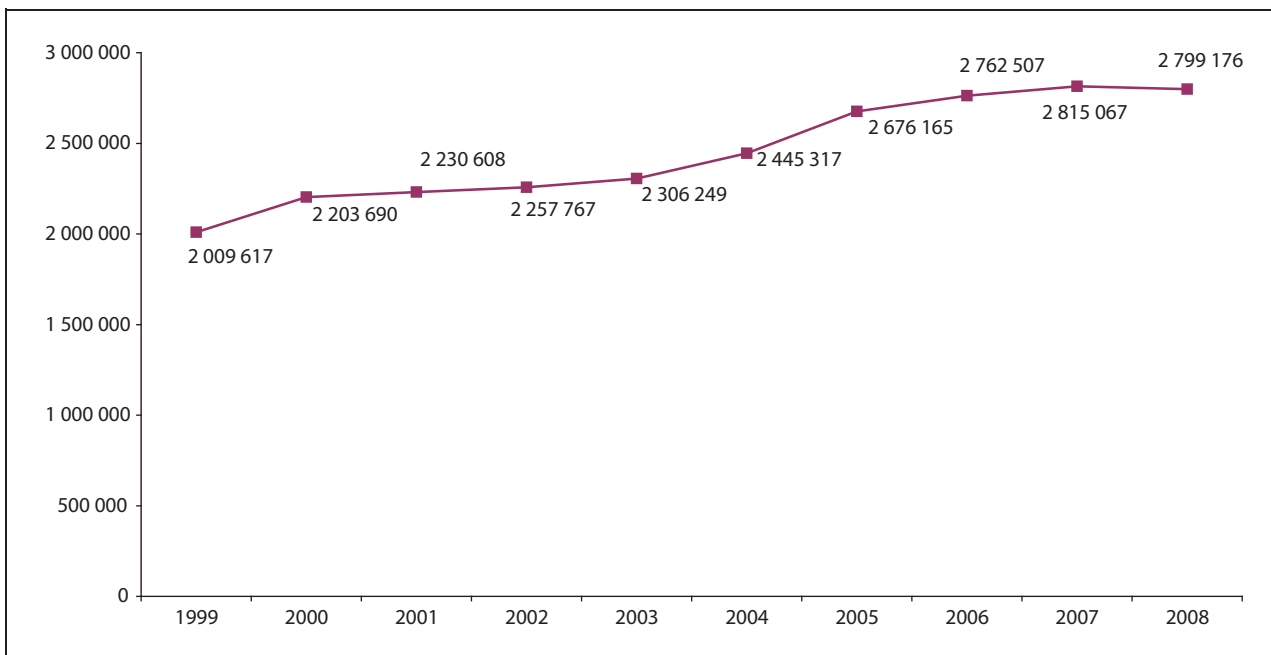
Tabell 4.1 Museenes samlinger i gjenstandskategorier.

	Antall gjenstander
Kunsthistoriske	256 804
Kulturhistoriske	2 799 176
Naturhistoriske	170 367
Arkeologiske	87 680
Totalt	3 314 027

Kilde: ABM-utvikling.

¹ ICOMs museumsetiske regelverk, jf. ABM-skrift #29 2008 s. 13.

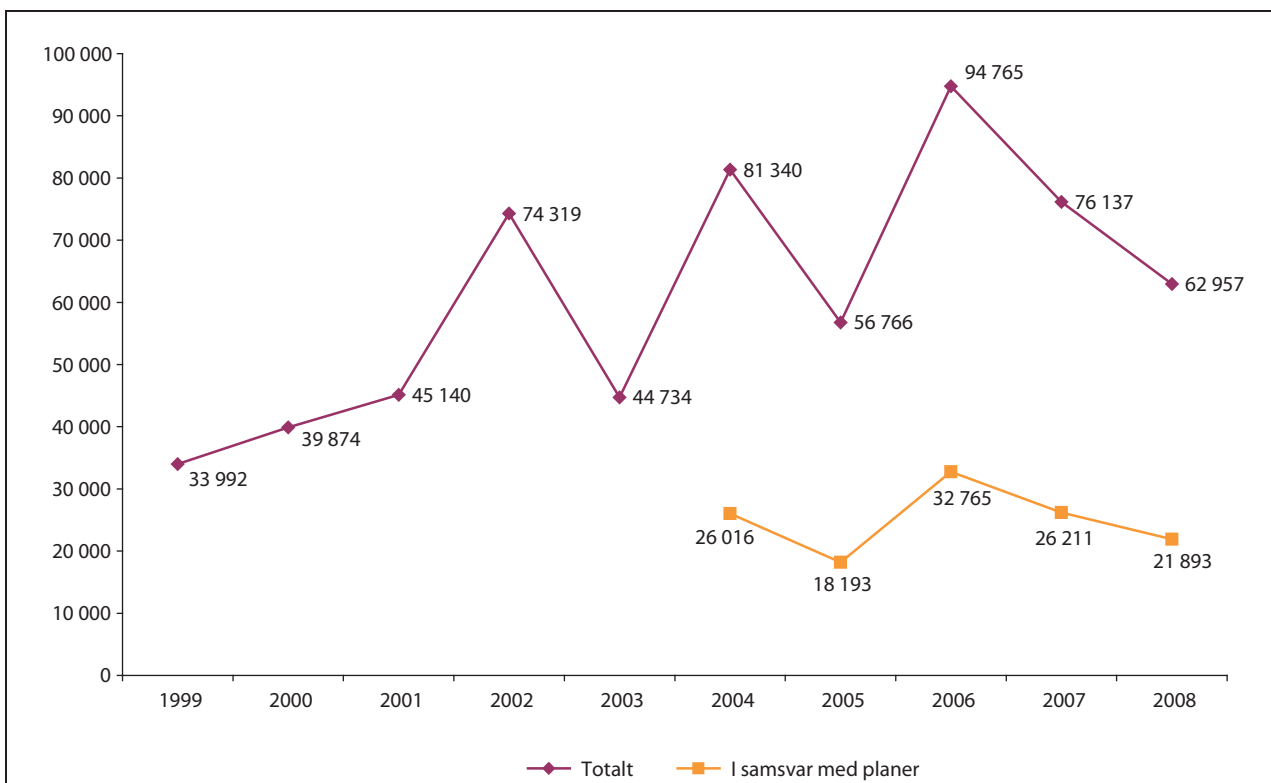
² Jf. *Utlån og avhending av materiale fra museenes samlinger*. Norsk museumsutvikling 5:2000 s. 19.

Figur 4.1 Totalt antall kulturhistoriske gjenstander.

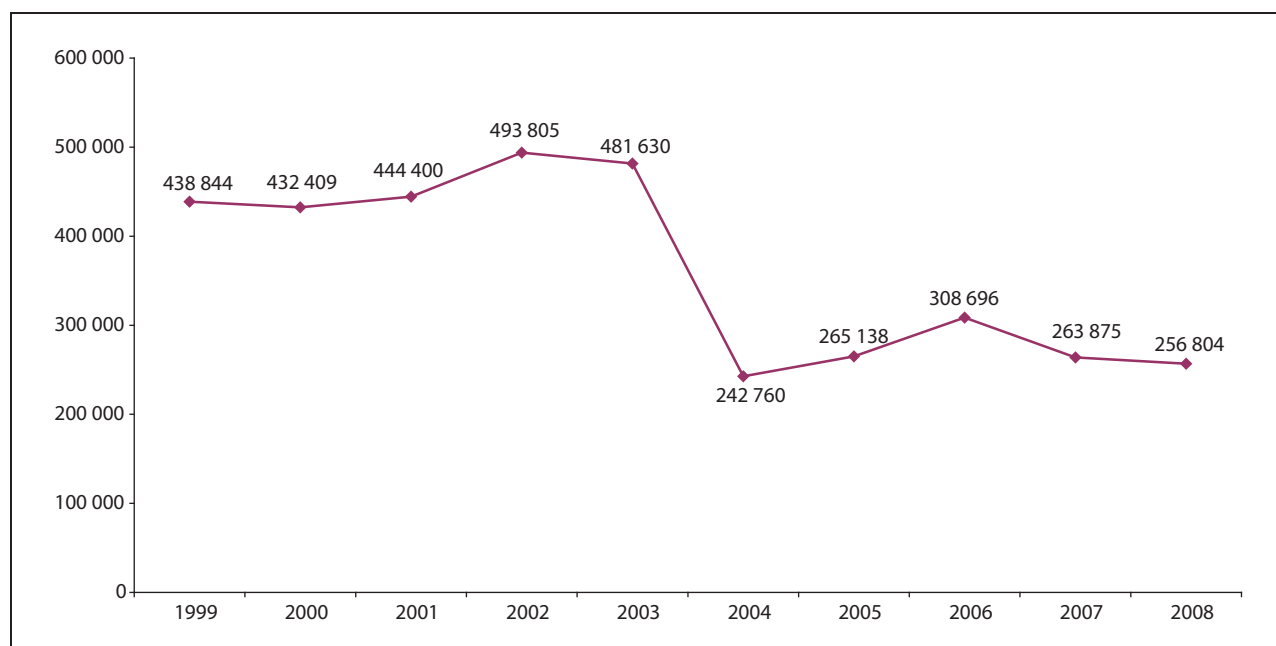
Fram til 2006 var arkeologiske og kulturhistoriske gjenstander samlet. I 2007 og 2008 er kategoriene separert, og ca. 80 000 arkeologiske gjenstander er ikke med i tallene for de to siste årene.

Kilde: ABM-utvikling.

Figur 4.2 Tilvekst kulturhistoriske gjenstander totalt og tilvekst i samsvar med planer.

Kilde: ABM-utvikling.

Figur 4.3 Totalt antall kunsthistoriske gjenstander.

Det store fallet fra 2003 til 2004 henger sammen med at Nasjonalmuseet for kunst, design og arkitektur ikke lenger rapporterer arkitekttegninger som kunst slik Arkitekturmuseet har gjort tidligere.

Kilde: ABM-utvikling.

Fra museumsreformen startet i 2001 og til siste statistikk for 2008 har samlingene av kulturhistorisk materiale ved de museene økt fra 2,2 til 2,8 millioner gjenstander, jf. figur 4.1. Dette er en økning på over 25 prosent. Hvis økningen fortsetter i samme tempo vil dette bety en tilnærmet dobling av disse samlingene på de nærmeste 30 årene. Det kan i disse tallene ligge noe katalogisering av materiale som har kommet inn tidligere, men selv om det reelle tallet på tilvekst kan være noe lavere er det grunn til å se nærmere på denne utfordringen. Det vil alltid være begrensninger i hvor store samlinger museene kan bevare på en forsvarlig måte, og innsamlingen må skje ut fra planer som er basert på prioritering, samhandling og effektiv bruk av ressurser.

Kvaliteten av museenes samlinger kan ikke bare måles ut fra mengde og bevaringstilstand. Dokumentasjonen av det innsamlede materialet har stor betydning for samlingenes verdi både for forskning og formidling. Ut fra et slikt perspektiv er det viktigere å samle et begrenset materiale som er dokumentert i en bred kontekst, enn å samle store mengder materiale med mangelfull eller sterkt avgrenset dokumentasjon.

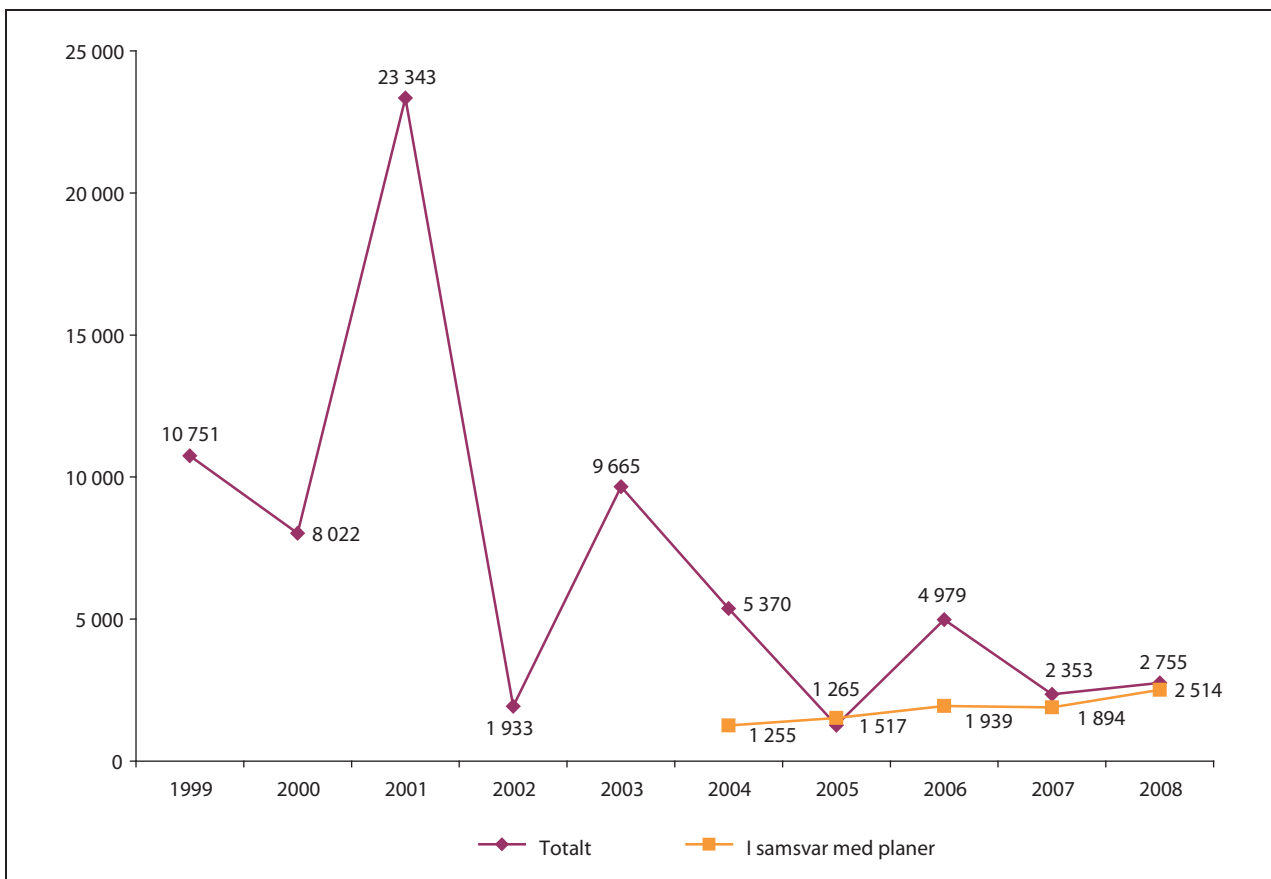
Av figur 4.2 går det fram at kun en tredjedel av museenes tilvekst når det gjelder kulturhistoriske gjenstander er i samsvar med planer.

Innsamlingen ved de kunsthistoriske museene er langt mer begrenset i omfang, jf. figur 4.3 og 4.4. Men det er vanskelig å lese utviklingen av kunstsamlingene ut fra statistikken som bygger på de årlige rapporteringene fra museene. Årsaken ligger i at museene har endret oppfatning om hvilke deler av samlingene som skal defineres som kunst. Det store fallet fra 2003 til 2004 henger sammen med at Nasjonalmuseet for kunst, design og arkitektur ikke lenger rapporterer arkitekttegninger som kunst slik Arkitekturmuseet har gjort tidligere.

Det er grunn til å merke seg at ca. 80 prosent av tilveksten til de kunsthistoriske samlingene er i samsvar med museenes planer for innsamling, jf. figur 4.4.

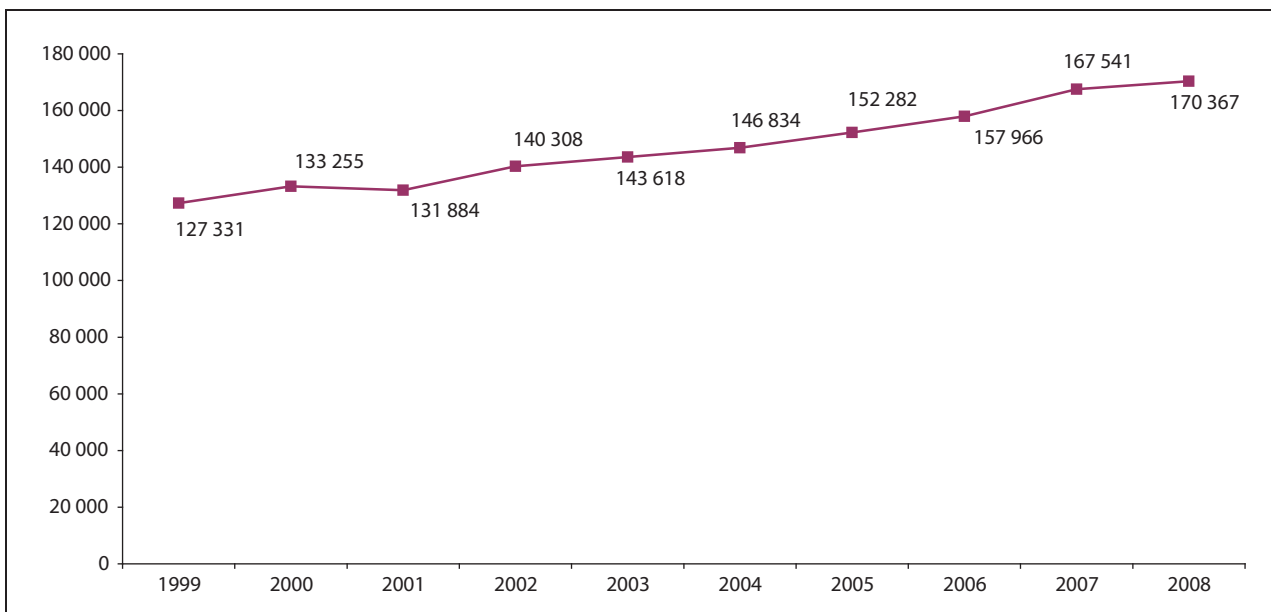
De naturhistoriske samlingene viser samme økende tendens som de kulturhistoriske. Om lag to tredjedeler av tilveksten er i tråd med museenes planer, jf. figur 4.5 og 4.6.

Når det gjelder antall kulturhistoriske bygninger på museene så viser rapporteringen en betydelig tilvekst i perioden fram til 2005. De siste fire årene har imidlertid tallet stabilisert seg på drøyt 4500 kulturhistoriske bygninger, jf. figur 4.7.

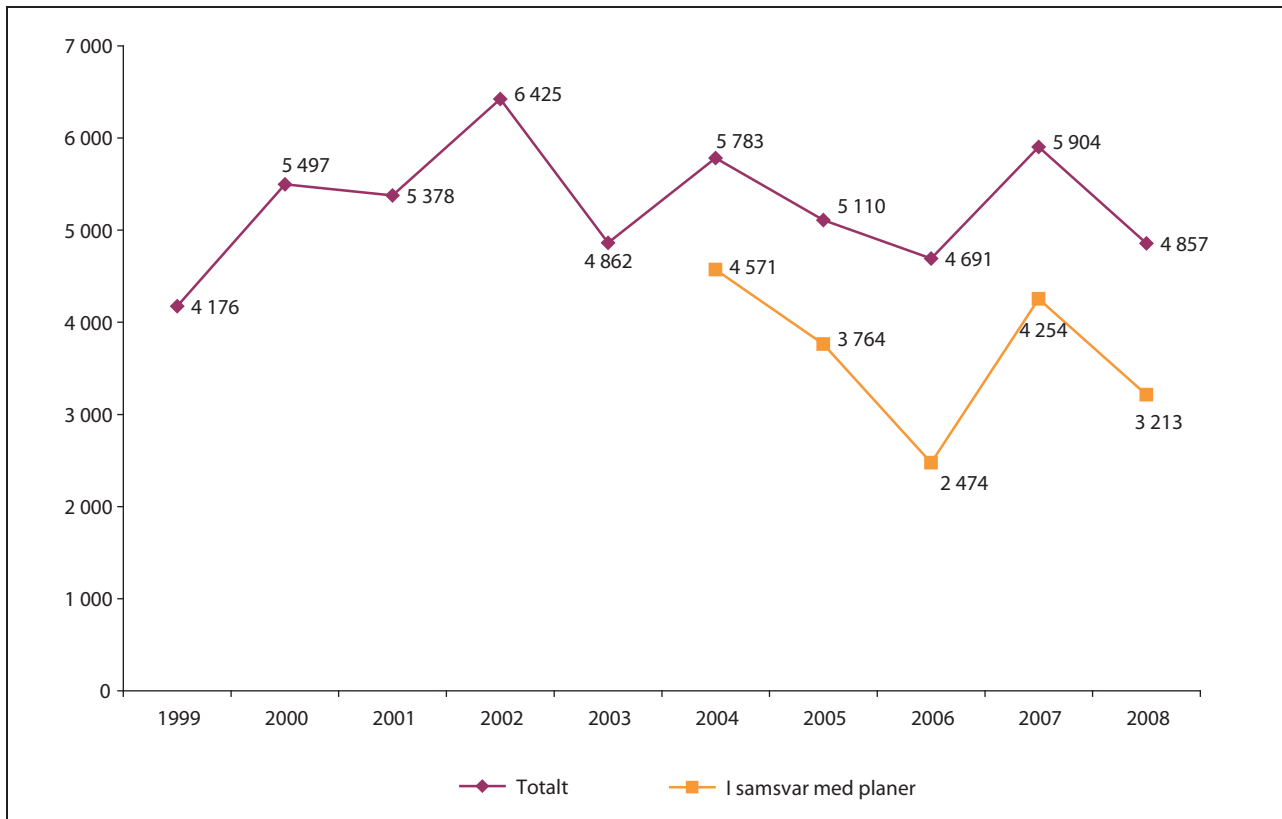
Figur 4.4 Tilvekst kunsthistoriske gjenstander totalt og i samsvar med planer.

Kilde: ABM-utvikling.

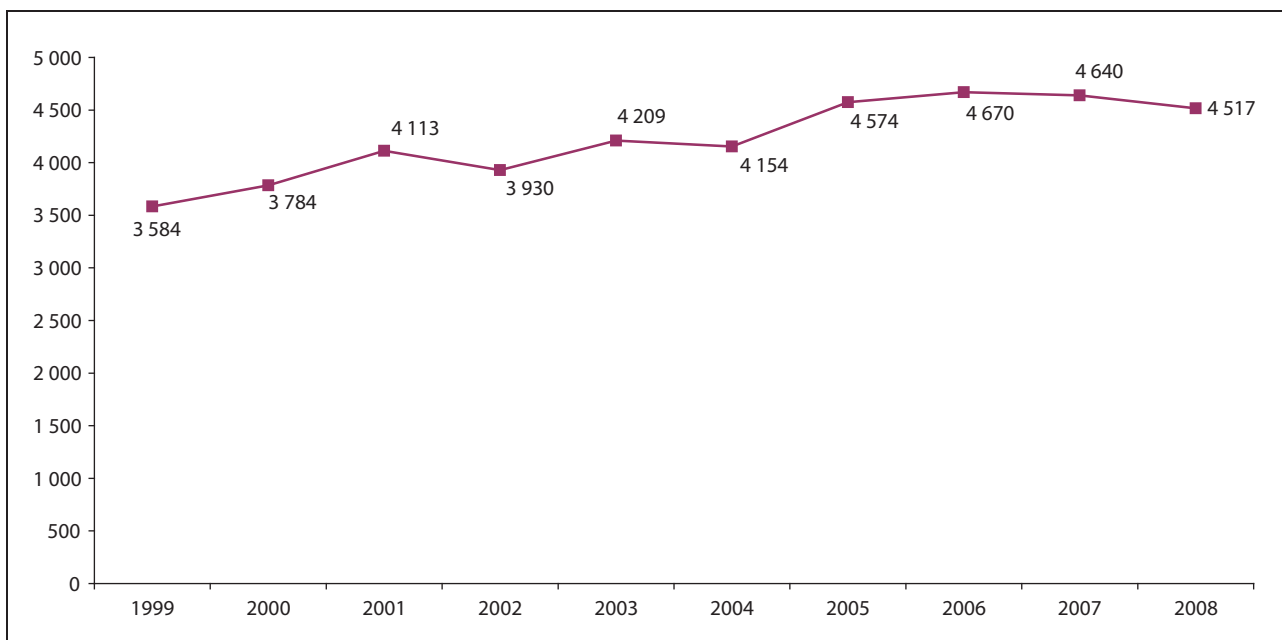
Figur 4.5 Totalt antall naturhistoriske gjenstander.

Kilde: ABM-utvikling.

Figur 4.6 Tilvekst naturhistoriske gjenstander totalt og i samsvar med planer.

Kilde: ABM-utvikling.

Figur 4.7 Totalt antall verneverdige/kulturhistoriske bygninger.

Kilde: ABM-utvikling.

Figur 4.8 Fra utstillingen *Slipp gjenstanden fri* 2006–2007, Perspektivet museum.

Foto: Siv Bente Grongstad/ABM-utvikling.

63 prosent av museene oppgir at de har innsamlingsplaner. Rapporteringen viser at det spesielt på det kulturhistoriske området er et stort sprik mellom reell tilvekst og tilvekst i henhold til planer. I en situasjon der det ikke er mulig å samle på alt, er det viktig at museene foretar bevisste prioriteringer og valg og at det er et samarbeid mellom museene slik at vi får best mulig resultat av den samlede innsatsen. I samarbeid med Norsk Folke-museum har derfor ABM-utvikling nedsatt en arbeidsgruppe for å se på utfordringer knyttet til innsamling ved de kulturhistoriske museene. Denne arbeidsgruppen vil drøfte:

- formål med innsamling, og sammenheng mellom innsamling, forskning og formidling
- hvilke fenomen i samtid og nær fortid det er særlig viktig at museene i Norge skal dokumentere
- samordning av innsamling og prinsipper for senere felles bruk av materialet
- betingelser og forutsetninger som bør stilles ved inntak av materiale

Gruppen skal konkretisere mål for de kulturhistoriske museenes innsamling og se på organisering av samarbeid og arbeidsdeling for å motvirke dob-

beltarbeid og å få et best mulig resultat av den samlede ressursbruken.

4.1.2 Planarbeid

Museenes årlige rapportering viser at det er varierende hvor langt museene har kommet i den planmessige samlingsforvaltningen. I følge rapporteringen for 2008 fra har:

- 63 prosent innsamlingsplan
- 73 prosent særlige tiltaksplaner for å komme å jour med katalogiseringen
- 45 prosent forskningsplan
- 64 prosent bevaringsplan
- 73 prosent sikringsplan

På grunn av de store endringene i museumslandskapet er det vanskelig å gi et bilde av i hvilken grad planarbeidet er styrket i de senere årene. Det er grunn til å anta at omfang og kvalitet på planarbeidet vil øke vesentlig som et resultat av museumsreformen, som ledd i den profesjonaliseringen som gjør seg gjeldende både på leder- og styrenivå. Mange av de mindre museene som manglet planer, går nå inn i større konsoliderte enheter med større kompetanse på feltet. I de før-

ste årene har konsolideringen krevd store ressurser til selve omstruktureringen. Når den nye strukturen nå langt på vei er etablert er det klare tegn til sterkere fokus på de faglige utfordringene.

Helheten i samlingsforvaltningen er viktig for å kunne få en god prioritering i arbeidet. Det er nå en tendens til at museene samler planverkene i en enhetlig samlingsplan. Noen ønsker å lage regionale samlingsplaner, og noen ønsker en nasjonal plan for samlingsforvaltning, slik at innsamling og bevaringsansvar kan sees i en nasjonal sammenheng.

4.1.3 Bevaring og konservering

«Materialet i museumssamlingene skal gjøres tilgjengelig for dagens forskning og bevares for framtidens. Samlingene skal forvaltes slik at de kan bevares lengst mulig, og mest mulig intakt. Ved at materialet blir bevart og gjort tilgjengelig for ettertiden, er det mulig å etterprøve tidligere tiders forskning, samtidig som muligheten er der for videre forskning på materialet, ut fra nye problemstillinger eller ved hjelp av nye teknikker. Vi vet ikke i dag hvilke problemstillinger eller tekniske muligheter som kan bli aktuelle i framtiden, eller hvilke deler av samlingene som vil bli tatt aktivt i bruk igjen i forskningen framover, men vi vet av erfaring at eldre samlinger stadig er anvendelig som basis for nye problemstillinger.»³

I Kultur- og kirkedepartementets årlige tilskuddsbrev til museene understrekes museenes ansvar for tilfredsstillende kontroll over samlingene. Departementet peker spesielt på institusjonenes selvstendige ansvar for sikring gjennom en plan som skal bestå av risikovurderinger, etablering av forebyggende og begrensende tiltak, samt planer for evakuering. 64 prosent av museene rapporterer i 2008 om bevaringsplan.

Et generelt inntrykk fra rapportering, fylkesmøter og nettverksarbeid er en stadig økende bevissthet om behovet for tilfredsstillende bevaring og sikring av museumssamlingene. Det er også i økende grad dialog om samarbeid og samhandling. Ikke minst gjelder dette ønsket om å etablere fellesmagasiner for god oppbevaring og i mange tilfeller også ønske om fellestjenester knyttet til disse. Dette kommer til uttrykk ved prosjektsøknader til ABM-utvikling og ved rekken av investeringsøknader til Kultur- og kirkedepartementet som gjelder magasinbygg. Flere fylkeskommuner

Figur 4.9 Konservering av museumsgjenstander og interiører krever nøyaktighet og tålmodighet. Her utbedres skader i Olav Hanssons dekorasjoner i Cappelen-stugu fra Telemark på Norsk Folkemuseum.

Foto: Anne-Lise Reinsfelt, Norsk Folkemuseum.

har vært pådrivere i arbeidet, og i flere fylker er det nå etablert fellesmagasiner, mens andre er i planleggingsfasen. Det er også eksempler på magasiner som planlegges etablert på tvers av fylkesgrenser. Blant annet diskuterer større museer på Østlandet et samarbeid på dette området. Parallelt med utvikling av fellesløsninger øker også samhandlingen om bruken av materialet, for eksempel ved at samlingene betraktes som en felles resurs på tvers av institusjonsgrensene.

Et ledd i bygging av kompetanse på feltet er etableringen av et nasjonalt museumsnettverk for magasin og bevaring, med Trøndelag folkemuseum/Museene i Sør-Trøndelag som ansvarlig.

I perioden 1999-2008 ble det gjennomført en omfattende vurdering av samlingene ved norske museer. Prosjektet *Tilstandsregistrering av museumssamlinger ved norske museer* ble gjennomført i regi av ABM-utvikling i samarbeid med fylkeskommunene og de enkelte museene. Prosjektet har ført til at man i dag har god oversikt over situasjonen for museenes gjenstandssamlinger. Prosjektets mål har vært å vurdere gjenstandenes oppbevaringsforhold med hensyn til faktorer som klima, lys, vannskader, renhold, håndtering og brann- og tyverisikring, samt behov for nødvendig forebyggende og direkte konservering. Undersøkelsen har omfattet 422 museer/museumsavdelinger over hele landet. Totalt har 3700 magasin- og utstillingslokaler på til sammen 433 000 kvm vært vurdert, med til sammen 2,1 millioner museumsgjenstander, 10 millioner foto og 30 000 hyllemeter arkiv. Museene som mottar driftstilskudd

³ Utlån og avhending av materiale fra museenes samlinger. Norsk museumsutvikling 5:2000 s. 19.

Figur 4.10 Konservator i arbeid på Norsk Teknisk Museum.

Foto: Norsk Teknisk Museum.

over Kultur- og kirkedepartementets budsjett utgjør hoveddelen av undersøkelsen, og tall og vurderinger er derfor representative for disse.

Undersøkelsen viser store behov for bedre magasiner og utbygging av konserveringstjenester. Om lag halvparten av gjenstandssamlingene oppbevares i lokaler som ikke har tilfredsstillende forhold. Disse lokalene utgjør 70 prosent av det totale arealet, noe som tilsier svært store behov for nye magasiner eller opprusting av eksisterende.

45 prosent av gjenstandene har behov for forebyggende eller direkte konserveringstiltak for å nå et minimumsnivå som magasinert gjenstand med tilstrekkelig informasjonsverdi. Det estimeres et minimumsbehov på nærmere 270 årsverk for å håndtere denne restansen. Undersøkelsen avdekker at dagens tilgang på konserveringstjenester er dårlig og fragmentert, og det er i liten grad strategier for bedring av situasjonen. Dette gjelder både for direkte inngrep og generell rådgiving. Noen av fylkene har etablert stillinger som kan betraktes som rådgivings- og konserveringstjenester for flere museer, men i flere områder av

landet mangler dette helt. Undersøkelsen konkluderer med et minimumsbehov på rundt 25 permanente årsverk til rent forebyggende konserveringsarbeid, noe som i praksis tilsier 30–40 stillinger på landsbasis.

ABM-utviklings prosjekt for vurdering av museumssamlingene har gitt et godt overblikk over bevaringssituasjonen på landsbasis, på fylkesnivå og ved det enkelte museum. Hvert museum har også fått en oppfølgende rapport med forslag til tiltak. Prosjektets oversikter og resultater danner et solid grunnlag for å utvikle strategier for bevaring og sikring, etablering av konserveringstjenester og felles magasiner.

Kultur- og kirkedepartementet har de siste årene gitt tilskudd fra overskuddet fra statlige spill (spillemidlene) til bygging av fellesmagasin for Hordaland, regionmagasin for Sunnmøre og fellesmagasin for museene i Østfold. Gjennom regjeringens tiltakspakke for økt sysselsetting er det i 2009 bevilget planleggingsmidler til nytt bygg med godt brannsikret magasin for Norsk Bergverksmuseums samlinger. Det er videre pla-

ner om bygging av fellemagasin i en rekke områder av landet, de mest konkrete nå er i Oslo-området, Hedmark, Oppland og Nord-Trøndelag.

I kulturmeldingen ble behovene for investeringer for bedre oppbevaring understreket:

«Ei erfaring i reformarbeidet til no har vore at fordeling av friske midlar til drift i større grad burde vore supplert og koordinert med tilførsel av investeringsmidlar. Til dømes viste abmeldinga til behovet for betre bevaringstilhøve og magasinløysingar for å leggja til rette for god oversikt og kontroll over samlingane, og mange stader vert det no satsa på fellestiltak og fellemagasin og andre fellesløysingar. Dette vil òg kunna omfatta andre delar av kulturarvsfeltet, til dømes slik at både museumsgjenstandar, arkivalia og foto vert inkludert».

4.1.4 Sikring

74 prosent av museene melder om at de har en sikringsplan. Dette tyder på at museene har utviklet større bevissthet om sikringsspørsmål enn andre deler av samlingsforvaltningen. Dette har sammenheng med ulike faktorer, blant annet at samfunnet setter klare krav til personsikring i bygninger, samt at mangelfull sikring ofte vil kunne få store og synlige konsekvenser. I tillegg er det slik at utlånsvirksomhet mellom museer, ikke minst fra utlandet, setter krav til tilfredsstillende sikringsnivåer.

Den økte bevisstheten kan også ses i sammenheng med den statlige tilskuddsordningen for mu-

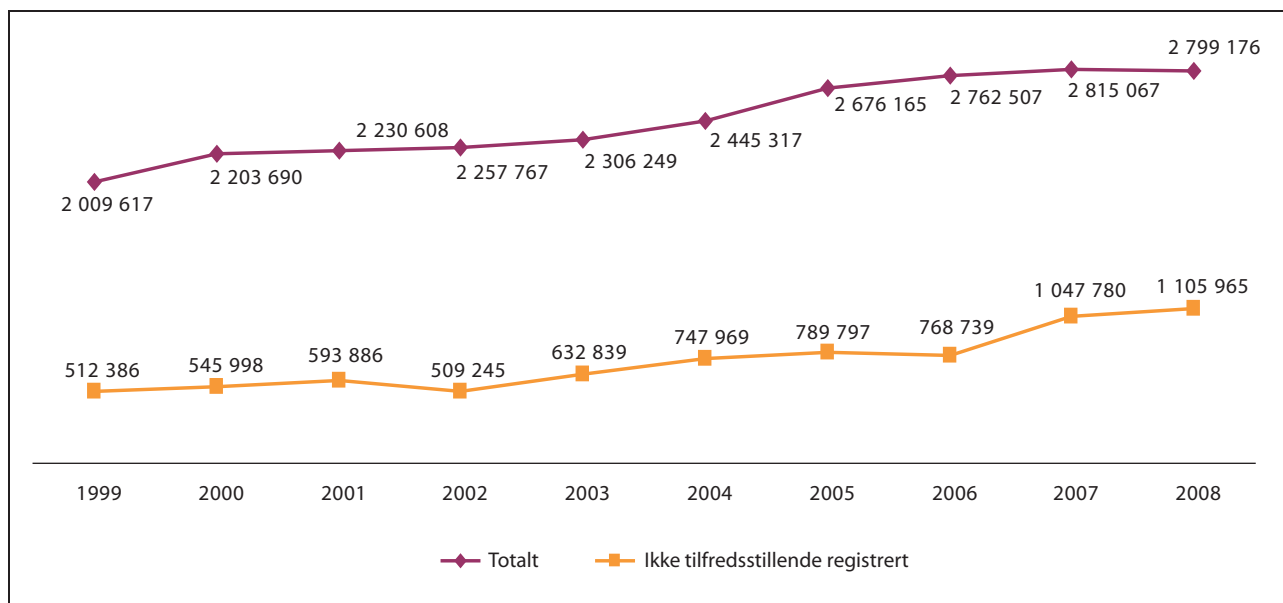
seer, som forvaltes av ABM-utvikling. Museene kan her søke om å få dekket inntil 60 prosent av kostnadene til sikringstiltak, både til brann og tyveri. Årlig ramme er nå ca. 7 mill. kroner. Ordningen ble opprettet etter brannen i Erkebisppegården i Trondheim i 1983, og fram til i dag har nærmere 120 millioner kroner blitt tildelt fra staten til tiltak ved museer over hele landet. Det er krav til en generell, gjennomtenkt sikringsplan fra museene for å kunne få midler, etter en mal som går fram av søknadsskjemaet.

Imidlertid har ABM-utviklings tilstandsvurdering av museumssamlingene avdekket store mangler i sikringen for en omfattende del av gjenstandssamlingene. En viktig del av arbeidet er å styrke kompetansen og organiseringen ved det enkelte museet, samtidig som det er nødvendig med omfattende investeringer i bygninger og utstyr.

Museene rapporterer hvert år om brann/branntilløp eller tyveri/tyveriforsøk. I perioden 1999–2008 har det vært små endringer i antall episoder som rapporteres, og i 2008 rapporterte 9 prosent av museene med driftstilskudd fra Kultur- og kirke departementet om brann eller branntilløp, 10 prosent om tyveri eller tyveriforsøk.

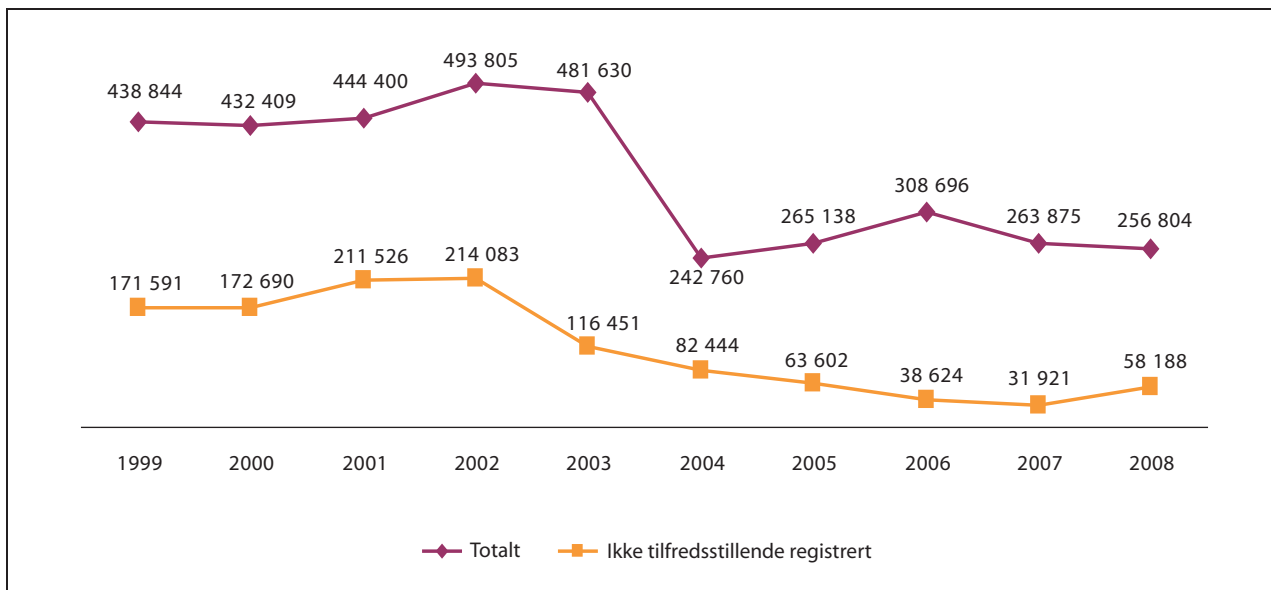
4.1.5 Katalogisering og tilgjengeliggjøring

De kulturhistoriske museene rapporterer at store deler av samlingene ikke er tilfredsstillende registrert. Dette har dels sammenheng med at museer har tatt inn samlinger som de ennå ikke har hatt

Figur 4.11 Totalt antall kulturhistoriske gjenstander og antall ikke tilfredsstillende registrert.

Kilde: ABM-utvikling.

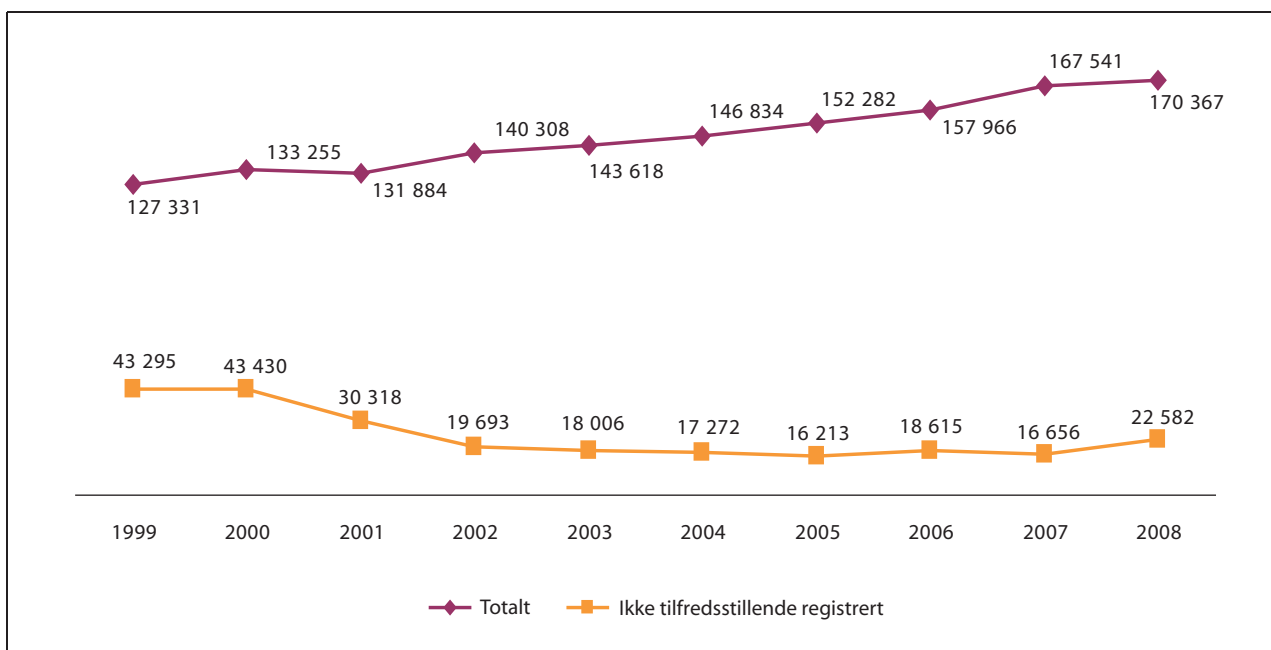
Figur 4.12 Totalt antall kunsthistoriske gjenstander og antall ikke tilfredsstillende registrert.

Kilde: ABM-utvikling.

kapasitet til å registrere, og dels at den registrering som er foretatt er mangelfull. Det er også fra 2006 innført strengere kriterier for hva som regnes for å være tilfredsstillende registrert.

Figur 4.11 viser at det er mye som gjenstår før de kulturhistoriske samlingene er tilfredsstillende registrert. I dagens rapportering er det satt følgende krav til tilfredsstillende registrering:

«En tilfredsstillende registrering består av opplysninger om objektets betegnelse/tittel/motiv (for foto), tid- og stedfesting, aksjonsdata, plassering og tilstand. Objektet skal videre ha et unikt identifikasjonsnummer, gjengis med fotografi og opplysningene skal innføres i et elektronisk registreringssystem. Det er en målsetting at opplysninger om gjenstandene i

Figur 4.13 Totalt antall naturhistoriske gjenstander og antall ikke tilfredsstillende registrert.

Kilde: ABM-utvikling.

størst mulig grad skal være tilgjengeliggjort og søkbare over nett.»

Ser vi på de kunsthistoriske samlingene er situasjonen noe bedre, jf. figur 4.12.

De naturhistoriske museene har best oversikt og kontroll, over 80 prosent av materialet er tilfredsstillende registrert, jf. figur 4.13.

4.1.6 Digitalisering

Med digitalisering menes hovedsakelig to oppgaver:

- Overføre katalogposter (metadata) fra konvensjonelle medier til digital form
- Lage digitale kopier eller representasjoner av fysiske samlinger (foto, film, lyd, dokumenter, gjenstander)

Digitalisering i museene har til nå i stor grad vært ensbetydende med å legge data fra katalogkort og aksjonsprotokoller eller lignende inn i en database, eksempelvis Primus. Motivet for dette har først og fremst vært å lette arbeidet i institusjonene. Katalogene er opprinnelig kun beregnet for museenes vitenskapelige personale og deres kollegaer.

I 2008 ga museenes rapportering følgende bilde over andelen av antall gjenstander som var registrert i elektronisk format, jf. tabell 4.2.

Betegnelsen «registrert elektronisk» viser først og fremst til hva som finnes av elektroniske katalogposter, ikke om det finnes digitale representasjoner av gjenstandene. For å fange opp noe av denne utviklingen måtte museene i 2008 rapportere på antall gjenstander som var «registrert med digitalt foto av gjenstand/objekt». Oversikten gir et bilde av hvor mye som gjenstår i arbeidet med digitale kopier eller representasjoner, noe som er et nødvendig grunnlag for digital tilgjengeliggjøring og videre til digital formidling. Mange av museene har kommet svært kort i ar-

beidet med digitalisering. Dette illustreres med at i andelen 15 prosent av kulturhistoriske gjenstander som er registrert med digitalt foto, utgjør noen store aktører mesteparten av disse prosentene, blant annet Norsk Folkemuseum med en fjerdedel.

Arkivmateriale, film, lyd og bøker i museene er dessuten ofte uordnet, altså verken registrert eller digitalisert. Det finnes også eksempler på at det som er gjort, avviker fra nasjonale og internasjonale standarder. Det er en utfordring å få ordnet og katalogisert dette materialet i respektive systemer.

I digitalmeldingen er det påpekt at museene bare har utløst en liten del av det store potensialet som ligger i digitale verktøy, og står overfor store utfordringer og muligheter innenfor bruk av digital teknologi. Meldingen understreker at å utvikle museenes digitale virksomhet krever digital infrastruktur, standarder, god praksis, veiledning og kompetanse både til produksjon av digitale representasjoner av samlingene og produksjon av gode metadata, for at samlingene skal være søkbare og plasseres i en forståelig kontekst.

Med unntak av universitetsmuseene bruker i dag nesten alle kunst- og kulturhistoriske museer programmet Primus til elektronisk katalogisering av samlingene. Primusprosjektet ble etablert gjennom et initiativ fra Norsk museumsutvikling i 1996 som et samarbeid mellom Norsk Teknisk Museum, Telemuseet, Norsk Folkemuseum og Maihaugen. Formålet var å utvikle et felles system for samlingsforvaltning i museumssektoren. I 2001 ble Museenes Datatjeneste (MDT) etablert for å videreføre arbeidet med utvikling og drift av Primus. MDT fikk et koordinerende ansvar for utvikling av datatjenester innenfor samlingsforvaltning for kunst- og kulturhistoriske museer. MDT ble støttet av Norsk museumsutvikling og ble administrativt underlagt Norsk Folkemuseum. Den økonomiske støtten ble videreført av ABM-utvikling.

Tabell 4.2 Antall gjenstander elektronisk registrert og med foto.

	Antall gjenstander	Registrert elektronisk	Prosent	Registrert med digitalt foto	Prosent
Kunsthistoriske	256 804	150 840	59	56 597	22
Kulturhistoriske	2 799 176	1 087 470	39	415 843	15
Naturhistoriske	170 367	104 291	61	14 015	8
Arkeologiske	87 680	47 677	54	2 025	2
Totalt	3 314 027	1 390 278	42	488 480	15

Kilde: ABM-utvikling.

Norsk Folkemuseum og Maihaugen har utviklet et nært samarbeid på flere områder. Som to av de største kulturhistoriske museene i landet, tok Maihaugen og Folkemuseet et ansvar for videre utvikling av IT i norske museer. Det ble besluttet å formalisere virksomheten i et eget selskap, KulturIT. MDT ble inkludert i det nye selskapet. Ved å samordne all aktivitet i ett selskap har alle brukerne nå tilgang på en komplett pakke som både inkluderer samlingsforvaltning og digital formidling. Museene har de siste årene arbeidet nå aktivt med å tilgjengeliggjøre katalogene på nett gjennom tjenesten PrimusWeb driftet av KulturIT. I tillegg til de begrensninger som ligger i personvern og opphavsrett ligger det her også en utfordring i å gjøre kataloger som i utgangspunktet var beregnet for fagpersonale og til internt bruk, anvendelige for allmennheten. Svært mange av de spørsmål brukerne har til dette materialet må de finne andre steder enn på katalogkortene, og det er derfor viktig å kunne koble gjenstandsopplysningene med andre kildetyper, som litteratur, foto, film og lyd.

I mai 2009 ble tjenesten relansert under navnet Digitalt Museum (www.digitalmuseum.no). Målet er at alle museenes samlingsdata etter hvert skal publiseres på dette nettstedet.

Digitalt Museum er operasjonaliseringen av et felles museumssøk og omfatter nå 250 000 digitale foto og 200 000 gjenstander med digitale foto av objektet. I løpet av 2009 vil stadig flere samlinger bli gjort tilgjengelige og tjenesten vil i løpet av kort tid omfatte rundt 1 million foto og gjenstander. Kunsthistoriske museer vil innlemme sitt digitale materiale fra årsskiftet 2009–2010. Med dette har museene fått en felles løsning for å publisere digitale kataloger og digitalt innhold, og brukerne kan finne alt materiale fra norske museer på et sted.

Parallelt med utviklingen av Digitalt Museum er det nå også utredet hvordan man best kan utvikle et Nasjonalt digitalt universitetsmuseum (NDU) i tråd med de kjennetegn regjeringen stilte opp i St.meld. nr. 15 (2007–2008) *Tingenes tale*, jf. rapporten avgitt av NDU-utvalget 29. mai 2009. Det arbeidet som nå er gjennomført for de kulturhistoriske museene bør kunne være interessant også for utviklingen av teknologiløsninger for NDU.

I 2008 utviklet ABM-utvikling en prototyp på et felles abm-søk. Data fra Riksarkivet, Deichmanske bibliotek, Digitalarkivet, Nasjonalbiblioteket, PrimusWeb og data fra abm-institusjoner i Sogn og Fjordane ble benyttet i arbeidet. I digitalmel-

dingen er det lagt til grunn at det skal etableres et fellessøk på tvers av abm-sektoren. De nasjonale fellessøkingene for arkiv, bibliotek og museum (Arkivportalen, Biblioteksøk og Digitalt Museum) vil utgjøre grunnlaget for tjenesten. Et fellessøk skal ikke erstatte sektorløsningene, men supplere disse gjennom en felles overbygning. Nasjonalbiblioteket og ABM-utviklings deltakelse i de europeiske søketjenestene Europeana og EuropeanaLocal bidrar til å styrke og utvikle abm-perspektivet.

4.1.7 Prioritering og avhending

Museene har store uløste oppgaver innenfor bevaring, og det er da naturlig å vurdere om alle samlinger skal bevares og om de skal bevares under samme forhold. Norsk museumsutvikling fikk i 1997 utført en juridisk utredning om de rettslige skrankene for avhending av museumsgjenstander.⁴ Denne utredningen konkluderte med at museer med vedtekter om at samlingene ikke kan avhendes, og museer med forpliktelser knyttet til gaver og gavesalg har små muligheter til å avhende eldre materiale. Utredningen førte blant annet til en anbefaling til museene om å vurdere endringer i vedtekter og å innføre avtaler ved inntak av gjenstander som kunne åpne for slike muligheter. Selv om det er begrensede muligheter for avhending så kan museene gjøre prioriteringer av bevaring og bruk av materialet. Flere museer har signalisert at de ønsker å styrke arbeidet med prioritering av samlingene. Dette er også i tråd med Kultur- og kirke departementets tildelingsbrev, der det understrekes at museene skal sørge for en tilfredsstillende sikring, forvaltning og *prioritering* av samlingene. I en situasjon der museene har begrensede ressurser til alle bevaringsoppgavene, blir en slik prioritering viktig.

4.1.8 Utlån

Det må legges til grunn at museumssamlingene betraktes som en felles ressurs og at museene må være åpne for å låne ut deler av samlingene til andre. I rapporteringen for 2008 oppgir 73 prosent av museene at de har lånt ut gjenstander til et annet museum, noe som gir inntrykk av en utstrakt lånevirkosomhet.

Norsk museumsutvikling sto i sin tid bak utredningen *Utlån og avhending av materiale fra*

⁴ Lars G. Norheim: *Rettslige skranker for museenes avhending av museumsgjenstander*. Norsk museumsutvikling 3-1997.

museenes samlinger (Norsk museumsutvikling 5:2000). Utvalget som sto bak rapporten formulerte følgende hovedprinsipp:

«Museer bør behandle alle forespørsler om utlån eller overføring av materiale fra samlingene seriøst og respektfullt. Ved slike henvendelser må museene foreta en avklaring av de juridiske, etiske og museumsfaglige spørsmål som kan ha betydning for saken. Museene bør legge spesiell vekt på å sette seg inn i de interesser og behov som ligger til grunn for at spørsmål om utlån/overføring er reist. Såfremt det ikke foreligger klare prinsippvedtak om delegering bør slike saker avgjøres av museets øverste myndighet. Avgjørelsene bør begrunnes, og det er viktig at museet sørger for at saksbehandling, begrunnelse og betingelser som knyttes til eventuelle avtaler, er forsvarlig dokumentert for ettertiden. Museene må rette seg etter nasjonal og internasjonal lovgivning og sørge for at forvaltningen av samlingene skjer i samsvar med gjeldende juridiske forpliktelser og institusjonens vedtekter.»

Den største hindringen for økt lånevirkosomhet mellom museene er kostnadene for nødvendig konservering og håndtering av gjenstandene, krav til sikring og behov for ekstra forsikringsavtaler.

Det er flere ganger reist spørsmål om museene burde satse mer på utlån til eksterne brukere, som for eksempel kontor, hotell og restauranter, for å øke egeninntektene. ABM-utvikling har tidligere vurdert dette spørsmålet og konkludert med at det bare unntaksvis vil være penger å tjene på slik virksomhet hvis man skal legge en forsvarlig gjenstandspleie og oppfølging til grunn.

For innlån av gjenstander fra utlandet spiller den statlige forsikringsordningen en viktig rolle, og den gir anledning til visning i Norge av et kunst- og kulturhistorisk materiale som museene ellers ikke ville hatt muligheter for å låne inn. Fra museer er det også ytret ønske om å få utvidet denne ordningen til å gjelde lån innenfor landets grenser, og Kultur- og kirke departementet har nå bedt ABM-utvikling vurdere dette spørsmålet nærmere.

4.1.9 Arkiv i museene

Museene spiller en viktig rolle i arbeidet med arkiver etter private virksomheter (organisasjoner, personer og bedrifter) og forvalter dermed sen-

trale deler av kildegrunnlaget til kunnskap om privat samfunnssektor.

Ny kunnskap om materiell og immateriell kulturarv forutsetter tilgang på primærkilder og pålitelig dokumentasjon. Arkiv etter private virksomheter representerer vesentlige kulturelle verdier for enkeltpersoner og samfunnet. Tilgang til arkiver fra privat samfunnssektor er også viktig som dokumentasjon av kulturelle, rettslige og personlige interesser til enkeltpersoner og grupper av mennesker. De siste årene har private organisasjons- og institusjonsarkiver vært benyttet til blant annet å dokumentere kulturelle minoriteters historie, som rom- og romanifolkets kultur og tradisjon i Norge.

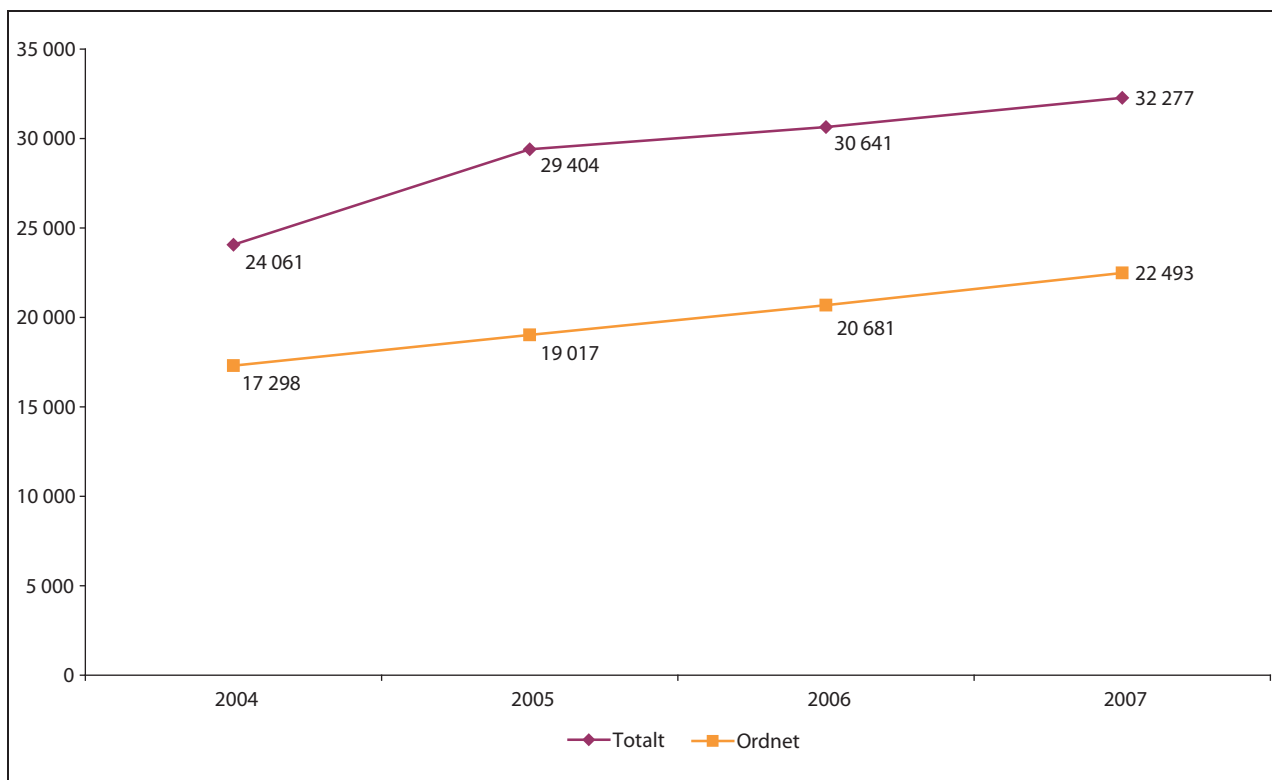
Offentlige og private arkiver blir skapt gjennom et samspill mellom private og offentlige aktører, og de utgjør kildegrunnlag for samfunnsutviklingen og integrerte deler av samfunnsminnet. Arkiver fra stat og kommune har derfor mindre verdi når disse ikke kan brukes i sammenheng med materiale fra privat samfunnssektor.

Kulturmeldingen tok til orde for en bedre strategi på arkivfeltet:

«Som ein utviklingsstrategi på arkivområdet må det i større grad enn hittil siktast mot å bevare og formidla eit breiare spekter av arkiv, for å leggja til rette for heilskapleg dokumentasjon av samfunnsutviklinga, dvs. at ein må få ein betre balanse mellom statlege, kommunale og private arkiv, og at offentlig og privat sektor vert sett meir i samanheng».

Fortsatt er denne dokumentasjonen bevart og gjort tilgjengelig i et utilstrekkelig omfang og det er store skjevheter i det materialet som er bevart, både geografisk og med hensyn til typer av privatarkiver. Det er eksempelvis tatt vare på en liten og lite representativ del av våre bedriftsarkiver, som er en hovedkilde til forståelse av det moderne industrisamfunnets kultur og historie. Deler av det frivillige organisasjonsliv er også svakt dekket.

Museene har en viktig rolle i utviklingen av arbeidet, og det er sterkt behov for samordning, fellesløsninger og faglig standardisering. Museenes rapportering viser at de i 2008 oppbevarer mer enn 32 000 hyllemeter arkiv. Tallet inkluderer i noen grad offentlig arkiv, vesentlig kommunalt men også noe statlig. Samlet har museene over en fjerdedel av det som samlet er bevart av privatarkiver.

Figur 4.14 Totalt antall hyllemeter arkivmateriale i museene og antall ordnet.

Kilde: ABM-utvikling.

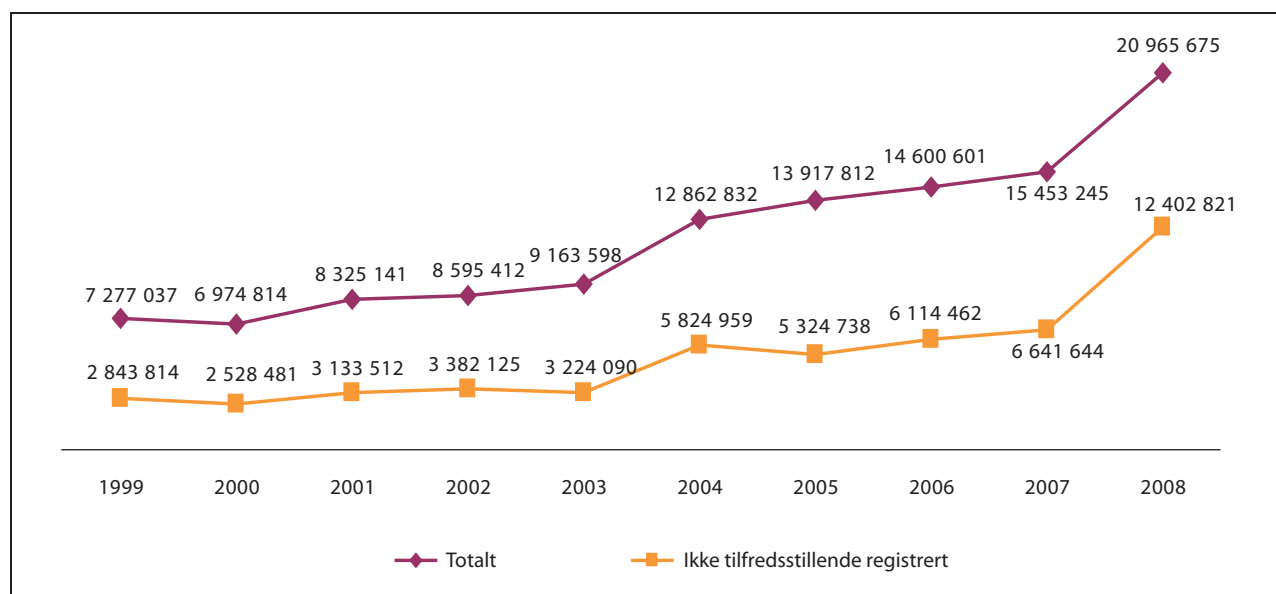
Museenes rolle overfor private arkiver varierer sterkt, avhengig av i hvilken grad det er etablert egne arkivfaglige institusjoner i de enkelte fylkene. I Østfold har museene en helt dominerende rolle, her forvalter de ca. 97 prosent av privatarkivmateriale. I andre enden av skalaen ligger fylker der museene har ned mot en prosent av privatarkivmateriale, i disse fylkene er det særlig fylkesarkiv, byarkiv, interkommunale arkiv eller statsarkivene som står for den viktigste innsatsen.

Situasjonen domineres av mange små samlinger av privatarkiver, som lett får en tilfeldig og svak faglig håndtering, i tillegg til at materialet blir vanskelig å bruke i bredere kildemessige sammenhenger. Dessuten er flertallet av enkeltarkivene (for eksempel mange bedriftsarkiver) ufullstendig bevart, og et betydelig antall har karakter av rene fragmenter. Noen arkiver er også splittet opp på flere bevaringsinstitusjoner. Det er derfor nødvendig med bedre samordning og gode fellesløsninger for oppbevaring, tilgjengeliggjøring og publikumsservice. Dette er ledd i de regionale samhandlingsplanene som Riksarkivaren og ABM-utvikling har tatt initiativ til, jf nedenfor om fylkeskoordinerende institusjoner og om fellesprosjektet *Privatarkiv i musea*.

Museene oppgir at nesten en tredjedel av materialet er uordnet og derfor i praksis utilgjengelig for publikum. Av materiale som er oppgitt ordnet, er en relativt stor andel ikke systematisert eller registrert i henhold til arkivfaglige standarder. Dette reduserer i høy grad arkivenes verdi som kilder og dokumentasjon, både for forskningen og det alminnelige publikum og i museenes eget arbeid.

ABM-utviklings arkivkartlegging⁵ viser at bare 40 prosent av museene har spesialrom for arkiv/magasiner i forskriftsmessig stand. Høyst 20–30 museer (inklusive museumsavdelinger som har tatt i mot arkiv for bevaring) har gode magasinforhold for sine arkiver. ABM-utviklings gjennomgang indikerer at et trettitalls museer som oppbevarer arkiv, ikke har arkivmagasiner i egentlig forstand. På bakgrunn av at museene oppbevarer vesentlige deler av samfunnets mest verdifulle privatarkiver og atskillige hyllemeter kommunalt arkivmateriale, er det kritisk å gjøre noe med denne situasjonen.

⁵ ABM-skrift # 40 *Til kildene! Kartlegging av regionale og lokale arkiver*, ABM-utvikling 2007.

Figur 4.15 Totalt antall fotografier og antall ikke tilfredsstillende registrert.

Økningen fra 2007 til 2008 kan tilskrives Arne Knudsens fotosamling som ble deponert på Norsk Teknisk Museum i 2008, i underkant av 4,5 millioner bilder.

Kilde: ABM-utvikling.

Norske museer bruker til sammen 37 årsverk på arbeid med arkiver (2006). Ressursbruken utgjør litt over tre prosent av museenes totale ressursbruk. Til sammenligning anvendes 43 årsverk på arbeid med fotosamlinger.

Parallelt med museumskonsolideringen har Riksarkivaren og ABM-utvikling bygd opp et landsdekkende nettverk av koordinerende institusjoner i privatarkivarbeidet. Disse skal fungere som regionale kompetansesentra og bidra til å koordinere arkivarbeidet i sine fylker. Det er dermed etablert en infrastruktur for nasjonal og regional samhandling i privatarkivarbeidet, som sammen med museumsreformen bør gi gode rammevilkår for et krafttak for privatarkiv i musea.

Riksarkivaren har med hjemmel i arkivloven utarbeidet retningslinjer for arbeidet med privatarkiver. Dessuten har ABM-utvikling og Riksarkivaren i fellesskap igangsatt prosjektet «Privatarkiv i musea», som tar sikte på kvalitetsheving, standardisering og effektiv samhandling. Prosjektets hovedmål er å bidra til at privatarkiv i konsoliderte museum skal være godt oppbevart, ordnet og tilgjengelige for bruk. Det blir viktig å videreføre denne innsatsen.

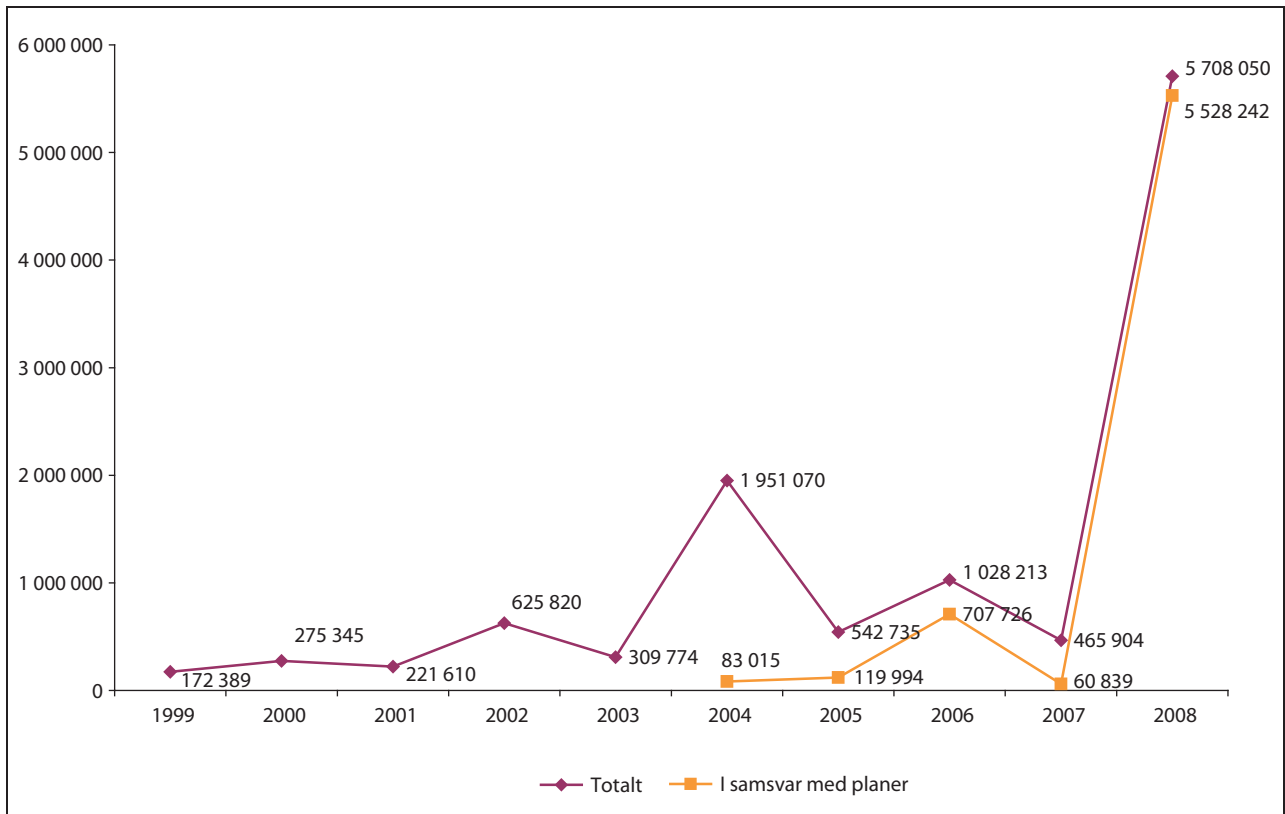
Målsettingen innebærer videre at museene i sine samlingsforvaltningsplaner også formulerer retningslinjer for oppbevaring, ordning, katalogisering og tilgjengeliggjøring av arkiv som samsva-

rer med arkivfaglig metode og praksis. Dette er videre en forutsetning for at privatarkiver i museene skal kunne legges til rette i en landsdekkende infrastruktur for arkivinformatjon, slik at brukere kan få god tilgang til kildematerialet, både gjennom kataloger på nett og ved direkte tilgang til digitaliserte kilder. Det er viktig at det støttes opp under dette arbeidet, også i museer som forvalter verdifulle arkiver. Det overordnede målet er at de store kulturelle verdiene som arkiver og annet kildemateriale representerer, blir tatt bedre vare på og gjøres enklere tilgjengelig for befolkningen.

4.1.10 Foto i museene

Museene har en avgjørende rolle i fotobevaringsarbeidet i Norge. Museene forvalter over to tredeler av den totale materialmengden, og blant de fylkesvise regionale ansvarsinstitusjonene for fotobevaring er 13 av 19 museer. Videre har Preus museum en nøkkelrolle som nasjonalt kompetansesenter. Fotosamlingene er ulikt fordelt. Et mindre antall institusjoner (blant annet Norsk Teknisk Museum, Norsk Folkemuseum, Oslo Museum, Trøndelag folkemuseum/Museene i Sør-Trøndelag, Vestfoldmuseene og Stiftelsen Domkirkeodden) forvalter en stor andel av totalbestanden.

Fotobevaringsfeltet har lange tradisjoner for tverrsektorielt samarbeid, og er i økende grad

Figur 4.16 Tilvekst fotografier totalt og i samsvar med planer.

Kilde: ABM-utvikling.

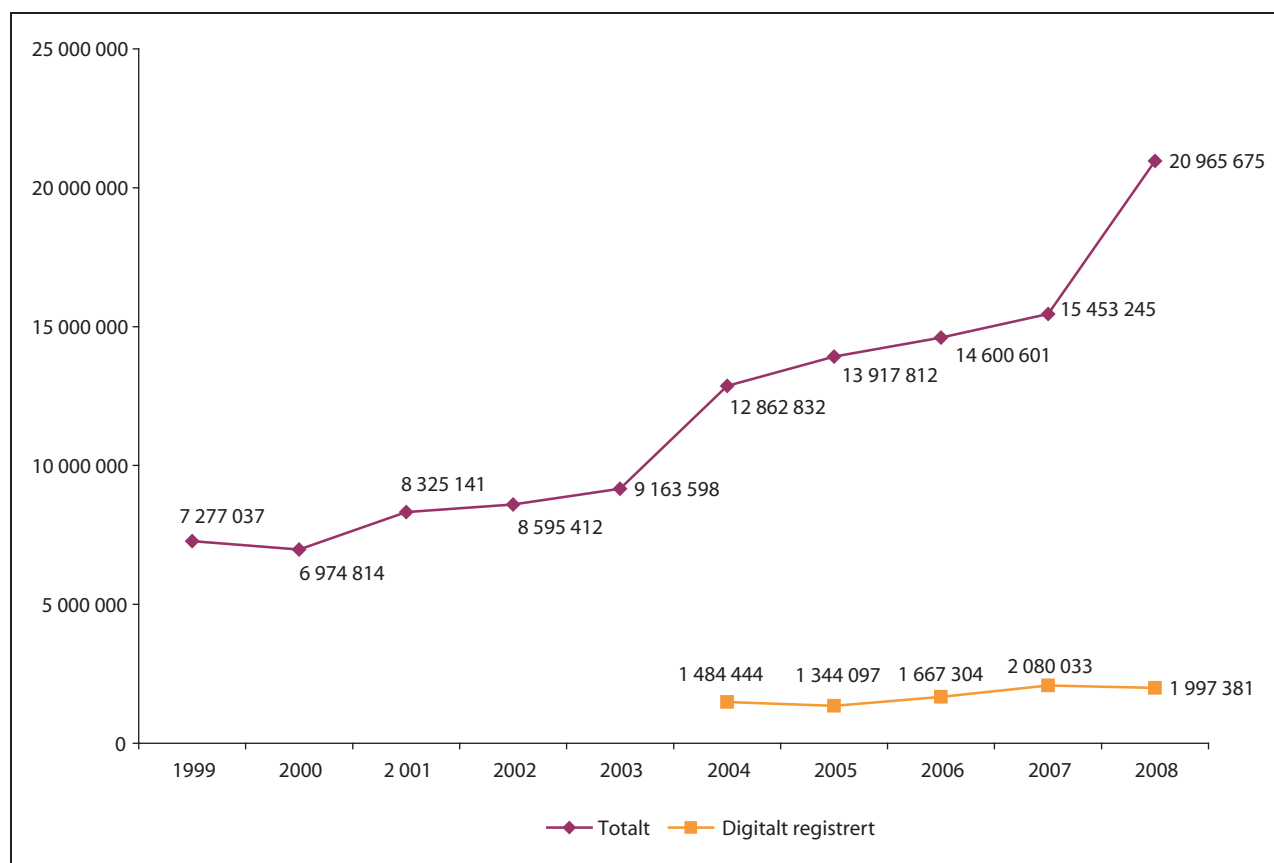
samordnet og koordinert mellom nasjonale, regionale og lokale abm-institusjoner. Feltet omfattes også av flere felles veiledninger og standarder. Utfordringer og strategier knyttet til fotobevaring i norske museer defineres i stor grad i ABM-skriftet *Ut av mørkerommet – forvaltning av kulturhistorisk fotografi i Norge* (ABM-utvikling 2007), som er et felles langsiktig strategidokument for de nasjonale ansvarsinstitusjonene på fotofeltet (Preus museum, Riksarkivet, Nasjonalbiblioteket og ABM-utvikling). Den tverrsektorielle organiseringen av fotofeltet i tre nivåer og nasjonale og regionale nettverk («fotomodellen») har vist seg formålstjenlig, og kan vurderes utvidet til andre felt og materialtyper (blant annet privatarkiv, film og lyd).

Til tross for fotofeltets tverrsektorielle organisering, er det lett å se de siste årenes positive utvikling i lys av museumsreform og konsolidering, blant annet i form av nettverksetablering og felles tjenester. I 2007 ble et nasjonalt abm-nettverk for fotografi etablert, med Preus museum som nettverksansvarlig institusjon. Nettverket samler de nasjonale og regionale ansvarsinstitusjonene og noen av de øvrige store fotoforvalterne i abm-sek-

toren (blant annet Norsk folkemuseum og Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design). Nettverket skal medvirke til faglig dialog og erfaringsutveksling, utvikle og gjennomføre prosjekter, og skal være premissleverandør overfor de nasjonale aktørenes utvikling av veiledninger/standarder og andre fellestjenester og -tilbud. De siste årene er også flere regionale fotonettverk og samarbeidsprosjekt opprettet. De regionale nettverkene og samarbeidsprosjektene er spesielt viktige for å innlemme de små lokale institusjonene i kvalitets-sikrede prosesser. De regionale satsingene bidrar også til utvikling av tverrsektoriell arbeidsmetodikk og teknologiske løsninger og verktøy.

Utfordringene på fotofeltet er på mange områder tilsvarende det som gjelder forvaltning av museumsgjenstandene. Dette gjelder behov for bedre magasiner med tilfredsstillende sikring og klimaforhold, utbygging av konserveringstjenester, styrket kompetanse innen bevaring, behov for bedre planer for håndtering av materialet, samt bedre rekruttering med styrket utdanningstilbud. Tverrsektoriell koordinering og samordning er fellesnevnerne for å møte utfordringene på fotobevaringsfeltet.

Figur 4.17 Totalt antall fotografier og antall digitalt registrert.

Kilde: ABM-utvikling

I likhet med museenes øvrige samlinger er det et klart behov for mer forskning og kunnskapsutvikling relatert til det fotografiske materialet. Det er derfor uheldig at det bedrives lite forskningsrelatert arbeid på kulturhistorisk fotografi i norske museer. Preus museum har en nøkkelrolle på området, men også andre museer med store fotosamlinger bør i større grad praktisere ulike former for kunnskapsutvikling på fotografi.

Samtidig skiller foto seg ut ved mengdeutfordringen, som også er et underliggende premiss for ABM-skriftet *Ut av mørkerommet*. Siden skriftet ble publisert i desember 2006, er denne utfordringen ytterligere konkretisert. Fotobestanden ved museene med driftstilskudd fra Kultur- og kirke departementet har økt med nærmere 60 prosent på fire år, fra i underkant av 13 til nærmere 21 millioner. Om lag 60 prosent av materialet er ikke tilfredsstillende registrert, og det er fremdeles mye av tilveksten som ikke skjer i samsvar med planer, jf. figur 4.15 og 4.16.

God organisering og infrastruktur er viktig for å møte mengdeutfordringen. Mengde og til-

vekst setter samtidig store krav til planer, prioritering og god forvaltning. ABM-utvikling kartla i 2005 regionale ansvarsinstusjoner for fotobevaring. Kartleggingen viste en mangel på plandokumenter for foto og viste at de fylkene som ikke allerede hadde fotomagasin, hadde planer for fellesmagasin med fotofasiliteter. Det ligger her til rette for utbygging av felles magasiner både for museumsgjenstander, foto og arkivmateriale. Det er også behov for at regionale konserveringsmiljøer sikres kompetanse innen fotokonservering.

Den vesentligste utfordringen de nærmeste årene i form av kursendring og ressursbehov er digitalisering og tilgjengeliggjøring. Digitalisering av fotografi i museene vil være helt avhengig av de generelle føringene for digitalisering i abm-sektoren, jf. digitaliseringsmeldingen, der blant annet de tverrsektorielle utfordringene påpekes. Museene har en viktig rolle i dette arbeidet både nasjonalt, regionalt og lokalt. «Foto til folket!» kan være en enkel og tabloid formulering av digitaliseringsvisjonen, som en naturlig konsekvens av abm-institusjonenes samfunns-

oppdrag. Både dagens og framtidige generasjoner skal ha tilgang til og nytte av den fotografiske kulturarven. Det forutsetter planmessighet, langsiktighet og kvalitet i alle ledd av både den konvensjonelle og den digitale fotobevaringen.

Til tross for at fotografi er en høyt prioritert materialtype i museenes digitaliseringsarbeid⁶, er kun i underkant av 10 prosent av materialet registrert i elektronisk format, jf. figur 4.17.

Betegnelsen «elektronisk format» viser først og fremst til hva som finnes av elektroniske katalogposter, ikke om det finnes digitale representasjoner. For å fange opp noe av denne utviklingen måtte museene i 2008 rapportere på antall foto som var «registrert med digital kopi av foto». Resultatet var 1 052 256 av totalt 20 965 675 foto, altså en andel på kun 5 prosent. Oversikten gir et bilde av hvor mye som gjenstår i arbeidet med digitale kopier eller representasjoner, noe som er et nødvendig grunnlag for digital tilgjengeliggjøring og videre til digital formidling. Det er altså langt igjen til allmenn nettbasert tilgang til fotoarven.

Kompetansemiljøene innen feltet er små og sårbare. De nasjonale ansvarsinstitusjonene har viktige roller, og selv om de til en viss grad er rustet til å møte dem, bør de styrkes som fag- og forskningsmiljø. Dette gjelder spesielt Preus museum, som i dag har et for lite fagmiljø til å fylle sin rolle som drivkraft og nasjonalt kompetansesenter innen foto, spesielt innen forskning/kunnskapsutvikling.

De regionale ansvarsinstitusjonene som har en avgjørende rolle for koordineringen og kvalitetssikringen av den lokale innsatsen, består ofte bare av en fagperson. Det følger med få unntak lite ressurser knyttet til rollen. For å formalisere det regionale ansvaret kan partnerskapsavtaler mellom stat og fylkeskommune etter modell av bibliotekmeldingen være aktuelt.

Foto- og privatarkivfeltet har mange felles utfordringer. Museene har en nøkkelrolle i mange regioner, og det er også et visst samsvar mellom regionale ansvarsinstitusjoner for privatarkiv og fotobevaring. Samordning av det regionale fotobevarings- og privatarkivarbeidet vil kunne styrke arkivkompetansen i museene og fotobevaringskompetansen i arkivinstitusjonene, og gi både fagmiljøer og publikum økt oversikt og tilgang.

4.1.11 Museenes kulturhistoriske bygninger

Museene er sentrale aktører innenfor bygningsvernet. Samlet ivaretar museene over 4500 kulturhistoriske bygninger og anlegg innenfor et vidt spekter; enklere boliger, tradisjonelle gårdsbygninger, herregårder, kirker, småindustri, produksjonsbygninger, tekniske og industrielle anlegg. Museenes bevaring og formidling av kulturhistoriske bygninger og anlegg er et svært viktig supplement til kulturminneforvaltningens vern og forvaltning.

Antall bygninger har stabilisert seg på et nivå rundt 4500, og antall nyervervelser har sunket betraktelig de senere årene, som vist på figuren under. Vi ser også at om lag 70 prosent av bygningene er tilfredsstillende oppmålt, det er altså et stort etterslep på dokumentasjon av bygningsmassen.

Tilbakemeldinger fra museene viser at håndverksmiljøene er et av feltene som tydeligst har blitt styrket. Mens det tidligere var liten bemanning ved det enkelte museet, ofte bare en brøkdels stilling som håndverker/vaktmester, har det ved nye konsoliderte museer grodd fram arbeidsfellesskap og miljøer som kan orientere innsatsen mer samlet. Flere fylkeskommuner understreker at museumsmiljøene i økende grad fungerer som kompetansemiljøer lokalt og regionalt, med rådgiving og økt samarbeid.

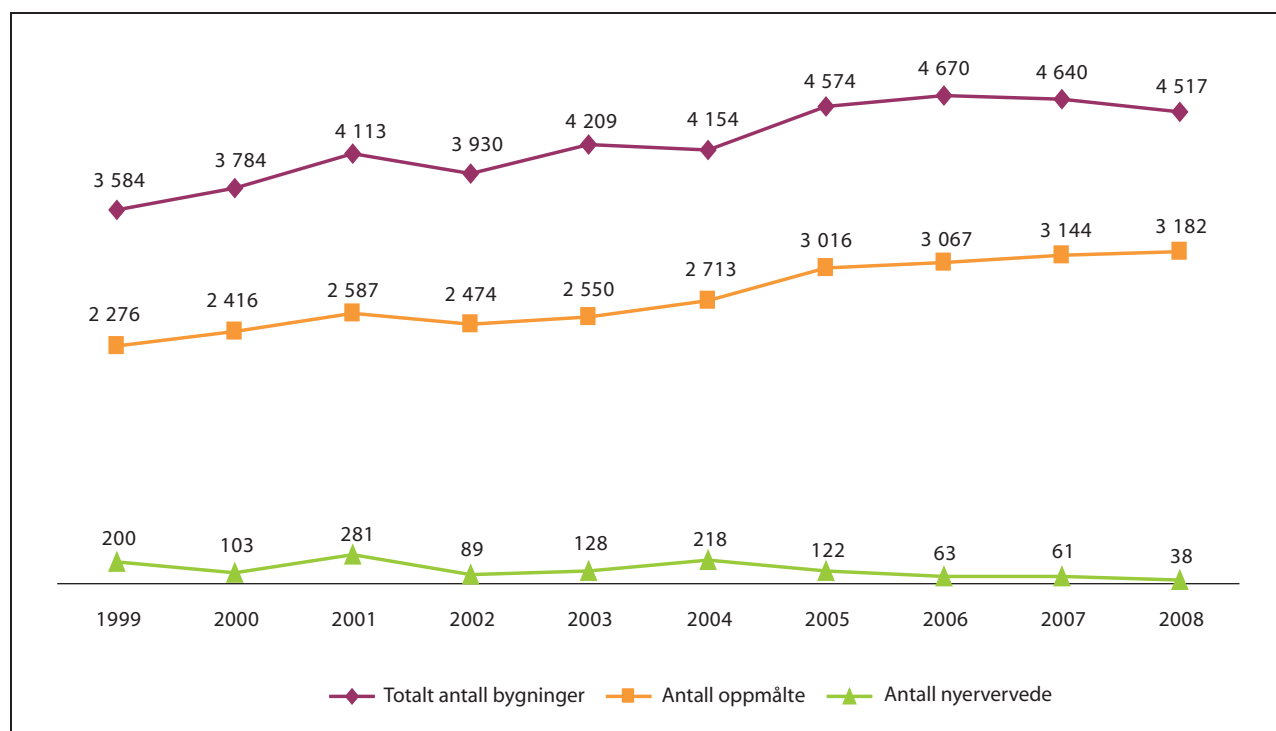
Det er etablert to museumsnettverk som dekker dette feltet: bygningsnettverket (ansvarlig Ryfylkemuseet) og håndverksnettverket (ansvarlig Maihaugen), jf. omtale i kapittel 3.21. Disse har stimulert samhandlingen og samarbeidet mellom museene. Et eksempel er Ryfylkemuseet/bygningsnettverkets prosjekt *Kjeldeskaping og kunnskapsoppbygging i bygningsvernet* med utvikling av metoder for oppbygging, innsamling, tilrettelegging og tilgjengeliggjøring av kilde-data i forbindelse med

Figur 4.19 Fra kurset *Never again* der håndverkere fra ulike museer prøver ulike nevertekkingstradisjoner for å sikre ny kunnskap.

Foto: Anne-Lise Reinsfelt, Norsk Folkemuseum.

⁶ Jf. *Kulturarven til alle*. ABM-skrift #32, ABM-utvikling 2006.

Figur 4.18 Totalt antall verneverdige/kulturhistoriske bygninger, antall oppmålte og antall nyervervede.

Kilde: ABM-utvikling.

flytting og vedlikehold av bygninger. Prosjektet har ført til en håndbok i dokumentasjon av bygninger. Håndverksnettverket er knyttet til Maihaugen og Norsk håndverksutvikling og har gjennomført en rekke seminarer og aktiviteter viet tradisjonshåndverk og handlingsbåren kunnskap.

Et generelt trekk i reformen er at vekst og stimulering skaper nye behov og forventninger. Ikke minst ser vi dette innenfor bygningsvernet, der nye konsoliderte museer har integrert kulturhistoriske bygninger med manglende vedlikehold. Forventningene til vedlikehold og drift av disse bygningene øker i takt med profesjonaliseringen av museet, og er ikke alltid i tråd med den økonomien som ligger til grunn.

Museene er både arenaer for bevaring, kunnskapsproduksjon og formidling, der bygninger danner utgangspunkt for informasjon om byggeskikk, håndverkstradisjoner, handlingsbåren kunnskap, bruk og opplevelse. Koplingen av denne informasjonen er museenes styrke. Det er derfor viktig at museene finner en balanse mellom vedlikehold og formidling, og prioriterer oppgavene slik at denne balansen blir opprettholdt. Det lave tallet for nyervervelser kan tyde på en mer restriktiv linje ved museene, med større bevissthet om hva som er mulig å ta vare på av bygningene.

4.2 Forskning

Forskning og kunnskapsutvikling anses som en av de sentrale oppgavene ved norske museer på linje med innsamling, bevaring, dokumentasjon og formidling. I abm-meldingen løftes forskningen fram og det understrekes at «kunnskapsoppbygging og forskning er grunnleggjande vilkår for at musea skal kunne driva meiningfull innsamlings-, dokumentasjons- og formidlingsverksemd». (s. 86–87). Dette ble fulgt opp i kulturmeldingen: «Dersom musea skal fungera som gode samfunnsinstitusjonar, må formidlinga vera tufta på eit fagleg grunnlag som er etablert gjennom eiga forskning.» (s. 183). Styrking av forskning om museer og museenes virksomhet anses som vesentlig for museenes rolleforståelse.⁷ Også i St.meld. nr. 15 (2007–2008) *Tingenes tale. Universitetsmuseene* understrekes det at både universitetsmuseene og landets øvrige museer har et stort behov for nyrekruttering av fagfolk innen forskning, forvaltning og formidling, og at det er nødvendig å styrke forskningsvirksomhet og forskningsledelse ved universitetsmuseene.

⁷ Dette understrekes blant annet i St.prp. nr. 1 (2006–2007) s. 102.

Forskerkurset som Norsk museumsutvikling arrangerte i samarbeid med Universitetet i Bergen rundt 2000 ble etablert for å styrke forskningsarbeidet i museene. Målet var å gi aktiv støtte til museumsansatte i utvikling av forskningsprosjekter om museer og museenes virksomhet.⁸ ABM-utvikling har i samarbeid med Norsk kulturråd og Riksantikvaren satt i gang et treårig prosjekt om forskning og formidling knyttet til kulturarv og kulturvern, Kulturarv i fortid, samtid og framtid (KAFF). Dette samarbeidet skal gi grunnlag for debatt og bidra til fornyelse av praksis innen den samlede kulturminneforvaltningen.

I rapporten *Museum, Arkiv og samfunn*, som sosialantropolog Tone Fredriksen Ydse har utarbeidet på oppdrag av Norsk kulturråd og ABM-utvikling som en del av KAFF-samarbeidet, understrekes behovet for forskning som vil undersøke museenes funksjon, formål og ideologiske fundament. Det trengs forskning *i* og *om* museum. Museene kan være råmateriale til og sluttprodukter av forskning. Det trengs «kunnskap når det gjelder utvikling av begreper, teoretiske og metodiske perspektiver» i tillegg til empirisk kunnskap. Det er behov for å videreføre og fornye den tradisjonelle gjenstandsbaserte forskningen i institusjonene, i tillegg til en nærmere tilknytning mellom forskning og formidling.⁹ ABM-utvikling og Norsk kulturråd har nylig startet et samarbeid om prosjektet *Forskning og museum*. Målet er å etablere en varig infrastruktur for forskning *i* og *om* museene, og å diskutere, prøve ut og etablere en eller flere modeller for forskningssamarbeid med konkret produksjon av forskning som resultat.

Forskning er i museenes rapportering trukket fram som et viktig innsatsområde av mange museer, både for eget museum og for sektoren som helhet. Et museum understreker følgende: «Museenes utvikling er hele tiden avhengig av å ha en solid forskningsinnsats i bunnen. Uten dette vil vi på sikt bare gå på tomgang og bli uinteressante skall med uforståelige gjenstander». Behovet for ny kunnskap, forskningsbasert formidling, kompetanseheving gjennom forskning og styrking av forskningsresultater understrekes. Forskning knyttet til samlingene, internasjonal orientering og museologi trekkes frem som sentrale områder.

⁸ Se Anders Johansen: *Museumsforskning som museumsutvikling*, Norsk museumsutvikling 6:2000.

⁹ Tone Fredriksen Ydse: *Museum, arkiv og samfunn. Kunnskapsbehov og utfordringer*, Norsk kulturråd 2007 s. 34.

På grunn av omstruktureringen av museumslandskapet gir den årlige museumsstatistikken i liten grad grunnlag for å se endringer på antall forskningsplaner ved museene. 45 prosent av museene rapporterer om vedtatte planer for forskning i 2008, noe som er omtrent det samme som året før. Statistikken viser en liten nedgang i antallet større publikasjoner, fra 230 i 2007 til 208 i 2008. Variasjonen de senere årene gir i liten grad grunn til å trekke slutninger om økt eller synkende aktivitet på feltet.

Museenes rapportering viser at mange opplever at reformen har lagt et bedre grunnlag for forskningen i museene, 41 prosent av museene rapporterer at reformen i ulik grad har hatt positiv betydning for forskningsaktiviteten. Samtidig understreker mange av de øvrige museene at de har hatt en etablert forskningspraksis uavhengig av reformen, og 18 prosent er tydelige på at de så langt ikke kan se at reformen har gitt noe økt grunnlag for forskning.

Noen hovedtendenser i reformens betydning for styrking av forskningene i museene er:

- nettverkene har bidratt til økt forskning
- større enheter har gjort det mulig å etablere egne faggrupper for forskning
- økt bevissthet om forskning og mer press på resultater
- økt forskerkompetent bemanning bidrar til styrking av forskning
- institusjonene blir mer attraktive partnere for institusjoner i UH-sektoren

Svarene gir generelt et inntrykk av økt bevissthet om forskning og forskningens betydning i museene. Særlig blir forskningens sentrale betydning for god og forbedret formidling trukket frem. Mange ønsker å satse mer på dette fremover og ser at det vil bli mulig å prioritere det sterkere etter hvert.

Samtidig melder flere museer om at det er en utfordring å prioritere mellom forskningsoppgaver og oppgaver innen administrasjon og samlingsforvaltning. Flere trekker imidlertid fram museenes selvstendige ansvar for å prioritere forskningsaktiviteten. Mange må foreløpig begrense seg til forskningsforberedende aktivitet, og til tilrettelegging av materiale for forskning drevet av andre utenfor museene. Flere museer signaliserer imidlertid at de ønsker å øke forskningen ved museet og at de ser at situasjonen kan endre seg når de nye institusjonene er mer etablerte.

Figur 4.20 Direktør Tora Hultgreen ved Svalbard Museum ledet sommeren 2008 arkeologiske utgravninger i en fellesgrav med 15 norske fangstmenn som døde på Kapp Thordsen våren 1873.

Foto: Kjell Kjær.

Museenes tilbakemeldinger viser at arbeidet som pågår i nettverkene anses som viktig for utviklingen av forskningen. Flere av nettverkene har etablert felles prosjekter av forsknings- og forskningsforberedende karakter. Støtte gjennom prosjektmidler fra ABM-utvikling anses som svært viktig for å opprettholde forskning på museene. Nettverkens rolle i kvalitetssikring av forskningen i museene betegnes som sentral, og at det derfor er viktig å styrke forskningselementet i nettverksarbeidet fremover.

Det er grunn til å understreke at samling i større enheter har gjort det mulig å øke det faglige samarbeidet generelt og etablere faggrupper for forskning som danner arenaer for diskusjon av prosjekter, litteratur og manuskripter i museene. Dette bidrar til å styrke forskningsarbeidet ved institusjonene. De siste årene har en rekke museer ansatt forskningskoordinatorer med forskerkompetanse på doktorgradsnivå. Økt faglig kompetent stab gjør økt satsing på forskning av god kvalitet mulig. Større enheter har også gjort det mulig å etablere faggrupper for forskning som danner

arenaer for diskusjon av blant annet forskningsprosjekter og relevant litteratur. Flere museer satser bevisst på dette som en kanal for å styrke den interne forskningskompetansen. Økende ambisjoner om forskning er synlig i flere av museenes planer.

En god del av museene har etablert kontakt med ulike miljøer innen UH-sektoren, og samarbeider blant annet om undervisning og utvikling av undervisningstilbud. Museum Nord og Kunstmuseene i Bergen deltar i Kulver-prosjekter med støtte fra Forskningsrådet. Museum Nord understreker at dette ikke hadde vært mulig uten at konsolideringsprosessen hadde funnet sted. Flere konsoliderte museer opplever at de anses som en tynge faglig institusjon enn tidligere og at de har økte muligheter til å knytte kontakter og til å inngå som partner i ulike forskningsprosjekter og utredninger enn tidligere. Dette oppfattes internt og eksternt som et positivt resultat av museumsreformen. Museene er blitt mer attraktive som arbeidsplass og de får flere godt kvalifiserte søkere.

Mange av museene understreker at de i reformperioden har fått anledning til å rekruttere flere forskerkompetente medarbeidere. Dette bidrar til at institusjoner i UH-sektoren ser dem som relevante samarbeidspartnere, og det er laget flere intensjonsavtaler om samarbeid. Flere museer satser på å gi ansatte mulighet til å kvalifisere seg gjennom doktorgradsutdanning. Reformen har gjort det mulig å ha en tematisk arbeidsdeling som setter søkelys mot områder der det foreligger liten kunnskap. Ved revidering av museumsplanen vil spørsmålet om forskning «få en mer sentral plass enn det var grunnlag for i etableringsfasen».

Flere museer opplever at reformen har bidratt til økt fokus på forskning og også til større «press» på å levere på dette området. Kjernepunktet i en slik utvikling er tilstrekkelig fagkompetanse, og det understrekes at forskning har blitt mulig gjennom nytilsetting i vitenskapelige stillinger. Samtidig har konsolideringen bidratt til økt behov for felles forskningsbaserte formidlingsprosjekter.

4.3 Formidling

Museene skal gi både kunnskap og opplevelse. De skal være tilgjengelige for alle og være relevante og aktuelle samfunnsinstitusjoner som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt. En aktiv formidling er derfor viktig både i et demokratiperspektiv og i et allment kulturperspektiv. Dette krever aktiv tilrettelegging og ulike strategier for nå forskjellige målgrupper. Det innebærer også at formidlingen må være kritisk og nyskapende både når det gjelder tematikk og virkemidler.

Abm-meldingen legger tydelige føringer for hvordan man ser for seg at formidlingsvirksomheten i museene bør utvikles videre:

«Formidlingstiltaka seier ein god del om kva rolle musea har, og kan eller bør ha i samfunnet. Det vil vera allmenn semje om at musea bør medverka til å stø opp under sentrale verdiar som samfunnet vårt byggjer på, at dei bør auka folks attrå etter kunnskap, og at dei bør fremja toleranse overfor kulturelle skilnader. Dessutan er det tenleg at musea i mange samanhengar utøver ein problemorientert samfunnskritisk funksjon. [...]

Elles er det gjennom den aktive formidlinga at arkiv, bibliotek og museum er mest synlege i gjennomføringa av samfunnsoppgåvene sine. Det er i formidlingssituasjonen den einskilde

brukaren stiller krav om kvalitet og relevans og kan oppleve kva dette inneber i praksis.

Som samfunnsinstitusjonar tevlar [musea] med mange andre påverknadskanalar om tid og engasjement. I kva grad dei maktar å hevda seg, er i stor grad avhengig av at det grunnarbeidet dei må gjera for å strukturera og halda oversyn over det materialet som utgjer samlinga eller bestanden i den einskilde institusjonen. Men særleg i vår tid er det ikkje tilstrekkeleg at dette grunnarbeidet er framifrå skjøtta dersom ikkje institusjonane i tillegg er i stand til å utvikla formidlingsstrategiar og -tiltak som overtyder brukarane om at dei representerer tilbod som held høge kvalitative mål.»

Videre blir det i St.meld. nr. 24 (2008–2009) *Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv*, digitaliseringsmeldingen, pekt på at det framover vil være en spesiell utfordring for institusjonene å ta i bruk og se mulighetene som ligger i formidling med ny teknologi. De vil ha behov for å utvikle formidlingskompetansen i samarbeid med resten av abm-feltet, både når det gjelder teknisk

Figur 4.21 Hot Spot: Med fokus på hvordan juletradisjonene endres over tid, satte Maihaugen nytt lys på Garmo stavkirke 13.-22. desember 2006. Riksantikvaren godkjente lyssettingen.

Foto: Camilla Damgård.

Figur 4.22 Formidling ved Hvalfangstmuseet, Vestfoldmuseene.

Foto: Cedric Archer/ABM-utvikling.

og faglig kompetanse. Bedre kunnskap om målgruppene er også viktig for å utvikle gode formidlingstilbud, også for brukere med særskilte behov.

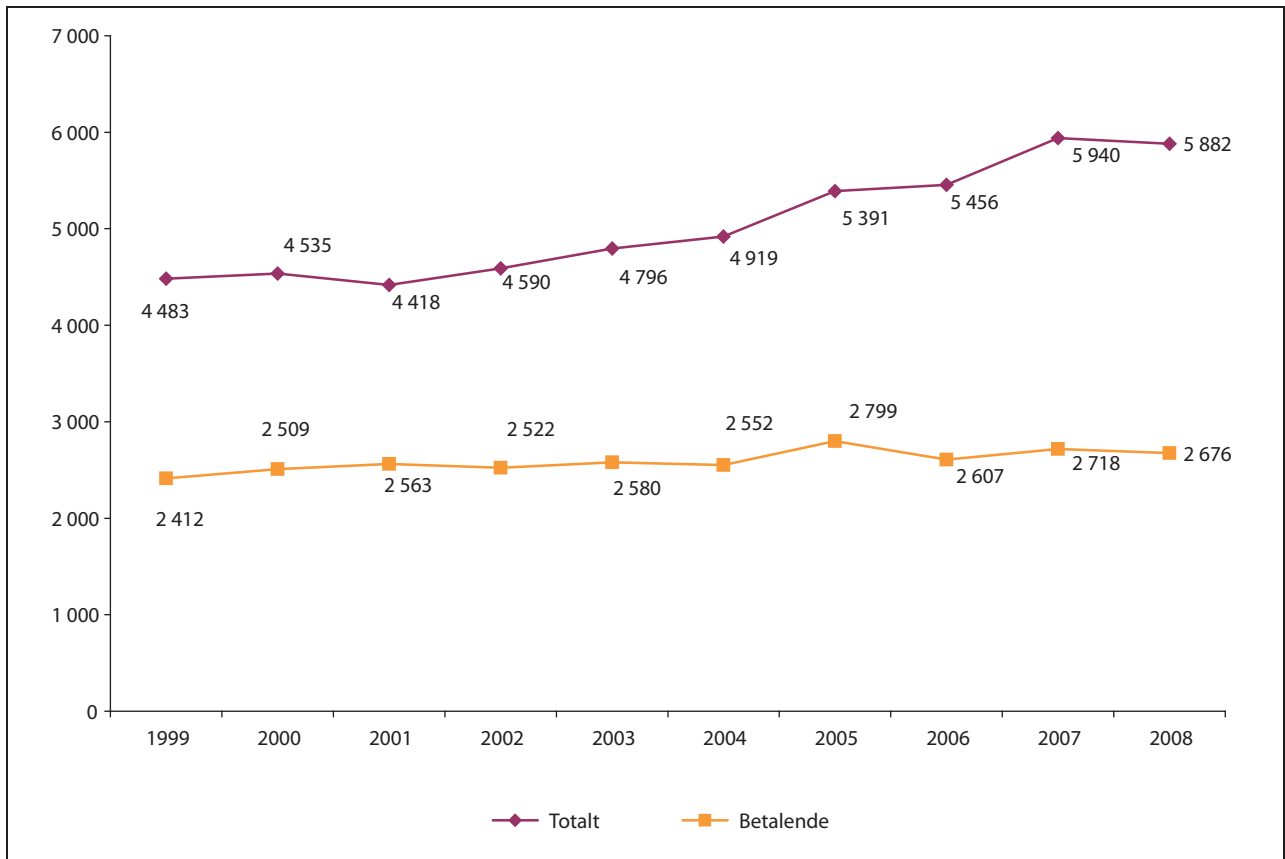
Reformperioden 2001–2008 gir et bilde av betydelig økt formidlingsaktivitet ved museene. Dette gjelder både økning i besøk, men også utvikling av aktiviteter over et bredt spekter. Museenes rapportering gir generelt et inntrykk av sterkere fokus på formidling og målgrupper, og de fleste museene har barn og unge som hovedmålgruppe i formidlingsstrategien. 69 prosent av museene rapporterte i 2008 om vedtatt plan for formidling generelt, mens 73 prosent har egne langtidsplaner for formidlingstiltak til barn og unge.

Når museene i høringsbrevet fra departementet høsten 2008 ble spurt om de viktigste innsatsområdene for sektoren, var formidling den kategorien som ble nevnt av flest. Formidling blir av flere knyttet til offensive begreper som «samfunnsrolle», «kritisk samfunnsaktør», «kreativ aktivisering», «brukermedvirkning», «kulturmøter» og «arenautvikling». Museenes tilbakemeldinger gir grunn til å tegne et bilde av en sektor som i løpet av en 10–15-års periode har beveget seg fra en

noe innadventt samlingsfokus til en tydeligere utadventt rolle. Vi ser også at museene mer bevisst begynner å kople forvaltning av samlingene til formidling. Prioritering av samlinger vil dermed være en viktig diskusjon framover.

Samtidig er det grunn til å understreke at ikke alle i stor nok grad viser refleksjon om formidling og samfunnsrolle. Museer som har vært med i nyere utviklingsprosjekter viser større grad av refleksjon om rollen. Eksempler er museer knyttet til Mangfoldsnettverket, samt museer som er med i ABM-utviklingsprosjekter BRUDD og Hot Spot; BRUDD er et museumsprosjekt om kritisk formidling og fortelling av marginale historier, Hot Spot dreier seg om å kunne reagere raskt på aktuelle problemstillinger.

Flertallet av museene peker på behov for mer og bedre areal til formidling, formidlingspotensialet knyttes altså i stor grad til fysiske rammevilkår. Behovet må også ses i sammenheng med behovene som utvikles i takt med museumsreformen, der sterkere fagmiljøer, større tilfang av gjenstander og økt økonomisk plattform gir forventninger og ambisjoner. Flere museer ønsker å realisere helårs utstillingsarenaer, jf. kap. 5.

Figur 4.23 Totalt antall besøk og antall betalende besøk (1000).

Kilde: ABM-utvikling.

4.3.1 Besøk

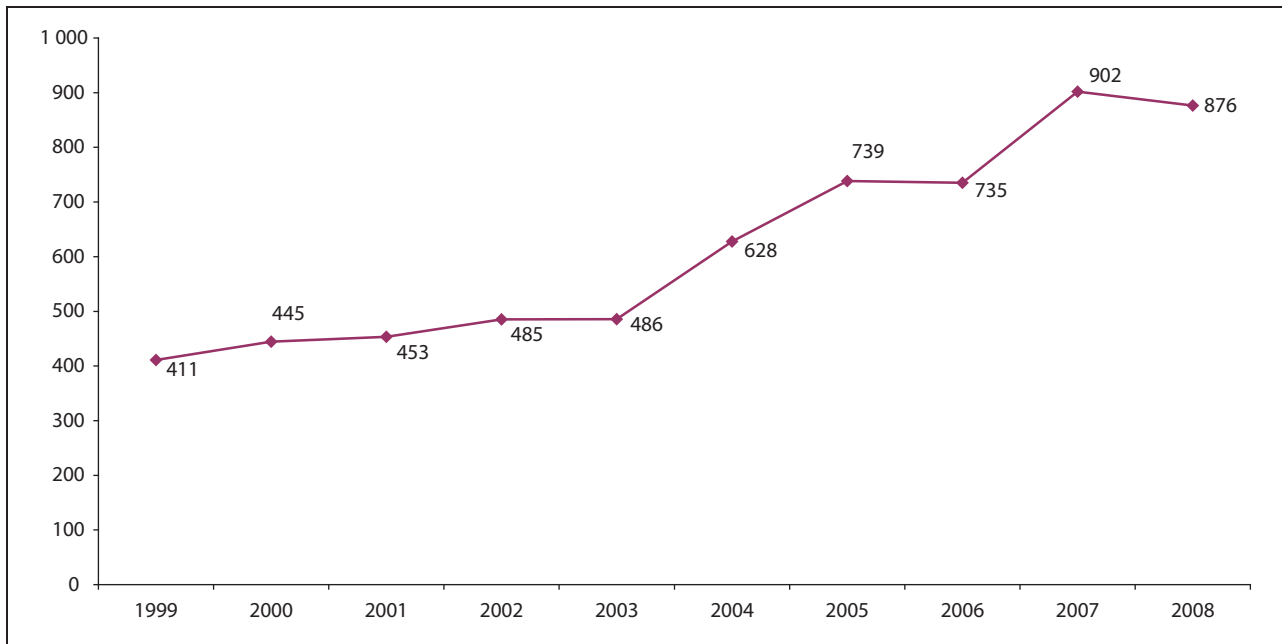
Museene som får tilskudd over Kultur- og kirkedepartementets budsjett hadde i 2008 totalt 5,9 millioner besøkende, som er en liten nedgang på 58 000 fra 2007, jf. figur 4.23. Det er imidlertid verdt å merke seg den store økningen fra 2006 til 2007 på hele 8 prosent. I 2001 var tallet for de samme museene 4,3 millioner, noe som gir ca. 35 prosent økning i perioden 2001–2008. Tallene for 2001 mangler imidlertid rapportering fra enkelte institusjoner, men økningen er likevel ca. 30 prosent etter korrigering. Samlet gir dette et bilde av en vesentlig og stabil økning av besøket.

Museenes rapportering viser at antall betalende besøkende i perioden kun har økt med 8 prosent, jf. figur 4.23. Dette må ses i lys av at flere museer har gratis adgang; 9 prosent har dette generelt for hele året, mens 75 prosent rapporterer om gratis adgang deler av året. Gjennomsnittspris for voksenbillett ligger i overkant av 50 kroner.

Den lave økningen av antall betalende må også ses i sammenheng med at antall deltakere i organisert undervisning har steget kraftig. Denne delen av museenes virksomhet er svært arbeidsintensiv, spesielt gjelder dette opplegg for skolene, men gir altså liten uttelling i egeninntjening. 65 prosent av museene rapporterer om gratis tilbud til grunnskoleelever, mens 52 prosent har gratis tilbud til elever i videregående utdanning.

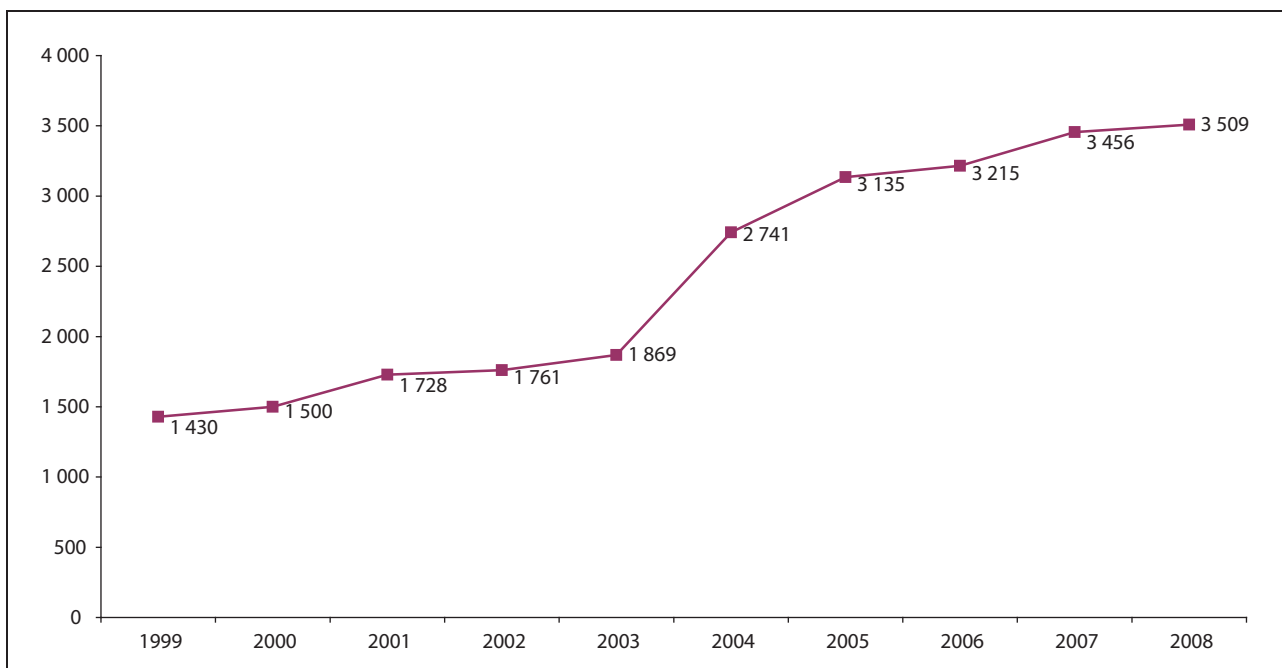
Enkeltbesøk barn, unge og voksne viser en markant økning i perioden, jf. figur 4.24 og 4.25. Når det gjelder besøk av grupper, ser vi et annet bilde. Gruppebesøk av barn og unge viser en økning, mens gruppebesøk av voksne er tilnærmet uforandret i perioden, jf. figur 4.26 og 4.27. Dette understreker bildet flere museer tegner av stagnasjon og tilbakegang i den organiserte gruppeturismen. Økningen i gruppebesøk barn og unge har med stor sannsynlighet sammenheng med Den kulturelle skolesekken.

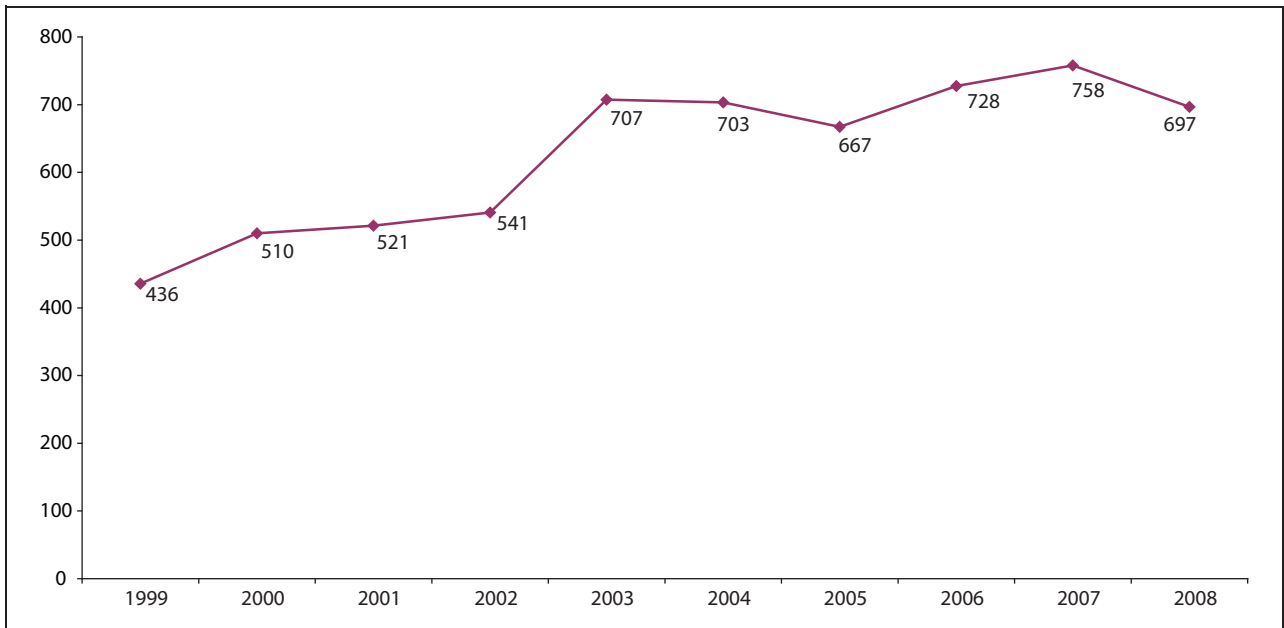
Figur 4.24 Antall enkeltbesøk barn og unge (1000).

Kilde: ABM-utvikling.

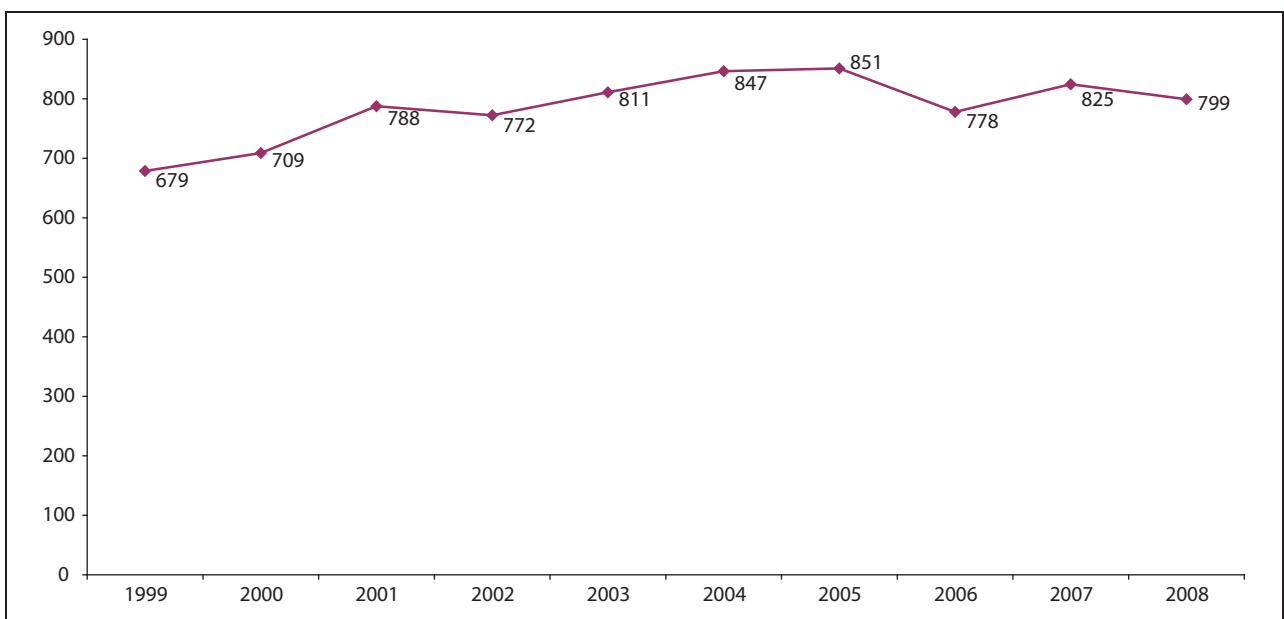
Figur 4.25 Antall enkeltbesøk voksne (1000).

Kilde: ABM-utvikling.

Figur 4.26 Antall besøk barn og unge i grupper (1000).

Kilde: ABM-utvikling.

Figur 4.27 Antall besøk voksne i grupper (1000).

Kilde: ABM-utvikling.

4.3.2 Utstillinger og aktiviteter

I 2008 ble det rapportert om 1209 basisutstillinger, 67 av disse var nye. Tallet for temporære utstillinger var 907. Det ble produsert 195 vandretstillinger. 73 av museene bidro med gjenstander, og 69 bidro med fotografier til utstillinger ved andre museer.

2766 av totalt 4517 kulturhistoriske bygninger var tilrettelagt for publikum i 2008, noe som utgjør i overkant av 60 prosent.

Tallene og museenes rapportering understreker en positiv utvikling med de temporære utstillingene, med betydelig økt aktivitet i perioden 2001–2008. Samtidig kan økningen i temporære, ofte rimelige utstillinger være et symptom på et generelt problem med å etablere nye og bearbeide eksisterende basisutstillinger. Museene melder tilbake at det innenfor ordinære rammer er vanskelig å skaffe til veie tilstrekkelige midler til å

Figur 4.28 Hot Spot: I utstillingen *Rett i koppen* tok Norsk Folkemuseum i samarbeid med Kirkens Bymisjon opp tiggerens hverdag på gata i Oslo.

Foto: Camilla Damgård.

løfte de viktige basisutstillingene. Situasjonen illustreres med at flesteparten av museenes basisutstillinger er over 15 år gamle.

Museene rapporterte i 2008 om totalt 4140 åpne møter, 1442 konserter og 275 teaterforestillinger. Ser vi på utviklingen av disse tallene i perioden 2005–2008 viser de en markant oppgang i aktivitet (med unntak av teaterforestillinger, der tallene fra Eidsvoll 1814 i 2007 gjør et stort utslag).

4.3.3 Digital formidling

Utvikling av informasjonsteknologien gir utfordringer både med hensyn til formidling til publikum som besøker museet, og overfor publikum som bruker museenes tilbud på Internett.

Utvikling av regionale kulturnett og kulturnett.no har bidratt til at museer har prioritert bruk av ressurser på hjemmesider, og i 2008 hadde museene totalt 129 nettutstillinger. Totalt antall besøk på museenes hjemmesider var i underkant av 8,737 millioner, noe som tilsvarer en økning på nesten 80 prosent fra 2005.

Mange museer er i startgropen når det gjelder digitale satsinger. Museenes tilbakemeldinger viser imidlertid et stort spenn i det som omtales som digital formidling, der mange av museene i liten grad synes å skille mellom digitalisering og digital formidling.

Kultur- og kirkedepartementets satsing i Kulturminneåret 2009, Digitalt fortalt (www.digitaltfortalt.no), er en nasjonal publiseringsløsning der abm-institusjonene i samarbeid med regionale kulturnett og andre kan publisere fortellinger basert på kilder og materiale i samlingene. Samtidig er løsningen åpen for alle og inviterer til dialog med brukerne. Digitalt fortalt er en strategisk satsing for å styrke den digitale kompetansen i abm-institusjonene. Satsingen skal bidra til at institusjonene blir gode innholdsleverandører på nettet og tar i bruk nye metoder i formidlingen.

Rockheim – Det nasjonale opplevelsessenteret for pop og rock er et eksempel på nyskapende bruk av digital formidlingsteknologi, jf. boks 4.1. Rockheim vil kunne bidra til større bevissthet og kompetanseheving når det gjelder digital formidling i det nasjonale museumsnettverket. Rockheim skal samarbeide med ulike regionale formidlingsarenaer for pop og rock og bidra til å heve kunnskapen om og formidlingen av pop og rock på landsbasis. Rockheim er ellers et eksempel på samarbeid mellom et museum og Nasjonalbiblioteket, i og med at ansvaret for langsiktig bevaring av lyd, bilde og avleveringspliktig materiale av ulik art er Nasjonalbibliotekets ansvar. Rockheim skal først og fremst være en formidlingsarena, men likevel med gjenstandssamling av pop- og rock-gjenstander. Som nasjonalt opplevelsessenter vil det også måtte ligge til Rockheim å knytte kontakter til lignende

Boks 4.1 Rockheim - Det nasjonale opplevelsessenteret for pop og rock i Trondheim

Rockheim – Det nasjonale opplevelsessenteret for pop og rock er en del av Museene i Sør-Trøndelag og skal åpne i Trondheim til vinteren. Men allerede i august åpnes den virtuelle utgaven av museet. Dermed inviteres folk til å besøke senteret på nettet måneder før museet åpner fysisk.

Rockheim vil formidle Norges pop- og rockhistorie fra 1950-tallet og til i dag. I tillegg har senteret en scene hvor både barn og ungdom fra kulturskolen og kjente artister vil holde konserter og dermed formidle nåtidens norske pop og rock.

Rockheim holder til i et tidligere mellager på Brattørkaia i Trondheim. Pir II arkitekter har tegnet rockemuseet som lett blir lagt merke til fra store deler av Trondheim, bl.a. vil en stor «svevende» boks på toppen bidra til dette. Denne boksen vil bli dekorert av lys og norske platecover, og det er i denne boksen at de faste utstillingene vil være. Det er plass til temporære utstillinger i 4. etasje.

Interaktivitet blir viktig i formidlingen av Norges pop- og rockhistorie. Gjennom teknologiske løsninger vil publikum kunne oppleve rockhistorien på en moderne måte. Å tilby en virtuell brukergenerert verden der publikums bevegelser og valg påvirker innholdet, er helt nytt og unikt.

Det virtuelle museet består av mange av de samme utstillingene som det virkelige museet og også arkitekturen i det virtuelle museet vil være mer eller mindre lik det fysiske museet. Fra august kan altså folk oppleve Norges pop- og rockmuseum på nettet – med arbeidsfolk gående rundt i det virtuelle museet. I virtuelle Rockheim kan besøkende velge å være en avatar, kle seg opp i klær fra et av de siste tiårene og gå rundt i museet for å lære mer om norsk pop- og rockhistorie. Denne nye måten å tenke formidling og opplevelse på, er inspirert av interaktiviteten som ligger bak virtuelle verdener og teknologi som brukes i dataspill.

Rockipedia er en viktig del av Rockheim på nett. Dette er et delvis brukergenerert leksikon der målsettingen er at publikum skal kunne finne alt om norsk pop og rock. I bunnen ligger artiklene fra *Norsk pop- og rock-leksikon* (Siren Steen (red.) 2005), *Riller over fjord og fjell. Norsk rock på plate 1955–1977 – en diskografi* (Thor-Rune Haugen 2006) og flere biografier. Hva som skal prioriteres når Norges pop- og rockhistorie skal formidles, vil alltid kunne bli diskutert. Og nå når Norges musikkhistorie skrives og formidles, er det verdifullt at hele det norske folk får bidra med sin kunnskap, bilder og historier.

Figur 4.29 Eksteriørperspektiv Rockheim – Det nasjonale opplevelsessenteret for pop og rock.

Fotomontasje: Pir II Arkitektkontor AS

opplevessentra og formidlingsarenaer internasjonalt. På denne måten kan Rockheim på sikt også formidle utenlandske produksjoner og formidlingskonsept i Norge og bidra med tilsvarende norske produksjoner i utlandet.

4.3.4 Tilgjengelighet og universell utforming

En fjerdedel av museene svarte i museumsstatistikken for 2008 «ja» på spørsmål om de har tilrettelegging for funksjonshemmede.

1. januar 2009 trådte den nye antidiskrimineringsloven i kraft. Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven forbyr diskriminering av personer med nedsatt funksjonsevne og omfatter alle samfunnsområder, også informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT).

Videre er det i abm-meldingen slått fast at «arkiv, bibliotek og museum er eit fellesgode som er til for alle».

ABM-utvikling har universell utforming som en prioritert oppgave i sine måldokumenter og arbeider med konkrete tiltak, særlig med å spre kunnskap og lage nettverk. Institusjonen har tatt initiativ til og er representert i faglig museumsnettverk for universell utforming, jf. omtale i kapittel 3.21. Nettverket har laget en håndbok med veiledning og mulige løsninger på universell utforming innenfor arkiv, bibliotek og museum.

Universell utforming innen abm-sektoren kan deles inn i tre arbeidsområder:

- a) *Tilgjengelighet ute og inne.* Dette omfatter fysiske tilpasninger av gangveier, parkeringsplasser, inngangspartier o.l. for å komme til bygninger, og all tilrettelegging ved gamle og nye bygg
- b) *Formidling og skriftlig informasjon.* Tilrettelegging for å nå ut med informasjon til alle interesserte brukergrupper, i form av utforming av skilting og utstillinger, montering av teleslyngeanlegg, egne omvisninger med døvetolk, blindeskrift m.m.
- c) *Tilgjengelige nettsteder.* Tilrettelegging innen webdesign for å øke tilgjengeligheten på et nettsted for alle brukergrupper, slik at de finner den informasjonen de søker.

Det finnes ingen helhetlig oversikt over hvordan situasjonen er ved norske arkiver, biblioteker og museer med hensyn til tilgjengelighet, men det er utført en undersøkelse av tilgjengelige nettsteder innen disse sektorene. Resultatet viste at det er et stort forbedringspotensial for de aller fleste nett-

stedene, men mye kan forbedres med små grep og lite ressurser.

Fra 2008 ble museene som mottar tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet bedt om å rapportere på status og tiltak for tilrettelegging for personer med nedsatt funksjonsevne.

4.3.5 Vitensenterpedagogikk og museumsformidling

Et vitensenter er et populærvitenskapelig opplevelses- og læringssenter innen matematikk, naturvitenskap og teknologi hvor de besøkende lærer ved å eksperimentere selv. I et vitensenter kan barn og voksne utforske fenomener knyttet til natur, miljø, helse og teknologi gjennom egen aktivitet og i samarbeid med andre.

Et vitensenter fungerer som en møteplass der publikum kan fornye sine kunnskaper på egne premisser. Pedagogikken i vitensentrene er tuftet på den klassiske naturvitenskapelige eksperimentelle metoden. Ved å utføre eksperimenter, gjerne med interaktive modeller i en større, tematisk bred og selvbetjent utstilling, kan besøkende lære enkle, sentrale tekniske prinsipper og naturvitenskapelige lover. Ofte kan de også selv bygge modeller, sette opp utstyr for eksperimenter og gjennomføre dem under veiledning av en pedagog.

Vitensentrene bygger formidlingen sin på et aktivt læringssyn ved at barn og unge skal «lære ved å gjera». Her er det ikke vitenskapens resultater som teller i første omgang, men hvor spennende vitenskapelig arbeid og eksperimenter er. Vitensenteret henvender seg til folk i alle aldre, men retter seg spesielt mot barn og unge under utdanning. Utstillings- og formidlingsmetodene skilte lenge vitensentrene fra tradisjonelle museer som hovedsakelig laget utstillinger som ikke kunne røres. På vitensenteret skal publikum både se og røre, noe mange museer også etter hvert legger til rette for.

Vitensenterprogrammet (VITEN) ble startet i 2003 på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet (den gang Utdannings- og forskningsdepartementet). Hovedmålet med Vitensenterprogrammet er å utvikle vitensentre til å bli et tilbud for skoleverket og allmennheten i de respektive regionene. De fungerer som ressursentre for andre tiltak og institusjoner innen interaktiv formidling. Sammen utgjør de regionale vitensentrene et helhetlig nasjonalt tilbud. Programmet gjennomføres av Forskningsrådet i tett samarbeid med ABM-utvikling. Oppdraget fra departementet til Forskningsrådet var å utforme en strategi for utvikling av seks regi-

onale vitensentre og følge opp strategien for perioden 2003–06. Status for arbeidet ble evaluert i 2006 og på dette grunnlaget besluttet Kunnskapsdepartementet å forlenge programmet for perioden 2007–09. Samtidig ble antall regionale vitensentre utvidet til syv: Jærmuseet (Sandnes/Nærbø), Norsk Teknisk Museum (Oslo), Nordnorsk Vitensenter (Tromsø), Vilvite (Bergen), Innlandet vitensenter (Gjøvik), Vitensenteret i Trondheim og Vitenlabben (Grenland). I St.meld. nr. 44 (2008–2009) *Utdanningslinja* fremgår det at regjeringen går inn for å videreføre Vitensenterprogrammet for perioden 2010–2014.

Seks av vitensentrene har fått tilskudd fra Den kulturelle skolesekken i perioden 2004–2009. Dette tilskuddet fases nå inn på Kultur- og kirkedepartementets budsjett.

Jærmuseets to vitensentre, Vitengarden på Nærbø og Vitenfabrikken i Sandnes, forankrer vitensenterpedagogikken og tematikken i museets øvrige kulturhistoriske kontekst og tematikk. En installasjon om brekkstangsteknologi blir for eksempel knyttet til mange hundre års tradisjon med rydding av stein fra jordene på Jæren.

På sin side har museene ansatte med faglig kompetanse både innen vitenskap og formidling som vitensentrene kan dra nytte av. Museene har

store samlinger, med et mangfold av objekter som kan være viktig for å sette aktivitetene på et vitensenter inn i en større sammenheng. Manglende sammenheng har vært noe av kritikken mot vitensentre. Kritikere mener det er fokusert for mye på opplevelse og aktivitet og for lite på kunnskapsformidling. En kombinasjon av vitensenterpedagogikk og museumsformidling kan bidra til å heve kvaliteten både på museet og vitensenteret.

Både Jærmuseet og Norsk Teknisk Museum har vitensenter knyttet til institusjonen som et ledd i formidlingen. Ved disse museene er det også mange barn og unge blant publikum. I 2008 hadde Norsk Teknisk Museum i underkant av 60 prosent (hvorav ca. halvparten skoleelever) og Jærmuseet om lag 45 prosent barn og unge blant publikum.

Vitensenteret i Trondheim samarbeider tett med NTNU Vitenskapsmuseet og arrangerer sammen med NTNU felles etterutdanningskurs i vitensenter- og museumspedagogikk for lærere. Vitensenteret og museet samarbeider også om bygging av nytt vitensenter og museumsmagasin på Kalvskinnet i Trondheim. Samarbeidet innebærer også et utstrakt pedagogisk, teknisk og administrativt samarbeid, uavhengig av byggeprosjektet.

Figur 4.30 Fra Norsk Teknisk Museum.

Foto: Hilde Lillejord/ABM-utvikling.

En internasjonal trend blant vitensentre synes å være en økende kontekstualisering, særlig i retning av aktuelle samfunnsspørsmål. The Association of Science-Technology Centers (ASTC), den største organisasjonen for vitensentre med 540 medlemmer i 40 land, har for 2009–2013 lagt en ny strategi. Strategien preges av ønsket om at vitensentrene skal være relevante og vesentlige, ha påvirkingskraft og nå et bredt publikum. Dette skal konkretiseres i en proaktiv adressering av samfunnsspørsmål lokalt og globalt. Programmet for det kommende årskonferansen i ASTC preges av dette, der særlig klima er et tema som går igjen, men også andre sosiale spørsmål og å engasjere ungdom i samfunnsspørsmål. Koblingen mellom vitenskap og kunst er også et tema på konferansen, der blant annet erfaringer fra samarbeid mellom kunstnere og vitensentre i utstillingsproduksjon og formidling vil presenteres.

En lignende trend kan også merkes i den tilsvarende europeiske organisasjonen Ecsite. På en konferanse i juni 2009 drøftet deltakerne behovet for å bli mer samfunnsrettet, mer aktuelle og adressere samfunnsspørsmål i større grad enn tidligere.

Denne trenden er i tråd med Kultur- og kirkedepartementets syn på verdien av en kobling mellom vitensentrene og det nasjonale museumsnettverket. Et overordnet mål for museene i nettverket er at de har en aktiv og aktuell samfunnsrolle og legger vekt på formidling som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt. Museenes samlinger og kompetanse innen kunst-, natur- og kulturhistorie vil kunne bidra til en ytterligere kontekstualisering av vitensentrenes formidling, jf. aktiviteten ved Jærmuseet og Norsk Teknisk Museum omtalt ovenfor.

4.3.6 Museene og Den kulturelle skolesekken

St.meld. nr. 8 (2007–2008) *Kulturell skolesekk for framtida* slår fast at kunnskap og innblikk i kulturarv og tradisjoner er viktige og sentrale elementer i Den kulturelle skolesekken. Museene spiller en viktig rolle i denne sammenhengen. Å besøke de større museene har lenge vært en viktig del av opplæringen i skolen og kilde til opplevelse og refleksjon om kunst og kultur. De fleste museer har tilbud i Den kulturelle skolesekken.

Spillemidlene i Den kulturelle skolesekken blir fordelt til fylkeskommunene, som fordeler en del av midlene videre til kommunene. Både fylkeskommunene og kommunene spiller en viktig

rolle i arbeidet med å integrere museene i Den kulturelle skolesekken.

Rapporter fra fylkeskommunene viser at de fleste fylkene har et nært og godt samarbeid med museene om tilbud i Den kulturelle skolesekken. I mange fylker sitter en representant fra museene i det faglige rådet for Den kulturelle skolesekken. I noen fylker er det ansatt en fagperson med særlig ansvar for kulturarvfeltet i Den kulturelle skolesekken.

Samarbeidet mellom fylkeskommunen og museene i Den kulturelle skolesekken har flere former. Noen av fylkeskommunene inkluderer museene i nettverksarbeidet i fylket knyttet til Den kulturelle skolesekken, og noen synliggjør tilbudene fra alle museene i en katalog eller på nettsider, mens andre fylkeskommuner gjør aktive framstøt for å utvikle nye tilbud i museene, gjerne tilbud som kan turnere til skolene i fylket. Noen fylkeskommuner har program som inkluderer museumsbesøk for alle elevene i fylket. Flere fylkeskommuner har ordninger med transportstøtte som musea kan disponere.

Museene rapporterer om vekslende samarbeid med kommunene. Noen av fylkeskommunene har til nå hatt en passiv rolle overfor museumssektoren og overlatt til kommunene å integrere museene i skolesekken. Mange kommuner bruker spillemidler for å inkludere de lokale museene i de lokale tilbudene i Den kulturelle skolesekken.

I 2003 fikk 20 museer øremerkede midler fra Den kulturelle skolesekken over Kultur- og kirkedepartementets budsjett. Disse midlene er ikke lenger øremerkede, men det er en generell forutsetning for tilskudd til museene at de prioriterer formidling til barn og unge. Flere av disse museene bekrefter at de øremerkede midlene førte til en økning i både besøkstall og museenes bevissthet om målgruppen. Dette førte til at både bredden og kvaliteten på tilbudet økte.

Også mange av de andre museene rapporterer om både kvalitativ og kvantitativ økning som følge av Den kulturelle skolesekken. Arbeidet med Den kulturelle skolesekken har på mange måter vært en stimulans for aktørene i feltet, og nye og varierende formidlingsmåter og sjangeroverskridende prosjekter blir utviklet. Museene melder også om økt formidlingskompetanse generelt og at de når flere elever.

Museene melder også om at samarbeidet med skolesektoren på flere måter er blitt endret siden Den kulturelle skolesekken ble innført. Museene er ikke de eneste som formidler kulturarv. Kulturarv må også samordnes med de andre kunstuttrykkene som skal ha plass i Den kulturelle skole-

Figur 4.31 Den kulturelle skulesekken: Skoleelever i utstillingen *Flytende Russisk – Sjømenn fra øst møter Tromsø*, Perspektivet Museum 2008.

Mari Hildung/Perspektivet Museum.

sekken. Kvalitetskravene er blitt større, tilbudene skal være bedre forankret i skolens læreplaner og det er ofte korte frister. På den andre siden melder museene om at samordningen i Den kulturelle skulesekken gjør det enklere både for museene og for skolene å planlegge. Dette gir mer regularitet i tilbudene.

4.4 Fornyning

Museumssektoren har gjennomgått en omfattende endring i struktur og organisasjon, og museene har i hovedsak vist stor vilje og evne til omstilling og nytenking. I svar på høringsbrevet fra Kultur- og kirke departementet høsten 2008, er 60 prosent av museene i hovedsak positive til effekten av sammenslåing, 40 prosent er mer blandet, mens ingen er ensidig negative.

Etter gjennomføring av pågående konsolideringsprosesser i 2009 vil det nasjonale museumsnetverket i Kultur- og kirke departementets budsjett kunne bestå av om lag 75 museumsenheter. Disse omfatter over 300 tidligere selvstendige mu-

seer som var knyttet til den tidligere fylkeskommunale tilskuddordningen, i tillegg til over 300 mindre, lokale museer og formidlingsarenaer som er integrert i de nye, konsoliderte museene.

En sentral del i reformen er omdanning til nye organisasjoner. Kulturmeldingen gir følgende signaler om organisasjonsform:

- tydelig, godt planlagt og gi kontinuitet
- selvstendige institusjoner, lovregulert organisasjonsform
- fullmakt og ansvar på samme nivå; eget styre
- reelle og fungerende arbeidsfellesskap, med felles driftsstyre, arbeidsgiveransvar og økonomiforvaltning
- fordel å samle eiendomsrett

Av de 99 museene som mottok driftstilskudd fra Kultur- og kirke departementet i 2008 var 77 stiftelser, 7 aksjeselskap, 7 interkommunale selskap (IKS), 2 kommunale virksomheter, 2 foreninger, 1 BA-selskap og 1 fylkeskommunalt. Oversikten gir uttrykk for at museene med statlig driftstilskudd nå har en organisasjonsform i tråd med kulturmeldingens signaler. Flere museer har i reform-

perioden vært omdannet fra foreninger og kommunale foretak til en organisasjonsform som stiftelse, aksjeselskap, eller interkommunalt selskap, og i løpet av 2009 vil det ikke lenger være foreninger eller kommunale/fylkeskommunale virksomheter med statlig driftstilskudd.

I reformperioden har nesten 60 prosent av museene med driftstilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet gjennomgått store organisatoriske endringer. Om lag 10 prosent har vært gjennom viktige endringer, mens rundt 30 prosent i liten grad har vært berørt av organisatoriske endringer som resultat av reformen. Imidlertid har departementet inntrykk av at det også i denne siste gruppen generelt har vært økt oppmerksomhet på profesjonalisering av organisasjonene, og de har også vært del av regionale dialoger og utvikling av nasjonale nettverk.

4.4.1 Mer profesjonelle museer

Rundt 65 prosent av museene melder om at de administrative oppgavene blir bedre løst, og at de har blitt mer profesjonelle i utførelsen av disse i reformperioden. Samtidig understrekes det at ressursbruken til administrative oppgaver har økt betydelig. Mange museer har hatt stort behov både for å bygge opp nye administrative enheter og profesjonalisere de eksisterende. Flere konsoliderte museer har tatt over små enheter uten administrativ infrastruktur. Kompetansen knyttet til regnskapsførsel, personalsaker, lønnsforhandlinger og pensjonsspørsmål er betydelig styrket. Det understrekes generelt at museene på lang sikt er tjent med en profesjonalisering og rasjonalisering av administrative funksjoner, og at museumsreformen har vært en riktig satsing. Også museer som i mindre grad har vært involvert i konsolideringer gir uttrykk for at de løser administrative oppgaver bedre enn tidligere, og regner med at effekten vil øke over tid.

Det er samtidig viktig at institusjonene selv ivaretar kompetansebygging av personalet, kun 37 prosent rapporterer i 2008 om vedtatte planer for utvikling av personalets kompetanse. Som ledd i behovet for styrket kompetanse ble det høsten 2006 og våren 2007 i regi av ABM-utvikling gjennomført et lederutviklingsprogram for 18 ledere innen abm-sektoren.

Profesjonaliseringen av de administrative funksjonene har vært viktig for museene, men det rapporteres også om administrativ merbelastning, ikke minst i den mest hektiske perioden med sammenslåing og utvikling av ny organisasjon.

Noen få museer erfarer at ressursbruken til administrasjon er redusert og at det er frigjort kapasitet til museumsfaglig arbeid. Det er samtidig enkelte som melder om at økte ressurser til administrasjon har gått på bekostning av museumsfaglige stillinger, særlig gjelder dette museer som i liten grad har fått forventet økonomisk uttelling i reformen.

4.4.2 Økende faglig samarbeid

En tredjedel av museene har valgt å organisere driften med de tidligere enhetene som egne avdelinger. I underkant av 20 prosent organiseres etter rent museumsfaglige funksjoner, for eksempel formidling og samlingsforvaltning, mens nesten like mange har en modell med blanding av både egne avdelinger i tillegg til museumsfaglige funksjoner på tvers. Mange har langsiktige målsettinger og planer om organisering rundt tverrgående museumsfaglige funksjoner. Samlingsforvaltning og formidling er områder hvor mange ser god effekt av å arbeide og utveksle kompetanse på tvers. Det er fortsatt konsoliderte enheter som har intern motstand mot konsolidering og museumsfaglig organisering av virksomheten.

Hovedtendensen er imidlertid at det går mot flere enheter som organiserer driften etter museumsfaglige funksjoner, og som ser at det fungerer og har en positiv effekt som vil øke på sikt. Flere museer understreker at selv om de tidligere selvstendige museene «inntil videre» er beholdt som egne avdelinger, foregår det en betydelig utveksling av kompetanse og direkte arbeid mellom avdelingene. Det tyder på at mange, i løpet av prosessen med å smelte sammen, etter hvert ser fordelene med å være større enheter med større faglige miljøer som kan bidra til fellesskapet. Betydningen av nyrekruttering for å underbygge arbeid

Tabell 4.3 Endring i antall årsverk

Årsverk			Prosentvis endring
	2001	2008	
Faste stillinger	1354	1756	29,7
Midlertidig engasjerte	415	494	19,0
Arbeidsmarkedstiltak	94	61	-35,1
Læringer	21	29	38,1
Sivilarbeidere	60	16	-73,3
Sum lønnet personale	1944	2355	21,1
Frivillige	141	172	22,0
Totalt antall årsverk	2085	2527	21,2

Kilde: ABM-utvikling.

og funksjoner har vært viktig for mange av museene.

4.4.3 Flere faste stillinger

I reformperioden har det vært en betydelig vekst i antall årsverk som utføres i museene, jf. tabell 4.3. Det har vært en økning på 20 prosent i totalt antall årsverk og rundt 30 prosent i antall faste stillinger. Samtidig har antall årsverk utført av sivilarbeidere sunket med 70 prosent og personale på arbeidsmarkedstiltak med 35 prosent. Et interessant bilde er at andelen frivillige årsverk som utføres har økt med vel 22 prosent, noe som bekrefter museenes rapportering om at det lokale engasjementet er opprettholdt og i mange tilfeller endret og styrket.

Mange museer har i reformperioden fått utvidet deltidsstillinger og omgjort midlertidige stillinger til faste. I tråd med svært ulik økonomisk uttelling i reformen har noen museer nesten doblet staben, mens andre ikke har hatt nevneverdig vekst. Et fåtall museer melder til og med om nedgang i antall årsverk til faste stillinger.

Det har vært relativt bred nyrekruttering på mange fronter i museene i reformperioden. Mange har i stor grad valgt å satse på ansettelse av høyt kompetent vitenskapelig personale når de har fått økonomi til nyansettelser, og har i større grad fått dekket behov for konservatorer og formidlere. Mange institusjoner har også ansatt ny direktør/administrativ leder for de konsoliderte enhetene, avdelingsledere, annet administrativt personale, håndverkere og annet driftspersonale.

4.4.4 Styrenes sammensetning

Nær to tredjedeler av museene har styrer med mellom fem og ni styremedlemmer. Svært få har styrer med mer enn ti medlemmer, men det finnes museer med opp til 19 styremedlemmer med to representanter fra hver kommune. 34 prosent oppgir at styrene er sammensatt på bakgrunn av representativitet eller en blanding av representativitet og kompetanse (24 prosent), mens et fåtall er basert bare på kompetanse. Behov for bredere kompetanse i styrene innen relevante områder som jus og økonomi, i tillegg til den museumsfaglige kompetansen, blir ofte trukket fram.

4.4.5 Museene og reiselivet

I en undersøkelse som Hovedorganisasjonen for handel og tjenesteytende næringer (HSH) har gjennomført blant sine medlemmer i museumssektoren i 2009, kommer det frem at 96 prosent av museene definerer seg som viktige aktører innenfor den lokale reiselivsnæringen. 52 prosent av de som svarte på undersøkelsen mener at de er svært viktige i reiselivet. Undersøkelsen ble foretatt blant 80 konsoliderte museer som er medlemmer av HSH, og svarprosenten var på ca. 50.

Undersøkelsen viser også at museene har et stort ønske om sterkere involvering i lokalt og regionalt destinasjons- og markedsarbeid. 72 prosent mener at det er viktig å bli inkludert i det lokale arbeidet, mens 68 prosent også ønsker sterkere inkludering i nasjonalt destinasjons- og markedsarbeid.

Når det blir spurt om hva de trenger av kompetanse for å utvikle seg videre rangerer museene det museumsfaglige høyt. 57 prosent av de spurte svarer at de trenger mer museumsfaglig kompetanse. Det er også verdt å merke seg at 55 prosent også rangerer markedsføringskompetanse, formidlingskompetanse og HR-kompetanse nesten like høyt. Drøyt 30 prosent svarer at de også trenger reiselivskompetanse.

Som reiselivsnæringene generelt, blir også museene påvirket av konjunktursvingninger og endringer i turistenes reisemønstre. Selv om museenes besøkstall gikk kraftig opp fra 2006–2007, viser tallene en nedgang i totalt besøk og betalende besøk fra 2007–2008. Særlig får stagnasjon i den organiserte turismen innvirkning på besøkstallene. Dette er en tendens som kan forsterke seg de nærmeste årene dersom de økonomiske nedgangstidene fortsetter, jf. omtale av Regjeringens reiselivsstrategi i avsnittet om Nærings- og handelsdepartementets aktivitet i kapittel 8.

4.4.6 Digitalisering

Som nærmere vist i kap. 4.1.6 og 4.3.3 er digitalisering og digital formidling en fornyende kraft i det faglige arbeidet i museene. Fellesstrategier og fellesfunksjoner på IKT-feltet vil være en vesentlig faktor i utviklingen av museenes faglige aktiviteter.

5 Økonomi

Museene som mottar driftstilskudd fra Kultur- og kirke departementet, leverer hvert år regnskap og rapport. Dette materialet gir grunnlag for en framstilling av museenes økonomi. Under framstilles nøkkeltall for utviklingen fra 2005 til 2008. Dette tidsrommet har det beste datagrunnlaget på grunn av omlegging av tilskuddstrukturen fra 2004 og mer ensartet økonomirapportering.

5.1 Museenes egeninntekter 2005–2008

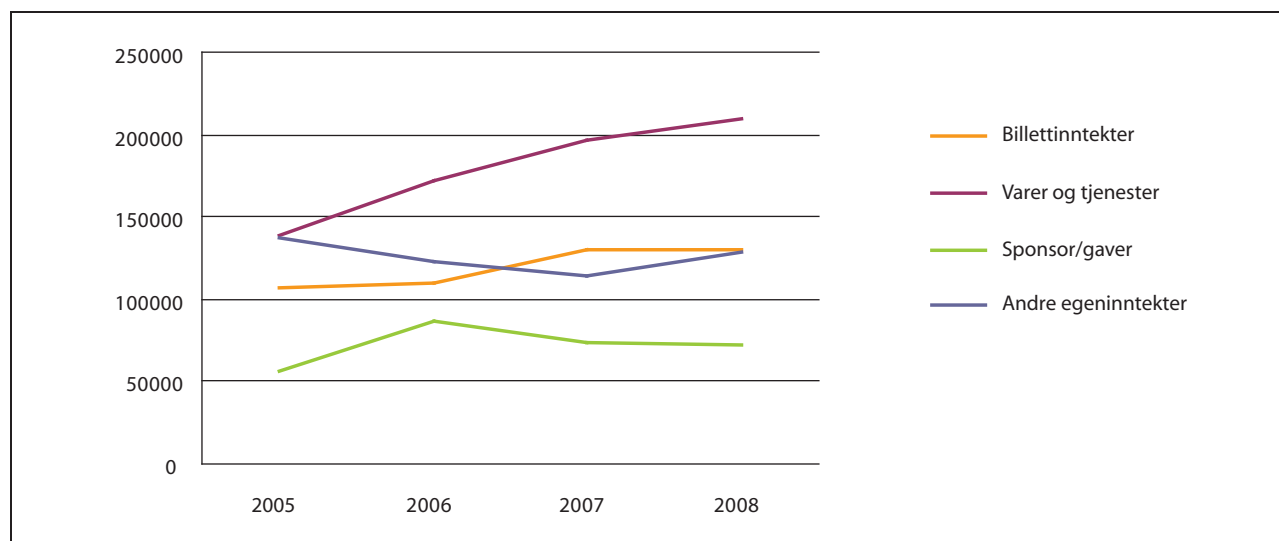
I perioden 2005–2008 har museene hatt en jevn stigende utvikling av egeninntektene, jf. tabell 5.1 og figur 5.1. Egeninntektene har økt med i underkant av 100 mill. kroner, en økning på 22,6 prosent i den aktuelle perioden.

Ser man på enkeltelementene i egeninntektene, utgjør salg av varer og tjenester det viktigste elementet. Disse inntektene har økt mest (tabell 5.2) og utgjør relativt sett den viktigste inntektskilden

Tabell 5.1 Egeninntekter 2005–2008 (i mill. kroner).

Inntektstype	2005	2006	2007	2008
Billettinntekter	107,6	110,0	130,1	130,1
Varer og tjenester	138,7	171,5	197,0	209,1
Sponsor/gaver	56,0	86,2	74,1	71,9
Andre egeninntekter	137,9	122,2	114,3	128,8
Sum egeninntekter	440,2	489,9	515,5	539,9

Kilde: ABM-utvikling.

Figur 5.1 Utvikling av egeninntekter 2005–2008 (i 1000 kroner).

Kilde: ABM-utvikling.

Tabell 5.2 Prosentvis utvikling av egeninntekter 2005–2008.

Inntektstype	Prosentvis endring 2005–2008
Billettinntekter	20,8
Varer og tjenester	50,7
Sponsor/gaver	28,5
Andre egeninntekter	-6,6
Sum egeninntekter	22,6

Kilde: ABM-utvikling.

(tabell 5.3). I 2008 utgjorde salg av varer og tjenester 38,7 prosent av museenes egeninntekter, og det er en økning fra 31,5 prosent i 2005. Billettinntektene utgjør 24,1 prosent av egeninntektene, og dette er en stabil andel av de samlede egeninntektene. Sponsormidler og gaver utgjør 13,3 prosent av egeninntektene, og andelen er stabil i perioden 2005–2008. Kategorien andre egeninntekter har blitt redusert siden 2005, både i nominelle tall og i den relative andelen av egeninntektene.

Rundt ti prosent av museene rapporterer om positiv effekt av konsolideringen når det gjelder økt tilskudd, økte egeninntekter eller sponsormidler i tillegg til at de har fått flere kanaler å søke

midler gjennom. Omtrent like mange mener effekten har vært negativ. Samtidig har samordning og planlegging for mange ført til økt besøk og dermed økning i billettinntekter og salgsinntekter.

Sponsorviljen er ofte nært knyttet til de lokale enhetene med lokalt næringsliv som hovedsponsorer, og noen opplever redusert sponsorstøtte fordi de lokale nettverkene er svekket i konsolideringsprosessen. Andre understreker at økt profesjonalisering har bidratt til positivt omdømme og økte egeninntekter fordi sponsorer ser profesjonaliseringen ved museet med økt tro på at midlene forvaltes fornuftig. Sponsorsituasjonen er imidlertid blitt mer krevende for mange etter finanskrisen.

5.2 Offentlige tilskudd 2005–2008

De offentlige driftstilskuddene til museene har økt enda mer enn egeninntektene, jf. tabell 5.4 og 5.5 samt figur 5.2. Størst økning har ordinære driftstilskudd fra Kultur- og kirke departementet hatt i perioden 2005–2008, med over 46 prosent. Også de fylkeskommunale og kommunale tilskuddene til de aktuelle museene har økt betraktelig. Samlet økte det ordinære offentlige driftstilskuddet til museene med over 42 prosent, jf. tabell 5.5.

Tabell 5.3 Innbyrdes forhold mellom elementene i egeninntektene i prosent.

Inntektstype	2005	2006	2007	2008
Billettinntekter	24,5	22,5	25,2	24,1
Varer og tjenester	31,5	35,0	38,2	38,7
Sponsor/gaver	12,7	17,6	14,4	13,3
Andre egeninntekter	31,3	24,9	22,2	23,9
Sum egeninntekter	100,0	100,0	100,0	100,0

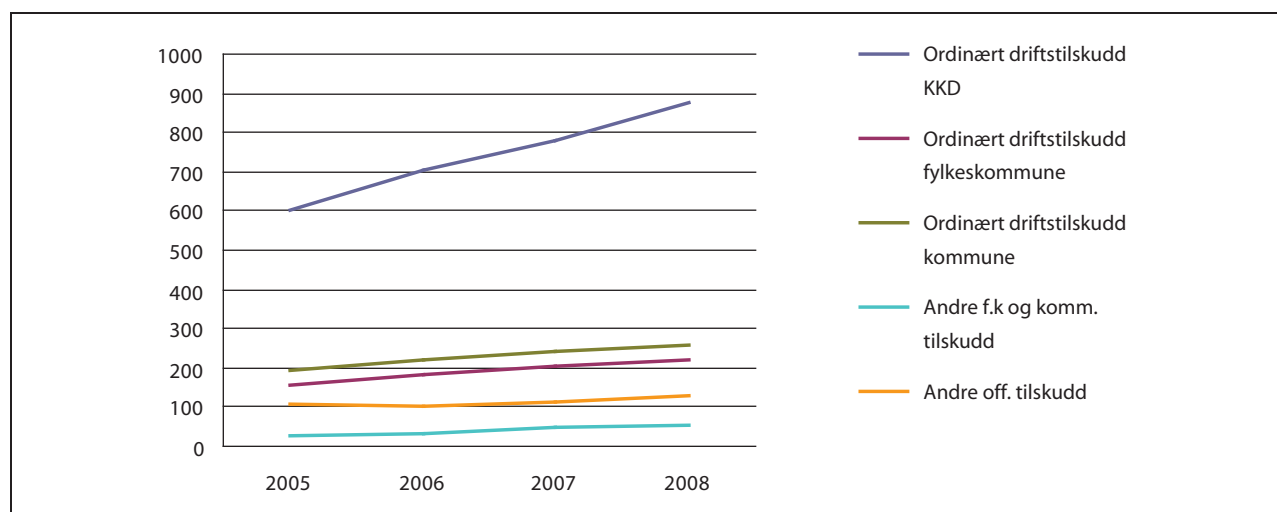
Kilde: ABM-utvikling.

Tabell 5.4 Offentlige tilskudd 2005–2008 (i mill. kroner).

Tilskuddstype	2005	2006	2007	2008
Driftstilskudd KKD	600,6	704,3	781,3	877,8 ¹
Driftstilskudd fylkeskommune	155,1	182,7	206,4	221,7
Driftstilskudd kommune	193,8	218,8	240,3	256,1
Sum off. driftstilskudd	949,5	1105,8	1228,0	1355,6
Andre fylkeskom. og kom. tilskudd	25,7	33,8	47,3	51,9
Andre off. tilskudd	106,3	104,0	115,2	127,9

¹ Summen omfatter også ekstra tilskudd til Rockheim på 12,5 mill. kroner i 2008; midlene er innlemmet i ordinært driftstilskudd med virkning fra 2009.

Kilde: ABM-utvikling.

Figur 5.2 Utvikling av offentlig tilskudd 2005–2008 (i mill. kroner).

Kilde: ABM-utvikling.

Ser man på de relative andelene av museenes samlede inntekter og tilskudd, er egeninntektenes andel redusert fra 28,9 prosent i 2005 til 26 prosent i 2008. Kultur- og kirkedepartementets ordinære driftstilskudd utgjorde 39,5 prosent av inn-

tekter og tilskudd i 2005 og har økt sin andel til 42,3 prosent i 2008. Ordinære driftstilskudd fra fylkeskommuner og kommuner utgjør en stabil andel på henholdsvis ca. 10,5 prosent og 12,5 prosent, jf. tabell 5.6.

Tabell 5.5 Prosentvis utvikling av offentlige tilskudd 2005–2008.

Tilskuddstype	Prosentvis endring 2005–2008
Driftstilskudd KKD	46,2
Driftstilskudd fylkeskommune	43,0
Driftstilskudd kommune	32,2
Sum off. driftstilskudd	42,8
Andre fylkeskom. og kom. tilskudd	102,1
Andre off. tilskudd	20,3

Kilde: ABM-utvikling.

Tabell 5.6 Innbyrdes forhold mellom inntekts- og tilskuddstypene 2005–2008 i prosent.

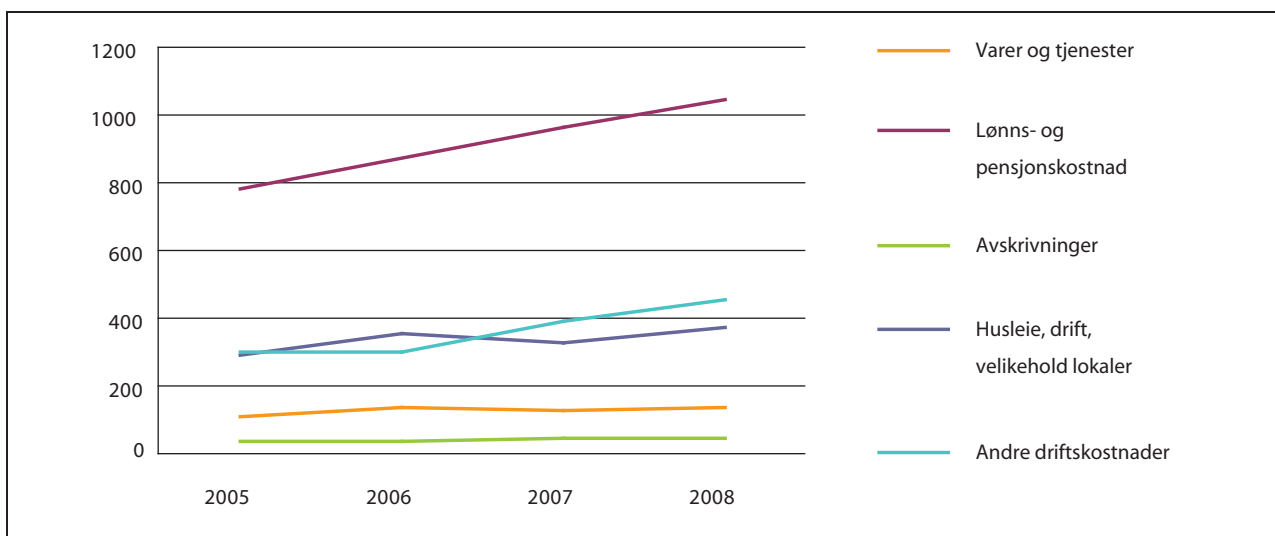
Tilskuddstype	2005	2006	2007	2008
Totale egeninntekter	28,9	28,3	27,0	26,0
Driftstilskudd KKD	39,5	40,6	41,0	42,3
Driftstilskudd fylkeskommune	10,2	10,5	10,8	10,7
Driftstilskudd kommune	12,7	12,6	12,6	12,3
Sum off. driftstilskudd	62,4	63,8	64,4	65,3
Andre fylkeskom. og kom. tilskudd	1,7	2,0	2,5	2,5
Andre off. tilskudd	7,0	6,0	6,0	6,2
Totale inntekter	100	100	100	100

Kilde: ABM-utvikling.

Tabell 5.7 Kostnadsutvikling 2005–2008 (i mill. kroner).

Kostnadstype	2005	2006	2007	2008
Varer og tjenester	111,4	139,4	124,6	139,8
Lønns- og pensjonskostnad	778,0	873,5	964,4	1046,2
Avskrivninger	32,3	36,9	41,8	48,7
Husleie, drift, vedlikehold lokaler	287,2	353,2	331,4	373,4
Andre driftskostnader	297,4	299,0	394,5	450,3
Samlede kostnader	1506,3	1702,0	1856,7	2058,4

Kilde: ABM-utvikling.

Figur 5.3 Kostnadsutvikling 2005–2008 (i mill. kroner).

Kilde: ABM-utvikling.

Tabell 5.8 Prosentvis endring av kostnader 2005–2008.

Kostnadstype	Prosentvis endring 2005–2008
Varer og tjenester	25,5
Lønns- og pensjonskostnader	34,5
Avskrivninger	50,7
Husleie, drift, vedlikehold lokaler	30,0
Andre driftskostnader	51,4
Samlede kostnader	36,7

Kilde: ABM-utvikling.

5.3 Kostnadsutvikling 2005–2008

Museenes samlede kostnader har økt med over 500 mill. kroner, eller 36,7 prosent i årene 2005–2008, jf. tabell 5.7 og 5.8 samt figur 5.3. Størst prosentvis økning har utgiftskategorien andre driftskostnader hatt, 51,4 prosent, tett fulgt av avskrivninger med vel 50 prosent. Lønns- og pensjonskostnader økte med 34,5 prosent, mens husleie og kostnader relatert til drift av bygninger og lokaler, økte med 30 prosent, jf. tabell 5.8.

Den relative fordelingen mellom kostnadskategoriene har vært forholdsvis stabil. Andre driftskostnader viser en liten økning, mens lønns- og pensjonskostnader har hatt en liten reduksjon i den relative andelen av museenes samlede kostnader, jf. tabell 5.9.

Hvis en ser på pensjonskostnader isolert, har disse steget i fra 55,7 mill. kroner i 2005 til 87,5 mill. kroner i 2008 tilsvarende 57 prosent. Dette er en utvikling departementet vil følge med på.

Tabell 5.9 Innbyrdes forhold mellom kostnadstypene 2005–2008 i prosent.

Kostnadstype	2005	2006	2007	2008
Varer og tjenester	7,4	8,2	6,7	6,8
Lønns- og pensjonskostnader	51,7	51,3	51,9	50,8
Avskrivninger	2,1	2,2	2,3	2,4
Husleie, drift, velikehold lokaler	19,1	20,8	17,8	18,1
Andre driftskostnader	19,7	17,6	21,2	21,9
	100	100	100	100

Kilde: ABM-utvikling.

5.4 Tilskudd fra Kultur- og kirke departementet

Driftsmidler

Museene som mottar driftstilskudd fra Kultur- og kirke departementet er samlet på kap. 328 *Museums- og andre kulturverntiltak*, post 70 *Det nasjonale museumsnettverket* i statsbudsjettet. I tillegg kommer Jødisk museum i Oslo og Norsk Skogfinsk Museum som får driftstilskudd over kap. 328, post 78 *Ymse tiltak*. På denne posten ligger også Falstadsenteret og Skibladner. Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design får sitt tilskudd over kap. 322 *Billedkunst, kunsthåndverk og offentlige rom*, post 73.

De årlige driftstilskudd utbetales direkte fra departementet på grunnlag av budsjett søknad og rapportering for foregående år. Siden 2006 har ABM-utvikling koordinert innhenting av budsjett søknad, rapportering og statistikk fra museene. Dette skjer samlet på en web-basert plattform. ABM-utvikling kvalitetssikrer og kontrollerer søknader og rapporter og gir en faglig vurdering av

søknadene som grunnlag for departementets arbeid med kommende års budsjett.

I det årlige tilskuddsbrevet fra departementet til museene blir det operert med mål, oppfølgingskriterier, forutsetninger og rapporteringskrav knyttet til statstilskuddet.

Oppfølging av opptrappingsplanen i abm-meldingen

I abm-meldingen ble det lagt til grunn en opptrapping av driftstilskuddet fra Kultur- og kirke departementet til museene på 202 mill. 1999-kroner til museene. Dette tilsvarer 248,2 mill. 2009-kroner når beløpet er justert i henhold til konsumprisindeksen. Veksten i museumstilskuddene fra 2001–2009 når denne er justert i henhold til konsumprisindeksen, viser at opptrappingsplanen er oppfylt, jf. tabell 5.10. Størrelsen på tilskuddsveksten inkludert Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design (NMK) er synliggjort i tabellen. Ved utgangen av 2005, da reformen skulle være ferdig, lå man ca. 115 mill. kroner på etterskudd (realvekst inkl. NMK).

Tabell 5.10 Oppfølging av opptrappingsplanen for abm-meldingen (mill. kroner)

	2001–2005	2005–2009	2001–2009
Realvekst	115,2	182,8	298,0
Realvekst inkl. NMK	133,6	206,6	340,2
Nominell vekst	132,2	238,4	370,6
Nominell vekst inkl. NMK	186,8	287,0	473,8

Kilde: Kultur- og kirke departementet.

Andre tilskuddsmidler

Kultur- og kirkedepartementet disponerer ikke prosjektmidler over den delen av statsbudsjettet som forvaltes i departementet.

ABM-utvikling forvalter prosjekt- og utviklingsmidler til abm-sektoren som helhet (26,9 mill. kroner i 2009) og herunder til museene. Disse midlene tildeles etter søknad eller til prosjekter initiert av ABM-utvikling.

I 2007 ble de tidligere ordningene i Norsk Kulturråd, ekstraordinære tiltak ved kulturhistoriske museer (8 mill. kroner) og innkjøp av samtidskunst (2,4 mill. kroner) avviklet og midlene ble lagt inn i driftstilskuddet til museene. Det ble samtidig etablert en hovedregel om at institusjoner og virksomheter med fast årlig statstilskudd ikke skal kunne søke Norsk Kulturråd om tilskudd. Departementet legger nå til grunn at slike virksomheter selv tar ansvar for å skape rom innenfor sine budsjetter for tiltak som kan fremme forsøk og utvikling i egen virksomhet, jf. St.prp. nr. 1 (2006–2007).

En del av museene har tidligere mottatt spillemidler fra Den kulturelle skolesekken. Denne ordningen er nå avviklet og et tilskudd tilsvarende spillemidlene er lagt inn i det ordinære driftstilskuddet til museene. Spillemidler finansierer også investeringsordningen for regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur som har fungert fra 2004, jf. omtale i kap. 15.

Kultur- og kirkedepartementet gir investeringsmidler etter fastsatte kriterier over kap. 320, post 73 Nasjonale kulturbygg, jf. omtale i kap. 15.

5.5 Endring i bevilgningsstrukturen

Da reformen startet i 2002, ble offentlige driftstilskudd til museene gitt under flere tilskuddsposter:

- post 60 *Tilskuddsordningen for museer*
- post 70 *Nasjonale institusjoner*
- post 72 *Knutepunktinstitusjoner*
- post 73 *Museumsreformen*

Tilskuddsordningen på post 60 hadde eksistert siden 1975 og hatt stor betydning for utviklingen av et desentralisert museumsvesen, herunder også viktige regionale institusjoner. Bevilgningene ble utbetalt til fylkeskommunene og gjaldt den statlige delen av tilskuddet til museumsdrift i vedkommende fylke. Før museumsreformen, mottok over

300 museer statlig tilskudd via fylkeskommunene gjennom denne ordningen. Fylkeskommunene fordelte midlene og hadde ansvar for rapporteringen fra museene, samt rapportering til departementet om bruken av midlene og fordelingen på institusjonene.

Post 70 *Nasjonale institusjoner* besto av 16 institusjoner som fortsatt i hovedsak får sitt offentlige tilskudd fra staten. Noen av disse forvalter kulturminner i statlig eie.¹

Post 72 *Knutepunktinstitusjoner* besto i 2001 av tre institusjoner med knutepunktavtale der staten skulle dekke 60 prosent og regionen 40 prosent av det offentlige driftstilskuddet.²

Post 73 *Museumsreformen* ble opprettet i 2002 som en overgangsordning der enkelte museer på post 60 fikk direkte statlig tilskudd i tillegg til tilskuddet over post 60 som stimulans til den regionale konsolideringen. Det ble satt som en forutsetning at fylkeskommunene opprettholdt tilskuddet til museene under post 60 slik at økningen ble reell.

Abm-meldingen slo fast at det ikke ville tjene den videre utviklingen å videreføre et system der statlig støtte til museumsdrift var basert på oppdeling av museene i ulike tilskuddskategorier. Det ble i stedet foreslått å etablere et nasjonalt museumsnettverk som skulle omfatte alle de museer som i framtida ville få driftstilskudd over Kultur- og kirkedepartementets budsjett. I 2004 ble dermed bevilgningene under disse postene samlet under post 70 *Det nasjonale museumsnettverket* og i alt 91 museer inngikk, jf. St.prp. nr. 1 (2003–2004). Det ble lagt opp til at museer av alle typer kunne inngå i det nasjonale nettverket. I 2006 ble dermed også de seks kunstmuseene som tidligere fikk bevilgning og hadde knutepunktstatus under kap. 322, post 72 overført til kap. 328, post 70 *Det nasjonale museumsnettverket*.³ I 2008 ble Henie Onstad Kunstsenter overført fra kap. 322, post 77 til kap. 328, post 70 *Det nasjonale museumsnettverket*.

¹ Norsk Folkemuseum, Maihaugen, Nordenfjeldske Kunstinstrimuseum, Norsk Bergverksmuseum, Norsk Skogbruksmuseum, De Samiske Samlinger, Norsk Teknisk Museum, Norsk Industriarbeidermuseum, Norsk Arkitekturmuseum, Ringve museum, Norsk museum for fotografi – Preus fotomuseum, Håkonshallen/Rosenkrantzårnet, Kvinnemuseet på Kongsvinger, Eidsvoll 1814 – Rikspolitisk senter, Norsk Luftfartsmuseum, Nynorsk Kultursentrum.

² Kunstinstrimuseet i Oslo, Vestlandske Kunstinstrimuseum og Stiklestad Nasjonale Kultursenter.

³ Nordnorsk kunstmuseum, Trondheim Kunstmuseum, Lillehammer Kunstmuseum, Rogaland Kunstmuseum, Sørlandets Kunstmuseum og Bergen Kunstmuseum.

5.6 Regionalt tilskudd

Abm-meldingen viste til at det bare rent unntaksvil være riktig at staten skal ha det samlede økonomiske ansvaret for et museum. For det første vil et museum uansett funksjoner ha direkte og indirekte sysselsettingseffekter som først og fremst kommer regionen til gode. De lokale ringvirkningene av et museum med mange tilsatte og stort besøkstall, vil være betydelige. For det andre vil museet som kunnskapsformidler og kulturinstitusjon være langt viktigere for de som kan nå museet innenfor en times reisetid, enn for folk ellers i landet. For det tredje vil museets innhold i de aller fleste tilfeller også omhandle lokal og regional historie, selv om det også har dimensjoner som går ut over dette.

Museene mottar i de fleste tilfeller tilskudd fra fylkeskommune og kommuner. Abm-meldingen forutsatte at regionen normalt skulle dekke minst 40 prosent av det samlede offentlige driftstilskuddet også under en ordning med direkte tilskudd til museene fra staten. Departementet opprettholdt denne forutsetningen da post 70 Det nasjonale museumsnettverket ble opprettet i 2004, jf. St.prp. nr. 1 (2003–2004). Abm-meldingen åpnet imidlertid for at det i unntakstilfelle kunne være aktuelt å gi øremerkede tilskudd for å ivareta særlige oppgaver uten motkrav om regional medvirkning. For de 16 museene som lå på kap. 328, post 70 Nasjonale institusjoner fram til 2004 og mottok hele sitt offentlige tilskudd fra staten, ble daværende tilskuddsfordeling lagt til grunn. I de tilfellene et slikt museum inngår i en konsolidering med andre museer, har tilskuddsfordelingen vært vurdert med utgangspunkt i tidligere institusjonsstruktur.

Fylkeskommuner og kommuner har økt sine driftstilskudd til museene betydelig i løpet av reformen. I følge museenes årlige rapporteringer, er det ordinære driftstilskuddet fra fylkeskommunene økt med 67 mill kroner tilsvarende 43 prosent fra 2005 til 2008, jf. kap. 5.2. I fylkeskommunens svar på høringsbrev til Kultur- og kirke departementet høsten 2008, er det oppgitt noe høyere tilskudd til museene enn museene selv har rapportert (16 prosent høyere i 2005 og 7 prosent høyere i 2008). Forklaringen synes å være at fylkeskommunene bruker ressurser ut over direkte tilskudd til museene for eksempel i form av ulike typer feljestjenester, uten at dette føres i museenes regnskaper. Inkludert denne ressursbruken er økningen i fylkeskommunenes tilskudd noe lavere (32 prosent), noe som tilsier at de direkte tilskuddene

har økt mer enn annen ressursbruk fra fylkeskommunenes side i denne perioden.

Museene rapporterer at det kommunale tilskuddet økte med 62,4 mill. kroner tilsvarende 32,2 prosent fra 2005 til 2008, jf. kap. 5.2.

Regionale avtaler om tilskudd

Noen fylker har planer for fordeling av tilskudd til museene mellom fylkeskommunen og kommunene. Aust-Agder har inngått avtale med vertskommunene for hver av de konsoliderte enhetene i fylket som blant annet regulerer fordeling av tilskudd mellom kommunene og fylkeskommunen. Sogn og Fjordane reforhandlet avtaler med kommunene og gjorde disse permanente i 2004–2005. Det var et mål at det samlede kommunale tilskuddet skulle utgjøre 25 prosent av det totale offentlige tilskuddet. Tilskuddet fra kommunene ble beregnet slik at vertskommunen først tok 25 prosent, så ble den resterende delen fordelt på kommunene etter innbyggertall. Det vil bli nye forhandlinger mellom fylkeskommune og kommunene i 2009–2010 med tanke på å forhandle om nivået på tilskuddene. Nord-Trøndelag fylkeskommune har inngått partnerskapsavtale med alle kommuner hvor det eksisterer museer som er med i et av fylkets to konsoliderte museer. Avtalen inkluderer mål og strategi, prioriterte områder og spesielle forhold det bør tas hensyn til for museumsvirksomheten i den enkelte kommune. Avtalen omfatter også prosedyre for eventuell tvist og en overenskomst om fordeling på 24/16 prosent på henholdsvis fylkeskommune og kommune av den regionale andelen på 40 prosent av totalt offentlig tilskudd. Fylkeskommunen ønsker å utvide partnerskapet til også å gjelde flere kommuner med interesser i de konsoliderte museenes virksomhet. I Nordland gjøres følgende satser gjeldende for fylkeskommunens deltakelse i finansieringen: Minimum kr 250 000 per deltakende kommune eller kr 45 pr. innbygger hvis dette gir et høyere tall. Beløpene skal nå indeksreguleres årlig. Det forutsettes dessuten at den enkelte kommune som er innlemmet i et konsolidert museum bevilger like mye som fylkeskommunen, beregnet på bakgrunn av kommunal tilslutning.

Når det gjelder avtaler mellom fylkeskommunen og museene, er dette i all hovedsak ivarettatt gjennom det årlige tilskuddsbrevet. Det kan i tillegg være avtaler som omtaler spesielle oppgaver museet utfører eller enkeltavtaler om lokaler og lignende.

Avtaler mellom museene og kommunene synes i stor grad å være avhengig av kommunenes engasjement og det enkelte museums forhandlingsevne overfor kommunene. Som eksempel kan nevnes Møre og Romsdal, der Sunnmøre museum har inngått avtaler med alle vertskommunene for sine avdelinger, som innebærer en opptrapping av tilskuddet til kr 250 000 per år i løpet av 1–2 år. Romsdalsmuseet har inngått avtaler med en

differensiert fordelingsnøkkel for ulike kategorier kommuner: vertskommune for hovedenheten, vertskommune for avdelinger og kommuner uten avdeling. Dette avtaleverket vil føre til en økning i medfinansieringen fra kommunene på nesten 200 prosent. Nordmøre Museum har gjort avtale med de 11 vertskommunene for sine 12 avdelinger. Kulturkvartalet har avtale med Ålesund kommune om årlig driftstilskudd med prisregulering.

6 Minoriteter og kulturelt mangfold

Det er et overordnet mål at museene gjenspeiler det samfunnet de er en del av. Museene er viktige premissleverandører i et moderne demokratisk samfunn og skal ha en aktiv samfunnsrolle. Norge har i økende grad blitt et flerkulturelt samfunn. Samene som urbefolkning og de nasjonale minoritetene har en lang historie innenfor Norges grenser, mens nyere minoriteter har preget den demografiske utviklingen de siste 50 årene. Museene skal dermed reflektere et mangfold av perspektiver og virkeligheter.

Internasjonalt blir kulturelt mangfold i stadig økende grad framhevet som en berikelse for samfunnet og menneskeheten og en drivkraft for videre utvikling. Å tilrettelegge for kulturelt mangfold og, følgelig, for dialog anses å være en av vår tids mest påkrevde oppgaver. Dette reflekteres både i UNESCOs gjeldende strategidokument for årene 2008–2013, i EUs nye kulturagenda som ble vedtatt av EU-rådet i 2007 og i Europarådets hvitebok om interkulturell dialog fra 2008. Alle disse institusjonene framhever tverrkulturell dialog som den langsiktige løsningen på de utfordringene det moderne, multikulturelle samfunnet stiller oss overfor.

Norge ratifiserte i 2007 UNESCOs konvensjon av 20. oktober 2005 om å verne og fremme et mangfold av kulturuttrykk. Konvensjonen stadfester medlemslandenes rett til å vedta og gjennomføre en kulturpolitikk som legger til rette for et mangfold av kulturuttrykk.

Det samme året ratifiserte Norge også UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven. Innbyrdes sammenheng og avhengighet mellom materiell og immateriell kulturarv kjennetegner den tilnærming som urfolk og nasjonale minoriteter har til kulturarvsspørsmål. Konvensjonen innebærer dermed en styrking av bevisstheten og vernet om deres kulturarv.

Norsk ratifikasjon innebærer at Norge er forpliktet nasjonalt og internasjonalt til å gjennomføre målene i konvensjonene. UNESCO-konvensjonene etablerer felles, internasjonale plattformer for å utvikle og iverksette kulturpolitiske tiltak, og er viktige referansepunkter i utformingen av norsk kulturpolitikk.

I tillegg har Norge tidligere ratifisert rammekonvensjonen om nasjonale minoriteter og den europeiske pakten om regions- eller minoritetspråk og dermed påtatt seg et spesielt ansvar for nasjonale minoriteters kultur og språk, jf. omtale under.

Mangfoldsåret 2008

Markeringen av Mangfoldsåret 2008 var et uttrykk for oppfatningen av kulturfeltet som et av de viktigste områdene som påvirker betingelsene for fullverdig og kvalifisert deltakelse i et flerkulturelt samfunn. En forutsetning for at kulturfeltet skal spille en slik integrerende rolle, er imidlertid at kulturlivet selv er reelt åpent og relevant for en stadig mer sammensatt befolkning. Erfaringene fra Mangfoldsåret viser at museene har tatt denne utfordringen på alvor.

I tilskuddsbrevet fra Kultur- og kirkedepartementet til museene i 2008 ble det lagt til grunn at museene skulle gjennomføre konkrete tiltak og aktiviteter i Mangfoldsåret 2008, men også utarbeide langsiktige strategier for inkludering av mangfoldsdimensjonen. Museenes årsrapport til departementet for 2008 vitner om planlegging og gjennomføring av et stort antall aktiviteter. 94 prosent av museene rapporterer om iverksettelse av konkrete tiltak som gjenspeiler kulturelt mangfold. Det ble rapportert om tiltak knyttet til intern bevisstgjøring, kompetanseutveksling, rekruttering, målgruppefokusering og etablering av samarbeidsrelasjoner. I tillegg rapporterte de aller fleste om mangfoldsperspektiv i forbindelse med programprofil, gjerne gjennom samarbeidsprogram med eksterne aktører. Mange har tilrettelagt program og omvisninger spesielt for minoritetsgrupper. 16 prosent rapporterte om kulturelt mangfold i rekrutteringspolitikken. Det arbeides både med å gjenspeile kulturelt mangfold og å heve kompetansen ved museene.

Godt over halvparten av museene rapporterte om tiltak som vil strekke seg ut over 2008, det være seg utstillingsprogram, rekruttering eller samarbeidsrelasjoner, hvorav en tredjedel ekspli-

Boks 6.1 Flerkulturalitet i utstillingene

Norsk Teknisk Museum gjennomførte i 2008 prosjektet *Flerkulturalitet i utstillingene*. Målet var intern bevisstgjøring om hvordan museet fremstår som nasjonal institusjon og hvordan begrepet «norsk» i Norsk Teknisk Museum har vært brukt og blir brukt. Dette ble sett i forhold til det mangfoldet som norsk innebærer i dag og norsk i global sammenheng. Prosjektet ble gjennomført som to interne seminarer samt et gruppearbeid der ulike utstillinger ble analysert og diskutert. Avslutningsvis samlet et åpent seminar museer fra hele landet til diskusjoner og erfaringsutveksling om emnet flerkulturalitet i museumsformidling.

sitt påpeker at kulturelt mangfold integreres i langsiktige strategier.

Noen museer viser til at kulturelt mangfold og integreringsarbeid har vært inkludert som en naturlig og sentral del av museenes programprofil, drift og formål også før Mangfoldsåret 2008 ble annonsert. Ved disse museene har markeringsåret bidratt til å styrke arbeidet med å gjenspeile kulturelt.

Mangfoldsåret 2008 synes generelt å ha ført til at norske museer har reflektert over sin egen formidlingsprofil og hvordan de forholder seg til kulturelt mangfold både internt og eksternt. Flere har gått grundig og strategisk til verks, også i samarbeid med andre museer, for å avdekke hvordan de kommuniserer kulturelt mangfold innad i organisasjonen og ut til publikum. Enkelte har selv arrangert og mange har deltatt på seminarer og konferanser for å utveksle erfaringer og kompetanse.

Museumsnettverk for minoriteter og kulturelt mangfold

Nasjonalt museumsnettverk for minoriteter og kulturelt mangfold ble startet i 2006 med Oslo Museum som ansvarlig museum. I dag deltar 21 museer. Nettverkets tematikk og form tilsier at det holdes en lav terskel for deltagelse, og det er stor variasjon på museene som er med. Felles er imidlertid at alle arbeider med, eller har planer om å arbeide med minoritetsproblematikk, knyttet til urbefolkning, nasjonale minoriteter eller ny-

Boks 6.2 Rekrutteringsprogram – Mangfold i museene

Mangfoldsnettverket startet i 2008 et rekrutteringsprosjekt under navnet *Mangfold i Museene*. Målet med prosjektet er å få flere personer med minoritetsbakgrunn inn i faglige stillinger ved museene, slik at minoritetenes egne fortolkninger blir inkludert som et eget perspektiv i virksomhetene. En overordnet hensikt er å heve kompetansen og utvikle mangfoldsperspektivet i museene. Rekrutteringsprogrammet er krevende og fordrer en forankring i deltagerinstitusjonenes toppledelse.

Det er i dag sju deltakere (rekrutter) med i prosjektet med bakgrunn fra henholdsvis Somalia, Mexico, Egypt, Russland, Kongo og Norge (romani og skoltesame). Deltakerne er fordelt på fem museer: Glomdalsmuseet, Universitetets Kulturhistoriske Museer, Norsk Folkemuseum, Østsamisk Museum og Oslo Museum. Deltagerne vil i løpet av 2009 gjennomføre en praksisperiode og delta på tre samlinger med fordypning i teori, erfaringsutveksling, ekskursjoner mm.

Det har vist seg hensiktsmessig å legge mest mulig tilrette for den enkelte deltaker, da ulike livssituasjoner gjør det vanskelig å gjennomføre samme opplegg for alle. Det vektlegges imidlertid felles møtepunkter for erfaringsutveksling og rapportering. Så langt i prosjektet har erfaringene vært meget gode, og en av deltakerne er blitt tilbudt deltidsjobb ved et av museene.

ere innvandring. En arbeidsgruppe har mandat til å videreutvikle nettverket og legge til rette for samlingene. Arbeidsgruppen er ambulerende mellom deltagerinstitusjonene, avhengig av møtens plassering og tematikk. For å sikre kontinuitet i nettverksarbeidet, ble en nettverkskoordinator ansatt i halv stilling våren 2008. Koordinatoren har nettverket som oppdragsgiver og er lokalisert på Oslo Museum. Siden oppstartseminaret er det gjennomført 4 samlinger på henholdsvis Glomdalsmuseet, Haugalandmuseet, Varanger Museum/Sør-Varanger museum og Oslo Museum/Norsk Folkemuseum. Nettverkets medlemmer etterlyste kompetanseheving innenfor mangfoldsområdet. Møtene har derfor hatt preg av semi-

Boks 6.3 Norsk Folkemuseum og det norske

Spørsmål knyttet til hva det vil si å være norsk, om hva som konstituerer det norske var en årsak til at Norsk Folkemuseum ble etablert, og det har fram til i dag vært en sentral oppgave for museet å reflektere over og belyse i takt med endringer i samfunnet. Ikke minst er dette blitt aktualisert gjennom de siste tiårenes endringer i befolknings sammensetning. Større etnisk mangfold i befolkning og endringer i samfunnet som følge av dette har ført til en økt bevissthet omkring norskhet. Denne erkjennelsen har ført til at museet har dette som sitt hovedfokus og at dette synliggjøres gjennom organisasjonen som helhet, i dokumentasjon, forskning og formidling. En viktig oppgave for museet er stadig å vise gjennom kunnskapsoppbygging og formidling at kontakt med utlandet er og har vært en viktig del av norsk kultur- og samfunnsliv og hvordan dette har preget og preger de ulike sosiale lag av befolkningen.

nar/workshops, der det har vært fokusert på tilbakvendende problemstillinger og utfordringer i feltet. Foredragsholdere og diskusjonspartnere fra universitets- og forskningsinstitusjoner har deltatt og museenes egne prosjekter har vært benyttet som empiri i diskusjonene. På denne måten har både særskilte og felles utfordringer knyttet til nettverkets ulike grupper (urbefolkning, nasjonale minoriteter, nyere minoriteter) kommet til syne. En viktig del av nettverksarbeidet har vært igangsettelsen av rekrutteringsprosjektet *Mangfold i museene* og fem av museene er aktivt med i prosjektet.

Prosjektsøknader i ABM-utvikling – erfaringer

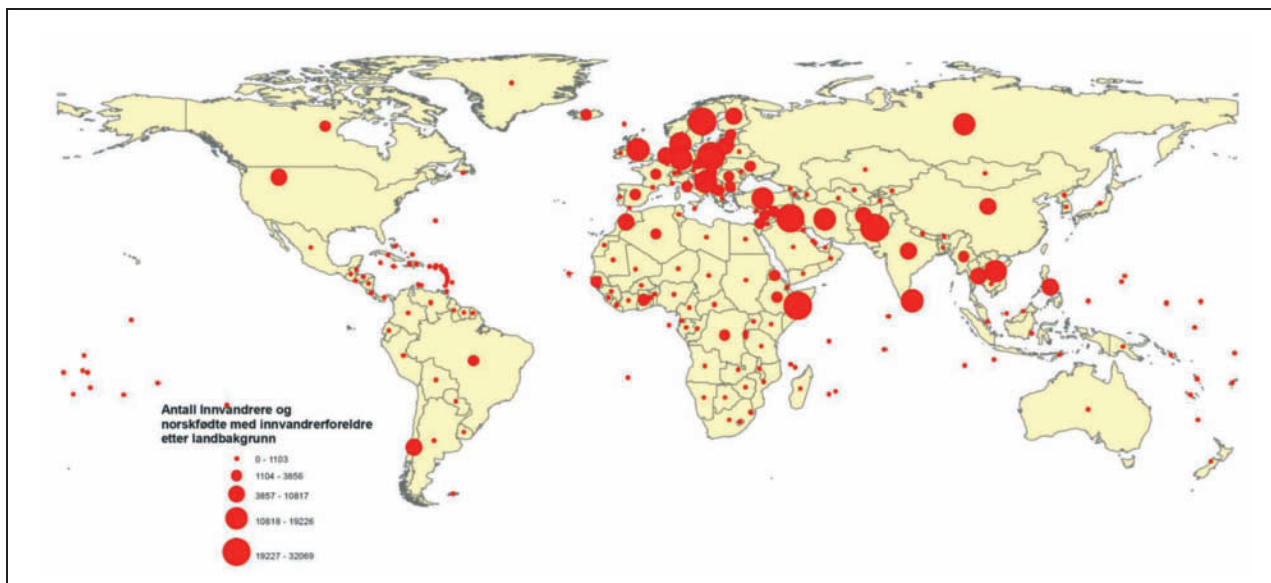
ABM-utvikling har gjennom flere år støttet tiltak som fremmer kulturelt mangfold. Andelen tilskudd som går til prosjekter med relevans for minoritetsgrupper, er økende. I årene 2003–2007 kom det i gjennomsnitt 10 søknader pr. år i kategorien minoriteter og kulturelt mangfold fra museene. I Mangfoldsåret 2008 var antallet søknader 35 og i 2009 var antallet 25. Slik ABM-utvikling vurderer det, blir søknadene stadig bedre og de viser en bredere forankring av mangfoldsperspek-

tivet i museene. Mangfoldsperspektivet er nå ofte en dimensjon i andre prosjekter, ikke hovedhensikten i seg selv, noe som kan tyde på en naturlig integrering av mangfoldsdimensjonen. ABM-utviklings inntrykk er imidlertid at prosjekter og tiltak som omhandler minoriteter og kulturelt mangfold fortsatt i liten grad er påvirket av den nytenking og omdefinering av museumsrollen vi ser på andre områder. Feltet gjenspeiler fremdeles i stor grad museenes tradisjonelle måte å arbeide og tenke på.

Noen temaer og innfallsvinkler er i stor grad fraværende. Ingen prosjekter er politiske eller kritiske verken i samtidsperspektiv eller historisk og få prosjekter har et internasjonalt perspektiv der minoritetenes liv før livet i Norge fremheves. Oppmerksomheten er i liten grad rettet mot minoritetenes ressurser og kompetanse som språk, erfaringer, alternative forståelsesrammer og arbeidskraft og om dette kan være en ressurs for og i museene. Museene begrunner oftest sitt arbeid med minoriteter og mangfold med inkludering, med andre ord slik at arbeidet først og fremst har en verdi for minoritetene selv.

6.1 Nyere minoriteter

Nyere minoriteter i Norge består av personer med bakgrunn fra 214 ulike land og selvstyrte regioner, jf. figur 6.1. De har kommet hit som flyktninger, som arbeidsinnvandrere, for å ta utdanning eller gjennom familierelasjoner til noen i Norge. Per 1.1.2009 er det 508 000 personer bosatt i Norge som enten har innvandret selv eller er født i Norge med innvandrerforeldre. Til samme utgjør disse gruppene 10,6 prosent av befolkningen. Om lag 233 000 personer har bakgrunn fra Europa. Det er 186 000 personer med bakgrunn fra Asia, 61 000 med bakgrunn fra Afrika og 17 000 med bakgrunn fra Sør- og Mellom-Amerika. I tillegg er det 10 500 personer med bakgrunn fra Nord-Amerika og Oseania. Antall innvandrere har økt de siste 50 årene. Etter annen verdenskrig kom flyktningene fra Øst-Europa, senere kom arbeidsinnvandrere både fra Europa og resten av verden. Etter at det ble stopp for arbeidsinnvandring i 1975, er antall flyktninger fra land i Asia, Afrika, Latin-Amerika og Europa utenom EU/EØS økt. Med EU-utvidelsen har det skjedd en markant økning i innvandring fra EU-landene i det tidligere Øst-Europa. Av innvandrere er det flest fra Polen, Sverige, Tyskland

Figur 6.1 Antall innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre etter landbakgrunn.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

og Irak. 36 prosent av innvandrerne har norsk statsborgerskap.

Arbeidet med nyere minoriteter ved norske museer ivaretas i nettverket for minoriteter og kulturelt mangfold og i form av prosjekter og langsiktige strategier ved museene (jf. omtale over og eksempler i bokser).

Boks 6.4 Nasjonalmuseet: Afrika i Oslo

Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design tok initiativet til et bredt samarbeidsprosjekt for å øke kompetansen om afrikansk samtidskunst. Gjennom nære samarbeidsforbindelser mellom kuratorer fra Norge og 18 afrikanske land, ble det utvekslet kompetanse og kuratert utstillinger i fellesskap som ble vist i institusjonene i Oslo. Prosjektet baserte seg på en likestilt arbeidsform mellom norske og afrikanske kuratorer som vakte internasjonal oppmerksomhet. De medvirkende institusjoner var foruten Nasjonalmuseet: Kunstnerenes Hus, Stenersenmuseet, UKS, Oslo Museum/IKM, KORO, Nobels Fredssenter og Du store verden.

6.2 Nasjonale minoriteter

Som nasjonale minoriteter i Norge regnes jøder, kvener, rom/sigøynere, romanifolk/tatere og skogfinner.

Ved å ratifisere Rammekonvensjonen om vern av nasjonale minoriteter i 1999 og Den europeiske pakten om regions- eller minoritetspråk i 1998, har staten påtatt seg et spesielt ansvar for å legge til rette for at de nasjonale minoritetene skal kunne ta vare på, styrke og videreutvikle sin kultur og sine språk; kvensk/finsk, romanes og romani.

Kultur- og kirkedepartementet har ansvar for oppfølging av minoritetspråkpakten, mens ansvar for oppfølging av rammekonvensjonen ligger i Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

I forbindelse med etablering av museumsaktivitet er følgende artikler i rammekonvensjonen aktuelle:

Artikkel 5.1: «Partene forplikter seg til å fremme de forutsetninger som er nødvendige for at personer som tilhører nasjonale minoriteter, kan bevare og utvikle sin kultur, samt bevare de grunnleggende bestanddelene av sin identitet, det vil si deres religion, språk, tradisjoner og kulturarv».

Artikkel 15: «Partene skal skape de forutsetninger som er nødvendige for at personer som tilhører nasjonale minoriteter, sikres effektiv deltakelse i det kulturelle, sosiale og økonomiske liv og i offentlige anliggender, særlig de som berører dem».

Boks 6.5 Oslo Museum: Våre hellige rom/Tro det eller ei

Ved inngangen til 2008 åpnet Oslo Museum/IKM utstillingen Våre hellige rom – seks religioner på vandring. Utstillingen handler om seks verdensreligioner i diaspora, slik disse kommer til uttrykk i de ulike religionenes hellige rom, og presenterer sikhisme, jødedom, islam, kristendom, hinduisme og buddhisme. Utstillingen har vakt stor oppmerksomhet og en stor pågang av besøkende. I tilknytning til utstillingen ble det gjennom hele mangfoldsåret arrangert seminarer og foredrag under navnet *Tro det eller ei*, der ulike temaer ble debattert og menighetene kunne komme til ordet. Utstillingen med tilhørende debatter og dialog vil fortsette fram til 2011.

Museene er tillagt en sentral rolle i oppfølgingen og realiseringen av de kultur- og minoritetspolitiske rettighetene og forpliktelsene som følger av minoritetsspråkpakten og rammekonvensjonen.

Museer som arbeider med nasjonale minoriteter, arbeider med historie og kultur til minoriteter som har vært lenge i Norge, minoriteter som har vært marginalisert og usynliggjort, men som i 1999 fikk status som nasjonale minoriteter etter Europarådets rammekonvensjon. Situasjonen er dermed relativt ny og har en politisk og kulturell dimensjon og situasjon. Museer som arbeider med nasjonale minoriteter har en viktig rolle i det å legge til rette for at minoriteter skal kunne bevare og utvikle egen kultur. Dette er viktig for gruppenes revitalisering, synliggjøring og framtid.

Slike museer må arbeide kontinuerlig med hele kulturer og langvarig historie, de må arbeide med et bredde- og dybdeperspektiv på kulturer som har mistet mye gjennom marginalisering. Det å arbeide med de gamle minoritetsgruppene forutsetter omfattende dokumentasjon av kilder og materiale som kan være vanskelig tilgjengelig eller helt forsvunnet - før formidling kan begynne. Dette er samlet sett meget ressurskrevende arbeid og komplekse prosesser der en i tillegg må balansere museumsfaglig kompetanse med minoritetsrettigheter og -kompetanse. Minoritetenes rett til å medvirke er en ytterlig faktor for museer som integrer minoritetsarbeidet i et majoritetsmuseum.

Boks 6.6 Akershusmuseet: Forum for kulturutveksling

I Mangfoldsåret 2008 opprettet Akershusmuseet *Forum for kulturutveksling* for å skape utstillinger og arrangementer som skulle bidra til kulturutveksling og kunnskap om høytider. Først ut var den flerkulturelle nasjonaldagen som ble presentert med utstillingen *17. mai for begynnere*, laget i samarbeid med en minoritetsspråklig klasse. For å heve museets kompetanse på norske minoritetskulturer har forumet jobbet aktivt med å utvide museets kontaktnett med minoritetsorganisasjoner. Høsten 2008 deltok alle ansatte ved museets femten avdelinger på et heldagsseminar om ramadan og på festen som avslutter fasten: *Eid for begynnere*. Mot slutten av Mangfoldsåret ble utstillingen *Jul for begynnere* laget i form av en norsk dagligstue pyntet til julaften. Her kunne nye innvandrere få et gløtt innenfor i den største og samtidig mest private av alle norske høytider. *Forum for kulturutveksling* vil fortsette å sette søkelys på høytidene i forskjellige norske kulturer med foredrag og utstillinger.

Formidlingen av minoritetskulturer må ha tre hovedmålgrupper for øyet: minoritetsgruppen selv, andre minoritetsgrupper og majoritetssamfunnet. Det ligger i sakens natur at majoritetssamfunnet (og andre minoritetsgrupper) har svært lave kunnskaper om grupper som har vært utsatt for langvarig usynliggjøring. Formidlingen må derfor ta høyde for denne dimensjonen.

Aktivitet på museene

Av senere års sentrale tiltak for å styrke nasjonale minoriteters kulturarv og kulturuttrykk kan nevnes oppbyggingen av *Kainun institutti – Kvensk institutt* i Børselv i Porsanger kommune og Roma-niavdelingen ved Glomdalsmuseet i Elverum.

I dag er det fem museer og et senter som arbeider kontinuerlig med dokumentasjon, formidling og forskning av og for de nasjonale minoritetene: Jødisk museum i Oslo og Jødisk museum i Trondheim arbeider med jødisk kultur og historie. Norsk Skogfinsk Museum arbeider med skogfinsk kultur og historie, mens Varanger museum avdeling Vadsø museum – Ruija kvenmu-

Boks 6.7 Haugalandmuseene: Båtreisende på Vestlandet

Dokumentasjonsprosjektet *Båtreisende på Vestlandet* har fra 2005 vært et stort og prioritert prosjekt ved Haugalandmuseene. Målet med prosjektet er å dokumentere romanifolkets historie langs kysten. Delprosjektet *Romanifolkets kulturminner på Haugalandet* har som mål å kartlegge havner, overnattingssteder og møteplasser som ble brukt av romanifolket, og registrere alle steder som har navn knyttet til den reisende kulturen. Museet arbeider med en digital formidlings- og undervisningsopplegg for prosjektet, der det er planlagt digitale fortellinger som en del av det pedagogiske opplegget. Haugalandmuseene legger stor vekt på å samarbeide med romaniorganisasjoner og -personer i alle deler av prosjektet.

seum og Glomdalsmuseet har kvensk og romanifolket/taternes kultur og historie som integrerte avdelinger i et større konsolidert museum. Kainun Institutti – Kvensk institutt i Børselv, Porsanger, er et nasjonalt senter for kvensk språk og kultur. Instituttets nasjonale oppgaver er å etablere og drifte et kvensk språkråd og å drive opplysningsarbeid om språk og kultur.

I tillegg arbeider følgende museer og sentre med nasjonale minoriteter som en del av sin aktivitet: Haugalandmuseene, Nord-Troms Museum, Akershusmuseet, Telemark Museum og Stiklestadmuseene/Levanger Museum.

Erfaringer fra museumsreformen – rapport til Europarådet

Jødisk museum i Oslo og Norsk Skogfinsk Museum har forhandlet om konsolidering i sin region. Denne prosessen ble avsluttet fordi minoritetene ikke var sikre på at de ville få tilstrekkelig innflytelse på og effektiv deltakelse i dokumentasjon og formidling av egen kultur. I samråd med Kultur- og kirkedepartementet ble museene plassert på kap. 328, post 78 ymse tiltak i stedet for på post 70 Det nasjonale museumsnettverket og har dermed ikke vært underlagt de samme føringene og krav om konsolidering som museene på 70-posten.

Boks 6.8 Halden historiske Samlinger: Taternes kultur i grensetraktene

Halden historiske Samlinger har de siste årene samarbeidet med Bohusläns Museum, Taternes Landsorganisasjon, Landsorganisasjonen for Romanifolket og Glomdalsmuseet, historielag og hembygdsforeninger om å dokumentere taternes kultur og historie i grenseområdet Østfold, Dalsland og Bohuslän. De arkeologiske utgravningene av bosettingsområdet Snarsmoen har stått sentralt. Samarbeidet har blant annet resultert i utstilling, rapport, foredrag og, vandringer.

Museene har likevel fått styrket driftstilskuddet de siste årene.

Norsk Skogfinsk Museum har selv gjennomført en konsolidering og består nå av Gruetunet Museum og Finnetunet, samt historielagene Åsnes Finnskog Historielag og Austmarka Historielag som begge disponerer flere bygninger. Museet ser at konsolideringen har gitt bedre økonomi, bedre synlighet og mulighet for å delta i ekstern virksomhet. På tross av krevende prosesser, opplever museet nå å ha funnet sin plass og være over i en fase hvor oppmerksomheten kan rettes mot museumsfaglig aktivitet.

Jødisk museum i Oslo var i etableringsfasen også i forhandlinger med nåværende Oslo museum inkludert Internasjonalt museum og kultursenter (IKM) og Teatermuseet om konsolidering. Jødisk museum i Oslo trakk seg fra prosessen for å ivareta innflytelse på utviklingen av egen identitet og har nå arbeidet selvstendig med etableringen av museet som åpnet høsten 2008.

Norge rapporterer hvert femte år på oppfølgingen av rammekonvensjonen, sist gang i 2005. Basert på Norges rapportering og møter med gruppene vedtok Europarådets ministerråd 20. juni 2007 en resolusjon. Der ble Norge blant annet bedt om å:

«følge opp og videreutvikle tiltak til støtte for nasjonale minoritetskulturer, med tilpasning av initiativer og ressurser til de konkrete behov som identifiseres i samråd med de berørte gruppene selv, ikke minst med hensyn til minoritetsmuseene, i forbindelse med den pågående museumsreformen.»

7 Samiske museer

Sametinget overtok forvaltningen av de samiske museene i 2002, noe som innebærer at Sametinget skal være faglig og politisk premissgiver for den samiske museumsutviklingen, basert på samenes egne forutsetninger som folk og urfolk. Kultur- og kirke departementet og ABM-utvikling har jevnlig kontaktmøter med Sametinget der blant annet arbeidet med museene behandles.

Erfaringer fra museumsreformen

Erfaringene fra de samiske museene er at omstillingene i forbindelse med reformen har vært krevende for de museumsenhetene som har gjennomført konsolideringer. Reformen oppfattes positivt for det samiske museumsarbeidet, med ansvarsfordeling og økt samarbeid mellom museene. Det er imidlertid en generell oppfatning blant museene at driftsmidlene ikke er økt i samsvar med økte arbeidsoppgaver og økt ansvar.

I følge Sametinget har de samiske museene i stor grad konsentrert seg om organisering i løpet av reformen. Museene har stor geografisk spredning og har store nasjonale oppgaver med hensyn til samisk kulturhistorie. Det har derfor vært en utfordring å finne hensiktsmessig organisering. Sametinget mener samisk museumsnettverks seminar er et godt resultat av reformen. Sametingets generelle vurdering er at de samiske museene har gjort et meget godt faglig arbeid i reformperioden.

I 2002 var det 8 samiske museer: Varanger Samiske Museum, Tana Museum, De samiske samlinger, Kokelv sjøsamiske museum, Kautokeino bygdetun, Gallogiedde, Árran og Saemien Sijte. Senere har Saviomuseet, Østsamisk museum og Porsanger museum kommet inn på Sametingets budsjett. Sametinget valgte å slutte seg til museumsreformen. Det er nå etablert 3 museumsenheter:

- RiddoDuottarMuseat, som er en konsolidering av museene De samiske samlinger, Kautokeino bygdetun, Porsanger kommune og Kokelv sjøsamiske museum.
- Tana og Varanger museumssiida, som er en konsolidering av museene Varanger Samiske

Museum, Tana museum, Saviomuseet og Østsamisk museum

- Saemien Sijte, som har samisk museumsansvar for hele det sørsamiske området

I Troms og Nordre Nordland ble det gjort en utredning om hvordan samisk museumsutvikling skulle organiseres der. Sametinget vedtok at museumsvirksomhet skulle utvikles i tilknytning til de eksisterende kulturinstitusjonene Ája samisk senter, Várdobaiki og Árran. Árran er nylig godkjent som en egen museumsenhet med ansvar også for pitesamisk museumsvirksomhet, Várdobaiki og Ája vil etter planen være ferdig i løpet av året.

Museumsnettverk for samisk kultur

Museumsnettverket for samisk kultur ble etablert i 2007, jf. omtale i kap. 3.21. RiddoDuottarMuseat er ansvarlig for koordinering av nettverket. Sametinget stiller som krav at de konsoliderte samiske museene deltar. Det har vært to nettverkssamlinger i 2008 med faglig seminar om samlingsforvaltning.

Økonomi, avtaler og planer

Overføringene fra Kultur- og kirke departementet til Sametinget over kap. 320, post 53 *Samiske kulturformål* disponeres av Sametinget og skal blant annet dekke formålet samiske museer. Det forutsettes at Sametinget prioriterer midlene til kulturformål. Bevilgningen har økt fra 29 mill. kroner i 2002 til 62 mill. kroner i 2009. Sametinget har økt sitt driftstilskudd til samiske museer fra 8,8 mill. kroner i 2002 til 18,8 mill. kroner i 2009. For 2009 fikk Sametinget en økning på 8,4 mill til kulturformål. Av dette ble over halvparten bevilget til museene. Sametinget har også flere søkerbaserte tilskuddsordninger. De samiske museene kan søke tilskudd gjennom ordningen for samisk kulturminneforvaltning, kulturtiltak for barn og unge og posten andre kulturtiltak. Museene har også fått midler til omorganiseringsprosjekter gjennom øremerkede midler til museumsreformen i Same-

tingets budsjett, og gjennom tilskuddsposter til samarbeidsavtalene med fylkeskommunene.

Det er inngått samarbeidsavtaler mellom Sametinget og fylkeskommune i Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag, Oppland og Hedmark. Målet med samarbeidsavtalene er å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsliv. De samiske museene er nevnt i alle avtalene.

Der Sametinget bidrar med betydelig driftsstøtte til museer, oppnevner Sametinget styrepresentanter i samsvar med graden av bidrag til driftsfinansiering. Der et styre består av fem medlemmer, oppnevner Sametinget to medlemmer inkludert leder. Sametinget oppnevner i dag styremedlemmer til RidduDuottarMuseat, Saemien Sijte, Tana og Varanger museumssiida og Árran.

Sametingets museumsplaner er nedfelt i følgende dokumenter:

- Sametingsrådets melding om samiske museer 2004. Dette er Sametingets grunnlagsdokument i museumssaker med forslag til en rekke tiltak og strategier på museumsfeltet.
- Delutredning om samisk museumsvirksomhet i Troms og Nordre Nordland
- Sametingsrådets melding om samisk institusjonsutvikling

Innsatsområder for Sametingets overfor de samiske museene er nå knyttet til grunnleggende museumsoppgaver:

- utarbeidelse av strategier for innsamling og dokumentasjon av samisk gjenstandsmateriale og kulturhistorie
- gode konserveringstjenester og magasiner for de samiske museene

- ressurser til nye utstillinger og andre formidlingsformer for en god og informativ formidling av samisk kultur og historie
- oppbygging av kompetanse i restaurering og vedlikehold av vernede og verneverdige samiske bygninger
- forskningsprosjekter ved de samiske museene
- bruk av samisk språk i museene og utvikling av felles samisk nomenklatur ved museene
- økt markedsføring av de samiske museene i reiselivssammenheng
- gjenstandsdatabasen Primus på samisk

Kulturminneforvaltning

Samisk kulturvern og kulturminnerelaterte utfordringer har lenge vært et faglig innsatsområde for de samiske museene, og Sametinget har som målsetting at museene skal styrkes ytterligere i dette arbeidet. De samiske museene sitter på stor kompetanse om samiske kulturminner og kulturmiljø, samt forskningskompetanse knyttet til kulturhistorie. Det er et stort behov for å registrere og dokumentere samiske kulturminner og kulturmiljø gjennom større prosjekter.

Gjennom årlige prosjekttilskudd oppfordrer Sametinget de samiske museene til å gjennomføre større registrerings- og dokumentasjonsarbeid, inkludert dokumentasjon av tradisjonell kunnskap og den immaterielle kulturarven. Sametinget er gitt delegert myndighet etter kulturminneloven som forvalter av samiske kulturminner og er forvaltningsmyndighet for de samiske museene. Flere av de samiske museene har gjennomført ulike registreringsprosjekter, både søknadsbaserte og med Sametinget som oppdragsgiver.

8 Andre departementers aktivitet på museums- og kulturminnefeltet

Foruten de vel 80 museene som mottar driftstilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet, er det 20-talls museer som mottar støtte over andre departementers budsjetter. Dette er universitetsmuseene under Kunnskapsdepartementet og etatsmuseene. Etatsmuseer er museer som er finansiert med statlige driftsmidler og hvis formål er å formidle etatens historie.

Det blir av og til diskutert om Kultur- og kirkedepartementet bør ha et samlet ansvar for alle museer med statstilskudd. Både NOU 1996:7 *Museum. Mangfold, minne, møtestad* og abm-meldingen holdt fast ved det delte departementsansvaret for museene. Det er ønskelig at departementene er bevisst museumsfaglige utfordringer og muligheter knyttet til sine ansvarsområder. Museene er formidlingskanal og utstillingsvindu for aktuelle problemstillinger knyttet til departementenes ansvarsområder. Denne funksjonen kan stadig utvikles og aktualiseres.

De andre departementenes ansvarsområder på dette feltet har ulike kontaktflater med det nasjonale museumsnettverket. Noen inngår i konsoliderte enheter, noen inngår i faglige nettverk og/eller samarbeider på prosjektbasis. Kultur- og kirkedepartementet ser positivt på at disse kontaktflatene utvikles med sikte på et best mulig samarbeid og god utnyttelse av ressursene til det beste for hele museumssektoren i Norge.

I det følgende beskrives de departementsvise ansvarsområdene på museums- og kulturminnefeltet. Departementene er presentert i alfabetisk rekkefølge.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har ansvar for å samordne oppfølgingen av Norges forpliktelser etter Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter og Minoritetsspråkpakten (europeisk pakt for regions- eller minoritetsspråk). Som nasjonale minoriteter i Norge regnes jøder, kvener, rom/sigøynere, romanfolk/tatere og skogfinner, jf. omtale i kap. 6 Minoriteter og kulturelt mangfold.

Fiskeri- og kystdepartementet

I 2008 ble etatsmuseet for Kystverket etablert. Museet er organisert som et nettverk som består av fire museumsinstitusjoner:

- Stiftelsen Lindesnes fyrmuseum
- Tungenes fyrmuseum – en konsolidert enhet i Jærmuseet
- Fyrmuseet i Dalsfjord – en konsolidert enhet i Sunnmøre museum
- Lofotmuseet – en konsolidert enhet i Museum Nord.

De fire enhetene vil vektlegge forskjellige sider av Kystverkets virksomhet og oppgaver:

- Lindesnes har rollen som sentralledd i museumssamarbeidet, og vil ha ansvaret for å koordinere fellestiltak som museene deltar i.
- Jærmuseet har ansvaret for å utvikle avdelingen på Tungenes fyr. Jærmuseet skal ha et spesielt ansvar for å dekke Kystverkets virksomhet knyttet til navigasjons-, los og trafikkentralvirksomhet.
- Sunnmøre Museum vil som del av Etatsmuseet for Kystverk ha et spesielt faglig ansvar for å dekke virksomheten knyttet til fyr- og merketjenesten.
- Museum Nord skal utvikle en fotodatabase knyttet til etatens historiske bildemateriale, samt ha et spesielt ansvar for Kystverkets virksomhet knyttet til havneutbygging.

Fiskeri- og kystdepartementet gir 6 mill. kroner i driftstilskudd til etatsmuseet for Kystverket i 2009, en økning fra 3 mill. kroner i 2008. Siden 2003 har formålet årlig mottatt mindre tilskudd til etableringen, til sammen 3,25 mill. kroner.

Etatsmuseet for Kystverket skal ikke bare omfatte fyr og fyrhistorie, men ha hele etatens virkefelt som ansvarsområde. Det vil si at nettverket samlet skal bidra til dokumentasjon, bevaring og formidling av såvel fyr- og merketjenesten, havn og farled, lostjenesten, moderne trafikkovervåking og miljø- og sikkerhetsberedskap forøvrig.

I tillegg til driftstilskuddet til etatsmuseet forvalter Fiskeri- og kystdepartementet kystkulturmidler, i 2009 er dette 8 mill. kroner. I arbeidet med kystkultur er det viktig at samspillet mellom statlig aktivitet og lokal forankring vektlegges. I dette samspillet er det en viktig målsetting at kystkulturen skal være en del av det levende og aktive miljøet langs kysten. Siden 2003 er det gitt tilskudd til følgende rene museumstiltak: Fiskerimuseenes Nettverksråd (i alt 2,1 mill. kroner), Norge (1 mill. kroner), Stiftelsen Ægir Norsk havbruksmuseum (0,6 mill. kroner) og Norsk sjøfartsmuseum/Redningsselskapet (sjøredningens historie) (0,5 mill. kroner).

Kystverket eier en rekke fyrstasjoner. Fyrstasjonene blir forvaltet og vedlikeholdt av etaten selv, eller helt eller delvis av leietakere. Det er en forutsetning at leietakerne har et allmennyttig formål, slik at fyreiendommene er tilgjengelige for allmennheten. Kystverket har, ved leiekontrakter og samarbeid med andre aktører, sikret at vernet av kulturminnene skjer gjennom aktiv bruk samtidig som det kan tilrettelegges for fremme av næringsutvikling.

Kystverket, Fiskeridirektoratet, ABM-utvikling og Riksantikvaren har på oppdrag fra Fiskeri- og kystdepartementet, Miljøverndepartementet og Kultur- og kirkedepartementet utarbeidet en handlingsplan for kystkultur som foreslår videre oppfølging av blant annet museumsaktivitet og kulturminnetiltak på området.

Forsvarsdepartementet

Forsvarets museumsvirksomhet består i dag av syv museer som til sammen utgjør organisasjonen *Forsvarets museer*, henholdsvis Forsvarsmuseet og Norges Hjemmefrontmuseum på Akershus festning, Marinemuseet i Horten, Rustkammeret i Trondheim, Luftforsvarsmuseet i Bodø, Oscarsborgs museer på Oscarsborg og Bergenhus festnings museum i Bergen. Forsvarsmuseet i Oslo har et overordnet perspektiv, og presenterer militærhistorien fra de tidligste tider og frem til dagens samfunn. Marinemuseet, Luftforsvarsmuseet, Rustkammeret (hærmuseum), Oscarsborg festningsmuseum (kystartillerimuseum) og Norges Hjemmefrontmuseum (motstandskampmuseum) er spesialmuseer med særlig innsats på sitt ansvarsområde av militærhistorien. Regjeringen vil satse videre på de syv museene som utgjør Forsvarets museer i dag. Forsvarets museer inngår i Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon (FAKT) som er en administrativ overbygning for

kulturvirksomheten innad i etaten Forsvaret, og består av Forsvarets kommandantskap, Forsvarets museer og Forsvarets musikk.

I tillegg til de syv bemannede museene har Forsvarets museer et faglig ansvar for militærhistoriske utstillinger på Kongsvinger og i Alta. Forsvarets museer har også det faglige ansvar for f.eks. kanonstillinger på Møvik, Austrått og i Harstad. På disse anleggene har Forsvarets museer et forvaltningsmessig ansvar for musealt materiell men er ikke økonomisk ansvarlig for drift og andre forhold. Videre har Forsvaret museer lånt ut militærhistoriske gjenstander både til militære avdelinger og sivile museer. Fartøyene KNM Hitra og KNM Alta er også en del av samlingene. Forsvarsmuseet ved Marinemuseet har i tillegg fartøyer som ikke lenger er operative. Dette er Torpedobåten Rap og MTB Blink. I tillegg inngår MTB Skrei i innsamlingsplanen. Det ytes dessuten økonomisk prosjektstøtte over forsvarsbudsjettet til frittstående, sivile museer.

Forsvarsdepartementet har ansvar for 14 nasjonale festningsverk, jf. St.meld. nr. 54 (1992–1993) *Nasjonale festningsverk*:

- Akershus festning, Oslo
- Bergenhus festning, Bergen
- Fredrikstad festning/Gamlebyen, Fredrikstad
- Fredriksten festning, Halden
- Fredriksvern verft, Stavern
- Karljohansvern, Horten
- Kongsvinger festning, Kongsvinger
- Kristiansten festning, Trondheim
- Oscarsborg festning, Drøbak
- Vardøhus festning, Vardø
- Austrått fort, Ørland
- Hegra festning (Ingstadkleiva fort), Stjørdal
- Møvik fort, Kristiansand
- Trondenes fort, Harstad

Gjennom forsvarssektorens arbeid med verneplaner, er porteføljen i dag i tillegg utvidet til også å omfatte flere anlegg fra tiden før 1905 og til og med første verdenskrig. Disse er 22 mindre grensebefestninger i Østfold, som inngår i Østfold festningsdistrikt, i tillegg til Vardåsen fort i Kongsvinger som forvaltes som del av festningen der. Videre er Hegra festning supplert med forsvarsanlegg i Verdalen, og utgjør til sammen den historiske enheten *Stjør- og Verdalske befestninger*.

I 2005 ble det opprettet en egen enhet i Forsvarsbygg med betegnelsen Nasjonale festningsverk (NFV) med særskilt ansvar for å forvalte, be-

vare og utvikle de nasjonale festningsverkene til levende kulturarenaer.

Forsvarsdepartementet har nylig lagt fram egen stortingsmelding om kulturvirksomheten i forsvaret, herunder museumsvirksomheten, St.meld. nr. 33 (2008–2009) *Kultur å forsvare. Om kulturvirksomheten i Forsvaret frem mot 2020*. Meldingen konsentrerer seg særlig om de nasjonale festningene, Forsvarets museer og forsvarsmusikken, men omtaler i tillegg regjeringens ambisjoner for krigsminnesmerkene.

Over kap. 1795 *Kulturelle og allmennyttige formål* er det i 2009 bevilget 273 mill. kroner til drift. Posten er økt med 8,3 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2008. Økningen gjelder styrking av bevilgningen til nasjonale festningsverk og Forsvarets musikk.

Helse- og omsorgsdepartementet

Norsk Teknisk Museum opprettet etter oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet Nasjonalt medisinsk museum i 2003. Utgangspunktet for opprettelsen var behovet for å dokumentere og sikre forsvarlig forvaltning av gjenstands- og billedsamlingen fra det gamle Rikshospitalet i forbindelse med sykehusets flytting til nytt bygg på Gaustad. Samlinger av medisinskhistoriske gjenstander, fotografier, bøker og arkivmateriale utgjør det sentrale grunnlaget for virksomheten ved Nasjonalt medisinsk museum. Museets kjerneoppgaver er å forvalte helse- og medisinskhistoriske gjenstander, produsere utstillinger, videreutvikle museet som arena for formidling og fungere som en koordinator for andre medisinskhistoriske aktører i Norge. Museet driver forskning og et aktivt undervisningstilbud til elever i grunn- og videregående skole. Nasjonalt medisinsk museum er etter avtale med ABM-utvikling koordinator for medisinskhistorisk museumsnettverk.

Utbyggingen av Nasjonalt medisinsk museum som institusjon og kunnskapsorganisasjon vil skje ut fra et langsiktig perspektiv. Museet har fått tilskudd til driften over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett fra 2003. Samlet tilskudd i perioden 2003–2009 er 33,8 mill. kroner. I 2009 er tilskuddet på 5 mill. kroner.

Justis- og politidepartementet

Via Svalbardbudsjettet bevilger Justisdepartementet årlig driftsmidler til Longyearbyen lokalstyre og Sysselmannen på Svalbard. Longyearby-

en lokalstyre hadde tidligere ansvaret for den delen av Svalbard forskningspark som i dag utgjør Svalbard museum. Fra og med 1. januar 2006 er denne delen av lokalstyrets aktivitet utskilt som en egen stiftelse. Lokalstyret mottar årlig midler over sin bevilgning fra Justisdepartementet som så overføres Svalbard museum til dekning av husleiekostnader. Beløpet var i 2006 ca 2,1 mill. kr (halvårsvirkning), i 2007 ca 4,4 mill. kr, i 2008 ca 4,6 mill. kr og i 2009 ca 4,8 mill. kr.

Fra og med 2007 er Svalbard museum innlemmet i det nasjonale museumsnettverket, og det bevilges nå også driftstilskudd over Kultur og kirkedepartementets kap. 328, post 70 Det nasjonale museumsnettverket.

Det er utarbeidet en kulturminneplan for Svalbard 2001–2010. Sysselmannen på Svalbard forvalter årlig vel 2 mill. kroner til kulturminnetiltak.

Norsk Rettsmuseum (NRM) i Trondheim er en privat stiftelse opprettet i 2001. Justis- og politidepartementet har gitt driftstilskudd til NRM over kap. 440, post 71 siden 2003. Tilskuddet er i 2009 på 2,5 mill. kroner. NRMs oppgave er å ivareta Justis- og politidepartementets ansvar for museal dokumentasjon av virksomhet i justissektoren. NRM har først og fremst virksomheter tilknyttet Justis- og politidepartementet som sitt arbeidsfelt, viktige områder er dermed domstolene, politiet, påtalemyndigheten og kriminalomsorgen. Når det gjelder innsamling og dokumentasjon er NRMs overordnede siktemål å sørge for mest mulig fullstendig dokumentasjon av lov- og rettsmaterieell-historie i Norge ved å registrere og oppbevare gjenstander, supplert med å registrere gjenstander som oppbevares av andre.

Det nasjonale kompetansesenteret for bekjempelse av kulturminnekriminalitet ble etablert i 2006 og administreres av Økokrim. Jf. kap. 12.4.

Kommunal- og regionaldepartementet

Kommunal- og regionaldepartementet driver småsamfunnssatsing rettet mot lokalsamfunn i distriktene som et element i distriktsløftet. Kommunal- og regionaldepartementet kjenner til og anerkjenner at museer er viktige innenfor det regionale utviklingsarbeidet, blant annet som et element innenfor småsamfunnssatsing og relatert til kultur og næring. Museene kan være et utgangspunkt for merverdi innen kulturbasert stedsutvikling, omdømmebygging internt gjennom lokal identitet og eksternt som utgangspunkt for blant annet kulturbasert næringsutvikling og opplevelsesbasert reiseliv. Kommunal- og regionaldepar-

tementet har gjennom sin småsamfunnsatsing kjennskap til at flere av pilotprosjektene har museer som samarbeidspartnere, primært som leverandører av innhold og kompetanse. Pilotprosjekter i Aurland og Valdres er eksempler på dette.

Kunnskapsdepartementet

Kunnskapsdepartementet har det overordnede ansvaret for seks universitetsmuseer. Universitetene i Bergen, Oslo, Tromsø, Trondheim og Stavanger er i universitets- og høyskoleloven pålagt ansvar for å bygge opp, drive og vedlikeholde museer med vitenskapelige samlinger og publikumsutstillinger. Universitetsmuseene er underlagt universitetsstyrene som selv fastsetter strategien for institusjonens utdannings- og forskningsvirksomhet og annen faglige virksomhet. Universitetsmuseene mottar bevilgninger via universitetene. Stortinget gjør således ikke et særskilt bevilgningsvedtak knyttet til universitetsmuseene. Departementet gir heller ikke føringer i tildelingsbrevene for hvor stor del av universitetsbevilgningen som skal videreføres til museene. Det er således opp til det enkelte universitet å fordele midler fra sin totalramme til universitetsmuseet. Kunnskapsdepartementet har de senere årene øremerket midler til sikring, bevaring og digitalisering av universitetsmuseenes samlinger.

Universitetsmuseenes ansvar etter kulturminneloven

Universitetsmuseer med kulturhistoriske samlinger (alle unntatt Naturhistorisk museum) er etter Lov om kulturminner av 9. juni 1978 forpliktet til å samle inn og forvalte automatisk fredede løse kulturminner fra sine geografiske ansvarsområder. I de tilfeller Riksantikvaren gir tillatelse til inngrep i automatisk fredede kulturminner, er det de kulturhistoriske museene som forestår de arkeologiske undersøkelsene. Utgifter til undersøkelsen bæres av tiltakshaver. Formålet med de arkeologiske undersøkelsene er å sikre det vitenskapelige kildematerialet og å tilrettelegge dette for videre forskning og formidling. Universitetsmuseene er pliktig til å sikre løse kulturminner, samt motta og bevare disse i magasinene.

Universitetsmuseenes rolle i naturforvaltningen

Virksomheten ved de naturhistoriske museene styres ikke av lovpålagte forvaltningsoppgaver slik som ved de kulturhistoriske museene. De na-

turhistoriske museene forvalter så godt som alt det naturhistoriske materiale som er samlet i Norge. Disse museene er derfor sentrale samarbeidspartnere for oppfølging av en rekke konvensjoner på miljøvernområder. For eksempel i regjeringens oppfølging av FNs konvensjonen om å ivareta biologisk mangfold, spiller de naturhistoriske museene en viktig rolle. De naturhistoriske samlingene og registrene ved disse museene utgjør i denne sammenheng en nasjonal og internasjonal databank for bio- og geodiversitet.

Strategier og planer for videre utvikling av universitetsmuseene

Regjeringen framla våren 2008 St.meld. nr. 15 (2007–2008) *Tingenes tale – universitetsmuseene*. Her framgår Kunnskapsdepartementets overordnede politikk og utviklingsplaner for universitetsmuseene. Hovedstrategiene i meldingen er:

- Norges forskningsråd vil utarbeide en nasjonal FoU-satsing rettet inn mot universitetsmuseene. Satsingen rettes mot rekruttering og omfatte både de naturvitenskapelige og de kulturhistoriske museene og skal bidra til å fremme samarbeid mellom universitetsmuseene og mellom universitetsmuseene og andre forskningsmiljøer. I statsbudsjettet for 2009 er det bevilget 5 mill. til formålet som en engangsbevilgning.
- Kunnskapsdepartementet vil vurdere å videreføre øremerking av midler til sikring og bevaring. Videre framgår at Kunnskapsdepartementet vil jobbe videre med mål- og resultatindikatorer for bevarings-, sikrings- og digitaliseringsarbeidet og forbedre disse.
- Kunnskapsdepartementet vil legge til rette for at universitetsmuseene kan søke om støtte til vandretutstillinger fra Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen. Det foreslås også å innføre økonomiske virkemidler for å fremme formidling.
- Kunnskapsdepartementet vil utrede nasjonalt digitalt universitetsmuseum (NDU) som skal formidle kunnskap fra de naturhistoriske og kulturhistoriske samlingene til forskere, forvaltningen og allmennheten og særlig skoleklasser. Et utvalg har i 2009 levert en utredning om NDU.
- Kunnskapsdepartementet vil i tillegg til etatsstyringsmøter med universitetene innføre egne møter mellom departementet, universitetsledelsene og universitetsmuseene. For å styrke samarbeidet mellom berørte myndighe-

ter vil Kunnskapsdepartementet ta initiativ til et årlig møte mellom Kunnskapsdepartementet og departementer, direktorater og underliggende institusjoner som samarbeider med universitetsmuseene.

- Det foreslås hvordan byggproblematikken ved universitetsmuseene kan løses over en 15-20 års periode.

Vitensentersatsingen

I 2003 fikk Forskningsrådet i oppdrag av Kunnskapsdepartementet å lage en strategi for å utvikle regionale vitensentre. Et vitensenter er et populærvitenskapelig opplevelses- og læringssenter for teknologi, naturvitenskap og matematikk hvor de besøkende lærer ved å eksperimentere med modeller. Oppfølgingen av strategien ble planlagt og gjennomført i nært samarbeid med ABM-utvikling, og status for første fase ble evaluert og rapportert til Kunnskapsdepartementet sommeren 2006. Denne rapporteringen dannet grunnlag for at departementet videreførte satsingen på vitensentrene i en ny periode fra 2007–2009. Det er i dag regionale vitensentre i Trondheim, Bergen, Oslo, Sandnes, Tromsø, Gjøvik og i Grenland. Det planlegges også et vitensenter i Østfold.

Rammen for samlet tildeling til de regionale vitensentre var i 2003 på 10 mill. kroner og ble økt i 2007 til 16 mill. kroner for å sikre forsvarlig drift. Bevilgningen for 2008 var på 18,5 mill. kroner. Det er for 2009 bevilget 19,3 mill. kroner fra Kunnskapsdepartementet til fordeling til 7 regionale vitensentre og 1 mill. kroner til utvikling av vitensenter i Østfold. Utdanningsdirektoratet delegerer fordelingen av midler til vitensentrene til vitensenterstyret ved Forskningsrådet.

Vitensentersatsingen er sentral i Kunnskapsdepartementets realfagstrategi, *Et felles løft for realfagene*, 2006–2009. I St.meld. nr. 44 (2008–2009) *Utdanningslinja* fremgår det at regjeringen går inn for å videreføre Vitensenterprogrammet for perioden 2010–2014.

Landbruks- og matdepartementet

Norsk Landbruksmuseum (NLM) ble etablert som stiftelse i 1984 av sentrale aktører i landbruksnæringen og lokalisert til Norges Landbrukshøgskole på Ås – nåværende Universitet for miljø- og biovitenskap. Formålet til NLM er å drive og koordinere museumsarbeid om norsk landbruk i fortid og nåtid. Museumsarbeidet omfatter bevaring, dokumentasjon, forskning og formidling.

NLM skal samarbeide med andre institusjoner og organisasjoner, skal samordne og styrke det arbeid som blir drevet ved lokale og regionale museum med landbrukshistoriske samlinger og stimulere til nye tiltak og virksomheter innenfor det landbrukshistoriske området. NLM har etter avtale med ABM-utvikling ansvar for å utvikle Landbruksnettverket, der også museer i Det nasjonale museumsnettverket inngår.

NLM har fått offentlig støtte først over jordbruksavtalen, senere over Landbruks- og matdepartementets budsjett. Den faste årlige bevilgning til NLM i perioden 2002–2009 har økt fra 3,2 mill. kroner i 2002 til 3,6 mill. kroner i 2009. I tillegg kommer prosjektstøtte til konkrete arbeidsoppgaver. I perioden 2002–2008 hadde NLM ansvaret for å ta vare på det husdyr genetiske materiale, og i den forbindelse har NLM mottatt 13,7 mill. kroner fra 2002 til 2009.

NLM og Follo Museum går innværende år inn i en konsolidering. NLM, Follo Museum og Universitetet for miljø og biovitenskap på Ås vurderer et partnerskap for å realisere et formidlingsenter på Campus Ås.

Miljøverndepartementet

Kulturminnefeltet er en integrert del av Miljøverndepartementets samlede miljø- og ressursforvaltning, jf. St.meld. nr. 16 (2004–2005) *Leve med kulturminner* og St.meld. nr. 26 (2006–2007) *Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand*.

Riksantikvaren, Direktoratet for naturforvaltning, Statens forurensingstilsyn, Norsk polarinstitutt og Statens kartverk er etater under Miljøverndepartementet. Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) er det sentrale anvendte forskningsinstituttet knyttet til kulturminner og er et av flere miljøforskningsinstitutter med basisfinansiering fra Miljøverndepartementet. Riksantikvaren bruker Norsk handverksutvikling og deres registre som kompetansesenter når det gjelder de små og verneverdige fagene i tilknytning til byggfag.

Tekniske og industrielle kulturminner

I 1994 la Riksantikvaren fram Verneplan for tekniske og industrielle kulturminner. Målet er å sette i stand ti prioriterte teknisk og industrielle kulturminner til normalt vedlikeholdsnivå innen 2011:

- Fetsund lenser/Fetsund lensemuseum, Fetsund (Akershusmuseet)

- Sjølingstad Uldvarefabrikk, Lindesnes (Vest-Agder-Museet)
- Klevfos Cellulose- & Papirfabrikk, Løten (Norsk Skogmuseum)
- Næs Jernverksmuseum, Tvedestrand
- Norsk vassdrags- og industristadmuseum, Tysedal
- Norsk Fiskeriindustrimuseum/Neptun sildoljefabrikk, Melbu (Museum Nord)
- Spillum Dampsag & Høvleri, Namsos (Museet Midt)
- Norsk Trikotasjemuseum og Tekstilsenter, Salhus, Bergen (Museumssenteret i Hordaland)
- Folldal gruver, Folldal (Nordøsterdalsmuseet)
- Kistefos-Museet, Jevnaker

Alle anleggene er del av museer (i parentes over). Foruten Kistefos-Museet, er dette museer som mottar tilskudd til museumsdrift fra Kultur- og kirke departementet. Riksantikvaren gir tilskudd til istandsetting, forvaltning, drift og vedlikehold etter vurdering av de tekniske og industrielle kulturminnene. Innsatsen ble forsert ved en vesentlig økning av bevilgningen fra 18,2 mill. kroner i 2008 til 27,2 mill. kroner i 2009. I tillegg er det i tiltakspakken i januar 2009 bevilget 45 mill. kroner til å sette i stand og vedlikeholde tekniske og industrielle kulturminner, fartøyer og til fartøyvern-sentrene.

Fartøyvern og fartøyvern-sentrene

I 1996 ble det etablert tre nasjonale fartøyvern-sentre. Disse er Hardanger fartøyvern-senter i Norheimsund, Nordnorsk fartøyvern-senter og båtmuseum i Gratangen og Bredalsholmen dokk- og fartøyvern-senter i Kristiansand. Sentrene har blant annet som oppgave å dokumentere og restaurere verneverdige fartøy og dokumentere og videreføre viktige håndverkstradisjoner og håndverksteknikker. Fartøyvern-sentrene har bidratt til å løfte standarden på vernet av kulturhistorisk viktige fartøy opp på et profesjonelt kulturminne-faglig nivå og har vakt interesse også internasjonalt. Fartøyvern-sentrene mottar faste årlige tilskudd fra Riksantikvaren for å ivareta forvaltningsrelaterte oppgaver som dokumentasjon og rådgivning ved planlegging og gjennomføring av tiltak på fartøyene.

Hardanger fartøyvern-senter er en del av Hardanger og Voss museum. Nordnorsk fartøyvern-senter og båtmuseum i Gratangen har vært i forhandlinger om konsolidering med Sør-Troms mu-

seum, men har på nåværende tidspunkt valgt å stå utenfor denne enheten. Bredalsholmen dokk- og fartøyvern-senter er i dialog med Vest-Agdermuseet om konsolidering. Konsolidering med museer er tenkt å ivareta koblingen mellom istandsetting og formidling.

Nåværende bevaringsprogram for fartøyer omfatter rundt 190 fartøyer. Arbeidet med å ta vare på fartøyene er helt avhengig av frivillig innsats, jf. St.meld. nr.16 (2004–2005) *Leve med kulturminner*, kap. 4.5.12. En ny fartøyvernplan, som utarbeides av Riksantikvaren i samarbeid med fartøyvernorganisasjonene, skal være ferdig i 2009. Planen skal blant annet gi grunnlag for å velge ut fartøy som skal sikres varig vern og definere relevante bevaringsmetoder og virkemidler for å gjennomføre vernet. Dette blir blant annet gjort gjennom de tre nasjonale fartøyvern-sentrene. Behovene på feltet er store. Fartøyvernet fikk et betydelig løft i 2009. I 2009 bevilger Miljøvern-departementet bevilger 42 mill. kroner til et fartøy og fartøyvern-sentrene. I tillegg kommer tiltaksmidler, jf. ovenfor.

Kulturminneforvaltningens ansvarsfelt gjelder dekte fartøy i flytende tilstand. Rundt 190 fartøy har en eller annen form for avtale om vern. 86 fartøy har status som verneverdige skip i skipsregistret, og hittil er hjuldampere Skibladner og bilfergen Skånøvik fredet etter kulturminneloven. De fleste kulturhistorisk viktige fartøyene er eid av privatpersoner, stiftelser eller museer. Det er registrert et betydelig forfall på de verneverdige fartøyene. Det er en stor utfordring å snu den negative trenden.

Naturinformasjonssentrene

Naturinformasjonssentrene har til formål å informere om ulike tema knyttet til verneområder, naturtyper og arter. Det finnes to ulike typer senter: Nasjonalparksenter (p.t. 14 stk.) som er knyttet til nasjonalparker, og temasenter som for eksempel verdensarvsenter, lyngheisenter og villreinsenter. Det første nasjonalparksenteret ble åpnet i 1993. I 1997 ble det opprettet en tilskuddspost for arbeidet (kap. 1427, post 77). Samme år etablerte miljøforvaltningen en autorisasjonsordning for nasjonalparksentre og utarbeidet retningslinjer.

De 14 nasjonalparksentrene er autorisert av Direktoratet for naturforvaltning. Budsjettpostene til nasjonalpark- og naturinformasjonssentrene er i 2009 på 28 millioner kroner. Hvert nasjonalparksenter har fått 2,5 mill. kroner i etableringsstøtte og et årlig tilskudd til drift, i 2009 på kr. 600 000. Nasjo-

nalparksentrene kan i tillegg søke Direktoratet for naturforvaltning om prosjekttilskudd.

Sentrene er organisert som aksjeselskap, interkommunalt selskap eller stiftelser. En del sentre er samlokalisert med andre institusjoner som Norsk Fjellmuseum (Gudbrandsdalsmusea) og Norsk bremuseum. Det foreligger ønsker om å etablere over 30 nye sentre rundt om i landet. Forutsatt at budsjettet gir rom for det, vil Miljøverndepartementet vurdere å opprette nye sentre.

Forvaltnings- og sjøfartsmuseene

I 2000 ble det besluttet å gjennomføre et klarere skille mellom utøving av forvaltningsmyndighet og forskning. Som en oppfølging av dette ble regelverket endret slik at frigivningsmyndigheten ble flyttet fra forvaltningsmuseene og sjøfartsmuseene til Riksantikvaren. Museenes rolle er etter dette å gjennomføre det arkeologiske eller marinarkeologiske arbeidet som er fastsatt i vilkårene fra Riksantikvaren, jf. vedtak om «Forskrift om endring av forskrift om faglig ansvarsfordeling etter kulturminneloven» av 29. mai 2000.

De kulturhistoriske museene ved universitetene i Oslo, Bergen, Trondheim, Tromsø og Stavanger er alle nasjonale kompetansesentre og forestår utgravninger med tilhørende forskning innenfor sine geografiske ansvarsområder. På samme måte er sjøfartsmuseene i Oslo, Stavanger og Bergen og de kulturhistoriske museene ved universitetene i Trondheim og Tromsø nasjonale kompetansemiljøer for marinarkeologi innenfor sine geografiske ansvarsområder.

Norsk institutt for kulturminneforskning (NI-KU) gjennomfører arkeologiske utgravninger av kirker, klostre, byanlegg, borger o.l. fra middelalderen, der Riksantikvaren har gitt dispensasjon fra fredningsbestemmelsene, jf. forskrift til kulturminneloven.

Miljøverndepartementets bevilgninger til forvaltnings- og sjøfartsmuseene har samlet økt fra 4,9 mill. kroner i 2002 til 6,5 mill. kroner i 2009.

Kunnskapsportalen for tradisjonsbaserte håndverksfag

Miljøverndepartementet har som en oppfølging av St.meld. nr. 16 (2004-2005) *Leve med kulturminner* fått utredet mulighetene for utvikling av en kunnskapsportal for tradisjonsbaserte håndverksfag. En arbeidsgruppe nedsatt av Miljøverndepartementet, ledet av Byggenæringens landsforening (BNL) og med representanter fra Riksantikvaren,

ABM-utvikling, Norsk Handverksutvikling og Norges Museumsforbund, leverte sin rapport ved utgangen av 2007. Rapporten foreslår etablering av en nettbasert formidlingskanal for tradisjonelt håndverk og produkter for eldre bygninger. Dette skal være et tilbud til eiere av alle typer bygninger med kulturhistoriske verdier, også de som ikke er underlagt noe formelt vern. Norge har for eksempel i dag mer enn 300 000 bygninger fra før år 1900.

Kunnskapsportalen for tradisjonsbaserte håndverksfag skal bidra til å bedre kontakten og formidle kunnskaper og ekspertise mellom tradisjonshåndverkene og den ordinære byggebransjen. Sekretariatet er besluttet lagt til BNL, og det legges vekt på at det etableres god kobling til Norsk Handverksutvikling. Kunnskapsportalen vil også kunne ha en viktig funksjon i forhold til statens oppfølging av egne kulturhistoriske eierdommer og kirker. Tiltaket er planlagt startet opp i 2009, jf. St.prp. nr 1 (2008-2009), s.81.

Miljøverndepartementet vil i denne forbindelse ha nærmere diskusjon om de muligheter som ligger i en slik kunnskapsportal med andre relevante departementer, herunder Kultur- og kirke departementet, Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Forbruker- og administrasjonsdepartementet.

Nærings- og handelsdepartementet

Regjeringens reiselivsstrategi *Verdifulle opplevelser* ble lansert vinteren 2007.

Nærings- og handelsdepartementet har tatt initiativ til å utvikle et mer helhetlig og koordinert reiselivstilbud for turister. Våren 2009 har en arbeidsgruppe bestående av sentrale organisasjoner i reiselivet, reiselivsbedrifter og transportsektoren kartlagt hvilke utfordringer utvikling av et mer helhetlig og koordinert tilbud reiser, og vurdert tiltak som kan bidra til et mer helhetlig tilbud til turister. En rapport ble lagt fram 2. juni 2009. Blant tiltakene som foreslås i rapporten, er å styrke samarbeidet mellom kulturnæringene, herunder museene, og reiselivsnæringen. Et annet tiltak er å øke kjennskapen i kultur- og museumssektoren til Innovasjon Norges kompetanseprogrammer innenfor reiseliv. Nærings- og handelsdepartementet vil prøve ut ulike samarbeidsmodeller for å utvikle et helhetlig reiselivstilbud som inkluderer blant annet museer og andre severdigheter. Dette vil gjøres ved å gjennomføre to pilotprosjekter i 2009 og 2010. Departementet har avsatt i alt 1,2 mill. kroner til dette formålet.

Kultursektoren, herunder offentlige og private museer, vil være et viktig i utviklingen av et mer helhetlig tilbud til turister. Nærings- og handelsdepartementet mener at det finnes samarbeidsmuligheter mellom disse to sektorene som kan utnyttes bedre enn i dag og at et nærmere samarbeid mellom reiselivsnæringen og museene kan være fordelaktig for begge parter. Den økte etterspørselen i reiselivet etter opplevelsesorienterte produkter og tjenester kan være et godt grunnlag for et nærmere samarbeid mellom de to sektorene. Viktig for et samarbeid mellom de to sektorene er kvaliteten på og tilgjengeligheten til museene. Det vises også til omtale av museene og reiselivet i kap. 4.4.5 og 11.7.5.

Olje- og energidepartementet

Museumsordningen under Norges vassdrags- og energidirektorat ble etablert i 2003 og har som formål å dokumentere, systematisere og formidle historie tilknyttet norsk energi- og vannressursforvaltning, samt å bidra til å ta vare på kulturminner som reflekterer denne historien. Ordningen har egen post på statsbudsjettet med 9 mill. kroner i bevilgning i 2009, en økning fra 5 mill. kroner i 2002. Ordningen består i et langsiktig samarbeid med Norsk Skogmuseum og Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum for dokumentasjon og formidling, samt en ordning for ivaretagelse av sektorens kulturminner. Gjennom ulike prosjekter i ordningen samarbeides det med en rekke museer.

Norsk Oljemuseum (NOM) i Stavanger er en stiftelse med formål å være et nasjonalt senter for formidling av informasjon og kunnskap om petroleumsvirksomhetens utvikling og betydning for det norske samfunn. En av NOMs viktigste oppgaver er å dokumentere den norske oljehistorien gjennom å bringe frem, bearbeide og lagre relevant historisk kildemateriale. Til dette arbeidet hører bibliotekets boksamling, diverse arkivmateriale, foto og film fra oljevirkosmheten, gjenstandssamlingen, samt dokumentasjons- og forskningsprosjekter. Museet ble åpnet i 1999 og har gjennom de ni første driftsårene hatt en betydelig utvikling i sine aktiviteter både innenfor dokumentasjon og forskning, skole og publikumsrettede tilbud. Gjennom de siste fem årene har museet satset bevisst på å utvikle utstillingene mer i retning av vitensenterpedagogikken. Driften finansieres gjennom en kombinasjon av egne inntekter, sponsorinntekter/fondsmidler og offentlig tilskudd. Tilskuddet til Oljemuseet fra Olje- og ener-

gidepartementet har økt fra 3,7 mill. kroner i 2002 til 8,5 mill. kroner i 2009.

Samferdselsdepartementet

Endringer i tilknytningsform fra forvaltningsorgan/-bedrift til aksjeselskap har ført til etableringen av Norsk Vegmuseum og Norsk Jernbanemuseum som etatsmuseer på samferdselsområdet. Postmuseet, Norsk Telemuseum og Avinor Museum er knyttet til selskaper, jf. omtale nedenfor.

Etatsmuseer

Vegmuseet er en seksjon i Vegdirektoratet med to hovedfunksjoner: 1) Utvikle og drifte et museumsanlegg ved Hunderfossen i Lillehammer kommune. 2) Faglig ansvarlig for at Statens vegvesen tar vare på dokumentasjon av sin historie i form av faste kulturminner, gjenstander, foto, arkivmateriale og minnemateriale. Vegmuseet driver også rådgiving om kulturminner overfor fylkeskommuner og andre. For å følge opp bevaringsarbeidet i Statens vegvesen på landsbasis, er det etablert én ansvarlig for museumsvirksomhet i hver av de fem vegregionene, som har en kontaktperson i alle distrikter. Norsk vegmuseum fikk 20,9 mill. kroner i bevilgning i 2009, en økning fra 15,6 mill. kroner i 2002. Midlene bevilges innenfor Vegvesenets budsjetttramme. Av dette skal 1,1 mill. kroner brukes til oppfølging av de fem vegregionene. Hver region bevilger i tillegg midler til å følge opp museumsarbeidet, samt restaurering og vedlikehold av faste kulturminner. Vegmuseet utreder en eventuell konsolidering med Norsk Kjøretøyhistorisk Museum.

Jernbaneverket har sektoransvar for kulturarven innenfor jernbanevirksomheten og driver kulturminnevern gjennom Norsk Jernbanemuseum. Jernbanemuseet har nasjonalt ansvar for dokumentasjon og formidling av norsk jernbanehistorie. Museet har vært formelt knyttet til NSB fra 1946. Ved etableringen av NSB som selskap i 1996, ble museet knyttet til Jernbaneverket. Både drift og investeringer dekkes over Jernbaneverkets budsjett. Jernbanemuseet driver et ca. 100 mål stort museumsanlegg på Hamar med museumspark og utstillinger. Museet arbeider i nettverk med museumsbanene og Norsk Jernbaneklubb gjennom *Museumsbanerådet*. Museet er nært knyttet til Jernbaneverkets styringssystem for trafikkutøvelse ved å ha trafikkutøveransvaret for alle veterantog på det nasjonale jernbanenet. Jernbaneverkets langsiktige mål er å utvikle

museet både med friluftsanlegg og utstillings- og arrangementsfasiliteter for å styrke museets rolle overfor familiepublikum, skoleverk og Jernbaneløst verkets bedriftskultur.

Museer med tilknytning til selskaper

For samtlige tre selskaper gjelder at økonomisk støtte og tilskudd til museene er en sak for selskapenes styre og daglige ledelse.

Avinor Museum er en integrert del av Norsk Luftfartsmuseum, og er organisatorisk knyttet til konsernstaben i Avinor. Avinor yter tilskudd til museet, i 2009 på 2,6 mill. kroner. I presentasjon utad inngår Avinor Museum som del av den sivile utstillingen til Norsk Luftfartsmuseum og er følgende delaktig i de aktiviteter som Norsk Luftfartsmuseum gjennomfører.

Postmuseet ble i 2003 en del av det kulturhistoriske museet på Maihaugen ved Lillehammer, og alle samlinger ble flyttet fra Oslo til Lillehammer. Postmuseet har en egen bygning i friluftsmuseet som brukes til formidling. Her er det postkontor fra 1950-tallet og en posthistorisk utstilling som viser Postens historie fra 1647 til 2009.

Norsk Telemuseum ble opprettet som en selvstendig stiftelse i 2001, fra å ha vært et statsmuseum for Televerket. Dette ble gjort i forbindelse med at Telenor ble delprivatisert og for at museet etter hvert skulle stå uavhengig av selskapet. Det er inngått avtale om fortsatt finansiering av museet fra Telenors side, i første omgang fram til 2011. Norsk Telemuseum anser imidlertid at det er behov for utredning og langsiktig planlegging av hvordan de gamle etatsmuseene skal drives dersom rammebetingelsene endres. Norsk Telemuseum har i dag ansvar for å samle inn, bevare, forske på og formidle minner om telekommunikasjon i Norge. Dette gjelder så vel gjenstander, foto og annen dokumentasjon som immaterielle minner knyttet til folks historier rundt utvikling og bruk, bevart gjennom intervjuer og film. I museets formålsparagraf står det også at museet skal drive samtidsdokumentasjon og peke på framtidsperspektiver. Museet har flere permanente utstillinger rundt om i landet og hovedutstilling i Norsk Teknisk Museum. Telemuseet har god erfaring med å delta i samtidsnettverket og nettverk for industri sammen med museer i det nasjonale museumsnettverket. Museets styre diskuterer for tiden muligheten for å videreutvikle Norsk Tele-

museum til et kommunikasjonsmuseum, og i tillegg til telekommunikasjon, inkludere datakommunikasjon og kringkasting, samt mye av innholdet mediene er bærere av.

Utenriksdepartementet

Utenriksdepartementet er saksbehandlende instans for søknader fra norske museer om statsgaranti i forbindelse med at særlig kostbare og kunstnerisk verdifulle utstillinger skal vises i utlandet. Utenriksdepartementet har videre ansvaret for presentasjon av norsk kunst og kultur i utlandet og for samarbeid og utveksling på kulturområdet med Land i Sør.

På ad hoc-basis forekommer det at Utenriksdepartementet går inn i partnerskap med et norsk museum i samband med et særlig utstillingsprosjekt destinert for utlandet, og bidrar økonomisk til forberedelsen og til gjennomføring ute. Blant eksemplene her er tre større utstillinger som alle inngikk som del av utenlandsprogrammet for Hundreårsmarkeringen 1905–2005, dvs. Norsk Folkemuseums Norge-Russland-utstilling *Naboer gjennom 1000 år*, Norsk Teknisk Museums utstilling *Ikke bare laks og pølser – norsk-tyske forbindelser gjennom 100 år* og visningen av Dronning Mauds garderobe på Victoria & Albert Museum i London, hvor Nasjonalmuseet/Kunstindustrimuseet i Oslo var senderinstitusjon. På ad-hoc-basis, og etter spesiell søknad, forekommer det også at Utenriksdepartementet støtter opp om arrangement som finner sted i Norge i regi av et norsk vertsmuseum. Forutsetningen er da at prosjektet skal ha en langsiktig målsetning og favne videre enn ren fremvisning av kulturgjenstander, det skal finne sted en reell dialog og gjensidig kompetanseoverføring, jf. Nasjonalmuseets utstillingsprosjekt *Afrika i Oslo*. Til sammen har Utenriksdepartementet bidratt med 18,2 mill. kroner til slike prosjekter siden 2002.

Utenriksdepartementets midler øremerket for kulturprosjekter knyttet til Regjeringens Nordområdesatsning, skal gå til delfinansiering av tiltak og arrangementer i Norge, jf. Perspektivet Museums utstilling *Flytende russisk*. Museene har også mulighet til å trekke på utenriksstasjonenes presse- og besøksprogram for å bringe journalister og eksperter til Norge i tilknytning til særskilte utstillinger, fagseminarer og liknende arrangementer.

9 Museumsstruktur og satsingsområder i Norden og Storbritannia

Som et bakteppe for den foreliggende meldingen om museumsreformen presenteres noen hovedlinjer for museumsstruktur og spesielle satsingsområder i de nordiske landene samt Storbritannia. Det blir ikke gjort forsøk på direkte sammenligninger. Skal slik sammenligning være meningsfull, må det foretas grundigere analyse av likheter og forskjeller i de ulike landenes forvaltningssystemer.

I *Danmark* har et nettverk av statlige og statsgodkjente museer i fellesskap ansvaret for å sikre Danmarks natur- og kulturarv. Museenes virksomhet er omfattet av en museumslov, og gjeldende lov er fra desember 2006. Kjernen i nettverket er de store, statlige hovedmuseene: Nationalmuseet, Statens Museum for Kunst og Statens Naturhistoriske Museum; det sistnevnte er under Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. De tre hovedmuseene har en særlig plikt til å yte andre museer bistand på områder som krever en spesialkunnskap. Det er enkelte andre statlige museer som faller under museumsloven, men hovedparten av museene under museumsloven er de statsgodkjente museene. De statsgodkjente museene er delvis kommunale, delvis selveiende eller eiet av foreninger som har museumsdrift som formål. Uavhengig av eierform står kommunene for den største delen av driftstilskuddet. Det statlige tilskuddet har en øvre grense, og de siste årene har gjennomsnittlig driftstilskudd fra staten ligget på 36 prosent av det kommunale tilskuddet og inntekter fra fond.

Museer kan søke om å bli statsgodkjent, og det er satt opp en detaljert kravspesifikasjon for å bli statsgodkjent. Selv om et søkende museum oppfyller kravene, blir det ikke automatisk statsgodkjent. Det blir vurdert om arbeidsoppgavene allerede er ivaretatt av et annet statsgodkjent museum, og det blir også vurdert om søkermuseumet med fordel bør inngå i et allerede statsgodkjent museum. Det er noen eksempler på at institusjoner har gått sammen, bl.a. ble Statens Naturhistoriske Museum etablert ved at de tidligere Bota-

nisk Museum, Geologisk Museum og Zoologisk Museum ble slått sammen.

Statens forvaltningsorgan på museumsfeltet er Kulturarvsstyrelsen. Dette organet ble etablert i 2002 ved å slå sammen en rekke instanser, blant annet det tidligere Museumsnævnet og riksantikvarembetet. Foruten å administrere det statlige tilskuddet til de statsgodkjente museene, har Kulturarvsstyrelsen arbeidsoppgaver tilknyttet byggningsfredning- og bevaringsloven, fortidsminner og arkeologiske bestemmelser i museumsloven, statlig og kommunal fysisk planlegging og opplevelsesøkonomi. Kulturarvsstyrelsen gjennomfører hvert år omfattende evalueringer av et antall museer som er omfattet av museumsloven. Kulturarvsstyrelsen forvalter også prosjektmidler som museene kan søke. I tillegg til en generell prosjektpott kan museene søke om tilskudd til konservering, formidling og digitalisering. I 2009 ble det i tillegg bevilget ekstra prosjektmidler for å styrke forskning ved museene.

Det *svenske* museumslandskapet kan grovt sett inndeles i sentralmuseer, øvrige statlige museer, regionale museer og kommunale museer. *Sentralmuseer* omfatter ifølge budsjettproposisjonen for 2009 14 institusjoner, deriblant de største svenske museene. Noen av institusjonene er ansvarsmuseer, dvs. de har spesielle oppgaver innenfor nærmere angitte ansvarsfelt. Eksempler på slike ansvarsmuseer er Statens historiska museum, Nationalmuseum, Naturhistoriska riksmuseet, Statens museer för världskultur og Moderna museet. Staten har ansvar for det offentlige driftstilskuddet til disse institusjonene. En viktig institusjon med museumsrelevans er også Riksställningar, som i all hovedsak arbeider med vandreutstillinger. *Øvrige statlige museer* omfatter institusjoner som staten har et finansielt ansvar uten at institusjonene kan defineres som sentralmuseer. *Regionale museer* består i hovedsak av lensmuseer samt noen andre museer med kunsthistorisk og naturhistorisk ansvarsområde. Lenene og/eller kommunene har hovedansvaret for driftsfinansiering, men staten bidrar også med betydelige

midler. Drift av de *kommunale museene* er i all hovedsak et kommunalt ansvar med noen bidrag fra stat og lenene. De statlige bidragene går i hovedsak over Kulturdepartementets budsjett, men noen museer, blant annet ved universitetene får statlige bidrag over Utbildningsdepartementets budsjett.

I løpet av de seneste årene har det blitt reist spørsmål om behov for en sentral koordineringsfunksjon for ulike sider av museumspolitikken. Det blir pekt på at det mangler sentrale støttefunksjoner med mandat til å ta initiativ i utviklingsspørsmål, til å følge opp vedtatt politikk og til å gi generell veiledning. Det mangler også noen med et sentralt definert ansvar for strategiske analyser av museumfeltet som helhet. I dag blir noen oppgaver utført i departementet, noen i Statens kulturråd og Riksutstillinger og noen i Riksantikvarieämbetet. I SOU 2009:15 *Kraftsamling! Museisamverkan ger resultat*, foreslås å avvikle ordningen med såkalte ansvarsmuseer fordi ordningen ikke anses å ha virket i samsvar med intensjonene fra tidlig på 1990-tallet. Det foreslås å etablere en permanent samordningsfunksjon for museer med samordnings- og støttefunksjoner innenfor museenes kjerneoppgaver samt ekspertoppgaver med relevans for museumfeltet som helhet. Denne funksjonen skal samle nåværende oppgaver i Kulturdepartementet, Statens kulturråd, Riksutstillinger og Riksantikvarieämbetet, og forslaget innebærer at museumssamordningsfunksjonen etableres i Riksantikvarieämbetet. Forslaget har vært på høring, og regjeringen har per august 2009 ikke fattet noen beslutning.

I *Finland* regnes det at ca. 200 museer har profesjonell virksomhet. Det nasjonale ansvaret ligger under Undervisningsministeriet, som har ansvar for hele det kulturpolitiske feltet. Finland har tre riksomfattende sentralmuseer. Finlands nationalmuseum, som er en del av Museiverket, er kulturhistorisk sentralmuseum. Naturhistoriska centralmuseet ved Helsingfors universitet er sentralmuseum innenfor sitt område, og Statens konstmuseum har sentralmuseumsfunksjon for kunstmuseene.

I Statens konstmuseum inngår Konstmuseet Ateneum, Museet för Nutidskonst Kiasma, Konstmuseet Sinebrychoff og Centralarkivet för bildkonst.

Naturhistoriska centralmuseet fungerer som en separat forskningsinstitusjon underlagt Helsingfors universitet. Museet har ansvar for nasjonalsamlingene innenfor sitt virksomhetsområde. Museets samlinger, som inneholder botaniske,

zoologiske, geologiske og paleontologiske objekter fra hele verden, har som oppgave å betjene den biologiske og geologiske forskningen, undervisningen og opplysningsvirksomheten i Finland.

Videre har Finland 20 landskapsmuseer og 16 regionale kunstmuseer. Deres oppgave er å fremme og gjennomføre museumsoppgaver innenfor sitt geografiske område. Det finnes 14 riksomfattende spesialmuseer. Det gjelder museer som innenfor sitt spesialområde bedriver dokumentasjons-, forsknings- og utstillingsvirksomhet som har nasjonal betydning.

Hver for seg står kommunene og staten for ca 40 prosent av utgiftene til museumsvirksomhet. Resten finansieres med museenes egeninntekter og sponsorstøtte.

I tillegg til de midlene til museumsdrift som følger av det detaljerte, finske bevilgningssystemet, bevilger Undervisningsministeriet etter søknad støtte til grunnleggende reparasjoner av museumsbygninger, IKT-prosjekter, inkludert digitalisering av museumssamlinger. Mange museumsprosjekter har også fått støtte fra EUs strukturfond.

Museiverket er det sentrale statlige forvaltningsorganet på museumfeltet, blant annet ved at det kulturhistoriske sentralmuseet Finlands nationalmuseum samt 16 mindre museer er en integrert del av Museiverket. I tillegg har Museiverket forvaltningsoppgaver innenfor kulturminnevern, med ansvar for fredete bygninger, arkeologiske samlinger, kulturmiljø og verdifulle kulturreiendommer. Museiverket bevilger også støtte til utviklingsprosjekter i museene. I tillegg gir Museiverket økonomisk støtte til renovering av kulturhistorisk verdifulle bygninger. Museer som står utenfor det lovfestede bevilgningssystemet, kan etter søknad få støtte fra Museiverket.

Fra *Storbritannia* skal nevnes noe av det arbeidet som Museums, Libraries and Archives Council (MLA) har gjort spesielt på museumfeltet de seneste årene. MLA er et strategisk fagorgan som siden 2002 arbeider med og for museer, biblioteker og arkiver. Mange av aktivitetene retter seg derfor mot hele abm-feltet. MLA rapporterer til Department of Culture, Media and Sport (DCMS).

Basert på et system som ble etablert i 1988 under navnet The Museum Registration Scheme, har MLA siden 2004 administrert en akkrediteringsordning (The Accreditation Scheme) for museer i Storbritannia. Målet med akkrediteringssystemet er at museer skal vurderes opp mot et sett

med nasjonale kriterier for god museumsdrift. Per sommeren 2009 har over 1100 museer blitt akkreditert, mens ca. 500 er i fase 2 av akkrediteringsprosessen. Når museer har gjennomført akkrediteringsprosessen, blir resultatet vurdert av en komité med erfarne museumsfolk med bred museumskompetanse. Systemet blir revidert og oppdatert med jevne mellomrom, og i løpet av 2009 gjennomføres en omfattende konsultasjonsprosess med tanke på å revidere akkrediteringsopplegget. Etter planen skal revidert akkrediteringsystem være ferdig høsten 2010.

MLA har de seneste årene vært spesielt opptatt av samlingsforvaltning, og støtter økonomisk organisasjonen Collections Trust, som bl.a. gir praktiske råd i å håndtere gjenstandsmateriale gjennom nettstedet Collections Link. I tillegg har MLA en omfattende rådgivingstjeneste i sikkerhetsspørsmål relatert til hele abm-feltet.

Den store satsingen på museumsområdet siden 2002 har vært programmet Renaissance. Utgangspunktet var en rapport fra 2001 som viste at situasjonen for mange regionale museer og gallerier var til dels kritisk. Bildet var preget av manglende ressurser, redusert faglig kvalitet og dårlige publikumstjenester. Programmet Renaissance ble etablert for å rette på denne situasjonen. Innenfor en økonomisk ramme på GBP 300 mill. har regionale museer siden 2002 blitt økonomisk og faglig styrket for å kunne fungere bedre innenfor sine geografiske områder. Opplegget var at

museer måtte søke samarbeid med andre i såkalte *hubs* for å få tildelt midler. Selv om det er stor variasjon mellom de ulike *hubs*, består slike *hubs* i snitt av fire til fem enkeltinstitusjoner som samarbeider om utviklingsprosjekter. Ett av programelementene var å utvikle undervisningsopplegg for bruk i skolesammenheng. Et annet tiltak er en omfattende veiledning i å samle publikumsdata på en måte som gjør det mulig å sammenligne enkeltinstitusjoner. I tillegg til økonomisk støtte til prosjekter i *hub*-museene, har Renaissance også finansiert flere prosjekter med relevans for hele museumsfeltet. Gjennom The Designation Challenge Fund (DCF) har det blitt gitt støtte til bedre forvaltning og oversikt over samlinger som er viktige i et nasjonal og internasjonalt perspektiv. I tillegg har det blitt etablert en rekke nettverk for en spesielle museumsfaglige temaer.

I juli 2009 ble det presentert en omfattende ekstern evaluering av programmet. Selv om det er enkelte kritiske merknader til organisatoriske og administrative sider ved programmet, er hovedkonklusjonen at programmet i hovedsak har vært vellykket. Publikumsbesøk har gjennomgående vokst mer i *hub*-museene enn i andre museer, og det er klare indikasjoner på at undervisningsoppleggene for skolene har god kvalitet. Også mer kvalitative museumsfaglige aspekter ved de aktuelle museene viser klar forbedring. Oppfølging og videreføring av Renaissance-programmet er foreløpig ikke avklart.

Del III
Tiltak

10 Framtidas museum: faglig kvalitet og fornying

10.1 Museenes samfunnsrolle

Den internasjonale museumsorganisasjonen ICOM utformet i 2007 en revidert definisjon av hva et museum er, og den kan tjene som et utgangspunkt for å presentere museenes samfunnsrolle på et overordnet nivå:

«Et museum er en permanent institusjon, ikke basert på profitt, som skal tjene samfunnet og dets utvikling og være åpent for publikum; som samler inn, bevarer/konserverer, forsker i, formidler og stiller ut materiell og immateriell (kultur)arv om menneskene og deres omgivelser i studie-, utdannings- og underholdningsøyemed.»¹

Sammenlignet med tidligere definisjoner, har det kommet til et vesentlig nytt element i den nye versjonen. Mens definisjonen tidligere avgrenset kildematerialet til «materielle vitnesbyrd om mennesker og deres omgivelser», omtaler den nye definisjonsversjonen kildematerialet som «materieell og immateriell (kultur)arv om menneskene og deres omgivelser». Dette innebærer at det blir lagt større vekt på en helhetlig tilnærming til det å utvikle kunnskap om kulturarv ved å se materielle og immaterielle kulturuttrykk i sammenheng. Flere museer har i og for seg lenge hatt en innsamlings-, forsknings- og formidlingspraksis som har tatt hensyn til at materielle og immaterielle kulturuttrykk henger sammen. Spesielt gjelder det kombinasjonen tradisjonelt håndverk og bygningsvedlikehold, der det blant annet er etablert et eget samarbeidsnettverk blant museene i det nasjonale museumsnettverket. Den nye ICOM-definisjonen innebærer likevel at museene i noen grad blir utfordret til å utvikle mer helhetlige strategier for innsamlings- og forskningsarbeid og med større vekt på å sette materielle vitnesbyrd inn i en bredere kontekst. Materielle kulturut-

trykk vil likevel utgjøre hovedgrunnlaget for museumsaktivitet også i framtiden.

Selve samfunnsrollen eller samfunnsoppdraget for museene ligger i å utvikle og formidle kunnskap om menneskers forståelse av og samhandling med sine omgivelser. I dette ligger stor faglig frihet og samtidig utfordringer for museene i å definere og avgrense hva som er relevant og viktig i et samfunnsperspektiv. Dette er et faglig kjernespørsmål i museene som krever kontinuerlig analyse og refleksjon.

Konkret gjelder det å identifisere, dokumentere og i noen grad samle inn det materialet som best kan belyse menneskers forståelse av og samhandling med sine omgivelser. De enkelte museumsinstitusjonene har et selvstendig faglig ansvar for å bestemme hva som skal innlemmes i samlingene, basert på hvilket tematiske og/eller geografiske ansvarsområder som er definert for institusjonene.

Gjennom sin innsamlings- og formidlingsaktivitet etablerer museene kulturarvsmateriale. I ethvert seleksjonssystem er det alltid noe som selekteres bort. I kulturarvssammenheng innebærer det at noe framheves som viktig, mens andre ting regnes som uviktig eller uinteressant. Utfordringene i et slikt seleksjonsregime er å være bevisst tendenser til henholdsvis hegemonisering og marginalisering av kulturuttrykk i kulturarvssammenheng. Det er derfor en konstant faglig og kulturpolitisk utfordring å arbeide for at den seleksjonen som museumsinstitusjonene samlet sett gjør, gir et så dekkende og balansert bilde som mulig av det mangfoldet som utgjør norsk samfunnsliv opp gjennom tidene.

Museene skal ha en faglig fri stilling som gir handlingsrom for å stille kritiske spørsmål vedrørende både fortid og nåtid. Dette forutsetter arm-lengdes avstand til eiere og offentlige myndigheter.

10.2 Mål for videre utvikling av museumssektoren

Målet med denne meldingen, jf. kap. 2.3, er å legge til rette for å styrke den faglige dimensjonen i

¹ «A museum is a non-profit, permanent institution in the service of society and its development, open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates and exhibits the tangible and intangible heritage of humanity and its environment for the purposes of education, study and enjoyment.»

de enhetene som nå inngår i det nasjonale museumsnettverket. Nå skal utvikling av museene som museumsfaglige kunnskapssentra og solide organisasjoner prioriteres. Museene skal bli i bedre stand til å utvikle seg som profilerte samfunnsinstitusjoner.

Departementet vil i det videre arbeidet legge til rette for at museene kan styrke sine faglige profiler. Her er det viktig at det settes i gang tiltak som sikrer faglig utvikling over hele aktivitetsfeltet, likevel uten at det legges opp til at alt er like viktig og at alle tiltak skal skje samtidig. I et kulturpolitisk perspektiv er det viktig å skape rammevilkår som stimulerer museene til faglig solid innsats i utøvelsen av deres samfunnsrolle.

Følgende hovedmål foreslås for museumssektoren:

Forvaltning: Museenes samlinger skal sikres og bevares best mulig for ettertiden og gjøres tilgjengelig for publikum og for forskning. Viktige delmål vil være gode sikrings- og bevaringsforhold samt prioritering og koordinering av samlingene.

Forskning: Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling. Et delmål vil være økt forskningssamarbeid, både i museumsnettverket og mellom museene og forskningsmiljøer i kunnskapssektoren.

Formidling: Museene skal nå publikum med kunnskap og opplevelse og være tilgjengelig for alle. Det innebærer målrettet tilrettelegging for ulike grupper og aktuell formidling som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt.

Fornyning: Gjennom faglig utvikling, nytenking og profesjonalisering, skal museene være oppdaterte og aktuelle i alle deler av sin virksomhet, være solide institusjoner og ha en aktiv samfunnsrolle. Et delmål vil være å utvikle digital forvaltning og formidling.

Det understrekes at institusjonene selv må bære hovedansvaret for å styrke den interne faglige aktiviteten. Fra statlig side vil det bli lagt spesiell vekt på tiltak som styrker samarbeid mellom institusjonene, mellom det nasjonale museumsnettverket og museer utenfor dette nettverket og på fellestiltak, blant annet innenfor digitalisering, som ikke kan løses innenfor enkeltinstitusjoner. ABM-utvikling vil få et tydelig mandat i gjennomføringen av dette arbeidet.

10.3 Det nasjonale museumsnettverket

Før 2004 var samhandlingsmønsteret, blant annet i budsjettsaker, at departementet hadde direkte kontakt med de relativt få museene som var definert som nasjonale institusjoner. Departementet hadde for øvrig samhandlingskontakt i budsjettspørsmål med fylkeskommunene, som kanaliserte både statlige og fylkeskommunale midler til de institusjonene som kom inn under tilskuddsordningen for museer, en ordning som med diverse revisjoner hadde eksistert siden 1975, jf. omtale av tilskuddsordningene i kap. 5.5.

Da det nasjonale museumsnettverket ble etablert i 2004 som erstatning for det gamle systemet og som del av konsolideringsprosessen, ble etableringen omtalt slik i St.prp. nr. 1 (2003–2004):

«Abm-meldingen slo fast at det ikke var hensiktsmessig å videreføre et system der statlig støtte til museumsdrift var basert på den nåværende oppdeling av museene i ulike tilskuddskategorier. I stedet ble det foreslått å etablere et nasjonalt museumsnettverk som skulle omfatte alle de museer som for fremtiden ville få driftstilskudd over Kultur- og kirkedepartementets budsjett. Et slikt nettverk vil innebære at en rekke ulike museumsfunksjoner over hele landet knyttes sammen på en måte som gir optimalt faglig og økonomisk-administrativt utbytte sett i en nasjonal sammenheng.»

Videre ble nettverket satt inn i en konsolideringssammenheng:

«For at et museum på en meningsfull måte skal kunne delta i det nasjonale nettverket, kreves en tilstrekkelig sterk institusjonell basis. Abm-meldingen la derfor opp til institusjonell og museumsfaglig konsolidering på regionalt nivå. Dette innebærer en utvikling i retning av et mindre antall museumsinstitusjoner i hvert fylke og skjer dels gjennom samorganisering av eksisterende enheter, dels gjennom videre vekst ved utvalgte enkeltinstitusjoner. Som retningsgivende for den framtidige organiseringen av museumssektoren skisserte meldingen tre prinsipper:

- å bevare og styrke lokalt engasjement og deltakelse i kulturminneforvaltningen
- å sikre faglig kompetanse på regionalt nivå
- å samordne museene i et nasjonalt nettverk.»

Med etableringen av det nasjonale museumsnettverket fikk institusjonene lik samhandlingskontakt med alle de forvaltningsnivåene som yter

Boks 10.1 Nytt museumslandskap – nye muligheter

Styreleder Helge O. Larsen ved Helgeland Museum understreket på et seminar i regi av departementet 22. juni 2009 at et nytt museumslandskap gir nye muligheter, men at et knippe forutsetninger må ligge til grunn for at mulighetene skal kunne tas vare på. Larsen peker på muligheter for profesjonalisering, kapasitet og kompetanse. Reformen gir også bedre muligheter for at gjenstander kan forbli i området og at samlinger kan bygges og utnyttes i deres lokale og regionale kontekst. Reformen har også skapt ny politisk interesse for museene i regionene og ført til nye stemmer i det nasjonale ordskiftet. Gjennom konsolideringen løftes regionene frem som kunnskapsprodusenter og kompetente stemmer i den offentlige debatten. Reformen har også ført til nye muligheter for forskning, utvikling og forvaltning regionalt samt gitt nye næringsmuligheter. Sterkere museer har større muligheter for å kunne bli ankerfester i opplevelsesbasert og kunnskapsorientert reiseliv i regionene.

For at disse mulighetene skal kunne realiseres til fulle mener Larsen at følgende forutsetninger må oppfylles:

- Museene må ha kompetente medarbeidere og gi gode muligheter for faglig utvikling.
- Museene må drives profesjonelt og det må legges vekt på styring, hensiktsmessig organisering og kompetent ledelse.
- Museene må ha lokal og regional legitimitet og være godt grunnfestet hos eiere og lokalbefolkning.
- Museene må ha en forutsigbar finansiering basert på forpliktende samarbeid mellom stat, fylkeskommune og kommuner.
- Museene må ha hensiktsmessige anlegg for samlingsforvaltning og formidling.
- Museene må i større grad delta i faglige museumsnettverk.

økonomisk støtte til institusjonenes drift. Fra statlig side er det viktig å fremheve at selv om de ulike institusjonene både har og skal ha en tung lokal og regional forankring, har de også nasjonal betydning og bør derfor inngå i et nasjonalt fagfellesskap. At departementet samhandler direkte med de aktuelle institusjonene, er med på å understreke det nasjonale samhandlingsperspektivet som det er ønskelig at institusjonene utvikler. Det er imidlertid institusjonene selv som må ta ansvaret for hvordan lokale, regionale og nasjonal oppgaver kan gjennomføres i en konstruktiv museumsfaglig helhet.

Det regionale og lokale ansvaret for museene i nettverket ble omtalt slik i St.prp. nr. 1 (2003–2004):

«Selv om forvaltningen av de statlige tilskuddsandelene blir endret, vil fylkeskommunene og aktuelle kommuner fortsatt ha delansvar for finansieringen av museene. Det legges opp til nær kontakt mellom staten, fylkeskommunene og de aktuelle kommunene også i den framtidige forvaltning av museene. Dette er i samsvar med forutsetningene i abm-meldingen, der det het at Norsk museumsutvikling (nå ABM-ut-

vikling) må samhandle nært med fylkeskommunene i forhold til alle museene der finansieringsansvaret er delt.»

Den statlige oppfølgingen av samarbeidet med det regionale og kommunale nivået har vært effektivt gjennom årlige møter som ABM-utvikling har med fylkeskommunene.

Det er gjennomført en betydelig strukturreform gjennom konsolidering av mindre museer til større museumsenheter. Selv om det videre arbeidet vil ha hovedvekt på faglig utvikling og kvalitet, ser departementet positivt på en ytterligere konsolidering i de regionene hvor det er hensiktsmessig.

Mange museer deltar i internasjonale nettverk og medvirker i prosjekter sammen med museer i andre land. Dette er blant annet muliggjort gjennom EU/EØS-midler. Et stort antall fagpersoner ved norske museer deltar i ulike fagkomiteer i ICOM. Denne internasjonale samhandlingen tilfører norske museer viktige impulser. Det er av stor betydning at denne samhandlingen videreutvikles i årene framover.

10.4 Oppsummering av tiltak

- Departementet vil fortsette ordningen med direkte samhandling med institusjonene i nettverket. Institusjonene har en selvstendig rolle som er nødvendig for å kunne utvikle en stadig bedre faglig standard. Departementet mener videre at de regionale og lokale interessene i relasjon til de aktuelle institusjonene ivaretas godt i det etablerte samarbeidsmønsteret mellom stat, fylkeskommune og kommune.
- Departementet vil se til at det utvikles ytterligere kontakt og samarbeid mellom museer i det nasjonale museumsnettverket og museer med annen forvaltningstilknytning.
- Departementet vil legge til rette for ytterligere utvikling av de faglige nettverkene.
- For å styrke samordningen vil Kultur- og kirkedepartementet ta initiativ til kontaktmøter mellom departementer som har ansvar for museumsinstitusjoner. ABM-utvikling skal videreføre praksisen med årlige kontaktmøter med fylkeskommunene, relevante kommuner og museer.
- Departementet vil stimulere til ytterligere konsolidering og styrke konsoliderte enheter.
- Museenes internasjonale samhandling skal videreutvikles.

11 Forvaltning

Mål: Museenes samlinger skal sikres og bevares best mulig for ettertiden og gjøres tilgjengelig for publikum og for forskning. Viktige delmål vil være gode sikrings- og bevaringsforhold samt prioritering og koordinering av samlingene.

Museene i det nasjonale nettverket forvalter mange gjenstander, foto og annet kildemateriale i form av privatarkiver, intervjumateriale i form av film, video og lydfestinger. De største utfordringene i forvaltningen av disse kildene ligger på to felt: digital samlingsforvaltning og fysiske sikrings- og bevaringsforhold.

11.1 Digital samlingsforvaltning

Den ene utfordringen gjelder fullverdig registrering og katalogisering av samlingene i hensiktsmessige IKT-systemer. I kapittel 4.1.6 gjøres det rede for at av de ca. 2,8 mill. kulturhistoriske gjenstandene som forvaltes av museene i det nasjonale nettverket, er 39 prosent registrert i elektroniske kataloger. Bare 15 prosent er registrert med foto. Dette innebærer at den enkelte institusjon har utilfredsstillende oversikt over samlingene. Dette vanskeliggjør fornuftig og målrettet innsamling og innebærer at kunnskapspotensialet i samlingene ikke blir skikkelig utnyttet, hverken i forsknings- eller formidlingssammenheng. Mangel på oversikt over samlingene er også en hemske for å bringe relevant og interessant museumsmateriale inn i den digitale kunnskapsallmenningen.

Digitalisering i museene har til nå i stor grad vært ensbetydende med å legge data fra katalogkort og aksesjonsprotokoller eller lignende inn i en database, eksempelvis Primus. Motivet for dette har først og fremst vært å lette arbeidet i institusjonene. Katalogene er opprinnelig kun beregnet for museenes vitenskapelige personale og deres kollegaer, og det er en stor utfordring å presentere kataloger i en form som kan fungere for ulike typer brukere.

Arkivmateriale, film, lyd og bøker i museene er ofte uordnet, ikke registrert eller digitalisert. Det finnes også eksempler på at det som er gjort, avviker fra nasjonale og internasjonale standar-

der. Museenes arkiver bør derfor registreres i Asta og gjøres tilgjengelige i Arkivportalen. Bibliotek- og boksamlinger bør registreres i bibliotekprogram og gjøres tilgjengelige gjennom Biblioteksøk. Her bør institusjonene regionalt inngå faglig og teknisk samarbeid på tvers av sektorene. For foto, video, film og lyd er det viktig å samordne standarder for hele abm-feltet.

Det er en utfordring at museums katalogene varierer sterkt i kvalitet og innhold. Det er en positiv utviklingstendens mot å bedre denne situasjonen i en rekke institusjoner, og ABM-utvikling vil få i oppgave å samordne museumsnettverkets innsats for å bedre registrerings- og katalogiseringssituasjonen ved institusjonene. Selskapet KulturIT, opprettet av Norsk Folkemuseum og Maihaugen, har en sentral funksjon i museenes IKT-arbeid.

I en felles søketjeneste er det spesielt synlig hvor stor betydning gode metadata har. Det bør arbeides videre med å forbedre metadata. Man bør også vurdere behovet for ulike autoritetsregister for eksempel for institusjoner, personer (fotografer, kunstnere), administrative enheter, geografiske navn, emneordslister med mer. Dette er sentrale deler i et abm-søk og viktige grunnlag for å utvikle gode brukertjenester. ABM-utvikling skal også arbeide for å vise beste praksis for museene på sentrale områder. Mye arbeid på dette feltet er gjort og publisert i ABM-utviklings skriftserie. Her er det også mye å hente av erfaringer fra arbeid internasjonalt.

Digitaliseringsmeldingen understreker at det skal legges til rette for en målrettet satsing på digitalisering av gjenstander og annet materiale i museene. Det er også viktig at det arbeides med digitalisering av privatarkiver. Meldingen understreker at strategier og faglige prioriteringer for digitalisering skal utarbeides av de respektive institusjonene og aktørene, og det må legges til rette for en økt digitalisering i neste tiårsperiode.

For å produsere mest mulig digitalt innhold er det viktig at arbeidet med digitalisering prioriteres i institusjonene. Per i dag har kun noen få museer vedtatt planer for digitalisering og digitale tjenester. Det vil også være viktig å stimulere til

mest mulig fri tilgang til og videre bruk av det materialet som ikke er rettighetsbelagt eller beskyttet ut fra personvern eller andre etiske begrunnelser.

Digitaliseringsmeldingen slår fast at museene har kommet for kort i arbeidet med å digitalisere samlingene til at det er mulig å beregne hvor lang tid arbeidet vil ta, og at ABM-utvikling har en viktig oppgave med å samordne museenes innsats på dette området.

I digitaliseringsmeldingen er det beregnet at det vil ta rundt 20 år å realisere målene for digitalisering i Nasjonalbiblioteket og i Arkivverket. Kostnaden vil samlet ligge på nær 2 milliarder kroner eller ca. 100 millioner kroner i året.

Det er også mulig å beregne hva en omfattende satsing på digitalisering i museene vil kreve av ressurser. Erfaringstall fra gjennomførte digitaliseringsprosesser i enkelte museer gir grunnlag for å regne med en gjennomsnittlig personalkostnad per digitalisert objekt på om lag 200 kroner. Med disse forutsetningene vil det koste rundt 740 millioner kroner å digitalisere de 3,7 millioner gjenstandene som finnes i de kulturhistoriske museene. Dersom man legger til grunn en personalkostnad per foto på 30 kroner, vil det koste 540 millioner kroner å digitalisere 18 millioner foto i norske museer.

Museene oppbevarer også rundt 30.000 hyllemeter arkivmateriale. Dette utgjør om lag 270 millioner dokumentsider beregnet på 9000 sider pr. hyllemeter. Dersom 20 prosent av dette digitaliseres, vil det utgjøre 9000 hyllemeter eller om lag 54 millioner sider. Med 1000 sider per dag, som er et noe optimistisk anslag, vil behovet være 250 årsverk eller rundt 150 millioner kroner. Personalkostnader per digitalisert side vil bli om lag 2,5 kroner. Det er også mulig å regne seg fram til en kostnad for å digitalisere 17 000 filmer, registrere og katalogisere 938 000 bøker og periodika og ukjente mengder viktige lydopptak. Det er viktig at institusjonene utarbeider realistiske tall og prognoser som del av sine planer for økt digitalisering og formidling.

Bedre tilgjengelighet til de store kulturelle og forskningsmessige verdiene som privatarkivene representerer, krever tiltak for utvikling av kompetente bevaringsinstitusjoner, bedre ordening og katalogisering, faglig standardisering, og samlet tilrettelegging av privatarkiver i museene som ledd i landsdekkende infrastruktur og fellesløsninger. I dette ligger også at privatarkiver tilrettelegges i en abm-sammenheng, sammen med andre kildetyper og annet kulturarvsmateriale, jf.

blant annet om abm-søk i digitaliseringsmeldingen.

Det vil være viktig å styrke arbeidet med bevaring, ordening og katalogisering av privatarkivene, samt å stimulere til formidlingstiltak som gir publikum tilgang til kilder til kulturell arv. I digitaliseringsmeldingen understrekes behovet for digitalisering av privatarkiver, og ABM-utvikling gis et ansvar for å koordinere og tilrettelegge arbeidet med privatarkiver utenfor Arkivverket, det vil si i alle fylkesarkiv, byarkiv, interkommunale arkiv, bibliotek og museer som samlet forvalter mer enn 3/4 av landets samlinger av privatarkiver.

Beregninger for digitaliseringskostnader ved museene vil uten tvil måtte oppdateres etter hvert som utviklingen innen teknologi og metoder skrider frem. Men selv med god prioritering er det tydelig at museenes behov for digitalisering er minst like omfattende som i Nasjonalbiblioteket og i Arkivverket. Summen må selvsagt fordeles over mange år, men omfanget er betydelig. I tillegg vil det påløpe kostnader til utstyr, kjøp av tjenester, kompetanse med mer. Det vil altså kreve store ressurser både samlet og i den enkelte institusjonen for at museene skal bli deltakere i den digitale kunnskapsallmenningen. Det er også ressurskrevende å digitalisere gjenstander sammenlignet med for eksempel trykt materiale. Museene har i mindre grad anledning til å automatisere digitaliseringen, slik Nasjonalbiblioteket kan med trykt materiale og Arkivverket har kunnet med digitalisering fra mikrofilm.

For å gjennomføre en digitaliseringssatsing i museene over hele landet vil det også være behov for kompetanse og kapasitet. Museene må på enkelte områder søke samarbeid med andre abm-institusjoner, men en del oppgaver må også løses i den enkelte institusjonen. Når man planlegger å digitalisere film, mikrofilm eller bøker vil det være naturlig å undersøke om Nasjonalbiblioteket eller Riksarkivet kan utføre enkelte tjenester. I den grad kapasiteten finnes, vil disse kunne bidra med praktisk hjelp og råd. Det må likevel legges til grunn at flere utfordringer bør vurderes regionalt og inngå i regionale planer der en søker gode fellesløsninger. Her bør man tenke stordrift og produksjonsløyper der det er mulig.

11.2 Sikrings- og bevaringsforhold

Den andre hovedutfordringen ligger i uhensiktsmessige sikrings- og bevaringsforhold for store deler av samlingene. En omfattende oversikt utar-

beidet av ABM-utvikling i perioden 1999–2008, viser at ca. 50 prosent av museenes gjenstandsmateriale er oppbevart i utilfredsstillende lokaler, og disse lokalene utgjør 70 prosent av tilgjengelige lokaler. Videre har ca. 45 prosent av gjenstandsmaterialet behov for forebyggende eller direkte konserveringstiltak for å bringes opp til et minimumsnivå som magasinert gjenstand med tilstrekkelig informasjonsverdi. Jf. kapittel 4.1.3.

I Kultur- og kirke departementets årlige tilskuddsbrev til museene understrekes museenes ansvar for tilfredsstillende kontroll over samlingene, der departementet spesielt peker på institusjonenes selvstendige ansvar for sikring, med en plan bestående av risikovurderinger, etablering av forebyggende og begrensende tiltak, samt planer for evakuering. Det oppfordres også til etablering av fellesmagasiner, med god kontroll på sikring og klima. Det er i de siste årene derfor blitt bygd fellesmagasiner med god brannsikring for flere museer. Kultur- og kirke departementet har de siste årene gitt tilskudd fra spillemidlene til bygging av fellesmagasin for Hordaland, regionmagasin for Sunnmøre og fellesmagasin for museene i Østfold. Gjennom regjeringens tiltakspakke for økt sysselsetting er det bevilget planleggingsmidler til nytt bygg med godt brannsikret magasin for Norsk Bergverksmuseums samlinger. Det er videre planer om bygging av fellesmagasin i en rekke områder av landet. I Rogaland har fylkeskommunen overtatt et stort fjellanlegg fra Forsvaret som er stilt til disposisjon for museene for magasinering av samlingene.

Når det gjelder sikringstiltak, har den mangeårige ordningen med øremerkede sikringsmidler, vist seg å ha positiv effekt og den vil bli videreført. Dette er imidlertid midler som blir brukt til å oppgradere eksisterende lokaler. I tillegg vil det være behov for målrettet innsats for å bedre bygningsvilkårene for museene i det nasjonale nettverket, jf. kapittel 15. Magasin- og verkstedlokaler vil være viktige bestanddeler i mange investeringsprosjekt. Initiativene til å etablere felles anlegg for magasin- og konserveringsfunksjoner vurderer departementet som riktige og positive. Departementet vil derfor legge stor vekt på prosjekter der det etableres magasin- og verkstedsfasiliteter som har regional dekning. Prosjektforslag vil bli vurdert i et nasjonalt perspektiv. Der det ligger til ret-

te for samarbeid med museer utenfor Kultur- og kirke departementets museumsnettverk, skal dette tas hensyn til i prosjektene.

ABM-utvikling skal i samarbeid med museene i det nasjonale museumsnettverket påbegynne arbeidet med en plan for sikring og bevaring av museumssamlinger. Viktige stikkord for dette nasjonale tiltaket vil være bevaring, herunder magasinering og konservering, registrering og sikring. Spørsmål vedrørende avhending av gjenstander må også adresseres.

11.3 Oppsummering av tiltak

- ABM-utvikling skal i nær dialog med museene arbeide videre med å etablere standarder for metadata i museene.
- Museene skal lage planer for prioritering, digitalisering og digital formidling. Planene skal også inneholde tiltak for å ferdigstille og forbedre digitale kataloger over samlingene.
- Museene skal avgi årlige rapporter om status og framdriften for digitaliseringsarbeidet til ABM-utvikling.
- Det skal utarbeides gode strategier for sikring og langtidslagring av digitale samlinger fra museene. Det skal utarbeides gode retningslinjer og god praksis på dette feltet for alle nivåer.
- Styrking av institusjonenes bruk av IKT-løsninger innenfor all samlingsforvaltning skal inngå i det kompetanseutviklingsprogrammet som ABM-utvikling skal utarbeide for museene i det nasjonale museumsnettverket.
- Ordningen med sikringsmidler til oppgraderingstiltak i eksisterende museumsbygninger vil bli videreført.
- I investeringsprosjekter for museumslokaler, skal magasin- og konserveringsfasiliteter være viktige bestanddeler. Der det ligger til rette for regionale fellesløsninger og samarbeid med museer utenfor Kultur- og kirke departementets museumsnettverk, skal dette tas hensyn til i prosjektene
- ABM-utvikling skal i samarbeid med museene i det nasjonale museumsnettverket påbegynne arbeidet med en plan for sikring og bevaring av museumssamlinger.

12 Forskning og kunnskapsutvikling

Mål: Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling. Et delmål vil være økt forskningssamarbeid, både i museumsnettverket og mellom museene og forskningsmiljøer i kunnskapssektoren.

Kulturarv omfatter utvalgte kulturelementer fra fjern eller nær fortid, elementer som et samfunn bevisst vil bevare og ha med seg inn i fremtiden. Et vanlig mønster er at det er etablert spesielle institusjoner som skal arbeide med kulturarvsmateriale, og at det finnes ulike former for lovverk og reguleringer for hvordan disse kulturarvsinstitusjonene skal arbeide. Typiske eksempler er nasjonale arkiver, nasjonalbibliotek og ulike former for museer, gjerne med nasjonalt ansvar på sine respektive områder.

Blant de ulike institusjonstypene som sammen utgjør kulturarvsvfamilien, inntar museene en litt spesiell stilling i den forstand at de har en friere stilling til på selvstendig faglig grunnlag å bestemme hva som skal samles inn. Dette gjelder spesielt museer som arbeider med kunst og nyere kulturhistorisk materiale, slik som tilfellet er for det store flertallet av institusjonene i det nasjonale museumsnettverket. Mens for eksempel Nasjonalbiblioteket og Arkivverket har en innsamlingsaktivitet som helt eller delvis er definert i et lovverk, har museer som arbeider med kunst og nyere kulturhistorisk materiale, stor faglig frihet med hensyn til hva som skal selekteres og tas inn i samlingene. Denne faglige friheten forplikter imidlertid og setter ekstra krav til forskningsbasert innsamlingsaktivitet. De grunnleggende spørsmålene til disse museenes kildemateriale vil alltid være: hvilken ny kunnskap kan erverves og hvilke samfunnsperspektiver og sammenhenger kan belyses gjennom å ta dette materialet inn i samlingene?

12.1 Kunnskapsbaserte museer

Det er avgjørende at museene stadig utvikler solid faglig grunnlag for sin samlingsaktivitet, og at institusjonene har en innsamlingspolitikk som er forankret i samfunnets kunnskapsbehov og fors-

kningsbaserte problemstillinger. Departementet ser gjerne at de faglige museumsnettverkene i enda større grad enn i dag benyttes til å utvikle innsamlingsstrategier, forskingsprosjekter og samarbeid om innsamling og forskning. I tilknytning til dette vil det være viktig at museene videreutvikler kontakten med relevante fagmiljøer innenfor universitets- og høgskolesektoren slik at både samlingsutvikling og museumsfaglige FoU-prosjekter i størst mulig grad kan mobilisere et bredt fagmiljø. Internasjonalt samarbeid kan være nyttig og aktuelt i en del sammenhenger.

I digitaliseringsmeldingen orienterer Kultur- og kirke departementet om at det skal vurderes et FoU-program for hele abm-feltet. Dette skal gjøres i samarbeid med Kunnskapsdepartementet. Et slikt program skal være åpent både for utenfra- og innenfraperspektiver. Det skal kunne omfatte både forskning om abm-institusjonenes funksjon i et samfunnsperspektiv og FoU for å utvikle institusjonenes arbeid med samlingsutvikling, -forvaltning og formidling. For museenes del vil det særlig være aktuelt med forskningsprosjekter om materiell kultur i vid forstand, og forholdet mellom kunnskapsbehov og samlingsutvikling i museene vil kunne være et sentralt tema. Det vil også kunne legges til rette for at prosjektene stimulerer til økt samarbeid mellom institusjonene og mellom museene og forskningsmiljøer ved universiteter og høgskoler. Departementene vil komme tilbake med konkretisering av et slikt program senere.

12.2 Mangfoldsperspektivet

Selv om museene på mange måter er blant de kulturinstitusjonene som har lang erfaring i å arbeide med mangfold enten det er næringsmessig, geografisk eller sosialt, er det fremdeles en veg å gå før institusjonene i det nasjonale nettverket har fått et godt faglig grep på kulturelt mangfold i et etnisk perspektiv. Spesielt gjelder det dokumentasjon og innsamling som er relatert til innvandringen det seneste halvsekelet. Gode initiativer er tatt i enkeltinstitusjoner, blant annet i tilknytning til Mangfoldsåret 2008. Det er likevel behov for å

utvikle mangfoldsperspektivet i museumssammenheng, og departementet vil legge opp til at mangfoldsdimensjonen vil være et prioritert felt i den faglige styrkingen av museene. Det faglige nettverket for minoriteter og kulturelt mangfold og nettverket for samisk kultur vil kunne spille en viktig rolle i dette.

Kultur- og kirkedepartementet ser positivt på om minoritetsmuseene etter en periode med etablering av egen museumsfaglig identitet, vil vurdere regional konsolidering. Hensikten vil være å styrke museene ytterligere, samtidig som det vil være positivt å integrere minoritetskompetanse i de større museumsenhetene. Minoritetenes innflytelse over framstilling av egen kultur må ivretas i tilstrekkelig grad i de konsoliderte enhetene som arbeider med minoritetskulturer.

12.3 Handlingsbåren kunnskap - immateriell kulturarv

Mange av museene i det nasjonale nettverket forvalter samlinger og ikke minst bygninger som krever spesialkompetanse i tradisjonelle håndverksteknikker. Det gjelder kunnskap og praktiske ferdigheter som ikke kan erverves i det vanlige utdanningssystemet, men som i stor utstrekning må utvikles ved siden av og i tillegg til dette utdanningssystemet. I fagmiljøene brukes ofte begrepet 'handlingsbåren kunnskap' for å understreke at dette gjelder et kunnskapsfelt der de praktiske ferdighetene utgjør hovedgrunnlaget og de må ofte erverves gjennom samhandling mellom mester og elev over lang tid. Tradisjonelt håndverk er et av områdene innen immateriell kulturarv, slik det er definert i UNESCOs konvensjon om immateriell kulturarv, en konvensjon som Norge ratifiserte i 2007. Både fagorgan som Norsk handverksutvikling og interesseorganisasjoner som Norges Husflidslag spiller en viktig rolle i videreføring av tradisjonelle håndverksteknikker.

Både Kultur- og kirkedepartementet og Kunnskapsdepartementet har nylig gjennomført utredninger som peker på utfordringer for og videre utvikling av tradisjonelt håndverk. Kultur- og kirkedepartementets utredning *Kulturhåndverk – avtrykk fra fortiden, uttrykk for øyeblikket, grunnlag for fremtiden* (Åse Vigdis Festervoll 2008), beskriver utfordringer for tradisjonelt håndverk når det gjelder struktur, utdanning og næring. Den pekte på behov for bedre koordinering i form av en koordinator på nasjonalt nivå og et nettverk av regionale kompetansesentra, stipendordninger for tra-

disjonsbærere, en fleksibel tilpasning av utdanningssystemet, bedre støtteordninger for lærlinger og bedrifter og et verdiskapingsprogram. I Kultur- og kirkedepartementets budsjett for 2009 ble det avsatt 1 mill. kroner til oppfølging av utredningen. Disse midlene ble gitt til Norsk handverksutvikling som skal videreutvikle et etablert nettverk på feltet, gjennomføre tverrfaglige seminarer og prosjekter med tanke på metodeutvikling samt drive opplærings- og dokumentasjonsprosjekter på kritiske områder. Arbeidet skal skje i tett samarbeid med ABM-utvikling som etter oppdrag fra departementet arbeider med den formelle oppfølgingen av konvensjonen om immateriell kulturarv.

På oppdrag fra Utdanningsdirektoratet gjorde Econ Pöyry en kartlegging av situasjonen for 31 små og verneverdige håndverksfag i 2008 (Rapport 2009–003 *Små håndverksfag – statusgjennomgang*). Kartleggingen viser at utøverne er få, små og at de møter betydelig konkurranse fra industri, import og hobbyhåndverkere, samt at det er vanskelig å få jobb i fagene. Det finnes dessuten en rekke andre gamle og tradisjonsbærende fag, håndverk og teknikker som ikke omfattes av dagens ordning. Alle disse fagene og håndverkerne kan være kandidater til offentlig støtte gjennom utdanningssystemet, kultursektoren eller næringspolitikken. Rapporten peker på at kun 583 personer fordelt på 30 fag over 11 år har avlagt svennebrev i disse fagene, og mener det kan være et signal om at så lenge markedene for disse håndverksproduktene og -tjenestene blir mindre og mindre, så forsvinner også behovet for utdanning. Eksisterende utøvere mister næringsgrunnlag og nye klarer ikke å etablere virksomhet. Markedet alene vil altså ikke ivareta de gamle tradisjonene i det omfanget som samfunnet og vernemyndighetene ønsker. Rapporten peker videre på at ratifiseringen av UNESCO-konvensjonen om immateriell kulturarv viser at samfunnet og myndighetene ønsker å ta vare på disse og andre gamle og tradisjonelle håndverk. Det er hovedsakelig fordi det ikke bare er produktens funksjon som har verdi, men selve håndverksteknikken og at det er knyttet en tradisjon til denne. Skal Norge oppfylle kravene i UNESCO-konvensjonen må det satses på utdanning på tross av sviktende markeder, men da kan man ikke se utdanningssektoren isolert. Behovet må defineres ut i fra et mål om å bevare og utvikle gamle håndverkstradisjoner og teknikker. Rapporten konkluderer med at utdanningssektoren ikke alene kan ta ansvaret for vern av denne

delen av den immaterielle kulturarven. Spesielt kultur- og næringsmyndigheter må ta sin del av ansvaret.

Kultur- og kirke departementet ser det som ønskelig med et samarbeid mellom departementene som har delansvar på dette feltet.

Det er et klart behov for ytterligere å styrke kompetansen når det gjelder tradisjonelle håndverksteknikker i museene. Dette gjelder primært for å heve det faglige nivået på vedlikeholds- og restaureringsarbeidet i museene, men også for å skape en mer solid plattform for å utvikle småskala næringsbasert virksomhet. Departementet vil gjennom Norsk handverksutvikling og faglig museumsnettverk for håndverk legge opp til å styrke arbeidet med å utvikle kompetansen innenfor handlingsbåren kunnskap.

12.4 Kunst- og kulturminnekriminalitet - kriminalitetsforebygging

Regjeringens mål er å styrke samfunnets forebyggende innsats i vid forstand. I regjeringens strategi for kriminalitetsforebygging, fremlagt 8. juli 2009, uttales blant annet:

«Mye av samfunnets innsats er rettet mot å bøte på skader som har inntruffet, eller håndtere konsekvenser av en utvikling som allerede har tatt en uheldig retning. Tiltakene fra samfunnets side kommer ofte i etterkant, til tross for at tidlig innsats kunne redusert behovet for senere tiltak. Det medfører unødige belastninger, både menneskelig og samfunnsøkonomisk».

Denne sektorovergripende strategien er utarbeidet i samarbeid mellom ti departementer.

I Justisdepartementets kriminalitetsforebyggende handlingsplan *Gode krefter* beskrives innledningsvis viktige elementer for å lykkes med samfunnets kriminalitetsforebyggende innsats. Med tanke på å styrke den kriminalitetsforebyggende innsatsen, er det viktig at ulike sektorer involveres for å finne mest mulig formålstjenelige løsninger. Ved å samarbeide på tvers av etatene, og inkludere både frivillig sektor og næringslivet, vil en på sikt oppnå gode resultater når det gjelder kriminalitetsforebygging. Året 2009 er kulturminnear, og det vil således settes ytterligere fokus på

kulturarven. I St.meld. nr. 16 (2004–2005) *Leve med kulturminner* uttales det blant annet:

«Politikken skal bidra til at kulturminner og kulturmiljøer kan gi også kommende generasjoner kunnskap og opplevelser. Regjeringen vil at kulturminnene skal bevares som verdifulle ressurser og være med på å skape verdier i levende lokalsamfunn».

Museene med sin nasjonale og lokale forankring er en meget nyttig plattform for å gi relevant informasjon relatert til kunst- og kulturminnekriminalitet. Særlig informasjon knyttet til kulturminneloven, som beskytter kulturminner og -miljøer, kan spres til besøkende. Ved proaktivt å dele ut informasjon om hva som omfattes av vernet, jf. kulturminneloven, økes kunnskapen i samfunnet. Økt kunnskap antas å føre til at flere kommer til å engasjere seg aktivt i å ivareta vår kulturarv. Justisdepartementet har initiert et tverrfaglig kompetanseteam innen kulturminnekriminalitet. Kompetanseteamet i samarbeid med museumsnettverket vil kunne bidra til å utarbeide kriminalitetsforebyggende strategier for å øke bevisstheten i befolkningen.

Målet bør være at kulturminnekriminalitet anses som helt uakseptabel. Overtredelser skal således ikke bare gi strafferettslige reaksjoner, men også føre til samfunnsdebatt. Museumsnettverket og kompetanseteamet vil være viktige bidragsyttere i denne debatten.

12.5 Oppsummering av tiltak

- Innenfor rammen av et FOU-program for hele abm-feltet vil det for museenes del være særlig viktig å legge til rette for prosjekter som kan fremme kunnskapsbasert samlingsutvikling.
- Det må legges til rette for samarbeid mellom museene og forskningsmiljøer ved universitet og høyskoler.
- Arbeidet med å utvikle kompetansen innenfor handlingsbåren kunnskap skal styrkes både gjennom Norsk handverksutvikling og faglig museumsnettverk for håndverk.
- I ABM-utviklings kompetanseprogram, skal prosjekter og utvikling innenfor handlingsbåren kunnskap og mangfoldsperspektivet ha en prioritert stilling.

13 Formidling

Mål: Museene skal nå publikum med kunnskap og opplevelse og være tilgjengelig for alle. Det innebærer målrettet tilrettelegging for ulike grupper og aktuell formidling som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt.

Aktiv formidling er viktig både i et demokrati-perspektiv og i et allment kulturperspektiv. Det innebærer at formidlingen må kunne være kritisk og nyskapende både når det gjelder tematikk og virkemidler. Dette krever også målrettet tilrettelegging og ulike strategier for å nå forskjellige målgrupper. I bred forstand er alle mennesker potensielle museumsbrukere, men ulike grupper har ulike behov.

God formidling skal kunne endre våre holdninger, fordømmer og perspektiver. God formidling skaper innsikt og forståelse og gir kunnskap og opplevelse. God formidling retter seg direkte mot definerte målgrupper. Ofte vil tradisjonell formidling og digital formidling kunne integreres og gjensidig styrke hverandre.

Formidlingsaktivitet og besøksmønster

Som det framgår av kapittel 4, har det vært en økning i institusjonenes formidlingsaktivitet de seneste årene, spesielt når det gjelder utstillinger. Dette har gitt seg utslag i økende besøkstall, som i 2008 lå på 5, 8 mill. besøkende i nettverkets institusjoner. Siden 2001 utgjør det en økning på ca. 30 prosent.

I knapt noen kulturinstitusjoner spiller utstilling som formidlingsmedium så stor rolle som i museene. Det henger selvsagt sammen med at grunnlagsmaterialet er fysisk og tredimensjonalt og gir utgangspunkt for et vell av mulige konsepter for å formidle kunnskap og opplevelse. Til en viss grad kan det sies at museer oppfant og har videreutviklet utstillingsmediet, selv om det i dag er mange andre institusjonstyper som har tatt i bruk utstillinger som formidlingsmedium.

Aktivitetsovergangen avspeiler at museene selv anser formidling som den viktigste av sine arbeidsoppgaver. Dette er sikkert også en refleks av at det gjennom mange tiår har blitt uttrykt kulturpolitiske ønsker om at museene i enda større grad

skal nå ut til et bredere og mer sammensatt publikum.

Den seneste kulturbruksundersøkelsen som Statistisk sentralbyrå gjennomførte i 2008, viser at andelen av befolkningen som har besøkt museum de siste 12 månedene, var 43 prosent. Denne andelen har vært relativt konstant. I perioden 1991–2008 har tallene variert mellom 41 prosent (1991) til 45 prosent (1994 og 2000). Mønsteret er også konstant når det gjelder utdanningsnivå, kjønn, alder og bosted.

«Menn og kvinner går på museer i omtrent like stor grad. Den høyeste andelen som går på museum i løpet av et år finner vi i aldersgruppen 9–15 år, mens den er lavest blant de godt voksne og de eldre. I gruppen 20–24 år er andelen lavest, med 35 prosent.

Igen finner vi at det er de med høy utdanning som i størst grad bruker slike kulturtilbud. Mens 29 prosent av de med utdanning på ungdomsskolenivå har vært på museum siste år, er andelen 62 prosent blant de med høyest utdanning. Det har bare skjedd små endringer her de seinere åra. Høy inntekt har også positiv betydning for museumsbesøket, men ikke i samme grad som utdanning. Administrative ledere, personer med akademikeryrker og elever/studenter er de ivrigste brukerne av museer, mens personer med manuelle yrker og pensjonister er de som i minst grad går på museum.

Andelen som har vært på museum siste 12 måneder er høyere i de tettest befolkede områdene av landet enn i spredtbygde områder. Vi finner også at det er i Oslo/Akershus flest besøkere et museum i løpet av året» (*Norsk kulturbarometer 2008* s. 49).

Siden tallene har vært relativt stabile, kan det bety at besøksmønsteret i museer sannsynligvis krever andre tiltak for å endres enn de som har vært brukt til nå. Dessverre mangler det tilstrekkelige publikumsundersøkelser hos museene for å kunne gjøre fornuftige analyser av hvilke tiltak som kan være aktuelle for å få flere personer fra bredere lag av befolkningen til å ta i bruk de utvilsomme kunnskaps- og opplevingskvalitetene som ligger i museene. ABM-utvikling vil derfor få i

oppdrag å ta initiativ til publikumsundersøkelser i en omfatning og med en kvalitet som kan sette museene i bedre stand til å vurdere adekvate tiltak for å nå fram til de deler av befolkningen som i liten grad bruker museene.

13.1 Digital formidling

Den store formidlingsutfordringen i museene ligger i å utnytte potensialet som ligger i digitalt basert formidlingsteknologi. Samtidig må det understrekes at den fysiske gjenstanden og muntlige fortellingen som i stor utstrekning inngår i museenes formidling, aldri vil kunne erstattes fullt ut med digital representasjon av museenes samlinger. Utfordringen ligger derfor i å kombinere det åpenbare formidlingspotensialet som ligger i å presentere museenes samlinger i digital sammenheng, med ytterligere styrking av den formidlingen som får publikum til å oppsøke samlingene i institusjonene.

Mens tilgjengeliggjøring handler om å gi tilgang til materialet og gjenstandene i museene, er formidling å aktivt tilpasse innhold, form, budskap, valg av kanaler med mer til definerte målgrupper. Det er et stort sprang fra digital tilgjengeliggjøring til digital formidling. Tilgang til museenes interne kataloger har begrenset verdi for folk flest hvis de ikke inngår i sammenhenger der det formidles kunnskap og opplevelser.

De fleste museer tilbyr i dag nettutstillinger, og noen museer har også utviklet ulike digitale læringsressurser. Selv om vi har kommet et stykke på vei med å formidle samlingene i norske museer digitalt, er det fremdeles et gap mellom de eksisterende og de potensielle digitale tjenestene fra museene. Kompetansen og tradisjonen for digital formidling i norske museer er relativt svak i dag.

Det er en utfordring for institusjonene å ta i bruk og å se mulighetene med ny teknologi. For å utvikle gode formidlingsverktøy er det behov for mer kunnskap om målgruppene. I digitaliseringsmeldingen er brukertilpasset formidling og formidling til barn og unge omtalt på denne måten:

«Visjonen om den digitale allmenningen skaper også forventning om og behov for at kultur- og kunnskapskildene i arkiv, bibliotek og museer skal formidles. Det er et mål å formidle slik at det er tilpasset de forskjellige brukergruppens forutsetninger og behov. Det er også viktig å legge særlig vekt på utvikling av gode digitale tilbud for bruk i utdanningssektoren.»

Det er også behov for å gå i dialog med brukerne, ikke minst for å kunne høste av de rike erfarings- og kunnskapskildene som brukerne representerer. I digitalmeldingen ble det understreket at det skal legges til rette for nye og innovative digitale tjenester på abm-feltet og at den digitale formidlingskompetansen på abm-feltet skal styrkes.

Museenes viktigste ressurser i dag er samlingene og de tilsatte. I morgen kan også nettbrukerne utgjøre en viktig ressurs. Mange av dagens nye museumsbrukere er barn og ungdom som både skaper, deler og distribuerer informasjon og medieinnhold på nett. Sosial nettverksteknologi kan gi brukeren muligheter til å delta på nye måter. Ny teknologi og nye formidlingsmuligheter fører til at institusjonene vil ha behov for å utvikle formidlingskompetansen i tverrgående samarbeid på hele abm-feltet, men også i samarbeid med universitets- og høyskolemiljøer nasjonalt og internasjonalt.

Digital samhandling med publikum

Formidlingen går mot mer brukerorientering og brukermedvirkning. Museene må derfor styrke arbeidet med dialogbasert og mer individuell formidling. I digital sammenheng kan dette bety at brukerne kan sette sammen sine egne samlinger, kommunisere med institusjoner eller andre brukere og bruke materialet på nye og utforskende måter. En viktig utfordring for museene er å se sammenhenger mellom det fysiske og det digitale rommet. Samspeillet mellom den autentiske her og nå-opplevelsen og de digitale mediene, gir museene nye muligheter overfor publikum. En autentisk opplevelse på museet kan forlenges ved å tenke før- og ettertilbud på nettet.

I digitaliseringsmeldingen blir det foreslått å videreføre og videreutvikle Kultur- og kirkedepartementets satsing i kulturminneåret, *Digitalt fortalt*, til å bli både en kanal og en kompetanseplattform for abm-institusjonene. Her kan ny kompetanse i digital formidling bygges opp og nye former kan prøves ut. Det er også viktig å trekke inn kompetanse fra andre sektorer. Målet må være at digitale fortellinger og bruk av sosial teknologi blir en naturlig og integrert del av institusjonenes formidlingsarbeid. I 2009 vil ABM-utvikling gjennomføre kurs i alle fylkene i digitale fortellinger. Dette er viktig for å bygge kompetansemiljøer i hele landet.

I digitaliseringsmeldingen er det understreket at digital formidling er krevende og forutsetter nært samarbeid mellom ulike faggrupper med

både teknisk kompetanse og fagkompetanse. Museene må ta i bruk ny teknologi, men dette vil kreve store omstillinger når det gjelder kompetanse, holdninger, ressursbruk med mer.

13.2 Spesielle formidlingsatsinger

Arbeiderkultur

Norsk Folkemuseum starter høsten 2009 arbeidet med å løfte fram arbeiderkulturen med revitalisering av museets bygninger fra arbeiderstrøket Enerhaugen. For å presentere arbeiderkultur på bred basis er det valgt å bruke to forskjellige grep i formidlingen. To hus utvikles til en arena for levende formidling der aktørene spiller roller som de som har bodd i husene. Alle gjenstander skal byttes ut med rekvisitter som kan brukes slik historien og formidlingsmetoden krever det. Øvrige hus innredes med autentiske gjenstander for å gi et realistisk bilde av arbeidermiljø i forstaden på slutten av 1800-tallet med så vel arbeidermiljøets mørkere sider med trangboddhet og alkoholisme som verdigheten og pågangsmotet som ga grunnlaget for arbeiderbevegelsen. Norsk Folkemuseum bygger presentasjonene på en forskning som startet med innsamling av arbeiderminner for over 50 år siden.

Museene og Grunnlovsjubileet 2014

Den 17. mai 2014 er det 200 år siden Norges Grunnlov ble undertegnet i Riksforsamlingen på Eidsvoll. Jubileet vil bli gjenstand for omfattende offentlig marking, med oppmerksomheten i første rekke rettet mot demokratiets betydning og utfordringer i vårt samfunn, samt betydningen av bredt engasjement og deltakelse i hele spekteret av demokratiets institusjoner.

Det nasjonale museumsnettverket står i en unik posisjon til å markere og formidle de historiske og kulturarvsmessige aspektene ved jubileet, både nasjonalt, regionalt og lokalt. Jubileet vil også være en viktig anledning til å sette søkelys på museenes samfunnsrolle.

Museene kan med sine gjenstandssamlinger gi slike jubileumsfeiringer en ekstra dimensjon. Perioden 1814–2014 omfatter den mangefasettede utviklingen av det moderne Norge. Dette byr på et vell av muligheter til å formidle og behandle ulike aspekter ved det norske samfunnet. Departementet legger derfor til grunn at museene vil

være kreative og aktive i den kommende planleggingen av prosjekter og arrangementer i tilknytning til jubileumsmarkeringene i 2014. For eksempel vil museer som har bygninger eller samlinger med tilknytning til én eller flere av de 112 representantene i Riksforsamlingen eller viktige hendelser i 1814, kunne rette oppmerksomheten mot eidsvollsmennene og deres historie på lokalt og nasjonalt nivå fram mot feiringen av grunnlovsjubileet. Et annet eksempel er Den kulturelle skolesekken, som i 2014 vil ha grunnlovsjubileet som et viktig tema. Det nasjonale museumsnettverket vil i sitt arbeid med grunnlovsjubileet kunne utvikle aktuelle produksjoner for Den kulturelle skolesekken.

Et av de viktigste og mest omfattende enkeltprosjektene med tilknytning til grunnlovsjubileet vil være rehabiliteringen av Eidsvollbygningen. Statsbygg har fått ansvaret for gjennomføring av prosjektet, som skal omfatte tilbakeføring til 1814-utseende av interiør og eksteriør i hovedbygningen og paviljongene og universell utforming og bedring av publikumsfunksjoner i hovedbygningen.

13.3 Oppsummering av tiltak

- ABM-utvikling skal ta initiativ til publikumsundersøkinger ved museene for å bedre grunnlaget for å utvikle målrettede formidlingstiltak.
- Det skal legges til rette for bred utprøving av nye formidlingsformer i museene med stor vekt på samarbeidsprosjekter.
- Institusjonene skal være åpne for nye ideer til formidling og rekruttere utradisjonell kompetanse for å fremme nye impulser og stimulere til nytenking og utvikling i sektoren.
- Den digitale forteller- og formidlingskompetansen i abm-institusjonene skal styrkes og utvikles. Gjennom prosjektet *Digitalt fortalt* skal det arbeides blant annet med digital formidling, dramaturgi, skriving for nett, nye metoder i nettbasert formidling og samhandling med brukerne. ABM-utvikling vil utvikle og gjennomføre satsingen i samarbeid med ulike fagmiljøer.
- Kultur skal stå sentralt i Grunnlovsjubileet 2014. Museene forventes å være kreative og aktive i den kommende planleggingen av prosjekter og arrangementer i tilknytning til grunnlovsjubileet i 2014.

14 Fornyning

Mål: Gjennom faglig utvikling, nytenking og profesjonalisering, skal museene være oppdaterte og aktuelle i alle deler av sin virksomhet, være solide institusjoner og ha en aktiv samfunnsrolle. Et delmål vil være å utvikle digital forvaltning og formidling.

14.1 Utvikling av museene som organisasjoner

Flertallet av institusjonene i Kultur- og kirkedepartementets museumsnettverk har vært gjennom omfattende og til dels krevende konsolideringsprosesser. Som eksempel kan nevnes etableringen av Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design. Å finne en funksjonell organisasjonsmodell som både tar vare på kunsthaglige særtrekk og som samtidig styrker de mange åpenbare fellesoppgavene, har vært krevende. En lærdom er at valg av organisasjonsløsninger og oppgavefordeling bør baseres på prosesser som sikrer et bredt eierskap til løsningene. Det kan også være en mulig strategi å implementere organisatoriske løsninger etappevis slik at ulike elementer kan gå seg til etterhvert.

En gjennomgående tilbakemelding fra museumsnettverket er ønsket om at konsolideringsprosessen blir fulgt opp av kompetansehevingstiltak med sikte på utvikling av de nye enhetene til enda bedre museer. Dette gjelder profesjonalisering av institusjonene både museumsfaglig og i administrative og organisatoriske funksjoner.

Departementet er enig i at konsolideringsprosessen bør følges opp med kompetanseutviklende tiltak. Dette er i tråd med endringen av fokus fra struktur til museumsfaglig innhold. Kultur- og kirkedepartementet tar derfor sikte på å etablere et sammensatt opplegg for utvikling av organisasjonsutvikling med ABM-utvikling som samordnende aktør. Dette opplegget skal bestå av følgende elementer:

- *Utvikling av statistikk og indikatorer.* Bibliotekmeldingen slår fast at det er en viktig oppgave fremover å styrke statistikk- og analysearbeidet. Dette inkluderer også å følge med på og å formidle hva som skjer internasjonalt når det gjelder kunnskapsutvikling på feltet. Det skal

utvikles ulike former for indikatorer for hva som konstituerer god tjenesteutøvelse både i arkiv, bibliotek og museum, og ABM-utvikling skal ha ansvaret for indikatorutvikling. Med utgangspunkt i indikatorer og kartleggingsprosjekt skal det utarbeides oppdaterte tilstandsrapporter om arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet. Særlig viktig vil det bli å utvikle metoder og funksjoner for å få oversikt over digitalt innhold, kataloger og nye tjenester i museene.

- ABM-utvikling har nylig i samarbeid med bibliotekfeltet utarbeidet forslag til indikatorer for bibliotekdrift. Det er satt i gang liknende prosess for museumsfeltet for på den måten å kunne utnytte statistiske data bedre som grunnlag for faglig og administrativ utvikling av institusjonene. Indikatorsystemet vil bli brukt av ABM-utvikling for å vurdere utviklingsstrategier for museene og av departementet i sitt budsjettarbeid.
- *Utvikling av et selvevalueringsopplegg.* ABM-utvikling skal, delvis basert på egne erfaringer og på erfaringer i utlandet, videreutvikle et selvevalueringsopplegg som institusjonene skal bruke for å vurdere sterke og svake sider ved egen institusjon. Målet med et slikt spesialtilpasset opplegg for museer er å etablere en oversiktlig og enkel plattform for planlegging og prioritering av arbeidsoppgavene i museene både på kort og lang sikt. Å utvikle museene som organisasjoner fordrer bevissthet om både faglige, tekniske og administrative funksjoner.
- *Utvikling av et kompetanseprogram.* Erfaringer fra selvevalueringsopplegg viser at ulike institusjoner trenger ulike former for kompetansefremmende tiltak for å utvikle seg. ABM-utvikling vil få i oppgave å etablere et sett av slike tiltak, varierende fra seminarer til mer strukturerte etterutdanningsopplegg. Tematisering og organisering av kompetansefremmende tiltak skal skje i samarbeid med institusjonene. Allerede nå er det imidlertid klart at digital samlingsforvaltning og -formidling samt mangfoldsperspektivet og handlingsbåren kunnskap vil være aktuelle tema i et slikt kompetanseut-

viklingsprogram. Det vil også være nødvendig å etablere samarbeid med universitets- og høyskoleinstitusjoner, også i utlandet.

De utviklingsmidlene som ABM-utvikling i dag disponerer til utviklingsprosjekter i museumsfeltet, vil i stor grad kanaliseres til et kompetanseutviklingsprogram for museene. På områder der det ligger tematisk og metodisk til rette for det, vil det bli samordning med det kompetanseprogrammet som er omtalt i bibliotekmeldingen, jf. St.meld. nr. 23 (2008–2009), kapittel 9.7.

14.2 De faglige museumsnettverkene

De faglige museumsnettverkene utgjør på mange måter ideelle plattformer for faglig utvikling i museene gjennom samarbeid med andre. Oversikten indikerer at organisering og innretning av og aktivitet i nettverkene varierer en del. Dette er kanskje å vente siden nettverkene har eksistert i relativt kort tid. Dessuten har flere av institusjonene samtidig vært opptatt med å gjennomføre konsolideringsprosesser. Departementet vil fremheve at det ligger utnyttet potensial i de faglige nettverkene. Blant annet bør det ligge til rette for at museer innenfor flere av nettverkene går sammen om FoU- og innsamlingsprosjekter. Eksempler kan være felles søknader om forskningsmidler i Norges forskningsråd eller etablering av andre prosjekter med felles finansiering innenfor nettverket.

Det er en avgjørende forutsetning at museumsmiljøene har ansvar for hvordan nettverkene etableres og for de konkrete oppgavene som søkes løst der. Samtidig er det viktig at det etableres kontakt med fagmiljøer utenfor museene for å få bredest mulig kunnskapsbase for de oppgavene som skal utføres i nettverket. Departementet vil be ABM-utvikling i samarbeid med nettverkene evaluere om nettverkens antall og tematisering er hensiktsmessig for å bidra til det utviklingsarbeidet som museene selv har identifisert som nødvendig. Blant annet bør det vurderes om nettverk med overlappende temaer kan slås sammen eller etablere tettere samarbeidslinjer.

Departementet vil understreke at det er institusjonene selv som skal stå for de operative utviklingsoppgavene i nettverkene. ABM-utvikling skal bistå som tilrettelegger og ressursamordner.

14.3 Det digitale museet

I alle deler av museenes arbeid, både samlingsforvaltning, formidling og forskning, er det behov for rask og effektiv tilgang til samlingene. En gjennomgående digitalisering vil være til nytte både for museene selv og for brukerne. Digitalisering øker tilgjengeligheten til museenes samlinger og betyr en demokratisering av kultur- og naturarven. Gjennom fellesløsninger får en også tilgang til mer presise data om hva museene har samlet, og hva det enkelte museum har av digitalt innhold og digitale tjenester. Økt digitalisering er viktig for å effektivisere museenes virksomhet og for å styrke den faglige videreføringen av museumsreformen. Det vises for øvrig til kapittel 6 i digitaliseringsmeldingen.

Digitalt Museum ble lansert i mai 2009 (www.digitaltmuseum.no). Med utgangspunkt i Primus er museenes kataloger tilgjengeliggjort for fellessøk. Med denne tjenesten har brukerne fått én inngang til materiale i de fleste norske museer, og museene har fått én felles løsning for å publisere digitale kataloger og digitalt innhold på nett. Digitalt Museum vil være et viktig verktøy for den samlede tilgjengeliggjøringen av materiale i museene og for å utvikle innsamlingsplaner på mange nivå. Det vil også bli enklere å se utviklingen i museumssektoren samlet. Tjenesten er dessuten et viktig grunnlag for å styrke formidlingen av materialet. Institusjonene og brukerne får gjennom denne tjenesten tilgang til et rikt råmateriale som kan benyttes til å skape god formidling. Med Digitalt Museum har man tatt et langt steg i retning av å utløse det store potensialet som ligger i bruken av digital teknologi og digitale verktøy.

Digitaliseringsmeldingen understreker at den videre utviklingen av museenes digitale virksomhet krever kompetanse, digital infrastruktur, veiledning, standarder, god praksis og nok arbeidskraft både til produksjon av digitale representasjoner av samlingene og produksjon av gode metadata, for at samlingene skal være søkbare og presenteres i en forståelig kontekst. Ingen museer kan samle og formidle som om de arbeider alene på feltet. Det er viktig å få til samhandling og arbeidsdeling for å få mest mulig rasjonell bruk av ressursene, og samlingene må kunne utnyttes og sammenstilles på tvers av institusjonsgrenser og sektorgrenser. Nettet åpner institusjonene og inviterer til gjenbruk, sambruk og sammenstilling av stoff fra flere institusjoner og sektorer.

En viktig utfordring fremover er å samordne hele museumssektorens arbeid med å tilgjengeliggjøre og formidle samlingene. Når det nå også planlegges et Digitalt universitetsmuseum bør man søke å utveksle og samordne standarder og datadistribusjon, gjenbruke teknologiløsninger, samordne utviklingsoppgaver og samle aktørene i nasjonale og internasjonale nettverk. ABM-utvikling vil få en samordningsfunksjon i dette arbeidet.

Digitaliseringsmeldingen peker på at gjennom realiseringen av nasjonale fellesløsninger for data fra arkiv, bibliotek og museer, dannes grunnlaget for et fellessøk på tvers av abm-sektoren. Det blir lagt vekt på at tilgangen til kulturarv må tilrettelegges på flere måter og at utgangspunktet er de ulike institusjonenes tilrettelegging for søk i egne samlinger. På museumsområdet er Digitalt Museum operasjonaliseringen av et museumssøk. Det arbeides med lignende løsninger også for biblioteksektoren (biblioteksøk) og for arkivsektoren (arkivsök).

Digitaliseringsmeldingen understreker også at flere norske institusjoner etter hvert skal kunne levere til Europeana og EuropeanaLocal. Gjennom Europeana kan materiale fra norske museer integreres med beslektet materiale fra abm-institusjoner i Europa og åpne for formidling og forskning på tvers av landegrensene. En utfordring i et nasjonalt fellessøk for abm-sektoren er å integrere informasjon fra ulike sektorer, ulike fagtradisjoner, ulik institusjonell praksis, ulike systemer for metadata med mer. Her ligger det store utfordringer for museene, men også store gevinster for brukerne.

I ABM-skrift nr. 32 *Kulturarven til alle*, ble usikkerhet knyttet til rettigheter fremlagt som en av de største hindringene for museene for å gjøre materiale fra samlingene tilgjengelige på Internett. I 2009 arrangerte ABM-utvikling i samarbeid med Nasjonalbiblioteket regionale kurs i opphavsrett. Responsen på kursene viste at det er et stort behov for råd og veiledning i spørsmål knyttet til opphavsrett og personvern når det gjelder bruk og publisering av materiale fra museenes samlinger. Gjennom bibliotek- og digitaliseringsmeldingene har Nasjonalbiblioteket og Arkivverket fått ansvar for å være kompetansesentra for opphavsrett og personvern for hele abm-feltet. Å sørge for god veiledning til hele abm-sektoren skal være en prioritert oppgave.

14.4 Museene og reiselivet

Mange av museene har i dag ikke kapasitet, kompetanse eller nok ressurser til å utvikle seg til profesjonelle reiselivsbedrifter. Mange museer har begrenset kompetanse på både markedsføring og produktutvikling. I en tid med økende profesjonalisering og markedsretting av reiselivsproduktet, endringer i markedet og etterspørsel etter opplevelser, er museene generelt sett ikke i god nok stand til å ivareta de markeds- og utadrettede delene av sine oppgaver.

For å styrke museene som del av reiselivet og som viktige deltakere i lokal og regional destinasjonsutvikling er det nødvendig å arbeide enda mer intensivt med både å kartlegge og å utvikle kompetanse og administrative ressurser i museene.

Museenes roller som reiselivsaktører og opplevelsesprodusenter bør også i større grad på agendaen i lokale og nasjonale markeds- og destinasjonssamarbeid. Dette kan skje gjennom tiltak for å styrke kompetansen om reiselivs- og markedsarbeid i museene og å etablere læringsarenaer og møteplasser mellom museumssektoren og andre deler av reiselivsnæringen med innsats på disse områdene. Det er også behov for å fremme økt samarbeid og samhandling mellom lokalt og regionalt markedsapparat innenfor reiselivet, og å vurdere representasjon fra museumssektoren på ulike arenaer innenfor reiselivet på nasjonalt nivå.

Det vises til Nærings- og handelsdepartementets tiltak for å styrke samarbeidet mellom museene og reiselivsnæringen, øke kjennskapen til Innovasjon Norges kompetanseprogrammer og prøve ut ulike samarbeidsmodeller for utvikling av helhetlig reiselivstilbud, samt til Kommunal- og regionaldepartementets arbeid med regional utvikling, jf. omtale i kap. 8.

14.5 Oppsummering av tiltak

- Museene skal legge til rette for at samlingene på best mulig måte kan presenteres i et nasjonalt fellessøk og i Europeana.
- Museene skal også gjøre sitt materiale søkbart for de store søkemotorene.
- Museene skal styrke sin posisjon som aktive aktører i reiselivet.
- ABM-utvikling skal ha en samordningsfunksjon for å tilrettelegge museenes samlinger for nettbasert forvaltning og formidling.

- Nasjonalbiblioteket og Arkivverket skal som kompetansesentra for opphavsrett i abm-sektoren arbeide med brukernes rettigheter og imøtekomme abm-institusjonenes behov for veiledning, kurs og relevant informasjonsmaterieell.

14.6 ABM-utviklings rolle i museumsfeltet

I bibliotekmeldingen behandles ABM-utviklings funksjoner og rolle i abm-feltet generelt i tilknytning til en evalueringsprosess som ble utført av Difi i 2008. Hovedkonklusjonen er at aktørene i abm-feltet ser positivt på at ABM-utvikling har en funksjon som tilrettelegger for og initiativtaker til faglig og organisatorisk utvikling innenfor abm-feltet. Et sentralt punkt i grunnlaget for å etablere ABM-utvikling var at institusjonen skulle stimulere til samarbeid og samordning både innenfor de enkelte delsektorene og mellom de tre feltene. Dette er – og har vært – en ambisiøs oppgave. Det er en oppgave som innebærer å rokke ved fastgrodde strukturer og holdninger, og det finnes ikke kortsiktige svar og lettvinne løsninger.

I bibliotekmeldingen viser departementet videre til at potensialet for samarbeid og samordning på tvers av arkiv-, bibliotek og museumssektorene er stort. Den digitale utviklingen er en kraft som mer enn noe annet drar sektorene sammen, og som gjør det nødvendig og naturlig med et nærere samarbeid. Det er likevel rom for å vurdere visse endringer i ABM-utviklings oppgaver, og i bibliotekmeldingen blir det vist til at departementet i samråd med relevante departementer og styret for institusjonen vil vurdere om det kan være tjenlig med en nærere samordning eller sammenslåing av bibliotekoppgaver i Nasjonalbiblioteket og ABM-utvikling. Et viktig siktemål vil være å klargjøre grensdragning mellom ABM-utvikling og de samlingsforvaltende institusjonene på abm-feltet.

ABM-utvikling er en statsinstitusjon, delvis med forvaltningsansvar delegert fra departementet og delvis med ansvar for å medvirke til å utvikle en nasjonal politikk på arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet. ABM-utvikling har i sitt mandat fått i oppdrag å tenke helhetlig om arkiv, bibliotek og museum. Et viktig aspekt ved ABM-utvikling er at institusjonen skal utføre oppgaver og stimulere til handlinger og prosjekter, som det ikke er naturlig for enkeltinstitusjoner i feltet

å ta ansvaret for. Dette merverdi-perspektivet må ligge til grunn for den framtidige profilen på ABM-utviklings oppgaver. Konkret innebærer dette at man i enda større grad skal prioritere tiltak og aktiviteter som får de operative institusjonene til å utvikle bedre tjenester for brukerne av abm-institusjonene.

På museumsfeltet har ABM-utvikling spilt og vil komme til å spille en viktig samordnende rolle. Med så mange ulike institusjoner og så stor spredning når det gjelder statlig forvaltningsansvar for institusjonene, er det ekstra viktig med et slagkraftig og kompetent fagorgan som kan stimulere til samordning og samarbeid mellom museene og mellom museumsfeltet og resten av abm-feltet. Også overfor museumsfeltet skal merverdiperspektivet ligge til grunn for de funksjonene ABM-utvikling skal ha. Oppsummeres de oppgavene og funksjonene som denne meldingen beskriver for ABM-utvikling overfor museumsfeltet når det gjelder fase to av museumsreformen, får vi følgende oppgaveliste der ABM-utvikling skal:

- være departementets faglige rådgiver i spørsmål som gjelder museumspolitikkk generelt og det nasjonale nettverket spesielt
- følge opp pågående og nye konsolideringsprosesser
- analysere tilgjengelig statistikk, utvikle indikatorer og utarbeide tilstandsrapporter for museumsdrift
- ta initiativ til publikumsundersøkelser ved museene i et omfang og med en kvalitet som kan sette museene i bedre stand til å vurdere adekvate tiltak for å nå fram til de deler av befolkningen som i liten grad bruker museene
- bidra til å styrke museenes rolle i reiselivet
- forvalte sikringsmidlene for oppgraderingstiltak i eksisterende museumsbygninger
- evaluere de faglige nettverkene og bistå med nødvendig assistanse; det er viktig at de operative funksjonene i nettverkene forstås av institusjonene selv
- ha en samordnende funksjon når det gjelder å utvikle de digitale museumstjenestene; bistå museene i å utvikle kompetanse og strategier for digital samlingsforvaltning og museumsformidling
- utvikle og administrere et selvevalueringsopplegg for museer
- administrere og utvikle sammen med museene og andre relevante institusjoner et kompetanseutviklingsprogram for museene. Programmet skal favne hele funksjonsspekteret i

museene, men det skal legges spesiell vekt på organisasjonsledelse, digitaliseringskompetanse, mangfoldsperspektiver og tiltak som

gjelder styrking av tradisjonell håndverkskompetanse.

15 Museumsbygg

Et museums samlede utforming står sentralt i opplevelsen av museet. Museet skal fungere som møteplass mellom publikum, ansatte og samlingene, samt ivareta særskilte funksjonsbehov for disse tre gruppene.

Oppfatningen av museene som samfunnsaktører har endret synet på museenes fysiske utforming. Museene hadde tidligere fellestrekk som ga grunnlag for å snakke om en egen bygningstype. Palassets monumentale arkitektur inspirerte til sentrale haller og rotunder, monumentale trapper, store naturlig belyste saler og utstillingsrom i rekker. Dette hang sammen med ideene om kronologisk orden og hierarkisk klassifisering, organisert ut fra et overordnet sentrum. Museumsbygningene ble så nytolket av modernistene som var opptatt av forholdet mellom publikum, det utstilte og rommet. Vandringen, forløpet og lyset sto i fokus.

I Norge ble det monumentale og storslagne tonet ned i takt med oppbyggingen av likhets-samfunnet. I dagens museumslandskap er det vanskelig å hevde at museumsbygninger utgjør

en egen bygningstype eller en arkitektonisk sjanger. Konteksten har større innflytelse på arkitekturen enn forbildene og malen. Økt spesialisering i museene har frembrakt bygninger som er mer typiske for det spesielle tematiske innholdet enn for et generelt museum. Museet, fagfeltet og offentlige myndigheter opererer imidlertid med en del krav som museumsbygningene skal tilfredsstillere. Bygningenes fellestrekk knyttes dermed mer til funksjoner enn til arkitektonisk typologi.¹

15.1 Finansiering av museumsbygg

I de fleste tilfeller finansieres investeringer i museumsbygg ved et spleiselag mellom regionale og lokale aktører og Kultur- og kirkedepartementet. Museene bidrar også selv i varierende grad med egenandel. Fylkeskommune, kommuner og næ-

¹ Jf. ABM-skrift #7 *Museumsarkitektur: En studie av nyere norske museumsbygg*. ABM-utvikling 2004.

Figur 15.1 Petter Dass-museet/Helgeland Museum.

Foto: Siv Bente Grongstad/ABM-utvikling.

ringslivsaktører er bidragsyttere til investering i museumsbygg. Enkelte byggeprosjekter er i sin helhet finansiert regionalt.

15.2 Tilskuddsordninger i Kultur- og kirkedepartementet

Kultur- og kirkedepartementet gir investeringstilskudd til museumsbygg fra bevilgninger over statsbudsjettet på kapittel 320 *Allmenne kulturformål*, post 73 *Nasjonale kulturbygg*. I perioden 2002–2008 er det bevilget 277 mill. kroner over denne posten til museumsbygg. Bevilgningen i 2009 fra post 73 *Nasjonale kulturbygg* til museumsbygg er på 103 mill. kroner. I 2009 er det på samme kapittel opprettet en ekstraordinær post 72 *Lokale og regionale kulturbygg*. Posten er på 70 mill. kroner og er øremerket sysselsettingstiltak i forbindelse med finanskrisen. En rekke museer har fått midler til istandsettingstiltak eller tilskudd til finansiering av nybygg over denne posten.

I tillegg til midler over statsbudsjettet bevilges det også midler til museumsbygg gjennom den spillemiddelfinansierte ordningen for regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur. I perioden 2004 til 2008 er det gitt tilsagn om 258,3 mill. kroner til regionale møteplasser over denne ordningen. I tillegg forvalter fylkeskommunene spillemidler til den desentraliserte ordningen for tilskudd til kulturhus. Den samlede bevilgningen av spillemidler til kulturbygg i 2009 er ca. 125 mill. kroner.

Midlene forvaltet av departementet blir benyttet til nybygg, tilbygg, ombygging og modernisering. Nye utstillinger blir av og til også inkludert i byggeprosjektene. Prosjektene skal dekke behovet for forsvarlig areal, økt funksjonalitet og/eller økt sikkerhet. Bygningene skal også ha høy arkitektonisk kvalitet. Søknadene oversendes til ABM-utvikling for museumsfaglig vurdering. Utover dette legges også fylkeskommunenes prioritering av søknader til grunn for departementets vurdering av søknadene.

Kap. 320, post 73 *Nasjonale kulturbygg*

Fra statsbudsjettets kap. 320 post 73 *Nasjonale kulturbygg* gis det tilskudd til bygninger og lokaler for institusjoner og tiltak som har en nasjonal oppgave, en landsomfattende funksjon eller en viktig landsdelsfunksjon. Hovedregelen er at den statlige finansieringsandelen ikke skal overstige 60 prosent av det offentlige tilskuddet.

Bevilgningsnivået fra denne ordningen har variert mye. I 2005 ble det bevilget 164,8 mill. kroner, i 2006 ble det bevilget 8,3 mill. kroner, mens i 2009 er det bevilget 150,1 mill. kroner. Bevilgninger til prosjekter fordeles over flere år. I de årlige budsjettproposisjonene legger Kultur- og kirkedepartementet fram en investeringsplan for kulturbygg, der det skilles mellom prosjekter med bevilgningsforslag, prioriterte prosjekter de nærmeste årene og andre prosjekter.

Om lag halvparten av den samlede bevilgningen på kap. 320 post 73 *Nasjonale kulturbygg* har i perioden 2002–2008 gått til museumsprosjekter. Andelen varierer fra år til år. Av andre prosjekter som finansieres med tilskudd fra denne posten, er teaterhus og konserthus de mest kostnadskreven- de. Museumsbygg utgjør imidlertid flertallet av prosjektene.

Organiseringen av byggherrefunksjonen vurderes i hvert enkelt tilfelle. Der departementet har finansiert hele eller størsteparten av prosjektet, har departementet i forståelse med museet gitt byggherreoppdraget til Statsbygg.

Av de nitten museumsprosjektene som har fått tilskudd i perioden 2002–2008, er ni fylkestusen-årssteder. Dette er anlegg og bygninger av stor historisk og kulturell verdi som har blitt tatt vare på eller videreutviklet gjennom utbygginger. Prosjektene ble igangsatt eller gjennomført i forbindelse med markeringen av tusenårsskiftet 2000–2005. Av de andre prosjektene er to prosjekter for samiske museumstiltak, ett for nasjonale minoriteter, fem tiltak ved andre kulturhistoriske museer, ett prosjekt for museum for kunst og ett for museum for kunstindustri. Størrelsen på det samlede statstilskuddet til det enkelte prosjektet har variert fra rundt fem til over 50 mill. kroner.

Spillemidler

Departementet fordeler i 2009 rundt 75 mill. kroner gjennom tilskuddsordningen for regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur. Beløpet har økt fra 32 mill. kroner i 2004. Den maksimale statlige tilskuddsandelen har de siste årene vært 1/3 av prosjektkostnadene. I tillegg forvalter fylkeskommunene om lag 50 mill. kroner i året til den desentraliserte ordningen for tilskudd til kulturhus.

Om lag 2/3 av de samlede tilskuddene fra ordningen for regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur har i perioden 2004–2008 gått til museumsprosjekter. Departementet har gitt tilskudd til etablering av lokaler, arenaer, uteanlegg

og lignende tiltak med regionale funksjoner for produksjon, utøvelse og formidling av kunst og kultur. Prosjektsøknader fra museer som inngår i det nasjonale museumsnettverket har blitt prioritert foran andre kulturvernprosjekter.

I alt har 31 museumsprosjekter fått tilskudd i perioden 2004–2008. Av disse er fire lokalisert i hver av fylkene Hordaland, Rogaland, Oppland og Oslo, mens tre er lokalisert i hver av fylkene Nordland, Møre og Romsdal og Østfold. Tilskuddene har variert fra 0,5 til 45 mill. kroner.

Som en oppfølging av regionreformen, jf. St.meld. nr. 12 (2006–2007) *Regionale fortrinn - regional framtid*, vil midlene som fordeles gjennom ordningen for regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur bli faset inn i den delen av overskuddet fra statlige spill som forvaltes av fylkeskommunene fra 2010.

15.3 Store behov for investeringer

Synet på museet som møteplass og dets funksjonelle behov preger museenes tilbakemeldinger om status for fysiske rammevilkår i høringsbrevet til Kultur- og kirkedepartementet høsten 2008. 95 prosent av museene i det nasjonale museumsnettverket melder om et stort behov for bedre fysiske rammevilkår. Dette gjelder både nybygg og rehabilitering. Behovene knyttes hovedsakelig til utstillingslokaler (54 museer), magasiner (41 museer), fasiliteter for publikum (31 museer) og arbeidsforhold for ansatte (33 museer).

For tiden har omkring 40 museer søknad om tilskudd til realisering av byggeplaner inne hos Kultur- og kirkedepartementer. Søknadene gjelder både nybygg, påbygg og rehabilitering. Totalt omsøkt beløp er i underkant av 1 milliard kroner. Tabell 15.1 viser eksempler på byggeplaner. Planene varierer i grad av bearbeiding og avklaring, fra planer på idéstadiet til prosjekterte tiltak.

Vel en tredjedel av museene ser behovene for bedre fysiske rammevilkår i sammenheng med museumsreform og konsolidering. Overtakelse av ansvar for nye enheter og samlinger har gitt behov for større magasiner, flere kontorer og ønske om samlokalisering av ansatte. Etablering av større enheter med mer profesjonell faglig drift har også ført til en mer systematisk gjennomgang som har avdekket behov både i tilknytning til bygningsmassen og overfor publikum. Noen mener også at publikum har utviklet seg i løpet av reformen, det er større bevissthet og forventninger til museenes tilbud.

I tilskuddsbrevet fra Kultur- og kirkedepartementet til museer som mottar driftstilskudd, legges det til grunn at museet avsetter tilstrekkelige midler til periodisk og løpende vedlikehold av hele bygningsmassen og utstillinger. Den årlige rapporteringen fra museene viser at omkring 20 prosent av museenes utgifter går til husleie, drift og vedlikehold av lokaler. Nivået har vært stabilt de siste årene.

15.4 Bygnings- og arenautvikling

Museer har som én av sine hovedoppgaver å sikre og bevare det materialet som museene skal forvalte på vegne av samfunnet. Dette medfører at det må stilles krav til de lokalene som benyttes til museumsformål. I St.meld. nr. 35 (2008–2009) *Brannsikkerhet* blir det generelle statlige ansvaret vedrørende sikring og bevaring av kulturarvsmateriale omtalt:

«St.meld. nr. 41 (2000–2001) *Brann og eksplosjonsvern* understreket i et fjerde nasjonalt mål «fokus på den risiko som er forbundet med brann i vår nasjonale, uerstattelige kulturarv som stavkirker, andre bygninger med kulturhistorisk verdi, museer, store kunstsamlinger, sentrale arkiv- og biblioteksamlinger og lignende». For å ta vare på uerstattelige gjenstander, dokumenter, bøker og andre medier må staten legge til rette for at disse samlingene oppbevares og formidles i omgivelser som i størst mulig grad reduserer risikoen for brann, vannskader og tyveri, og med tilfredsstillende relativ fuktighet, temperatur og lysforhold.» (s. 48).

Undersøkelser har vist at oppbevaringsforholdene for en stor del av museenes uerstattelige gjenstandssamlinger ikke er tilfredsstillende. Dette gjelder både i utstillingslokaler og gjenstandsmagasiner. ABM-utviklings kartlegging av sikrings- og bevaringsforhold i museene, jf. kapittel 4.1.3, bekrefter med all tydelighet at det trengs en oppgradering av bygningsfasilitetene for flere museer.

I museenes egenvurdering står behovene for nye eller ombygde lokaler fram som et unisont ønske. Ønskene omfatter både lokaler til bevaringsoppgavene og ikke minst til utstillings- og formidlingsaktiviteter.

Departementet ser at det er klart behov for museumslokaler som har en gjennomgående høyere standard enn mange museer har i dag. Ordningen med tilskudd til nasjonale kulturbygg – kap. 320, post 73 i statsbudsjettet – må være slik

Tabell 15.1 Et utvalg av byggeplaner på museumsfeltet med søknad hos Kultur- og kirke departementet per august 2009.

Institusjon	Byggeplaner
Agder naturmuseum og botaniske hage	Utvidelse – magasiner, undervisningsrom, verksted, utstillingsrom og ny driftsavdeling
Aust-Agder kulturhistoriske senter	Nybygg – utstillinger, andre publikumsfunksjoner, magasiner, administrasjonslokaler, verksteder
Bymuseet i Bergen	Ny utstillingshall for båter
Domkirkeodden, Glomdalsmuseet og Norsk Skogmuseum	Fellesmagasin for museer i Hedmark
Follo Museum	Nytt museum/trebåtsamling i Asker
Fredrikstad Museum	Videreutvikling av utstillinger i eksisterende bygning
Gudbrandsdalsmusea	Nytt sørvisbygg
Halti	Museumslokaler i kvenkultursenter
Helgeland Museum, avd. Ranheimbrygga	Nytt aktivitetssenter for båtbygging
Helgeland Museum, avd. Vega	Nytt besøkssenter
Jærmuseet, avd. Sandnes	Industrihistorisk museum i eksisterende bygning
Maihaugen	Magasin for arkiv, bibliotek og museer i Oppland
Musea i Sogn og Fjordane, avd. Sogn og Fjordane Kunstmuseum	Nytt museum med utstillinger, verksted og kontorer
Museene i Sør-Trøndelag, Museet Kystens Arv	Ny utstillingshall for båter
Museene i Sør-Trøndelag, avd. Ringve	Tilbygg og ombygging – utstilling og andre publikumsfunksjoner, verksted, undervisningsrom og kontorer
Museum Nord	Ombygging av eksisterende bygning til magasin
Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum	Tilbygg for tekstilkunst
Nordmøre Museum	Nytt regionmagasin
Nordmøre museum, avd. Rindal	Nytt skimuseum i eksisterende bygning
Norsk Folkemuseum	Oppgradering av bygninger og nye utstillinger
Norsk Industrierbeidermuseum	Ombygging av eksisterende bygning
Norsk Luftfartsmuseum	Ny luftfartsutstilling
Norsk Teknisk Museum, Oslo Museum, Akershus Fylkesmuseum, Norsk Sjøfartsmuseum	Nytt fellesmagasin
Stavanger Museum	Ny administrasjonsbygning
Stiklestadmuseene, avd. Stjørdal	Nytt bergkunstsenter – bl.a. utstillinger, butikk, kafé og kontorer.
Sunnfjord Museum	Utvidelse med bl.a. magasiner
Sunnhordland Museum	Ombygging til formidlingsarena
Sør-Varanger museum	Nytt bygg for Saviomuseet
Telemark Museum	Nybygg med bl.a. utstillinger, bibliotek, auditorium og kontorer
Varanger Museum, avd. Vadsø museum	Nytt museumsbygg – bl.a. utstillingsrom, magasin og verksteder.
Vardobaiki	Lokaler for samisk senter
Vestfoldmuseene	Utvidelse og oppgradering av fellesmagasin
Vestnorsk Bergkunstsenter Ausevik	Nytt bergkunstsenter
Vest-Telemark museum	Utvidelse – bl.a. utstillinger og andre publikumsfunksjoner, undervisningsrom, administrasjonslokaler, magasin
Verdensarvsenteret for bergkunst – Alta museum	Utvidelse – utstillinger andre publikumsrom, auditorium, kontorer, magasiner og driftsrom

Kilde: Kultur- og kirke departementet.

innrettet at museumsprosjekter kan bli vurdert for statlig investeringstilskudd forutsatt at den resterende delen ordnes regionalt og lokalt. Prosjektforslag og prioriteringen av disse vil bli vurdert i et nasjonalt perspektiv.

Etter hvert som spillemidler til kulturbygg blir forvaltet av fylkeskommunene, vil alle tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet til museumsbygg måtte gis fra bevilgningene på statsbudsjettet. I retningslinjene for tilskudd fra spillemidlene til regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur er det nedfelt at det statlige tilskuddet ikke kan overstige en tredjedel av de samlede prosjekt-kostnadene. I praksis har hovedregelen for tilskudd til museer over kap. 320, post 73 *Nasjonale kulturbygg* i statsbudsjettet også vært på om lag en tredjedel.

Investeringsprosjekter kan omfatte både nybygg, rehabilitering av eksisterende bygg samt større basisutstillinger. Der det ligger til rette for samarbeid med museer utenfor Kultur- og kirkedepartementets museumsnettverk, skal dette tas hensyn til i prosjektene.

Når det gjelder samiske museumsbygg, vil departementet foreslå å bruke den bygge- og finansieringsmodellen som nå benyttes for nybygg for Saemien Sijte. Statsbygg har fått i oppdrag å utarbeide forprosjekt. Departementet vil gi Sametinget nødvendig rammeøkning for å dekke de økte husleie- og FDV-kostnadene som museet vil få som konsekvens av nybygget. Samme modell vil også bli vurdert i tilknytning til nybygg for samisk kunstmuseum.

Norsk Folkemuseum har utarbeidet planer for istandsetting av og bygging av nye utstillinger i museets bygning Bybygg slik at de rikholdige samlingene under navnet Bysamlingen kan gjenåpnes. Basisutstillingene i Bybygg sto ferdig til Grunnlovsjubileet i 1914, men har stått stengt siden 1994 da bygningen hadde flere bygnings-

tekniske mangler. Utstillingen vil bygge på gjenstander som kommer fra hele landet og viser liv og livsform til først og fremst de øvre og midlere sjikt av befolkningen, men også byens tjenestefolk og arbeiderbefolkning vil bli løftet fram. For uten å vise det lagdelte samfunnet vil et vesentlig siktemål med samlingen være å vise hvordan kontakt med utlandet gjennom flere hundreår har formet kulturen i Norge. Så lenge denne samlingen ikke er tilgjengelig for publikum, gir museet et skjevt bilde av samfunnsutviklingen i Norge. Målet er gjenåpning av Bybygg til grunnlovsjubileet i 2014.

Det uten sammenlikning største enkeltprosjektet i årene som kommer vil bli nybygget for Nasjonalmuseet på Vestbanetomta i Oslo. Dette tiltaket er det nærmere redgjort for i St.prp. nr. 67 (2008–2009) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2009*. Plan- og designkonkurransens fase 2 skal avsluttes i mars 2010. Etter fullført forprosjekt vil Stortinget få seg forelagt nødvendig beslutningsgrunnlag. Saken drøftes følgelig ikke ytterligere i denne meldingen.

15.5 Oppsummering av tiltak

- For å styrke arbeidet med å få bedre lokaler for museene vil departementet innrette ordningen med statlige tilskudd til nasjonale kulturbygg, slik at museumsprosjekter kan bli vurdert for statlig investeringstilskudd forutsatt at den resterende delen ordnes regionalt og lokalt.
- Regjeringen har gått inn for et løft for samisk kultur. Dette vil kunne gi Sametinget handlingsrom for også å satse på museene – både med hensyn til drift og infrastruktur. Nybygg for Saemien Sijte vil bli løst gjennom husleiefinansiering.

16 Kulturmoms – merverdiavgift på kulturområdet

Stortinget er ved flere anledninger varslet om at regelverket for merverdiavgift på kulturområdet bør gjennomgås. I desember 2006 ble det oppnevnt et utvalg for å vurdere merverdiavgiftsregelverket på kultur- og idrettsområdet samt frivillig sektor. Et av hovedmålene for kulturmomsutvalget var å legge til rette for et mer oversiktlig og helhetlig regelverk som gir mindre byråkrati og lavere administrative kostnader for kultur- og idrettsområdet.

Det er flere omfattende merverdiavgiftsunntak på kulturområdet. Det er for eksempel unntak ved salg av billetter til teater og konserter, utstillinger i galleri, museer og lignende. De mange unntakene har resultert i et komplisert og lite forutsigbart regelverk. Noen av institusjonene har delvis fradragsrett for inngående merverdiavgift fordi de har både avgiftspliktig og ikke-avgiftspliktig omsetning, noe som skaper administrative problemer og uheldige tilpasninger. Unntakene skaper også problemer med skjult avgiftsbelastning og kumulasjon av merverdiavgift ved at avgift på anskaffelser som ikke kan trekkes fra, overveltes i prisene ved salg i neste ledd. I tillegg er det merverdiavgift på færre tjenester i Norge enn i EU-landene.

Kulturmomsutvalgets utredning ble lagt frem i februar 2008. Utvalget vurderte tre ulike modeller for utvidelse av merverdiavgiftsgrunnlaget på kultur- og idrettsområdet. Av disse tre ulike modellene anbefaler utvalget en *breddemodell*. Denne innebærer at dagens merverdiavgiftsunntak for adgangsbilletter til kultur- og idrettsarrangementer oppheves og at det legges en sats på 8 prosent på utgående merverdiavgift på omsetningen. Samtidig gis det full fradragsrett (25 prosent) på

anskaffelser til slik virksomhet. Denne modellen vil gi forenklinger i forhold til dagens regelverk og vil være mest robust over tid sammenlignet med de to andre modellene. I tillegg gir bredde-modellen de laveste administrative kostnadene for alle aktører.

Provenytapet for staten vil bli stort i bredde-modellen fordi den innebærer at enkelte virksomheter vil kunne motta store indirekte offentlige overføringer gjennom merverdiavgiftssystemet. Utvalget peker på to mulige måter å jevne ut dette. For de institusjonene på kultur- og idrettsområdet som mottar statlig støtte, kan man foreta trekk i overføringene. For de institusjonene som ikke mottar statsstøtte, peker utvalget på en mulighet for satsdifferensiering. Det vil si at de delene av kultur- og idrettsområdet som bidrar til det største provenytapet for staten ved en sats på 8 prosent, i stedet ilegges en sats på 25 prosent.

Kulturmomsutvalgets utredning har vært ute på bred høring. For eksempel er Norges museumsforbund positive til innføring av kulturmoms. Blant annet påpeker museumsforbundet at med dagens lovgivning må museer betale betydelig mer for kjøp av eksterne vedlikeholdstjenester enn næringsdrivende, i og med at museene ikke kan trekke fra inngående moms. Tilsvarende vil gjelde for viktige og nødvendige investeringer i digital teknologi. Finansdepartementet vurderer de innkomne høringsuttalelsene og det arbeides videre med kulturmomsutvalgets utredning. Det er flere spørsmål som må avklares, både med hensyn til de økonomiske konsekvensene og den mer tekniske utformingen av nye regler. Regjeringen vil komme tilbake til saken i forbindelse med budsjettet for 2010.

Boks 16.1 Breddemodellen og museum

Ettersom museer driver virksomhet både innenfor og utenfor merverdiavgiftsområdet, vil det etter dagens regelverk ikke være anledning til å fradragføre all inngående merverdiavgift. Dette innebærer at kostnader utelukkende til den delen av driften som er utenfor merverdiavgiftsområdet (billettomsætningen) ikke kan fradragføres i det hele tatt, mens kostnader til den delen som er merverdiavgiftspliktig (kiosk, reklame) kan fradragføres fullt ut. Anskaffelser som er felles for begge virksomhetsområdene må fordeles. Fordelingen av inngående avgift har i praksis vist seg å være komplisert og administrativt krevende, noe som har bidratt til at museene har en ulik praktisering av regelverket som gjelder fordeling av inngående merverdiavgift.

Museumsreformen går blant annet ut på at det i større grad enn i dag skal være et samarbeid mellom museene, blant annet ved kjøp og salg av kompetanse mellom museene. Selger av slike tjenester må beregne merverdiavgift av vederlaget uten at kjøper får fullt fradrag. I stedet for å kjøpe tjenester av hverandre, vil den manglende fradragretten dermed kunne virke som et incitament til å ansette eget personell. Dagens regelverk kan på grunn av denne effekten vanskeliggjøre et større samarbeid mellom museene.

I tillegg kan den gjeldende merverdiavgiftskompensasjonsordningen for kommunesektoren medføre at museer som er organisert som egne juridiske subjekter, forskjellsbehandles i forhold til museer i kommunal og fylkeskommunal eie. Dette har sammenheng med at sistnevnte vil få fradrag for alle kostnader knyttet til oppføring og drift av museet.

Breddemodellen innebærer at museene blir merverdiavgiftspliktige for i utgangspunktet all omsetning, herunder omsetning av billetter, kioskvarer og reklameprodukter, såfremt virk-

somheten drives i næring og omsetningen overstiger 50 000 kroner innenfor en periode på 12 måneder. Billettomsætningen skal avgiftsberegnes med en sats på 8 prosent, mens ordinær sats på 25 prosent skal benyttes på annen omsetning. Motsatsen til dette er at inngående merverdiavgift på alle anskaffelser kan fradragføres. Dette vil gjelde både anskaffelser i forbindelse med nyoppføringer og utgifter til den daglige driften. Breddemodellen medfører derfor ingen kompliserte fordelingsspørsmål knyttet til fradragretten.

Videre må museene beregne merverdiavgift på omsetning av de fleste tjenester som ytes til andre museer, f.eks. tjenester som gjelder restaurering eller regnskapsføring. Noen få tjenester kan imidlertid omsettes uten beregning av merverdiavgift, f.eks. undervisningstjenester. De avgiftspliktige tjenestene vil ikke omfattes av den reduserte satsen på 8 prosent, men skal beregnes med ordinær sats på 25 prosent. Etter breddemodellen vil imidlertid museet som kjøper denne tjenesten kunne fradragføre merverdiavgiften som er lagt på vederlaget. Modellen er dermed nøytral i den forstand at den ikke oppfordrer til egenproduksjon av disse tjenestene. Museene vil med andre ord i merverdiavgiftsregelverket ikke gis noe incitament til å la egne ansatte utføre oppgaven i stedet for å kjøpe den inn fra andre.

Ved at breddemodellen innebærer fullt fradrag for inngående merverdiavgift vil merverdiavgiftslovens bestemmelser om fradragrett ikke lenger medføre forskjellsbehandling av museer som er organisert som stiftelser og museer som er i kommunal eller fylkeskommunal eie som får momskompensasjon. Ingen av disse organisasjonsformer vil lenger belastes for merverdiavgift på anskaffelser til virksomheten.

Kilde: NOU 2008: 7 Kulturmomsutvalget

17 Økonomiske og administrative konsekvenser

I samsvar med St.meld. nr. 24 (2008–2009) *Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv* vil digitaliseringstiltak måtte gis en høyere prioritering innenfor rammen av Nasjonalbibliotekets og Arkivverkets driftsbudsjett i årene fremover. Dette vil også omfatte museumsområdet, der det i første omgang vil være aktuelt å gjennomføre pilotprosjekt for å vinne erfaring med å digitalisere gjenstandssamlinger.

Digitaliseringsinnsatsen på museumsfeltet vil være en del av en samlet digitaliseringsinnsats på kulturarvsfeltet. På digitaliseringsfeltet må det for øvrig høstes ytterligere erfaringer av de prosjektene som er satt i gang. Med utgangspunkt i erfaringskunnskap, analyser av den teknologiske ut-

viklingen og systematiske evalueringer vil departementet mer konkret beskrive de økonomiske behovene i de årlige budsjettproposisjonene. De skisserte tiltakene ellers i meldingen forutsettes dekket innenfor de gjeldende budsjetttrammer.

Kultur- og kirkedepartementet

t i l r å r :

Tilråding fra Kultur- og kirkedepartementet av 21. august 2009 om framtidas museum blir sendt Stortinget.

Vedlegg 1

Seminarer og publikasjoner i tilknytning til museumsreformen

Seminarer

Museumsreformen; hvorfor, hvordan, med hvem... Arrangert av Norges museumsforbund og ABM-utvikling.

Tre seminarsteder med samme program: 28. oktober 2003 i Bergen, 29. oktober på Gardermoen, 6. november i Tromsø.

Følgende temaer inngikk i programmet:

- generell klargjøring og diskusjon av reformen
- reformen i et politisk perspektiv
- reformen i et museumsfaglig perspektiv
- reformen som endring og utvikling av institusjoner
- motivasjon og evne til endring
- ulike problempunkter og kriterier for en vellykket prosess
- gode eksempler

Målgruppen for seminarerne var ledelse og ansatte i museene, styremedlemmer, politikere, administrasjon i kommuner og fylkeskommuner. Det var 80 deltakere i Bergen, 120 på Gardermoen og 45 i Tromsø.

Museumsreforma – ei krevjande omstilling! Arrangert av ABM-utvikling 18 og 19. april 2005 på Gardermoen.

Tema for seminaret var endring og utvikling av museet som organisasjon, i lys av museumsreformens store krav til omstilling. Målgruppen for seminaret var ledelse, styrer og representanter for ansatte ved museene, og samlet 90 deltakere.

Museumsreformen – et erfaringsseminar. Arrangert av Kultur- og kirkedepartementet og ABM-utvikling 20. mars 2007 i Villa Stenersen, Oslo.

Noregs Museumsforbund og 10 ressurspersoner fra museumssektoren la fram erfaringer for statsråd Trond Giske og statssekretær Randi Øverland, med en påfølgende rundbordssamtale.

Hvordan styres museene? Arrangert i samarbeid mellom Norges museumsforbund og ABM-utvikling 2. april 2008 på Norsk Folkemuseum, Oslo.

Følgende temaer ble belyst:

- styrets rolle og oppgaver, forhold mellom styre og daglig leder/direktør
- forhold mellom driftsstyre og eierstyre
- lederansvar, ytringsfrihet, lojalitet, medbestemmelse

Målgruppen på seminaret var styreledere og direktør/daglig leder ved museene, og samlet 120 deltakere.

I tillegg har Norges museumsforbund med økonomisk støtte fra ABM-utvikling arrangert seminarer for museumsledere om håndtering av konflikter i arbeidslivet (i 2007), og om utvikling av strategiske planer i museene (i 2008).

Abm-seminar i forbindelse med utformingen av Kulturløftet II

Kultur- og kirkedepartementet arrangerte 22. juni 2009 et seminar om abm-feltet i forbindelse med utformingen av Kulturløftet II. Deltakere var nasjonale aktører og andre representanter fra abm-feltet over hele landet. Seminaret samlet ca. 100 deltakere. Siste del av seminaret var viet stortingsmeldingen om museumsreformen, hvor Norges museumsforbund og seks museer bidro med innspill.

Publikasjoner

Museumsreformen – konsoliderte enheter og nasjonale nettverk. Informasjonsbrosjyre fra Norsk museumsutvikling oktober 2001.

Brosjyren markerte oppstarten for ABM-utviklings arbeid med reformen, med basisinformasjon og argumentasjon for konsolidering og etablering av nasjonale museumsnettverk.

Organisering av museer. Av advokat Gunnar K. Hagen. Utgitt av Norsk museumsutvikling i september 2002.

Notatet ble utarbeidet på oppdrag av Norsk museumsutvikling/ABM-utvikling for å belyse ulike sider av hva en sammenslåing av flere museer innebærer, både juridisk, organisatorisk og i selve prosessen.

Konsolideringsprosessen – presentasjon av ulike erfaringer. Av Stein Devik og Per Morken, Habberstad AS. Utgitt av ABM-utvikling i mai 2003.

Publikasjonen er utarbeidet på oppdrag av ABM-utvikling for å dele erfaringer fra konkret arbeid med prosesser for konsolidering, med en gjennomgang av mulige problempunkter og kriterier for et vellykket resultat.

Konsolidering av museer – råd og vink. Av Terje Haugli Nilsen. Utgitt i ABM-utviklings skriftserie mars 2005, ABM-skrift #15.

Publikasjonen er utarbeidet på oppdrag av ABM-utvikling for å gi råd og støtte til museer som gjennomfører konsolideringer, samt også som generell veiledning i endringsprosesser. Publikasjonen ble utgitt og brukt i forbindelse med reformseminaret «Museumsreforma – ei krevjande omstilling!» på Gardermoen 18-19. april 2005.

MUSEENE I 2025 – ulike scenarier. ABM-skrift #38, mars 2007. Utarbeidet for ABM-utvikling av ECON analyse. Basert på en prosess der 25 inviterte personer fra museumssektoren, andre sektorer og ansatte i ABM-utvikling i løpet av to todagers seminarer, som drivkraft for en vitalisert diskusjon om museenes innhold og relasjon til morgendagens publikum.

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Post- og distribusjon
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Faks: 22 24 27 86

Opplysninger om abonnement, løssalg og pris får man hos:
Akademika AS
Avdeling for offentlige publikasjoner
Postboks 84 Blindern, 0314 OSLO
E-post: offpubl@akademika.no
Telefon: 22 18 81 00
Faks: 22 18 81 01
Grønt nummer: 800 80 960

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Omslagsillustrasjon: Kristin Berg Johnsen, Koboltdesign

Trykk: 07 Gruppen AS – 08/2009

